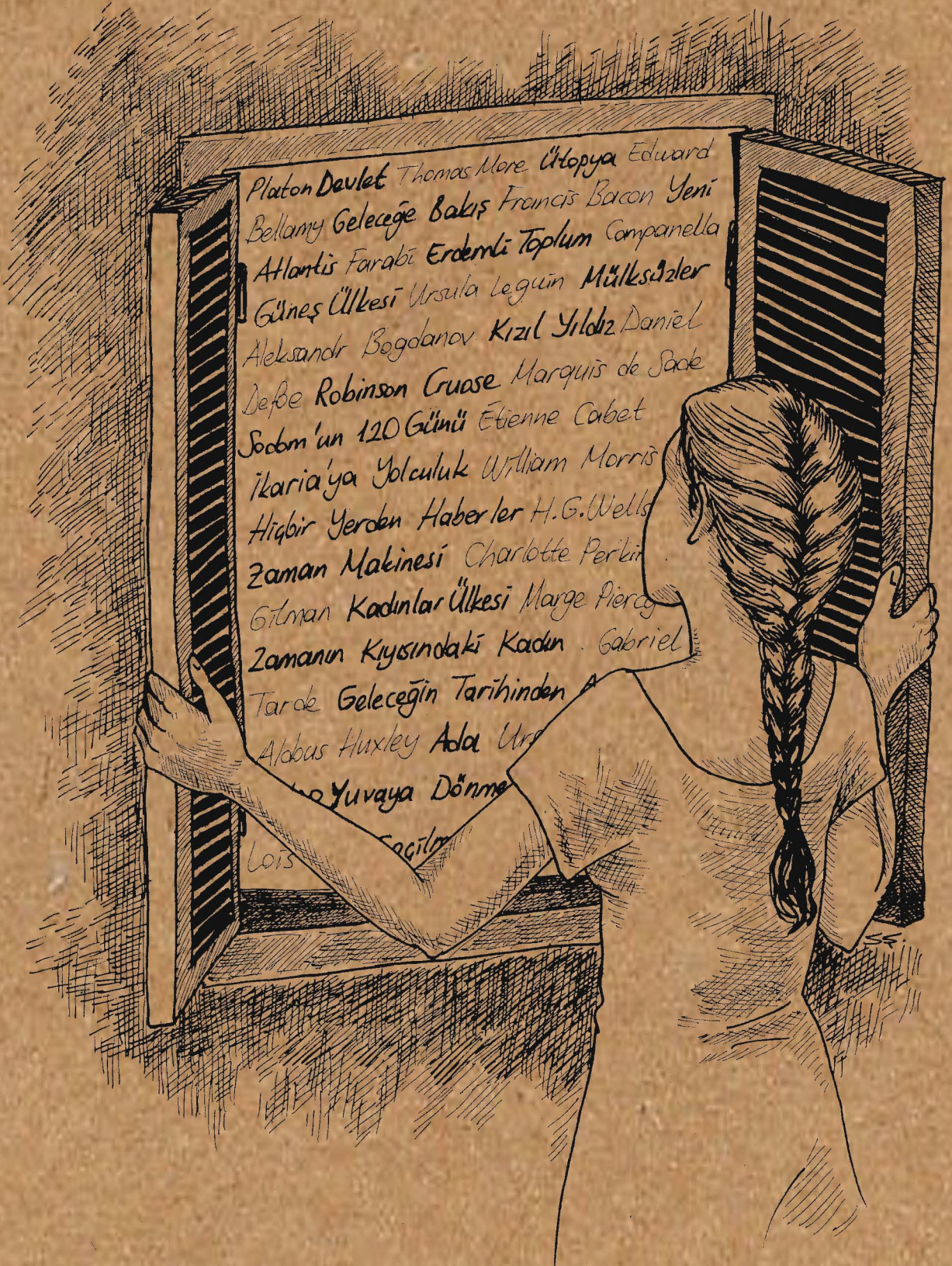

ÖNSÖZ

s.39
2018
10 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

“...Oysa herkesin bir başka işe meydan vermeyen bir faaliyet alanının içine hapsolmadığı, herkesin hoşuna giden faaliyet dalında kendini geliştirebildiği komünist toplumda, toplum genel üretimi düzenler, bu da, benim için, bugün bu işi, yarın başka bir işi yapmak, canımın istediğince, hiçbir zaman avcı, balıkçı yada eleştirici olmak durumunda kalmadan sabahleyin avlanmak, öğleden sonra balık tutmak, akşam hayvan yetiştiriciliği yapmak, yemekten sonra eleştiri yapmak olanağını yaratır.”

Karl Marx
Alman İdeolojisi

Çınqı

Ufukta duruyor...
İki adım atıyorum
O da iki adım uzaklaşıyor
On adım yürüyorum
Ufuk, on adım öteye kaçıyor
Ne kadar yürürsem yürüyeyim
Ona asla yetişemeyeceğim
Ütopya ne işe yarıyor
Şuna:
Yürümeye yarıyor.

Eduardo Galeno

İnsan insan olalı beri geleceği merak ederek ve tasarlayarak yaşadı. Elindeki taşın daha kesici olacağını, daha uzak yerlere gitmeyi, daha ölümsüz binalar yapmayı, ölümsüz olmayı, uzaya gitmeyi hayal etti. Bugüne saplanıp kalmayanlar, geleceği görebilenler; onun üzerine kafa yormayı, onun için mücadele etmeyi öğrendiler tarihten.

Sevgili okurlarımız,

Önsöz'ümüzün bu sayıdaki teması "Ütopyalar". Genel yayın yönetmenimiz Songül Yücel "sosyal paylaşım" ından dolayı "içeriden" yazıyor bizlere. Büyük insanlığın, yeni insanın büyük adımlarla yolu açtığı günümüzde küçük şeyler takılıyor ayaklarımıza. Kalkıp yeniden ufka yürümeye devam ediyoruz. Tıpkı bizden öncekiler gibi... Yol zorlaşıyor ama adımlarımız da çoğalıyor. Daha fazla göz yolun sonunu görüyor. Yalnız değiliz.

Bu sayımızda da yazarlarımız ve okurlarımız zengin bir dünya sundular bize.

Hatırlatalım: Önsöz'ümüz elden ele topluyor yazılarını ve elden ele ulaşıyor okurlarına. Önsöz'un ütopyaları olan herkese ulaşması için el verelim. Dergimiz gibi Önsöz TV'miz de sosyal medyada sizin ilgi ve desteği ile yayınlarına devam ediyor. Gün geçtikçe daha çok takipçiyle buluşmanın sevincini yaşıyoruz. Daha çok dostla buluşmamız da yine sizlerin destekleriyle mümkün olacak.

Keyifli seyirler ve okumalar diliyoruz...

Önsöz Yayın Kurulu

Önsöz Kitap Dizisi
Sayı: 39 / Temmuz - Eylül 2018

kültür / sanat / edebiyat

ISBN: 978-605-66545-9-6

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel / Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım / Sena Şat

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul:

Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad.
Hasat Sok. Sebil Apt. No: 9 K: 4 Sisli-İstanbul
+90 541 223 1917

Taksim: Mephisto / Pandora

Bakırköy: Beyazadam Kitapevi

Kadıköy: Seyhan / İmge Kitapevi / Mephisto /
Akademi Kitapevi

İzmir: Başka Kitabevi / Yakın Kitabevi
Kabuk Kitabevi (Alsancak)

Ankara: İmge Kitapevi / İlhan İlhan Kitapevi

Diyarbakır: Aram Kitapevi / Lilav Pirtuk kitapevi

Mardin: Leylan Cafe Kitap

Dersim: Baran Kitabevi

Kıbrıs: Koyu Kırmızı Kitap Cafe

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Grafik Tasarım: Yusuf Alkım

Baskı: Yön Basım Yayın: Davutpaşa Cad.
Güven Sanayi Sitesi B Blok 1. Kat No: 366
Topkapı - Zeytinburnu - İstanbul

onsozdergisi@gmail.com
Facebook: Önsöz Dergisi

Yeni Dönem Yayıncılık Basın Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.
Adres: Sofular Mah. Sofular Cad. No: 8/3
Fatih - İSTANBUL / Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

İÇİNDEKİLER

>> 04

Ruhan Mavruk
Çöl Haydutu

>> 05

Sıla Erciyes
Hasat Zamanı

>> 10

D.Dağlı
Sosyalizmde Özgür Bireyler ve
Toplumsal Ekoloji Üzerine

>> 14

Temade Çınar
Sıradışı

>> 17

A.Asy
Sanatımızın Devrimi -
Devrimimizin Sanatı

>> 18

Sibel Özbudun
Kadın(lar) ve Devrim(ler) I

>> 25

Renas Toprak
Arşiv

>> 27

Sena Kızılırmak
Kendimizi Yeniden Tanımlarken
Bilinçli Reddediş

>> 32

Ergül Çiçekler
Hangi Ütopya?

>> 36

Helin Su
Gelecekte Bir Gün

>> 38

Özgün Denizci

Sanalya

>> 43

Iris İzden

3, 2, 1 oyun!

>> 46

Bakırköy Zindanından**Kadın Ütopyaları**

Şimdi Kadınların Özgürlük Zamanı

>> 50

Okur- Sinan Hüseyin

Yeni Bir Yürüyüş

>> 51

Yıldızım Düşük Sabiha

Elifcan

>> 53

Elif Can

Gidenden Kalana

>> 54

Nil Erten

Sönmeyen Bir Ateştir Gözlerin

>> 58

Tutsak Bir Sanatçıdan

Dilan'ın Güncesi - Röportaj

>> 60

Leninist Mizah Kolektifi

>> 62

Gulareş

Kadınlığın Ağrıları

>> 63

Atila Oğuz

Olymposlu Balıkçı

>> 65

Ruşen Avşar

Bir Kitap Üzerine Bir Tuhaf Röportaj:

Moskova Önlerinde

>> 72

Kemal Oruç

Yeni Başlayanlar İçin

"Tiyatroyu Anlama" Rehberi

>> 76

Avaşın

Bir Dağ Öyküsüdür Bizimki

>> 77

Ergül Çiçekler

Destan-ı İlan

>> 81

Ayışığı Ekin Sanat Derneği

Ve Bizim Bir Haziranımız Bir Yıl Kadar

Yetecektir Dünyaya

>> 82

Okur-Hinar

Rüzgarın Masalıyla Uyuyan Çocuk

>> 84

Lütfiye Burcu Kara

Zindan Türkü Söylüyor:

İnsanlıktan Mektup Var!

>> 85

S.Ş.

Daima

>> 95

Okur -Bahar Müldür

Zeytin Bahçeleri

>> 96

Okur-Cihan Didar

Vitrin Camının İki Yüzü

Çöl Haydutu

bir tuz tanesi
göğsünün ormanında
bu çöl haydudunun
dudağından

bir korsan batık bir aşkın
iplerini kesip
onu su yüzünde
karşılaman

bir dengbeç
sesini bir faunusda
sana saklayan

bitmeyen akışı isteğinin
polene akan rüzgar
deli su...

Ruhan Mavruk

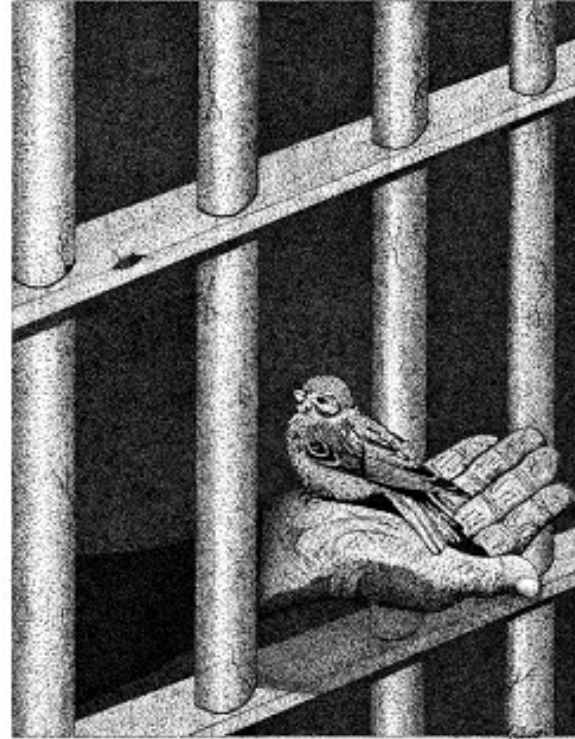
Hasat Zamanı

sıla
erciyes

Mapusluk Yeniden

Bir gece vakti geldiler... Uykudaydı gece... uykudaydı İstanbul... Altı ayrı yerinden uyandırıldı kent... Kapılar yumruklandı, ziller çaldı acı acı... Silahlı, maskeli, kalkanlı infaz timleriyle birlikte girdiler evlere... Başları dik çıktık karşılıklarına, hesap sordu yürekler, "siz kim oluyorsunuz da bu şekilde giriyorsunuz evlerimize" diye. Girdiler... Kıyı köşe aradılar, dokundular kirli elleriyle özel olan her şeye... Didik didik ettiler evlerimizi, bilgisayar ve telefonlar dışında alabilecekleri bir şey bulamamış olmanın şaşkınlığı vardı yüzlerinde. Dünya alemin gözü önünde yapılmış sosyal medya paylaşımlarımız nedeniyle geldiğinizi söylediniz evlerimize, bilgisayar ve telefon dışında hangi "suç" aletini bulacağınızı sanıyordunuz!

Bir daha dönüp-dönmeyeceğimizi bilmediğimiz evlerimize baktık şöyle bir... Sevdiklerimize sarıldık, "Kaygılanmayın, merak etmeyin bizi." diyerek vedalaştık onlarla. Kimimiz boş ev, kimimiz hasta anne, kimimiz çocuklarını, kimimiz yarimizi bıraktık gözü yaşlı ardımızda... Adını bulunduğu caddeden alan Vatan'a ulaştığımızda her birimizin tek dileği vardı: Koridorda ya da hücrede kimse ile karşılaşmamak! Ama yanılmıştık. İstanbul altı ayrı yerinden uyandırılmıştı o gece. Uyandırılanlar sarıldılar birbirlerine... "Savaşa hayır!" demiş birisi; bir diğeri "Gülünce yüzünde güller açan yoldaşım..." demiş; bir başkası çalıştığı gazetesinin haberini paylaşmış, gerçekleri anlatmış barış adıyla yürütülen savaşa dair... Savaş çığırkanlığının her yanı kapladığı, şoven dalganın yürekleri nasırlaş-

tırmak için başlattığı propagandanın karşısında kim ki "Savaşa hayır!" dedi, kim ki Kürt halkının ve Suriye halkının yanında oldu, gözaltına alındı, tutuklandı.

İşte budur sebep tutsaklığımıza...

Haziranda Ölmek Zor

Nazım Hikmet'in "Hapiste Yatacak Olana Öğüt" şiirini hatırlamanın ve okunanın tam zamanı! Hem ustayı anmak hem de 2018'in 3 Haziran gününde İstanbul'da demir parmaklıklar ardında tutsak olanlar olarak öğüdünü dinlemek için. Diyor ki usta; "Eğer "Dünyadan, memleketinden, insandan", "Ümidün kesik değil diye" atıldıysan içeriye, "Yaşamakta ayak direyeceksin.". Her şeye rağmen "Düşmana inat / Birgün fazla yaşamak" olacak tüm işin gücün. Yalnızlık mı hissettin "Kuyunun dibindeki taş gibi"; yok öyle hüznem dalmak! Dünyanın kalabalığına karışacaksın "Kırk günlük yerde yaprak kıpırdasa". "Bugün posta günü canım sıkılır" gibi "Yanık türküler söylemek", "Gözünü tavana dikip sabahlamak" bilesin ki "Tatlıdır ama tehlikelidir". Sen en iyisi "Koru kendini bittin / Bir de bahar akşamlarından / Bir de ekmeği son lokmasına dek yemeği / Bir de ağız dolusu gülmeyi unutma hiçbir zaman" diye uyarır bizi.

Hele bir de "Sevdiğin kişi sevmez olursa seni"; sakın "Ufak iş deme". Nasıl olur bilir misin? "Yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir" içerdekine. Ama yine de sen sevmeye devam et, ufkunu geniş tut, "Gülü bahçeyi değil" "Dağları diyarları" düşün; durup dinlenmeden oku, yaz; bir de uğraş el emeği göz nuru işlerle (Şu an yasak).

Haklısın ustam. İçerde on yıl, on beş yıl, daha da fazlası hatta geçirilmez değil, geçirilir. "Yeter ki karmasının sol memenin altındaki cevahir."

Nazım ustanın tavsiyesine uyduk, okuyoruz bol bol... Şimdi okuduklarımızı derme zamanı...

Uralı Delikanlı Sverdlov:

"Gülünce yüzünde güller açan" yoldaşımın başucu kitabıydı Sverdlov. Severe okumuş, çevre-

sindeki herkesten de okumasını istemişti. Bir çoğumuz tanıklık etmiştir, onun Sverdlov'u anlatırken ki coşkusuna, heyecanına. Acıyı paylaşmak için gittiğimiz evinde çıkamamıştık odasından. Soluğu ve kokusu bizimleydi sanki. Kitaplarına, not defterlerine baktık, izler aradık ondan bize kalan. Karşımıza yine Sverdlov çıktı.

"Yaşam insanın bitiremeyeceği kadar çeşitli, ilgi çekici, derin içerikli. İnsan en yüksek yoğunlukla yaşadığında yalnızca küçük bir bölümünü yakalayabilir. Ve insanın, bu küçük bölümün hızla büyümesi için peşinde koşturması gerekiyor."

Yaşamın çeşitliliğini değil, ama mücadelesinin çeşitliliğine, teorinin zenginliğine yetişebilmek için hiç durmadan koşturandandı o.

Sverdlov ile henüz tanışmamış ben, gözaltında kararımı verdim, tutuklanırsam ilk işim Uralı Delikanlı'yı okumak olacak dile. Okurken satırları, onu bulacaktım orada, kendi ile Sverdlov arasında kurduğu köprüden geçecek ve bilmediğim yanlarına ulaşacaktım. Bir vasiyetti sanki bana, bize bıraktığı. Sverdlov dediğim yerde, sizler, onu ve onun gibi kendini devrime, mücadeleye, kolektifine adanmış nicelerini düşünün.

Akşamki boş zamanlarını değil bütün yaşamını devime adayan insanların örneğidir Sverdlov. 16 yaşında tanışır mücadeleyle ve acil görevler başlığını gördüğünde, bu benim görevim, bu beni ilgilendiriyor, diyen devrimcilerdendir. Görev adamıdır, örgütçüdür ve mücadelenin her anında hapistlikte dahil yüksek bir merak ve azme sahiptir. Bir şey yapmamak, karamsarlık ve dert yanmak ancak egemenlerin işine yarar, "Bu onların üzerimizdeki zaferi" diyenlerdendi. Asla izin vermedi onlara. Zafer hep onun oldu.

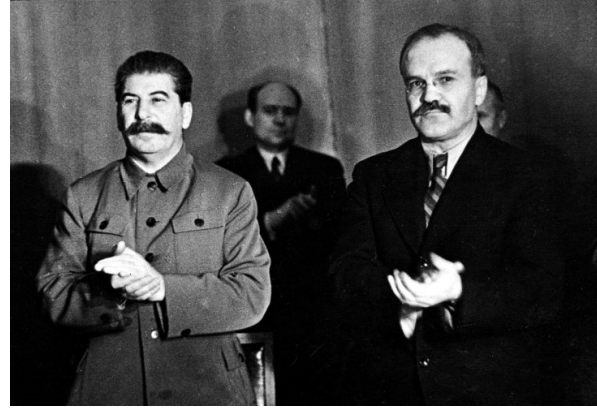
25 yaşına geldiğinde yedi kez tutuklandı, sürgüne gönderildi ama o, gittiği her yeri mücadele alanına dönüştürdü. Parti işçisiydi Sverdlov. Başka bir mesleği, başka bir uğraşı hiç olmayan kadrolardandı. "Göğsümde kalbim çarptığı müddetçe, damarlarımda kan aktığı müddetçe mücadele edeceğim!" diyen bir Bolşevikti o, öyle de yaşadı. Ölümü ise "Bu kavgada ölmek mükemmel bir ölümdür!" diyerek karşıladı.

Ardında yazılı hiç bir belge bırakmayan parti işçilerindendi. Yazmak yerine yapanlardandı. Yaptıkları da kurdukları devletin, Sosyalist Cumhuriyet'in attığı bütün ilk adımlarda yazılıdır. Onun hayatını kendi hayatıyla birleştiren eşi, yoldaşı Klavdiya Timofeyevna eksiksiz bir biyografik romana dönüştürüyor; birlikte biriktirdikleri anılarını. Yeni çağı başlatan, büyük sosyalist Ekim Devrimi'nin mimarıdır onlar. Ayaklanma günlerinde zorunlu olan devrimci askeri komitenin bir üyesidir. MK sekreteryasında görev alır. Tüm Rusya Merkez Komitesi başkanı seçilir. Kuruculuk görevleri de yapar. Çünkü "O sadece devrime sadakati değil, ajitatör ve propagandacının güçlü sözü ve komünizme olan ateşli inancı değil; bilakis ilk dönemde özellikle ihtiyaç duyduğumuz, hiç kimsenin reddetmediği otorite ve sertliği kişiliğinde barındırıyordu.". Her zaman uzlaşmaz bir Bolşevik olarak kaldı.

Lenin ve Sverdlov arasındaki yoldaşlık, devrimin kaçınılmaz olduğunu bilenlerin yoldaşlığıydı. Son nefesini verirken, Lenin yanındadır Sverdlov'un. İki Bolşeviğin, iki yoldaşın hiç ayrılmayan yolları ölümle ayrılır. 18 Mart 1919'da Moskova'da yapılan törenle toprağa verilir.

Yakov Mihayloviç Sverdlov'un yaşamının aritmetik toplamı: 34 yaşına bile varamadı; tıpkı Kenan'ın 30 yaşına varamaması gibi. Devrimden önceki 32 yıldan yaklaşık 12 yılını özgürlükten yoksun yaşadı. 5,5 yıldan fazla çarlık cezaevlerindeki hücreler ve kale hapsi, altı yılda Sibiry'a'nın berbat üçra köşelerinde sürgün... Tutsakken de sürgündeyken de parti adına süren faaliyet, örgütlenme çalışması... Devrim ve sonrası görevlere kendini hazırlama... "Çok şükür, çok şükür bugün de gördüm, ölsem de gam yemem artık!" diyebilmenin huzuru... Kenan'ı "Daha işim bitmedi!" burukluğunda bırakan görevin henüz tamamlanmamış olması. Yarım kalmışlık hissi... Yarım kalmışlık duygusu... Ama aynı zamanda hiçbir düşün yarım kalmayacağını bilmenin güveni...

Che, Sverdlov ve Kenanlar "İçindeki ateş hiçbir zaman yarım alevle yanmayanların" soyundandır. Dünyayı değiştirmek için gelmişlerdi ve idealleri uğruna verilen örnek yaşamı miras bıraktılar bize. Onların açtığı yoldan nice eylemci yürüyor geleceğe... Aynı hamurdan yapılan yeni yeni insanlar katılıyor kervana... Aynı safta olmak, aynı özlem ve umut için mücadele etmek, aynı yolda yürümek ve göğüslemek ipi: Ne büyük gurur ve onur!

Molotov Anlatıyor

Uzun bir ömrü devrim ve komünizm mücadelesine adamak ve sapmadan, eğilmeden, bükülmeden bir ömrü komünist olarak tamamlamak... İşte bu da ancak Molotov gibi insanlara ait bir güçtür. 98 yaşında bir 8 Kasım günü 1986 yılında karşıdevrimin Sovyet dünyasını çözmeye giriştiği günlerden önce, o dünya devrimi idealiyle hayata gözlerini kapar, uzun soluklu bir komünist olarak aramızdan ayrılır.

1917 ile açılan yeni çağın yaratılmasında ve yaşatılmasında mücadelesinde bütün bir ömrü devrime adananlardandır. Sovyet devrimini korumanın yolu, dünyayı değiştirme eyleminin sürekliliğinde yatıyordu, "Bir Sovyet komünisti küresel devrimden uzak kalmaz. "Daha büyük bakması ve dünya devrimi için mücadele etmesi gerektiğini" düşünenlerdendi. "Sakin bir hayat sürüyoruz" diyen bir Sovyet yöneticisi onun nazarında vazgeçmiş bir insandı. Brejnev XXIV. Kongreyi kapatırken "Daha özgürce nefes alıyoruz, iyi çalışıyoruz, sakın yaşıyoruz." der. Molotov için anlamsızdır bu sözler.

Bir Bolşevik için nasıl bir ifade tarzı diye düşünür. "Sakin yaşıyoruz". Bunların gerçek bolşevik sözler olmadığını söyler. "Daima ileri gitmek, zorlukların üstesinden gelmek isteyen Bolşevikler eğer sakın sakın yaşayacaklarsa kesinlikle bir işe yaramazlar ki!" der. Ve sorar "Sakin bir hayatta Bolşevik neye yarar?". İşte Molotov'da dünyayı değiştirme idealinden vazgeçmeyen, 'görev tamamlanmadı daha' diyen komünistlerin hamurundandır. Sosyalizmin daha ileriye, hem kendi ülkesinde hem de tüm dünyada, nasıl gideceğini düşünmekten asla vazgeçmeyenlerdendir. Son günlerinde dahi kafasını meşgul eden konular; parti, devrim, çalışma koşulları ve gelecek üzerinedir.

Sov-yet devrimini korumanın yolu, dünyayı değiştirme eyleminin sürekliliğinde yatıyordu, "Bir Sovyet komünisti küresel devrimden uzak kalmaz. "Daha büyük bakması ve dünya devrimi için mücadele etmesi gerektiğini" düşünenlerdendi. "Sakin bir hayat sürüyoruz" diyen bir Sov-yet yöneticisi onun nazarında vazgeçmiş bir insandı.

Molotov Vietkalıdır. Kül yutmaz olurlarmış. Babası muhasebeci, annesi zengin bir tüccarın kızıdır. Altı erkek bir de kız kardeşi vardır. Kekemedir. Onu mücadeleye iten, edebiyat okumalarıdır. Çehov en sevdiği yazarlar arasındadır. Yasak kitaplar bulundurduğu gerekçesiyle Nelinsk'e sürgüne gönderilir. On beş yaşında henüz bir lise öğrencisiyken tutuklanır. 1906'da partiye üye olur.

Molotov Lenin'i ilk kez 1917 Nisan'ında Finlandiya garında görür. "Onunla ilk orada tanıştım. Birkaç istasyon önce, Petrograd'dan trene binmiş olan Stalin'in yanında trenden indi. Lenin bir zırlının üzerine çıktı ve bağırdı "Yaşasın Sosyalist Devrim!" diye. Onun büyüklüğünü şu sözlerle anlatır: "O hiç gevşemeksizin kapitalizmi, burjuva ideolojisini yerin dibine batırır, bunlara bütün gücüyle ateş açar ve tam hedeften vurur, hem de nasıl bir güçle! Eserlerinin her satırı emperyalizmin altına konmuş bir bombadır. Lenin'de esas olan budur. Oysa ki bizde küçük parçayı cimbrilayıp onun etrafını nakışlıyorlar. Bunun nasıl üstesinden gelinebilir, diye kendi kendime sorduğumda sadece gençliğin buna gücü yetebilir diyorum."

Molotov, Stalin üzerine yazılanlar son zamanların en büyük yalanıdır, der. Savaş döneminde kendine yöneltilen saldırılara karşı Stalin, "Biliyorum ölümümden sonra mezarımın üstüne yığınla pislik atacaklar. Ama tarihin rüzgarı onları tertemiz edecek." Molotov da aynı güveni taşır. "Stalin'in Rusya tarihinde yerini alacağı zamanlar gelecek. Moskova'da bir Stalin müzesi açılacak. Mutlaka!". Yalanla gerçeği birbirinden ayırmak isteyenlerin okumasını öneririz. Ayrıca tarihe, tarihsel olay ve kişilere kişisel kıstaslarımızla bakamayacağımız, sınıfsal bir değerlendirmede bulunmak zorunda

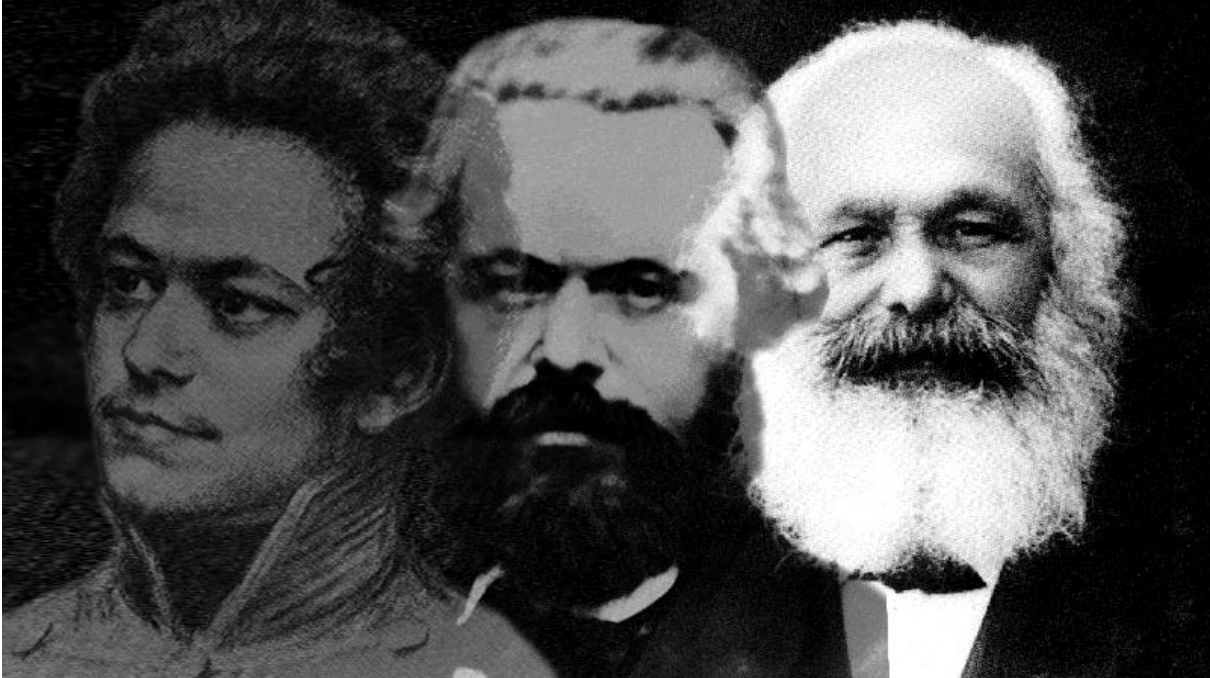
olduğumuzu anlamamıza yardımcı olacaktır.

Molotov Anlatıyor bir anı kitabı değildir yazarının ifadesiyle. 17 yıl boyunca süren 140 görüşmeden oluşur. Toplamda 5 bin sayfalık röportajın yalnızca 700 sayfasıdır kitabı oluşturan. Viaslav Mihayloviç Molotov, şair ve yazar Feliks Çuyev'e anlatır bir asrın biriktirdiklerini. Çuyev için ise yaptığı çalışmanın anlamı "Düşünceleri belli bir dönemde otoriteyi temsil eden ve hayatı ülkesinin tarihinden ayrı düşünülemez olan Molotov hakkında edinebileceğimiz bazı fikirlendir." yalnızca. Kişisel dünyasındaki önemini ise şöyle ifade eder kitaba düştüğü Önsöz'de; "Molotov, ailemizde, memleketin tüm yöneticileri içinde Stalin'den sonra en fazla saygı gören kişiydi. Stalin ise söylemeye gerek yok, tanrıydı. Ne kalplerimizde ne de yönetimde onun üstüne kimse yoktu. Ondan sonra Molotov geliyordu. Ve bu ailemizle sınırlı değildi."

140. görüşmeyi yapmaz yazar. Çünkü 140. görüşmenin randevusu cenaze töreni olur. Yazar ona şu sözlerle veda eder. "Lenin'in son yoldaşına veda ediyoruz bugün, bir komünizm savaşçısına..." Komünizm için verilen mücadele sürüyor. O nedenle de dünyanın her yanında komünizm savaşçıları var, buna Rusya'da dahil, Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in 21. yüzyıldaki yoldaşları görevi tamamlayacak.

Karl Marx 200 Yaşında

Marx gösterdi bize en derin yasalarını tarihin proletaryayı başa

getirecek
hayır
Marx'ın kitapları
mürekkep ve kağıt değildir yalnız
kasvetli rakamlarla dolu
tozlu yazılar değil
onun kitapları
düzene koydu
dağılmış ordusunu emeğin
ve ileriye gösterdi ona
güçle dolu
inançla.

Mayakovski

5 Mayıs 1818'de Almanya'nın Trier kentinde doğan Marx 200 yaşında. Nice toplantı, anma-kutlama, gösteri, sempozyum yapıldı 21. yüzyılın dünyasında onun için. Kim bilir kaç dilde anlatıldı, kaç dilde yazıldı, kaç dilde filme çekildi Marx ve idealleri. O dünya insanlığından, dünya vatandaşlığından yanaydı ve bugün bir tek insan var ki, dünyanın her ülkesinde ve her dilinde de onun adı ve görüşleri yaşatılıyor.

Marx, "Benim harcım değil / barışık olmak" ; sabırsızlanılır. Kaygısızlık asla kabul etmeyeceği bir özelliktir. "Uğraşmak, aramak tutkuyla ve yapmak"; işte belki de genç Karl'ın uzun ve zorlu yolunda ona yoldaşlık eden felsefesi...

Karl Marx da zorluklarla dolu bir yaşam sürmek zorunda kalmış ama hiçbir zaman daha kolayının arayışı içinde olmamıştır. Kolayı aramak sıradanlaşmayı kabul etmektir. Kolayı aramak sığlaşmaktır; hem teoride hem yaşamda... Kolayı aramak teslim olmaktır egemen olan görüşlere... Kolayı aramak yaşam enerjisini yitirmektir, ruhun ölmesidir. İşte Marx kolayı arayanlardan olmadı gücünü de buradan aldı. Egemen sınıflara, onların ideolog ve siyasal önderlerine meydan okuyarak, yanlış fikirlere, düzmece şiarlara, sahte teorilere, eylemsizliğe, ikiyüzlülüğe, yufka yürekliliğe karşı manasız eleştiri silahını elinden düşürmeden savaştı. Alman felsefesine savaş açtı. Ütopik sosyalizme karşı bilimsel sosyalizmin temellerini anlattı. Ve tüm bu savaşımından şu sonuca ulaştı: "Filo-zoflar dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumladılar, oysa asıl olan onu değiştirmektir.". Böylece Marx, kitlelere vaaz veren bir peygamber değil, bilimi ve felsefeyi işçi ve emekçilerin hizmetine sunan ve onu dünyayı değiştirmek isteyenlerin elinde bir silaha dönüştürdü. Kapitalizmin kaçınılmaz çöküşüyle komünizmin zaferinin derinlemesine teorik açıklamasını yapan, ilk proletarya

partilerinin kurulmasını sağlayan, kapitalizmin yıkılması ve sosyalizm için işçi hareketini bilinçli mücadeleye vermeye çağıran Marx oldu.

İlk adımlarda hep o vardı. Zafer gününde de o olacak yanı başında dünya işçi ve emekçilerinin. Onun eylem kılavuzu yol gösterecek. Sorge'nin dediği gibi fazla söze de ihtiyaç yok aslında. "Marx bir bilim adamı, işçi sınıfının bir savunucusu olarak yaptığı şeylerin, ne dökme demirden anıtlara ne de ateşli söylevlere ihtiyacı vardır.". Marx'ın eylemini dile getiren şeyler bronz ya da granit anıtlar değil, yer yuvarlağının her yanında sayısız işçinin Marx'ın ölümsüz savaş çağrısını izleyerek oluşturdukları saflardır: "Bütün dünya işçileri, birleşin!"

"Avrupa'nın üzerinde bir hayalet dolaşiyor; komünizm hayaleti!" ile başlayan Komünist Manifesto'nun ilanından beri komünistlere dönük sürek avı hiç durmadı. Manifesto'da kendi sonlarını gören sömürücüler, tüm dünyada ona karşı kutsal bir ittifak kurdular. Onu geri ruhlar

alemine göndermek için nice savaşlar açtılar. Ama o hayalet her seferinde yeniden çıktı ortaya, kendini güçlendirmiş, yenilgilerinden öğrenmiş olarak. Ne de olsa yenilgi de büyük bir öğretilendi.

1871 Paris barikatları üzerinde dolaştığında Komün'ü yarattı. 71 gün dalgalandı kızıl bayrak ilk işçi iktidarının yükseldiği barikalarda. Komün'ün açtığı yoldan Bolşevikler yürüdü; 1917'de Rusya'da ilk işçi köylü devletini kurdular. Kızıl bayrak bu kez 71 gün değil 75 yıl dalgalandı semalarda. Ardından geldi bir çok devrim ve koskoca bir dünya oldu sosyalizm.

Hayalet artık tüm dünyanın üzerinde dolaşıyordu. Kutsal gerici ittifak, Hitler denilen bir diktatörle saldırdı bu kez komünizmin üzerine. Çok acılar çekti dünya işçi ve emekçileri, ama izin vermediler faşizmin dünyayı yok etmesine. Destansı mücadelelerin sonunda daha da büyüdü özgürlükler dünyası. Zafer yeniden komünizmin oldu. Ama durmadı gerici ittifak, duramazdı da... Çünkü ya gericilik ve yıkım kazanacaktı, ya da biz ve özgürlükler dünyası. Nafile savaşılar girdi ve giriyor hala da... Gün gün izliyoruz 3. dünya savaşının nasıl geliştiğini. Nasıl ki, dünya proletaryasının önderi olarak giriştiği bütün eylemlerinde Marx'ın kutsal bayrağı ve yol gösterici ilkesi enternasyonalizm olduysa, bugün de mesele Marx'ın ölümsüz savaş çağrısını zaferle ulaştırabilmek için yer yuvarlağının her yanındaki dünya işçi ve emekçi halklarını enternasyonalizm bayrağı altında birleştirmektir ve komünizmi 21.yüzyılın gerçeği haline dönüştürmektir.

Marx,
"Benim
harcım değil / barışık
olmak" ; sabırsızlanılır.
Kaygısızlık asla kabul et-
meyeceği bir özelliktir.
"Uğraşmak, aramak tut-
kuyla ve yapmak"; işte
belki de genç Karl'ın
uzun ve zorlu yolunda
ona yoldaşlık eden
felsefesi...

d.
dağlı

Sosyalizmde Özgür Bireyler ve Toplumsal Ekoloji Üzerine

Sosyalizmin Özgür Bireyleri

LGBTİ bireyleri, tarihte, yaşadıkları her toplumda baskıya uğrayan çeşitli topluluklar gibi buldukları her yerde aşağılanıyor, baskı görüyor ve saldırıya uğruyorlar. Baskı, en geri ülkelerden, en gelişmiş, en modern, en ileri kapitalist ülkelere kadar her yerde görünüyor.

Baskılar birçok biçimde sürdürülüyor. Dışlama bunlardan bir tanesidir. Günlük ilişkilerden ve her yerde gerçekleştirilen dışlama, yıpratma, yıldırma ve çökertme amaçlıdır. Dışlama, ister en yakın çevrede olsun, ister kamusal alanda olsun, bu saldırı, egemen anlayışın eşliğinde gerçekleşiyor. Egemen anlayış, egemen sınıfın anlayışıdır.

Bu duruma başka bir açıdan bakılmalı. Kurulu toplumdan, varolan ilişkilerden dışlama, dışlananların, bugünkü toplumsal ilişkiye, bugünkü topluma karşı isyan etmelerini de beraberinde getiriyor. LGBTİ bireylerin köhnemiş topluma, ilişkilere ve anlayışa karşı dünya çapında gerçekleştirdikleri isyanlar tarihe geçti. Kapitalizme karşı devrimci bir mücadele veren proletarya, ortaya çıkan bu sonucu tüm bu hareketleri kapitalizme karşı mücadelede birleştirme açısından önem verir.

LGBTİ bireyleri, Türkiye’de çok daha ağır koşullar altındalar. LGBTİ’lere karşı sürdürülen çok yönlü baskılar ve saldırılara karşı komünistlerin tavrı çok nettir. Komünistler, tüm bu saldırılara karşı her zaman uzlaşmaz bir mücadele yürütür. Komünistler, bu toplumsal düzenin ezdiği ve sömürdüğü kitleleri kurtarmak için en tutarlı, en ısrarlı ve kararlı bir savaşım verir. Yığınların devrimci hareketine ön-

cülük eder.

Yapılan saldırılara karşı toplumun ilerici, sosyalist ve hümanist çevrelerinin tepki gösterdiği, eleştirdiği ve mücadele ettiği biliniyor. Fakat eleştiriler ve mücadele bugünkü toplumun kendisine kadar varılamadığı için yüzeysel ve etkisiz kalıyor.

Yapılan saldırılar toplumun resmi politikasından ayrı görülemez. Fakat toplumun dikkatini saldırıların resmi yönüne, onun resmi sentezine çekmekle bir arpa boyu yol gitmeyiz. Çünkü resmi anlayışın temelinde toplumun kendisi var. Dolayısıyla toplumun kendisi köklü olarak değiştirilmediği sürece, resmi toplumun baskı politikası devam eder.

Sürdürülen saldırılar karşısında burjuvazinin taktikliği tavrı ikiyüzlüdür. Onlar LGBTİ bireyelerine yapılan saldırıların yaygınlığından ve yoğunluğundan yakınırken, tüm saldırılar bu toplumdan, topluma egemen olan anlayıştan, bugünkü ilişki biçiminden kaynaklandığını, beslendiğini gözlerden uzak tutmaya çalışıyorlar. Burjuvazi gerçek durumu hiçbir zaman ortaya koymaz, tersine üstünü örter, çünkü var olan durumun sürmesi kendi işine yarar.

Burjuvazinin içinden çıkan bazı unsurlar, ortaya çıkan birçok sorundan toplumu sorumlu tutarlar. Buradan hareketle de ortaya çıkan sorunların aşılması, çözülmesi gerektiğine işaret ederler. Bu çevrelerin unuttukları bir şey var ki, o da burjuva toplumun kendi sorunlarını aşma yeteneğinin olmadığıdır. Bu toplum sorunlarını çözemez; erteler yalnızca. Ve sorunlar daha büyük sorunlar haline gelir.

Kapitalist toplumun bir baskı toplumu olduğu, emeğin sömürüsü ve köleliğine dayandığı kavranmadan, onun bireylere yaptığı saldırılar tam olarak anlaşılabilir. Kapitalizmin, emperyalizmin politikası, onun ekonomisinden ayrı görülemez. Onun saldırı politikasını anlamak için ekonomi ve politika birlikte ele alınmalıdır. Devlet, politik zor örgütüdür. Örgütlü zordur. Burjuva devletin görevi emekçileri, burjuvazinin egemenliğine boyun eğdirmektir. Dolayısıyla bu devlet, bir avuç sömürücü dışında kalan toplumun büyük çoğunluğunu baskı altında tutar.

Biçimi ne olursa olsun, burjuva devlet özgürlük için mücadele veren ezilen ve sömürülen kitlelerle tam bir çatışma halindedir. Özgürlük mücadelesi büyüdükçe, çatışma çok daha şiddetlenir.

Toplumun kendisine dokunmadan, onu dönüştürmeden, bugünkü sorunların çok daha derinleşeceği ve yıkıcı boyutlar kazanacağı çok açıktır.

Devrimci dönüşüm zorunluluğuyla karşı karşıya gelmiş olan toplum, bu dönüşümü gerçekleştirerek toplumsal devrime başvurmazsa toplumdaki çürüme, yozlaşma, toplumun en canlı ve en dinamik güçlerini de etkisine alır. Fakat bugünkü toplumun zeminleri üzerinde sadece sefalet, çürüme, yozlaşma yükselmüyor, canlı, devrimci bir hareket de yükseliyor.

Bugünkü toplumsal düzeni devrimci tarzda yıkmak için en büyük cesaretle devrimci kavgaya atılmak yerine; tamamen konformist ve reformist bir anlayışla bugünkü ilişkiler içinde, kendileri için rahat hareket edecek bir alan yaratma çabası içinde koşanlar; buna uygun bir ortam bulamayacakları gibi gelecekte bugünkünden daha ağır baskılarla karşılaşacaklardır.

Şu durumun altını çizmeliyiz: Bugün toplumda bireysel yaşam sürdürmek isteyen, başka bir deyimlendirmeye, kendi hayatını yaşama ardında gidenler, belli ödümler almak, uğruna egemen güçle, resmi politikayla, kurulu toplumsal ilişkilerle bir uzlaşma içine girebilirler.

Toplumsal kurtuluş kavgası veren proletaryanın, bireyci, bencil ve uzlaşmacı anlayışla da uğraşması, eleştirmesi ve insanları bunun etkisinden kurtarması için çaba göstermesi üstlendiği devrimci görevin bir gereğidir.

Otonomcular, anarşistler, feministler ve LGBTİ örgütleri kapitalist toplumda, bu toplumun çatlaklarında, kendileri için ayrı bir evren oluşturma peşinde. Oysa bu, kapitalizmin baskısından kurtulmak için bir çıkış değildir. Bir grup insan kendini bununla avutabilir. Fakat ezilen ve sömürülen-

LGBTİ bireyleri, Türkiye'de çok daha ağır koşullar altındalar. LGBTİ'lere karşı sürdürülen çok yönlü baskılar ve saldırılara karşı komünistlerin tavrı çok nettir. Komünistler, tüm bu saldırılara karşı her zaman uzlaşmaz bir mücadele yürütür. Komünistler, bu toplumsal düzenin ezdiği ve sömürdüğü kitleleri kurtarmak için en tutarlı, en ısrarlı ve kararlı bir savaşım verir. Yığınların devrimci hareketine öncülük eder.

lerin, üretim araçları karşısındaki konumunu değiştirmez. Proleterlerin, proleter olarak üretim koşulları devam eder.

Kapitalist toplumu yıkmak için sonuna dek tutarlı bir devrimci mücadele içinde olmayanlar, sömürü ve kölelik toplumunun zeminleri üzerinde ayrı bir evren kurma çabası içine giriyorlar. Kapitalizmin arkasında ayrı bir evren yaratma çabası içine giriyorlar. Kapitalizmin arkasında ayrı bir evren yaratmak çabası içinde olanlar, bu sonuçsuz girişim yerine insanca ve özgür bir yaşam için kapitalizme karşı devrimci mücadele veren işçi sınıfının yanında yer almalıdır.

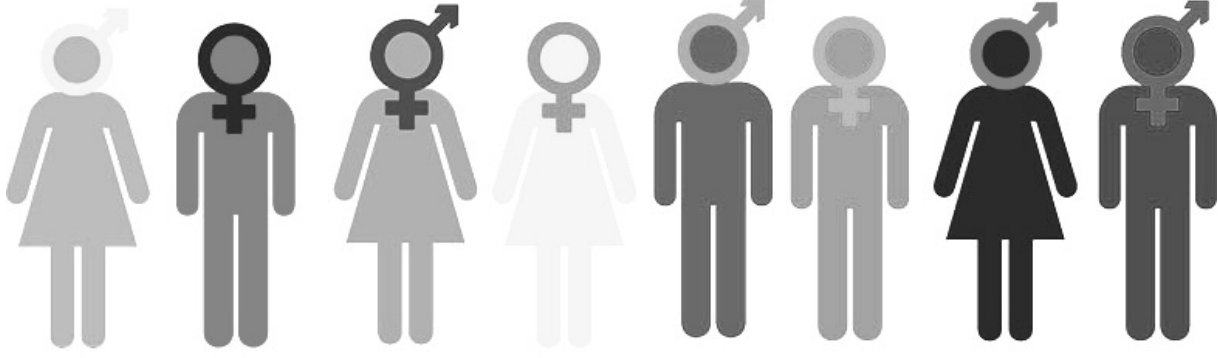
Bireyler, tek başına ya da bir grup insanla kendine toplumdaki yalıtık bir alan oluşturarak değil, toplumun dönüşümüyle özgür olabilirler. Bu bağlamda toplumu sermayeden özgürleştirmek, bireysel özgürlüğün temel koşuludur.

Kapitalizmin baskısı altında olan kitleleri bu baskıdan kurtarmak proletaryanın görevidir. Çünkü proleter sınıf bu yolla kendini de kurtarmış olur. Burjuva toplumda hiçbir zaman eksik ve tam olmayacak olan özgür bir ortam ancak sosyalizmde gerçekleşir.

Yeni toplumsal birlik, özgür bireyler tarafından oluşturulur. Özgür bireyler yeni birlik içinde farklılıklarıyla yer alırlar. Bireyler birlik içinde, birlikte özgür olurlar.

Kolektivizmin geçerli olduğu birliğin kurulmasıyla birlikte burjuva bireycilik geride kalır.

Biliyoruz ki, eski olan, varlığını yeninin içinde bir süre daha sürdürür. Başka bir anlatımla yeni toplum eski toplumun izlerini taşır. Dolayısıyla daha ileriye gitmek için eski toplumun kalıntılarına karşı sürekli ve uzlaşmaz bir mücadele yürütülür. Çünkü toplumun dönüşümü kültürel alanda yapılan devrimi de kapsayan bütünsel bir mücadeledir.

Devrim geçmişten en köklü kopuştur. Ama aynı zamanda yeninin, ilerici olanın, özgür ve insanca olanın doğuşudur.

İçi sınıfı devrimle eski toplumu yıkarak burjuvazi ayrıcalıklarından yoksun bırakır, bir takım gruplar ve kişiler için ayrıcalıklar peşinde koşmaz. Komünistler bütün ayrıcalıklara karşıdır. Bireylerin eşit ve özgür birliğini gerçekleştirirler. Buradaki eşitlik sınıfların kaldırılmasına dayanan gerçek eşitlik.

İnsanlığın geleceğinde geçmişin kabalıklarına yer olmayacaktır. Geçmişin kabalıklarından arınmış insanların duyguları ve ilişkileri daha incelikli olacaktır.

Toplumsal Ekoloji

Marksizm, toplumların gelişimini ve dönüşümünü ele alan tarih bilimiyle doğa bilimini birbirinden ayrı olarak görmez; ikisini tarih biliminde birleştirir. Proleter devrimci parti, bu bakış açısından hareket eder. Bu bakış açısında, insan ve doğa ilişkisi birlikte değerlendirilir.

Kapitalizmin yol açtığı ekolojik kriz ve ekolojik krizin olmadığı üretim biçiminin kurulmasına ilişkin Marksist bakış açısı tarafımızdan daha önce ortaya kondu. Bu yazı, bu bakış açısıyla sorunun belli yönlerinin altını çizmeyi amaçlıyor.

Kapitalist üretim doğayla karşıttır. Doğayı tahrip eder, bozar, talan eder, zarar verir ve en sonu ekolojik bir kriz yaratır. Doğa; toprak, su ve emekle birlikte maddi zenginliğin kaynaklarıdır. Kapitalist maddi zenginlik, kendi kaynaklarını tüketerek büyür. Bu nedenle, nasıl ki sermayeyle emek arasında bir uyum kurmaya çalışmak boş bir çaba ise, aynı şekilde doğayla sermaye arasında bir uyum peşinde koşmak, sonuçsuz bir çaba olur. Çünkü aralarında uzlaşmazlık vardır.

Kapitalizmin, doğa üzerindeki tahakkümü ve talanı ekolojik kriz düzeyine vardı. Devrimci işçiler, bu durumda bir çıkış yolu geliştirirken, geline noktayı tüm boyutlarıyla görmelidir. Çevre sorununun bulunduğu yer; doğanın yıkımıdır, yaşam zincirinin bozulmasıdır.

Ekolojik krizin tek tek ülkeler de yansıması farklı olsa da; sorun yerel değil, küreseldir. Burada şu sorun çıkar: Küresel bir sorun olan ekolojik yıkıma

karşı alınacak köklü önlemler, bütün ulusların işbirliğini gerektirir. Burada önemli olan işbirliğinin hangi ekonomik ve toplumsal temelde kurulabileceğidir. Bu sorunun üstünden atlanamaz. Çünkü küresel krizin aşılması için bu krizin olmadığı yeni bir üretim biçimine işaret eder.

Öncelikle, şu gerçeğin altını çizmemiz gerekiyor: Doğanın talan edilmesi, zarar görmesi ve yıkımından işçiler ve yoksul insanlar sorumlu değildir. Ekoloji yıkımından tüm insanlığı sorumlu tutmak, bunda hiçbir kabahati olmayan emekçi sınıfı da sorumlu görmek, asıl sorumlu tutulması gereken kapitalist sınıfın yaptıklarını ve kapitalist üretim tarzının ekoloji karşıtı tabiatını görmezden gelmek demektir.

Ekolojik krize yol açan olgular son çözümlemede toplumsaldır, sınıfsaldır. Ekolojik kriz sorunu bu temelde koymamak, sorunu kavramamaktır. Dolaşısıyla çözüm yollarının ne olacağını da ortaya koymayız.

İnsan-doğa ilişkisi, özgül toplumsal sistem aracılığıyla süren bir ilişkidir. Bunu bilmek neden önemlidir? İnsan-doğa ilişkisini içinde bulunduğu topluluk içinde, onun aracılığıyla sürdürmüştür. Burada yanıtlanması gereken bu toplumsal tarihsel biçimidir. Her birey toplumsal bir varlık olarak diğer bireylerle toplumsal bir ilişki içindedir. Bu ilişkinin diğer yönü doğayla ilişkidir.

Buradan şu sonuç çıkar: Ekolojik kriz, son kertede toplumsal olduğundan bu sorunu aşmak için insanla doğa ilişkisini krizin olmayacağı bir temelde yeniden kurmalıyız. İnsan-doğa ilişkisini yeniden düzenlemek için öncelikle yapılması gereken insanın insanla ilişkisini yeniden ve yeni bir temelde inşa etmektir.

Diğer bir anlatımla, doğanın sermaye tarafından tahakkümü, insanın insanı tahakkümü altına almasının sonucudur, ürünüdür. O halde yapılması gereken, öncelikle insanın insan üzerindeki tahakkümünü kaldırmaktır. Bunun ön koşulu üretim araçlarının özel mülkiyetinin kaldırılmasıdır.

Kapitalist mülkiyeti toplumsal mülkiyete dönüştürerek insan doğa ilişkisinin yeniden kurulmasının temellerini oluşturmuş oluruz.

Şu halde doğayı, sermayenin talanından ve yıkı-

mından kurtarmak için yeni bir toplum uğruna mücadeleye başlamamız gerekiyor. Ekolojik kriz, kapitalist toplumda kalarak aşılamaz. Çünkü sorun ne bir takım teknik düzenlemelerle aşılabılır, ne de bireylerin anlayışını değiştirerek. Sorunu çözecek olan halk yığınlarıdır ve toplumsal mücadeledir.

Ekolojik sorundaki toplumsal mücadelenin sonuç alması için kesinlikle yeni bir üretim tarzı uğruna, sosyalizm uğruna mücadeleye bağlanması zorunludur.

Sosyalizme geçme amacına bağlanmayan çevre hareketleri yozlaşmaktan, burjuvazinin aleti olmaktan ve kendi istemlerinin karşısına geçmekten kurtulamazlar. Alman Yeşillerinin durumu bunun çarpıcı bir örneğidir. Alman Yeşiller Partisi, emperyalist sermaye hükümetinde yer alarak, onların çevreyi talan eden politikasına ve uygulamalarına ortak oldular. Böylece kendileri çürüdüğü gibi çevre hareketini de çürüttüler, eski canlılığını, dinamizmini yok ettiler.

Peki, kitlelerin toplumsal mücadelesinde ağırlık noktası nereye verilmeli? Ağırlık bugünkü toplum çerçevesinde, çevreyi korumaya yönelik önlemler için mücadeleye mi verilmeli, yoksa ağırlık sermayenin sınıf egemenliğinin yıkılmasına mı verilmeli? Ya da ikisine de eşit ağırlık mı verilmeli? Çevre krizini aşmanın yolu, bugünkü toplumsal sistemin yıkılmasından geçtiğine göre, mücadelenin ağırlığı burjuvaziyi devirmeye verilmelidir. Toplum sermayeden özgürleşmeden, doğa sermaye tahakkümünden kurtulamaz.

Bugünkü toplum çerçevesinde, doğa-çevre için alınacak her önlem sınırlı olacaktır. Bu sınırlamayı getiren sermayenin sömürücü yapısıdır, kar amacıdır. Kapitalist ekonomik toplumsal sistemin kendi varlığıdır.

İnsanla doğa arasında yeni tarzda ilişki kurmanın koşulu ve temeli, yeni bir üretim biçimine geçmektir. Bunu gerçekleştirmenin yolu toplumsal devrimden geçer. Yalnızca toplumsal devrim, emeği ve doğayı sermayenin esaretinden kurtarabilir. Bu devrim şiiresselliğini geçmişten değil, gelecekte alır. Toplumsal ekolojiyi özgür bir ortam ve insani koşullarda gerçekleştiren yeni bir gelecek, insan için esinleyici olur.

Ancak böylesi bir gelecek ile insanla doğa arasında uyumlu bir ilişki kurulur. İnsanla doğanın birlikte evrimi olanaklı hale gelir.

İnsanla doğanın uyumlu ilişkisi ve birlikte evrimi için tarihten gelen engellerin ortadan kaldırılması gerekiyor. Bu engellerden biri kent-kır ayrımı ve karşıtlığıdır. Kapitalizm kent-kır ayrımını ve karşıtlığını derinleştirdi ve uç noktaya götürdü. Kırın kente bağımlılığı ve kentin kır üzerindeki egemenliği, kapitalizm altında çok güçlendi. Fakat kapitalizmin yarattığı maddi koşullar daha yüksek biçimde birliğinin kurulmasının koşullarını yarattı. Kent-kır ayrımının kaldırılması üretim için dahası

kamu sağlığı için bir zorunluluktur.

Üretim araçlarının ve doğanın ortak denetimi, insan-doğa ilişkisinin yeni bir karakterde düzenlenmesi için zorunludur. Kapitalizmin sömürücü yapısı, üretimin anarşik karakteri, rekabetçiliği, eşdeğer üretime dayanması, doğayı yıkıma sürüklerken, üretimin üretici güçler tarafından ortak denetimi ve planlı bir biçimde örgütlenmesi, insan doğa ilişkisinin ulusal bir biçimde düzenlenmesini getirir. Böylesi bir ulusal ilişki, öncelikle insanların kendi öz etkinliğinin, kendi yaşamsal çalışmasının efendisi durumuna geldiği, emeğin kendi ürünlerine yabancılaşmadığı bir yerde mümkündür.

İnsanla doğa arasında ussal bir ilişki kurulurken şu gerçek de bilinmelidir. Bugün farklılaşmış bir doğa ve farklılaşmış insanlar arasında bir ilişki sürüyor. Dolayısıyla doğa ile insan arasında yeni bir ilişki, eskiye dönüş biçiminde olmaz. Bu ilişki yeni ve daha yüksek bir biçimde ve ilerici olarak kurulabilir.

Komünist toplum, ekonominin insan üzerindeki baskısının kaldırarak insana bol miktarda serbest (özgür) zaman tanır. Serbest zaman insanı her yönde geliştirir, özneyi başka bir özneye çevirir. Böylece insanlar, serbest zamanda doğaya karşı daha duyarlı davranmayı öğrenir. İnsan doğal açıdan bir insan haline gelirken, doğa da insani bir doğa olur.

İnsanın doğayla toprakla yakın bağları, mülkiyet aracılığıyla ve sınıf ilişkileri aracılığıyla değil, dolaşsız kurabilecektir.

Yazıyı Marx'ın sözleriyle bitirelim: "Toplumun daha yüksek bir ekonomik biçiminin bakış açısından, dünyanın tek tek kişiler tarafından sahiplenilmesi bir insanın bir başka insanın malı olması kadar saçma gözükecektir. Bütün bir toplum, bir ulus, hatta belki bir anda var olan toplumların hepsi birlikte düşünülse bile dünyanın sahipleri değildirler. Onlar sadece dünyanın zilyetlerinden ya da kiracılarından ibarettirler ve iyi aile babaları gibi daha iyi bir durumda gelecek kuşaklara devretmek zorundadırlar."

temade
çınar

"Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri"

Sıradışı

"Bilincimiz ve düşüncemiz, ne kadar duyuların üstünde görünürlerse de, maddi ve bedensel bir organın, yani beynin ürünüdürler. Madde ruhun ürünü değil; tersine, ruhun kendisi maddenin en yüksek ürününden başka bir şey değildir."

(Engels;Ludwig Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu)

Herkesin hizaya çekilmeye çalışıldığı bir zamanda sıranın dışına çıkanlar "sıradışılık" ile, sırayı takip edenlerse "sıradanlık"la suçlanırlar. Sanki hem sıradan hem de sıradışı olunabilirmiş gibi...

Bir soru, bir şüphe akla girdiyse onun sancılı ve haz verici ilerleyişini durdurmak mümkün değildir. Artık aşılmış olan zaman geleceğe doğru hızla yol almak zorundadır. Kişi ve düşünce, kendini bulduğu zamanı terk eder. Bu yolculuk sansürleri, otosansürleri aştığı kadar yaratıcı, üretici ve haz vericidir. Hatta bu uğurda çekilen acılar bile geridedir. Frenlendiği ölçüde de hastalıklı... Bazı insanların saldırılara, işkencelere, tutsaklığa hatta toplumsal dışlanmaya nasıl dayandığına şaşırır kalırız ama o, zamanı aşmış ve geçmiştir bile. İdam giden mahkumun gülümsemesine benzer bizi hayranlık ve şaşkınlık içinde bırakan. Bir de bunun kitlesel görkemini düşünelim. Hemen aklımıza Gezi Ayaklanması geldi değil mi? "Sık bakalım, sık bakalım!"... Korku duvarının aşıldığı, insanın kendisine ve zamana meydan okuduğu günü değil, artık geleceği temsil ettiği anlarla dolu tarih... Gezi Ayaklanmasında yaratılan Gezi Parkı, İstanbul'da ve diğer illerde yaratılan komünler kimleri aydınlat-

madı ve içine çekmedi ki? Çapı büyütelim ve devrimlerin önüne alıp süpürüp götürdüğü çöp yığınlarını düşünelim. Tarihin en sıradışı anlarını... Birkaç günün yılları ileriye fırlatma gücünü...

Egemenler açısından 'yarattığı tek tip'i yönetmek, çeşitlilikleri yönetmekten kolaydır . Yöneten-yönetilen ilişkisinde nizam önemli. Yasalar, toplumsal baskılar, dini yapılanmalar, sansürler ve otosansürler yaratarak "sıradan vatandaşa" ulaşmaya çalışır. Bu nedenle de toplumsal gelişimin önünde engeldir. Aklımızdan geçen en çılğın fikirleri, kimseye

kalmadan önce biz 'normal'leştiririz. Bir kadını döven bir adamı alaşağı etmek isteriz de "en iyisi polis çağırayım" diye içimizdeki risk alma hevesini durdurur, etkisizliğini bildiğimiz bir yolu izleriz. İşçiler eyleme geçerken neler yapmak isterler de onları sendikalar gibi 'norm'lara ayak uydurmuş unsurlar 'ikna' eder. Sivrilere törpülenmeye, çıkıntılar içeriye tıkıştırılmaya çalışılır. Öncünün gözlerimizin önünde mobbinge uğraması, alınıp götürülmesi ya da işten atılması hiç de az rastladığımız şeyler değil. Bir tweet atarken bile içimizdeki otosansürün nasıl da hızlı döndüğünü kullananlar bilir. Sınırı aşmanın evi basılır, alınıp götürülür.

Toplumsal 'norm'ların içinde kalan normallerin a'normallere karşı direnci arasında kavga kazanıp kaybetmelerle sürer gider. Sıradışı olan kaybettiğinde bile sınırlar artık eski sınırlar değildir. Normu aşanlar riski üzerine alır ve normları genişletir. Elbette bu riski almanın çoğu zaman ağır bedelleri vardır.

Kötücül sıradışılıkları sabrımızın sınırlarını zorlayarak buraya koyalım. Onlar da eskiyi pekiştirmek üzere yozlaşmanın, çürümenin, ayrımcılığın, zalimliğin sınırlarını zorlamakta ve genişletmekte. Sokakta birinin dövülmesine, onlarca kez bıçaklanmasına alışabiliriz, işkence gören hayvanların eziyeti ilk tekmeği görmezden gelmemizle başlar, katliamları televizyonda film seyrederek gibi seyredebiliriz... Bırakalım 'dünyanın diğer ucunda atılan tokatı yüzünde hissetmeyi', yanbaşıımızdaki kadının-çocuğun dayak yemesini kanıksayabiliriz. Yaratıcılıkta iyicil sıradışılıktan hiç de geri kalmayan, egemen gücün desteği arkasında bu 'sıradışılık'ı faşizmin içinde yaşayan bizler gayet iyi biliyoruz. İnsanlık tarihinin işkence biçimlerini aklımızdan geçirmemiz yeterli. Hollywood bu konuda hayli bir emek ve para harcıyor. Korku ve gerilim filmlerinin gün içinde heyecanlı buluşmalar arasında nasıl da rağbet gördüğünü izliyoruz.

Ancak bu yazımın konusu onlar değil.

Yabancılaşmaya karşı beyin egzersizinin bu sayısında -ileriye doğru- sıranın dışına çıkanın, risk alanının üzerinde düşünmeye çalışacağız. Eski ile yeninin kavgasında mevcut sınırlara sıkı sıkıya tutunan, tutucu, muhafazakar eski ile sınırları aklımızı zorlarcasına genişleten yeni, kafa kafaya gelir. Bu karşı karşıya geliş her an, her yerde bitmeksizin, iç içe geçmiş bir yumak halindedir. Bazen ağır ağır içimizde birikir, bazen büyük altüst oluşlarla sınırlar darmadağın olur. Her nicel birikimin nitel bir sıçramayla karşımıza çıkacağını diyalektikten bili-

yoruz. Başka ne diyor bize diyalektik; "Gelişmekte olana, ileri olana bakın; küçücük bile olsa aslolan odur." diyor. Yani kalabalıkların içinde, ortalama olan yok olup gitmeye mahkumken, gelişmekte olan da belirleyici olmaya mahkum. Bu bir tercih değil, tarihsel bir zorunluluk. Risk almak istemeyen çoğunluğun içinden onu yırtıp geçenin, kitlelerin direnciyle karşılaşması kadar doğal birşey yok.

Geçmişten bugüne baktığımızda bugünkü yaşamımız ödenen bedellerin üzerinden yükseliyor. Köleci toplumla bugünü karşılaştığımızda yaşamımızda ne varsa 'sıradışı' insanların sıradışı duygu ve düşünceleri sayesinde gerçekleşti. Kişinin tarihteki rolünü sorguladığımızda tarihte öne çıkmış olanlara bakarız. Toplumsal yaşam, bilim, sanat ve hatta spor alanları bunların sayısız örneğiyle dolu. Sıradan insanın, güne ayak uyduran ve geniş gri alanın içinde kalarak yaşayıp giden bir

kişinin insanlığa katabileceği bir şey yok. Uyur, uyanır, üretir, tüketir, yer içer, ürer ve ölür. Bu yaşam insanı insan yapan bilim, sanat, yaşam gibi alanlarda bir ilerleme ortaya koymıyorsa sıradanlık suçlamasına razı olmalıdır. Risk almayan sıradan olma riskini alır. Bu noktada, kendi sıradan yaşamını feda eden mi, yoksa hiç risk almada yaşayıp giden mi bedel ödemekte ve feda etmektedir yaşamı, tartışmaya muhtaçtır. Sıradan insan için günün küçücük sorunları bile sıranın dışına taşma kabusuyla geçer. Büyük denizlere yüzmeyi göze alamayan küçük göletinde boğulur kalır.

Peki ya biz bu kavganın neresindeyiz? Her duruş bir taraf olmaksızın varlığımız hangi tarafa güç veriyor? Kötücül yaratıcılığın çevremizi kaplamasına hizmet eden, teşvik eden ya da gözyuman tarafta mı, doğmakta ve gelişmekte olan yeninin yaratılmasında izleri olanlardan mı? Üçüncü bir seçenek var mı?

Farkında olarak ya da olmadan "bu kadar da olmaz ki canım" dediğimiz durumları hafızamızda yoklayalım. Kısacık şortları giyen, ya da ağız dolusu gülen kadınların üzerlerine yüklenen gözlerin arasında bizim de bir çift gözümüz var mıydı? Onlar geri kalan tüm kadınların özgürlüğünü tehdit eden değer yargılarının sınırlarını genişletmekte, risk almaktadır. Sokağın ortasında -istiyorum ya da istemiyorum diye- tepinerek ağlayan çocuğu, 'terbiye etmediği' için -derdini düşünmeden- çocuğun yanındaki büyüğü yadırgamadık mı? Çocukları göz hizasında dinlemeyi bize öğreten, milyonlarca çocuğun çatlayıncaya kadar ağlamış olmasındır. Yeni bir şeyler keşfetmek isteyen gençlere standart/güvenli işleri öneren 'büyük'lerden mi olduk? Bilimin gelişimini, bizi şaşkınlığa uğratan teknolojiyi stan-

dart meslek erbaplarına değil, yoldan çıkanlara borçluyuz. Yoksa "Git ama önden gitme!" diyen ebeveyn miydik? Tarih sadece önden gidenleri yazar ve onları hayranlıkla okuruz. En önde gitmenin hazını ve kazanımını ondan alarak tekdüze duygulara mahkum etmek, onun içindeki büyük insanı bastırıp küçük kalıplara sığdırmak nasıl bir bencilliktir? Kimler ölmüş; Kürt mü, Türk mü, Suriyeli mi diye düşünmemizi sağlayan kötücül saldırılara karşı ne yaptık? Bunu düşünenin karşısına çıkabildik mi? Çöp toplayan çocukların gözlerinden, yoksullukla yüzleşmekten kaçtık mı? Yabancılaşmaktansa acı çekmeyi göze alabildik mi? Haksızlığa karşı isyan edeni sakinleştirmeye mi çalıştık? İsyanını bugünün yasal sınırlarıyla mı yargıladık? Gençlerin taşkın coşkularına "Bu kadar da olmaz ki!" mi dedik?

Değer yargıları yerleşmemiş, bedensel ve zihinsel enerjisi kendisini sürekli ileri iten ve her şeyi yapabileceği konusunda hayal kırıklıklarına bağlanmamış gençlerin 'büyük'lerle yaşadıkları, kuşak çatışması dedikleri bu olsa gerek.

John Berger ve Jean Mohr, 1973-74 yıllarında Avrupa'daki göçmenlerin yollarını ülkemizden başlayarak anlatırlarken yola ilk çıkandan bahsederler. Genellikle köyden genç bir erkek diğerlerinin topladığı katkılarla yola çıkar. Bir bavulla belirsiz bir yolculuk başlarken dönmeyecekmiş gibi vedalaşır. Durdurulmaya değil ileriye yöneltilmeye müsaittir. O, yolu açacak, zor sınavları geçecek ve başarabilirse açılan yoldan diğerleri de geçecek. Tıpkı mücadelede olduğu gibi. Belki de yoksul halk kesimleri tüm yokluğa rağmen tarihsel birikimin getirdiği bu sezgiyle devrimcileri desteklemekten vazgeçmediler.

Çevremizin, bilincimizi oluşturduğu gerçekliğinde hemfikirsek etrafımızda bizi yozlaştıran ya da

geleceğimizi yaratan kişileri ve düşünceleri bilinçlice incelemek zorunda olduğumuz konusunda da hemfikiriz demektir. Ne de olsa çevremizde olup bitenler bizim kişiliğimizi ve hatta toplumun yapısını belirliyor. Biri, geçmişin kalıcı olması için varolana itiraz edemeyecek kadar yozlaşmış ve bölünmüş bir dünyaya bizi bağlar. Diğeri, statükoyu yıkmaya, esareti tarihe gömmeye ve geleceğin önünü açmaya çalışmaktadır.

İyicil cüret ileriye doğru yol almaya başladığında onun başarıya yürüyebilmesi için deneyimlerle, tarihsel birikimle ve becerilerle donatılması yani bilinçlenmesi gerekir. İster bir bilim insanı, ister sanatçı, sporcu ya da toplumsal mücadele insanı olsun, geçmişin birikimlerini edinmeden yeniyi yaratması mümkün değil. Dostu, düşmanı, yolu bulanık bir cesaretin kaybolup gitmesi işten bile değil. Burjuvaziye güvenin ne kadar çok cesareti kırıp döktüğünü gördüğümüz kadar, emekçilere olan güvensizliğin de kendine öncü diyen yapıları darımadığın ettiğini de gördük. Aynı çemberin içinde dolanıp durmaktan yolunu kaybetmişlerle, normalleşmişlerle dolu etrafımız. En cüretkar düşünce onun yolunu uzatıp duran sistemin içinde eriyip gitti. Karşılaştığı 'yol göstericiler'in normlarına sapanıp kalanlar, kafasında oluşturulan engellerin dikenli tellerinde çırpınıyor. Devrimimizin önündeki dikenli teller oradan kurtarılmayı bekleyen ve hala ona doğru koşup duran gençlerle, kadınlarla, emekçilerle dolu. Bu teller ancak birçok sıradışının ortak cüretiyle ve birikimiyle sökülüp atılacak.

Eğer statükonun sınırlarını aşmaya çalışan birisini görürseniz ve destek olacak gücünüz, bilinciniz yoksa, sadece yolundan çekilin. O zaten kaçınılmaz olarak yoluna devam edecektir.

Uyarı dostcadır. Ezilmemeniz için...

Sanatımızın Devrimi - Devrimimizin Sanatı

a.
asya

Ayıışığı Ekin Sanat Derneği'nin sanat hayatındaki 30.yılıma...

Ancak dünyanın devrimci yoldan dönüştürülmesi mücadelesinde bulunan sanatçılar sanat alanında devrimci-sanata dönük eserler bırakabilirler. Sanat yolculuğumuzun 30.yılında birçok sanat çalışmamız gözaltına alındı, derneklerimiz kapatıldı. Son olarak da sanat yönetmenimiz Songül Yücel gözaltına alınarak tutuklandı.

Bu baskıları tarihimiz boyunca defalarca yaşadık. Boğaziçi Ekin Sanat'tan, Genç Ekin'e, Genç Ekin'den Ayıışığı Ekin Sanat'a her sancılı dönemecimizde bayrağımızı daha da yükseklerle taşımaya hedefledik. Bizler devrimci sanatçılar olarak her zaman düşlediğimiz dünya için eyleme geçmeden sakinmadık. Dünyanın her noktasında devrim mücadelesi içerisinde şiirleri yasaklanmış, işkenceler görmüş, oyunlarını oynayacak salon bulamayan, her kalemi eline aldığı anda düşmana amansızca darbeler indiren; şairleri, yazarları, müzisyenleri, ressamı unutturmamak için durmadan çalıştık.

Ne Leningrad kuşatmasında 7. senfoniyle düşman cephelelerinde devrimin gücünü gösteren Şostakoviç'i, ne de toplumcu-gerçekçilik akımına ve sanat tarihinde yaptığı katkılarla Nazım'ı unuttuk. Aldığımız cüretle ustalarımızın yolunda daha ileriye taşımaya çalıştık. Zengin sofralarında meze olmak yerine sokağın, atölyelerin, fabrikaların, şantiyelerin dili olmaya çabaladık. Yarını kuracak işçi ve emekçi ellerine sınıfının değerlerini, ümidi, devrimi, bu suyun akacağı o büyük hedefi göstermekten asla vazgeçmedik.

Biz Ayıışığı Ekin Sanat Derneği olarak, bireyin sorunlarını sahnelerimize, oyunlarımıza taşıırken toplumla bağını hiç koparmadık. Biliyoruz ki 21.yy sanat anlayışı, dünyanın her köşesinde ayaklanmalarla devrimci yoldan ilerlerken, sanatımız bu yolculuğun estetik bir mühendisliğinden başka bir şey değildir.

"Tarafsız" sanatın en kirli peçesini ellerimizle yırtıp attık. İçinde bulunduğumuz, ekonomik, politik ve ideolojik cephelelerin gittikçe keskinleştiği bu süreçte; egemenler işçi ve emekçileri sanat cephesinde

de bir taraf olmaya zorlar.

Kimileri geçici ve sahte olan güce tapar, saray soytarısına dönüşür; bizim gibi sanat emekçileri ise toplumun acısını acımız, sevincini sevinç yapar. Yılmaz Güney'in şiirinde söylediği gibi

"hayat bize mutlu olma şansı vermedi sevgili
biz kendimizden başka herkesin
üzüntüsünü üzüntümüz acısını acımız yaptık
çünkü...

dünyanın öbür ucunda hiç tanımadığımız
bir insanın gözyaşı bile içimizi parçaladı
kedilerle ağladık, kuşların yasını tuttuk

....

aslında ne güzel şeydir

insanın insana yanması sevgili.

...

yaşamak ne güzeldir be sevgili...

sevinerek, severek, sevilerek, düşünerek..."

Bir sanatçı "nesnel olarak" hiçbir zaman yansız olamaz. Bilinçli olarak taraf tutması gerekir. 21. yy.'da eski, kapitalist düzenlerin tarihin çöplüğüne gidiyor oluşu, yerini alacak proletaryanın saflarını tutmaya zorlar gerçekçi sanatçıyı. Yaşamın akışı sizi buna zorlar. Umutsuz, karamsar kalemler çöplüğe ağıt yakadursun; biz yaşama umutla ve inançla bakıyoruz. Bu doğum sancılarını tanıyoruz. "Sen de göğsünün kafesinden çıkar yüreğini, şu güneşten düşen ateşe fırlat" dizelerini yazan bir şair, yarını müjdelediği için işkence tezgahlarından geçerken; sürgünde, zindanda, işçi eylemlerinde, grevlerde, okul sırasında, tiyatro sahnesinde, bir ressamın tuvalinde, bir senfoninin notalarında yer alır.

Çağlar boyunca yaşamın akışını durduramadılar. Gezi'yi durdurabildiler mi? Milyonlarca insanı durdurabildiler mi? Toplumun yaşamında yarattığı gelişmeyi durdurabildiler mi? Hayır! Kapitalizmin baskı ve zordan başka bir araçla yola devam ediyorsa; saray soytarıları "sipariş mehterler" yazamıyorsa, yazdıkları toplumu zehirliyor, geniş kitlelerde büyük bir öfke yaratıyorsa, güzel günlerin gelmesini artık beklemeyeceğiz. O günleri biz getireceğiz!

Yaşam bizden yana!

sibel
özbudun

Kadın(lar) ve Devrim(ler)* - 1

“Eğer o muhteşemse,
kolay olmayacak. Kolaysa,
muhteşem olmayacak.”¹

Bu sunuşu dört önerme çerçevesinde geliştirmenin uygun olduğunu düşünüyorum. Fransız burjuvazisinin öncülüğünde “Tiers-état”ın aristokratlara ve Kilise egemenliğine karşı ayaklandığı 1789’dan bu yana “modern” devrimler tarihinin tekrar ve tekrar doğruladığı dört önerme. Bu önermeleri, sınıf devrimlerinin “klasik” kabul edilebilecek üç devrim momenti, 1789 Fransız Devrimi, 1871 Paris Komünü ve 1917 Ekim Devrimi üzerinden sınamak uygun olacaktır.

Görelim:

I. Devrimler toplumların altüst olduğu momentlerdir. “En alttakiler”i, en devinimsizleri üste, en “arkadakiler”i öne çıkarır. Hiç kuşku yok ki kadınları da... Öyle ki, kadınların katılımı olmaksızın, “devrim”den söz edilemez.

Egemen bir sınıf, ya da sınıflar bloğunun “yönetemez” hâle geldiği, “alttakiler”in ise eski yönetim biçimlerine karşı hoşnutsuzluklarını kitlesel biçimde ve şiddet dahil çeşitli araçlarla dışa vurdukları bir süreçte, siyasal iktidarın, toplumun geri kalanını peşinde sürükleyen bir sınıfın inisiyatifleriyle, üretim tarzını dönüştürmek üzere el değiştirmesidir, en genel tanımıyla devrim. O güne dek

* 25 Şubat 2018 tarihinde EKB’nin İstanbul’da düzenlediği ‘Devrimler ve Kadın’ başlıklı sempozyuma yapılan sunum...

¹ Bob Marley.

kurulu düzeni sağlamaya yönelik kuralların geçerliklerini yitirdiği momentlerdir. Hoşnutsuzluğun bu denli ortak, bu denli yaygın olduğunu gören “en alttakiler”in yöneticilerine güven, saygı ve korkularını yitirdikleri, kendilerini konumlarına zincirleyen örf, adet, inanç ve yasaları kırdıkları, kolektif enerjilerini serbest bıraktıkları momentlerdir.

“En alttakiler, en arkadakiler” dedim. Bunlar arasında kadınların hatırı sayılır bir yeri var.

I.I) Fransız Devrimi’nin Anlattıkları

1789 Fransız devrimiyle başlayalım mı?

5 Ocak 1789 Pazartesi sabahı beş-altı bin kadın Versailles’a yürüyüşe geçti; başlarını La Halle’den kadınlar çekiyordu. Artlarından erkekler geliyordu, en gençleri kadın giysileri içindeydi. Çamura belenmiş, yağmur ve terden sıırıksıkam, bitik ve sarhoş, kadınların çoğu Marie Antoinette’e tehditler yağdırıyordu. 100-150 kadın tarih yazıyordu. Maillard öncülüğünde Pelican sokağı kadınları ve domuz kasapları burjuva hanımlara, dindar kadınlara, kocalarının kollarından çekip aldıkları kadınlara, ya da saçlarını kesme tehdidiyle ya da ite kaka aralarına kattıkları ev kadınlarına hakaretler yağdırıyordu. Kraliyet sarayının önünde toplanan kadınlar Flandres Bölüğü askerleriyle flört ediyordu (...) Meydanda bir at yere kapaklandı ve hemen bu yoksul, aç kadınlar tarafından parça parça edildi.

Kadın elebaşlarının Belediye binasının silah depolarından çaldıkları 70 kadar kılıç, kazmalar, kürekler, kancalar ve demir çubuklarla silahlanmış

Eugène Delacroix - Özgürlük halka rehberlik ediyor (1830).

çok sayıda kadın ve erkek o zamanlar Hotel de Menus-Plaisirs'de toplanan Millet Meclisi'ni bastı. Vekiller kendilerini itip kakan öpen, giysilerini çıkarıp sıralar üzerinde kurutan, kusan, şarkı söyleyen (...) kadınları sakinleştirmeye çalışıyordu.

Taine bu kadınları "çamaşırcılar, dilenciler, çıplak ayaklı kadınlar, gümüş vaa-diyle gözleri boyanmış kaba saba kadınlar" olarak betimlemekteydi.²

18. yüzyıl Fransasının "en alttakiler"iydiler. Açlık, yokluk ve sefalet yazgılarıydı adeta. Fransız devrimi, tam da Paris'in 70.000 işsizi barındırdığı bir ortamda patlak vermişti.³ 2 kiloluk ekmeğin fiyatı 8 Kasım 1788'de 12 kuruş, 28 Kasım'da 13 kuruş, 11 Aralık'ta 14 kuruş, Şubat 1889'da ise 14.5 kuruş olmuştu. Bir işçinin gündelik ücreti 18-20,

² Yves Bessières ve Patricia Niedzwiecki, *Women in the French Revolution, 1789. Bibliography*. Commission of European Communities. no. 33, 1991: 4.

³ 18. yüzyıl sonlarında Fransa'nın nüfusu, 20 milyonu köylü olmak üzere 28 milyon dolayındaydı. Büyük kentlere, özellikle Paris'e göç, tırmanmaktaydı. Her yıl Paris'e göç eden 14 bin kişi, işsiz sayısının katlanmasına yol açmaktaydı.

ama işçi eğer kadın ise, 10-15 kuruş arasındaydı. Yani iş bulabilecek kadar şanslı bir kadın emekçi, günde 10-12 saat, bir-bir buçuk ekmek fiyatına çalışıyordu!

Ekmek alabilmek için her gün uzun kuyruklarda beklemek gerekiyordu. Kuyrukta bekleyenler, tabii çoğunlukla kadınlardı. Erkekler ise, genellikle kadınları ite-kaka gerilere atıp sıranın başına geçiyorlardı. Özel olarak dondurucu soğukların bastırıldığı 1788/89 kışına uzun ekmek kuyruklarına yakacak sıkıntısı eklenmişti.

Tarih devrimden önce 300'ün üzerinde ayaklanma çıktığını kaydediyor. Çoğunda kadınlar en ön saflardaydı. (Grenoble kentinde 7 Haziran 1788'de patlak veren ayaklanma, öfkeli kadınların garnizondaki birlikleri tuğla yağmuruna tutmasından dolayı, "tuğla günü" olarak geçecektir tarihe...) Dolayısıyla asker-polis şiddetiyle ilk karşı karşıya kalanlar onlar oluyordu. 1788-89 yıllarına ait doktor kayıtlarında düşüklerin sayısındaki artış çarpıcıdır!⁴

Başkaldırdılar: Açlığa, sefalete, baskılara... Ama

⁴ a.y. s.6.

aynı zamanda kendilerini siyasal katılımdan, eğitimden, mesleklerden uzak tutan ataerkil zihniyete... Ve yalnızca yürüyüşlerle ya da çatışmalara katılarak hoşnutsuzluklarını dile getirmekle yetinmediler. Aynı zamanda feodal ataerkinin kendilerini uzak tuttuğu politik faaliyetlere de soyundular. 1789 Etats Generaux'ya⁵ 30 kadar dosya hazırlayıp sundular örneğin; kadınlık durumuna dair şikayetlerini bildirdiler, oy, boşanma, kendi temsilcilerini seçebilme haklarını talep ettiler.

Ya da siyaset yasağını kulüplerin faaliyetlerine katılarak veya kendi kulüplerini kurarak baypas etmeye çalıştılar. Kulüpler edebiyattan siyasete, her şeyin tartışıldığı derneklerdi ve sıradan insanlara politikaya katılmanın aracını sağlıyorlardı. Kadınlara siyasal haklarının verilmesi, bu kulüplerde tartışma alanına girmişti: Dönemin aydınlarından aristokrat Marquis de Condorcet, Temmuz 1790'da kadınların tam siyasal haklarının tanınmasını savunan bir makale yayınladı örneğin. Makale dönemin aydın çevrelerinde hararetli bir tartışma yaratacak, Condorcet çevresinde kendilerine Sosyal Çevre adını veren bir kadın hakları savunucuları grubunun oluşmasına yol açacaktı. Bu grup bir süre sonra özel bir kadın seksiyonu oluşturarak kadınların eğitim, boşanma ve mirastan eşit pay alma haklarını da ajandasına kattı.

Sosyal Çevre örneği, kadınlar tarafından kurulan kulüplerin mantar gibi bitmesine yol açacaktı: Bunlar arasında en ünlüsü, taşralı bir aktrist, Claire Lacombe ve çikolata imalatçısı Pauline Léon'un Mayıs 1793'te Paris'te kurduğu ve faaliyetlerini kadınların siyasal haklarından çok, onları karşıdevrimci çabalara, özellikle de Girondin'lere⁶ karşı seferber etmeyi hedefleyen Devrimci Cumhuriyetçi Kadınlar Derneği'ydı.⁷ Kadınların devrimi savunmak için silahlanmasını talep eden dernek, radikal Montagnard erkekler tarafından dahi, "fazla radikal" bulunacaktı.

Aslına bakılırsa, "fazla radikal" bulunan yalnızca Cumhuriyetçi Kadınlar Derneği değildi. Devrimin

⁵ Devrim öncesi, Fransa toplumunun üç kesiminin (ruhban, soylular ve üçüncü kesim: esnaf, tüccarlar, emekçiler, genel olarak "halk") temsilcilerinden oluşan meclis. Kadınlar tüm kamusal görev ve temsil organlarından olduğu gibi, Etats Genereaux'dan da dışlanmışlardı.

⁶ Girondinler, Devrim sonrası oluşan yasama meclisi Ulusal Konvansiyon'da yer alan iki gruptan biri (diğeri Montagnard'lar). Daha çok krala yakın burjuvaziyi temsil etmekteydiler ve radikal Montagnard'lara karşı ılımlı görüşleri savunuyorlardı. Girondin'ler 1793'de Cumhuriyetçi Ulusal Muhafızların ve "sans-culotte"ların da desteğiyle Meclis'ten atıldılar.

⁷ "Women and the Revolution" <http://chnm.gmu.edu/revolution/chap5b.html>

"başını yediği" çok sayıda kadın arasında bir kadın özellikle anılmaya değer: Olympe de Gouges.

Olympe de Gouges, ya da gerçek adıyla Marie Gouze, Montauban'lı mütevazı bir burjuva ailenin kızıdır. Mutsuz evliliğinden kurtulmak için Paris'e kaçarak kentin hararetli siyasal yaşamına katılır. Önce oyun yazarlığı... Ancak yoksulluk ve yoksunluk, hele ki kadınların yoksulluğu, suskun kalınamayacak kadar yakıcıdır. Olympe konuşmaya başlar. Ateşli bir hatiptir; sözlerine Ulusal Meclis bile kulak verir: "Benim cinsiyetinden söz etmeyelim. Kadınlar da cömertlik ve kahramanlığa aynı ölçüde yetilidir. Devrim bunu birçok kez kanıtladı.", "Kadınların akıllarını yükseltmek için bir şeyler yapılana ve erkekler kadınların zaferini ciddiye alacak kertede açık görüşlü olana dek, devlet refaha erişemez." Açlık sorununu yok etmeye adanmıştı kendini. Burjuva kadınları arasında bağış kampanyaları düzenliyor, yoksullar yararına kamusal fonlar ve devlet atölyeleri düzenlenmesi için çağrılarda bulunuyordu.

Yazgısı, 1789'da yayınlanan "İnsan Hakları Bildirgesi"nin, tek kelimesi değiştirilmeksizin 1791 Anayasası'nın dibacesine alınmasıyla değişti. Metindeki "insan", erkekti, kadınların siyasal ya da toplumsal haklarına en küçük bir atfı bile yoktu. Olympe de Gouge bunun üzerine kendi bildirgesini kaleme almaya karar verdi: "Kadın Hakları Bildirgesi". Bildirgede kadınlar için yasa önünde ve kamusal ve özel yaşamın tüm alanlarında eşit haklar ve görevler talebinde bulunuyordu: "Kadınların darağacına çıkma hakkı olduğuna göre, kürsüye çıkma hakkı da olmalı." (md. 10)⁸.

Bu kadarı radikal cumhuriyetçiler için de fazlaydı. Kral için yazdıkları ("Zayıftı; yanlış yönlendirilmeye bıraktı kendini; hem bizleri, hem de kendini yanlış yönlendirdi.") da bahane gösterilerle 20 Temmuz 1793'te tutuklandı, devrim mahkemelerinde kısa bir yargılamadan ardından, 3 Kasım'da giyotine gönderildi...

1789, önce harekete geçirdiği kadınları, bir süre sonra susturacaktı!

I.II) Paris Komünü ve Kadınları

Aynı örüntüyü yüz yıl sonra 1871'de, yine Paris'te, bu kez proletaryanın ayaklanarak kentin yönetimini 72 gün boyunca ele geçirdiği Paris Komünü'nde de görmek mümkün.

1870 yazında patlak veren Fransa-Prusya savaşı, III. Napoleon yönetimindeki Fransa için felaketle sonuçlanmış, Fransız ordusu Sedan'da Bismarck'ın kuvvetlerine teslim olmuştu. İzleyen siyasal kargaşada Fransa'da cumhuriyet ilan edilecek, Şubat 1871 seçimlerinde oluşan Ulusal Meclis, Fransa taşrasının baskısıyla sağcı-monarşistlerin belirgin ağırlığıyla biçimlenecektir. Hükümetin başı, monarşist-gerici Adolph Thiers'dir; hem Meclis hem

⁸ Bessières ve Niedzwiecki, ss.13-14.

de hükümet Paris'in kilometrelerce uzağındaki Versailles sarayından yönetilmektedir.

18 Eylül 1870'te imzalanan ateşkese kadar Prusya ordusunun işgali altında kalan Paris'teki hava ise son derece farklıdır: İşgal hem Paris halkını iktisadî bir çöküşle karşı karşıya bırakacak, hem de radikalleştirilecektir. 1870-71 kışı kentin karşı karşıya kaldığı en sert kışlardan biridir; besin ve yakacak sıkıntısı zirvededir: Şubat ayına ekmek ayaklanmaları damgasını vuracaktır. Parisliler işsizlikten ve açlıktan kırılmaktadır; erkeklerin çoğu için tek kurtuluş, gündeliği 1.50 franga Ulusal Muhafızlar'a yazılmaktır. Parisli erkekler bu sayede silahlanırken, Ulusal Muhafız sayısı 300.000'e turmanır.

Ulusal Muhafızların sayısındaki bu artış, Thiers'i de kaygılandırmaktadır; sonunda onları silahsızlandırmak amacıyla harekete geçmeye karar verir. 18 Mart gecesi, birlikleri, Ulusal Muhafızlar'ın elindeki topları teslim almak için harekete geçerler.

Ve kadınlar devreye girer...

Kaybedecek bir şeyleri yoktur, zira... Aralarından iş bulacak kadar şanslı olanlar, günde 13 saat, haftada 6 gün çalışmaktadır. Ve ellerine geçen üç kuruş kocalarının ücretine eklendiğinde bile, hayat pahalılığı ile baş etmeye yetmemektedir. Çoğunlukla içine saman ve kâğıt katılarak yapılmış ekmeğin için saatlerce kuyrukta bekleyenler de onlardır. Bedenini pazara sürmek, açlıkla baş etmenin son çaresidir; Paris, fahişe kaynamaktadır.⁹

Dedim ya, kaybedecek bir şeyleri yoktur. Topları almaya gelen askerlerin yolunu Monmartre'lı kadınlar keser. Bedenlerini toplara siper eder, askerlerle konuşur engeller, ikna ederler. Birkaç saat içerisinde askerler silahlarını komutanlarına yöneltmiştir¹⁰...

"Komün" Paris'li kadınların Thiers'in askerlerini kenti terk etmeye ikna ettikleri o 18 Mart 1871 günü kurulmuştur. Yargıçlar dahil her bir görevli, seçilmiş iş başına gelmekte, sıradan bir işçinin ücreti ile çalışmakta, geri çağırılmaktadır.

Komün 30 Mart'ta zorunlu askerliği ilga eder ve

⁹ Komün'ün fahişeler karşısındaki tutumu ikircimlidir. Bazı mahalle yönetimleri "fuhşun yasaklanması, fahişelerin cezalandırılması" kararı alırken, başka kadınlar farklı bir tutum içindeydi. Çok sayıda fahişe Komün için hayatını ortaya koymaya hazır olduğunu beyan ederken, Komün'ün fahişelerden oluşan özel bir müfreze oluşturması öneriliyordu. Komün'ün öncülerinden Louise Michel, fahişelere yönelik her türlü ahlaksal yargıyı reddederken, onları Kadınlar Birliği'nin 18. mahalle gözetim komitelerine yönlendirmekteydi. (Tony Cliff, "Women in the Paris Commune", *Class Struggle and Women's Liberation*, <https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1984/women/03-commune.htm>.)

¹⁰ Christina Gridley ve Carolyn Kemp, "Women in the Paris Commune", 8 Mart 2012, <https://www.marxist.com/women-in-the-paris-commune.htm>

eli silah tutan tüm yurttaşların katılabildiği Ulusal Muhafızlar'ın tek silahlı güç olduğunu ilan eder. 30 Mart'ta Ekim 1870-Nisan 1871 arasındaki tüm kira ödemelerini ve icra dairesindeki tüm malların satışını durdurduğunu açıklar. Aynı gün, Komün'e seçilen yabancıların görevlerini onaylar, çünkü "Komün'ün bayrağı, dünya cumhuriyetinin bayrağıdır."¹¹ 6 Nisan'da giyotin meydana çıkartılarak halkın sevinç gösterileri arasında yakılır. 16 Nisan'da imalatçıların kapatıp terkettiği fabrika ve atölyelerin bir dökümü hazırlanıp, kooperatifler hâlinde örgütlenmiş işçiler tarafından işletmeye açılması kararlaştırılır. Bu kooperatifler aynı zamanda tek bir işçi sendikası hâlinde birleşecektir.

20 Nisan'da fırıncıların gece çalışması yasaklanır; istihdam büroları kapatılarak belediyeye devredilir. 30 Nisan'da ise tüm rehinci dükkânları kapatılacaktır.

Kadınlar ilk günden itibaren Komün'e etkin biçimde katılmışlardır: oy haklarının bulunmamasına ve kamu görevlerinden yasaklı olmalarına karşın. Tartışmalara katılmakta, gözetim komiteleri oluşturmakta, kızlar için daha iyi bir eğitim¹², kadın emekçiler için daha yüksek ücret talebini gündeme getirmekte, Ulusal Muhafızlar için üniforma ve cephane imal etmekte, muharebe alanlarında aşçı ve hemşireler olarak yaşamlarını tehlikeye atmakta, kent barikatlarının kurulmasında görev almaktadırlar. Mayıs ayında merkezi hükümete bağlı güçlerin nihaî saldırısında ise erkeklerle omuz omuza kenti savunacaklardır.

Tıpkı 1789'daki gibi, kulüpler kurarak hararetli tartışmalar yürütürler bir yandan da. Kulüp toplantılarının yapıldığı kiliselerin kürsülerinden, "devrim düşmanları" nı, yani zenginleri, ruhbanları ve kenti savunmak için silaha sarılmayan erkekleri lanetler, sosyal bir cumhuriyet, kadınlar için siyasal haklar, boşanma hakkı, resmen evli olsun olmasın, Ulusal Muhafızların dullarına maaş

¹¹ Tony Cliff, "Women in the Paris Commune", *Class Struggle and Women's Liberation*, <https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1984/women/03-commune.htm>.

¹² Kadınlar bir dizi eğitim reformunun hazırlanması ve kısmen yürürlüğe konmasında etkin bir rol oynadılar. Üç Parisli çocuktan biri herhangi bir formel eğitim alamamaktaydı. Eğitim, özellikle kızların eğitimi neredeyse tümüyle Kilise'nin denetimi altındaydı. Komün devlet tarafından finanse edilen zorunlu ve dinsel etkilerden arınmış, güzel sanatlarla bilimleri, teknik eğitimle birleştirecek şekilde dengeli bir biçimde kaynaştıran bir tedrisatı yürürlüğe koydu. Kız çocukların eğitimine özel bir önem verilmekteydi; bu alan tümü kadınlardan oluşan bir özel bir komisyonun gözetimi altına verildi. Kızlar için bir sanayi okul kuruldu. Çalışan kadınlar için fabrikaların yakınlarında kreşler oluşturulması işine girildi. (Cliff, a.y.)

bağlanmasını savunurlar.¹³

Komün'ün en önemli kadın örgütlenmesi, hiç kuşkusuz, Paris'in Savunması ve Yaralılara Yardım İçin Kadınlar Birliği idi. Örgüt, aynı zamanda Birinci Enternasyonal'in Fransız Seksiyonu'nun Kadınlar Seksiyonunu oluşturuyordu. Kurucusu Elizabeth Dmitrieff, bir Rus soylusunun kızıydı. Rusya'dan kaçarak kendini Avrupa'daki devrimci hareketin içine atmış, Londra'da Marx'la tanışarak kızlarıyla ahbab olmuştu. Marx'ın önerisiyle Enternasyonal'e katılmış, Paris Komünü sırasında devrimci Paris'te almıştı soluğu.

Kadınlar Birliği, büyük ölçüde emekçi kadınlardan oluşmaktadır: terziler, çizme yapımcıları, şapka imalatçıları, çamaşırcılar, karton imalatçıları, mücellitler, parfüm imalatçıları ve bir öğretmen...

Birlik, Paris'li kadınları Komün'ü yaşatmak ve savunmak için seferber etme görevini üstlenmişti: her bir mahallede ambulans istasyonlarında, sahra mutfaklarında, bağış toplamada görev alacak kadınları devşirecek komiteler oluşmuştu. Nihai hedefinin tüm mevcut toplumsal ve yasal yapıların, tüm ayrıcalıkların ve tüm sömürü biçimlerinin ilga edilmesi ve sermaye egemenliğinin yerine Emegün iktidarının kurulması, kısacası, işçi sınıfının kendi eliyle kurtuluşu olduğunu gizlemiyordu.

Parisli kadınlar pek çok kulüp kurdular. Ama hiçbirisi Kadınlar Birliği kadar siyasallaşmış değildi.¹⁴

Kadınların Komün'e katılımı, "Kanlı Hafta" olarak anılan, Thiers'in Versailles'da topladığı kuvvetlerin Paris üzerine harekete geçtiği son günlerinde zirve yaptı. Kadınlar ve çocuklar, Ulusal Muhafızlarla omuz omuza barikatların inşasında çalıştılar, ardından da barikatın arkasında çatışmalara katıldılar.

"Kadınlar erkekler gibiydi," diyor bir burjuva yazar, Komün'ün düşüşünün ardından. "Gözüpek, amansız, gözü dönmüş. Hiç bu kadar çoğu tehlikelere göğüs gerip ölüme meydan okumamıştır. Şarapnel, gülle ve mermilerin açtığı feci yaralara belenmişlerdi, duyulmamış işkenceler altında acı ve öfkeyle inleyen, haykıran ve hıçkıranların yanına koşuyor, gözleri kan içinde, kulaklarında bu son canlı et parçalarının çılgınlıkları, ellerindeki chassepot'ları (bir çeşit tabanca) kararlılıkla alıp aynı yaralara, aynı acılara koşuyorlardı. Ve barikatlarda ne gözüpeklik, çatışmalarda ne şiddet, duvarın dibinde, idam mangasına karşı nasıl bir ruh hâli!"¹⁵

Çoğu çatışmalarda öldü; bir kısmı da Komün düştükten sonra izleyen katliamda yitirdi yaşamını. Kocalarını, çocuklarını yitiren kadınların as-

¹³ Gay Gullickson, "Women and the Paris Commune", http://www.dsaua.org/women_and_the_paris_commune

¹⁴ Cliff, a.y.

¹⁵ Cliff, a.y.

kerlere saldırıp sonra kendilerini askerlerin önüne attıklarını yazar tarih. Çatışmalar sırasında çıkan yangınlar, "Petroleuses" olarak anılan kundakçı kadınlara atfedildiğinden, giysileri perişan, elinde kova ya da şişe taşıyan yüzlerce kadın "kundakçı" damgası yedi, üstleri başları yırtılıp en yakın duvarın önüne sürüklenip vuruldu. Kadın komünarların bir kısmı ise göstermelik bir yargılamanın ardından katledildi.

Komün'ün düşüşünün ardından 1051 kadın savaş konseyinin karşısına çıkarılmıştı: dikişçiler, nakış işçileri, kadın ustalar, çamaşırcılar, terziler, mücellitler... Bir adım geri atmadılar 'yargıç'larının karşısında. "Daha fazlasını öldürmediğim için Tanrı cezasını versin," diyordu ik askeri öldürmekle suçlanan bir kadın. "Issy'de iki oğlum vardı, ikisi de öldürüldü. Neuilly'de iki oğlum daha kaybettim. Kocam barikatlarda öldü. Şimdi bana ne yapacaksınız yapın." Kurşuna dizdiler.

Ve kadın komünarların komutanlarından Louise Michel, yargıçlarının karşısında dimdik durup haykırdı: "Bana Komün'ün suç ortağı olduğum söylendi. Kuşkusuz ki evet; çünkü Komün herşeyden çok, Sosyal Devrim'i istiyordu ve Sosyal Devrim benim de en büyük arzumdur. Dahası, Komün'ün teşvikçilerinden biri olmaktan onur duyuyorum... Öyle görünüyor ki özgürlük için çarpan yüreklerin küçük bir kurşun parçasından başka bir hakları yok; o hâlde ben de payımı istiyorum. Beni sağ bırakırsanız intikam için haykırmaktan hiçbir zaman vazgeçmeyeceğim." Louise Michel, Yeni Kaldeonya'ya sürgün edildi.

Evvet, Komün kadınları uğruna can verecek kadar siyasallaştırmıştı. Ama onlara siyasal haklarını vermeyi aklından dahi geçirmedi. Bunda iki koşul etkili olmuştur.

i) Fransız Devrimi'nin hemen ardından, boğazlaşmalardan, derinleşen yoksulluktan ve devrimin kadınların koşullarında hiçbir değişikliğe yol açmayışından düş kırıklığına uğrayan kadınların Katolik Kilise yanında saf tutmaları... "Bu nedenle, Cumhuriyetçi gelenek anti-feminist olmuştur. Siyasal açıdan kadınlara yönelik çaplı bir güvensizlik üzerine temellenmekteydi; onların erkeklerden çok rahiplerin etkisi altında olduğuna inanılmaktaydı. Bu önyargı, Komün'ü de kadınların seçme-seçilme hakkını tanımaktan alıkoymaktı.¹⁶

ii) Proudhon etkisi: Komüncülerin büyük bölümü, Fransız küçük burjuva anarşisti Proudhon'un etkisi altındadır. Bunun sınıfsal bir açıklaması var: 1872 sayımına göre Parisli emekçilerin yüzde 42'si sanayide istihdam edilmektedir edilmesine, ama bunların büyük bölümü, 10 kişiden az işçi çalıştıran küçük atölyelerde çalışmaktaydı. Fransız (erkek) işçilerin kadınlara bakış açısı, küçük işletmelerin dar ufunda biçimlenmişti. Bu bakış açısı, Pierre Joseph Proudhon'un *mizojini-*

¹⁶ Bu önyargı nedeniyledir ki Fransa'da kadınlar seçme ve seçilme hakkına çok geç bir tarihte, 1944'de kavuşabilmişlerdir.

sinde ifadesini bulur: kadınların fiziksel boyutlarının küçüklüğü ve cinsel eylemdeki edilginliği, onun güçsüzlüğünün kanıtıydı; tüm fiziksel özellikleri, onun tek işlevinin analık olduğunu kanıtlamaktaydı; beyninin ufaklığı ise, entelektüel madunluğunun göstergesi. Kadınlar, tıpkı çocuklar gibi, soyutlama yetisinden yoksunlardı. Tüm bunlar, erkeklerin kadınların efendisi olması gerektiğinin kanıtlarıydı.

Kadınların önünde yalnızca iki meslek durmaktaydı Proudhon'a göre: "ev kadınlığı ya da fahişelik." Ve onları denetim altında tutmak, kocanın göreviydi: zina, ahlâksızlık, ihanet, sarhoşluk, müsriflik, hırsızlık ve ısrarlı serkeşlik nedeniyle öldürme hakkını da içeren bir yetke...¹⁷

I.III) Sovyet Devriminde Kadınlar

Aynı örüntünün Sovyet devriminde de yaşandığını görmek, ilginçtir. Devrim, özellikle emekçi kadın kitlelerini yığınsal olarak harekete geçirmiştir.

20. yüzyıl başları Rusyası, nüfusunun yüzde 85'ini serflikten yeni kurtulmuş köylülerin oluşturduğu bir toplumdur. Kırsal yapıya katı bir ataerki hiyerarşi hâkimdir. Kırsal kesimde kadın okur-yazarlığı hemen hiç yoktur. Kadim hane (*dvor*) ve komünal köy kurumları toprak mülkiyetini belirlemede ve kadınların yaşamlarını katı kurallarla sınırlandırmaktaydı. Teknolojinin son derece geri olduğu Çarlık Rusyası kırsalında, köylü kadın kocasının ailesinin malıydı ve köleden farksızdı. Mevsimlik "eş" olarak kiralanıp hem tarla hem de hanede çalıştırılan ve gebe kaldığında kapı dışarı edilen *batrachkalar* yaygın bir uygulamaydı.

Ama hayat 19. yüzyıl ortalarından itibaren sanayinin ağır aksak da olsa ilerlediği kentlerden doğru dönüşecekti. Hele erkek sanayi işçilerinin yüzde 40'ının silah altına alındığı 1914 yılına gelindiğinde, kadınlar açısından sahne radikal biçimde değişti. Kadınlar yığınsal biçimde fabrikalara, hastanelere, yol inşaatına doğru akacaktı. 1913-1917 arasında Petrograd'da metal işkolunda çalışan kadınların oranı yüzde 3.2'den yüzde 20.3'e yükselmişti. Ahşap sanyindeki kadınların sayısı yediye katlandı. Kâğıt imalatı, matbaacılık, hayvan ürünleri ve besin iş kollarında ise sayıları iki kat arttı.¹⁸ 1914'te tüm Rusya'da kentsel işgücünün üçte biri kadınlardan oluşmaktaydı. Savaş fiyatları tırmandıkça tırmandırırken, 10-12 saat çalışma sonucu kazanılan ücretler ekmeğe yetmiyordu; çalışan annelerin durumu daha da zordu. Kreş ve bakımevlerinin yokluğunda fabrika işçisi kadınların doğurdukları bebeklerin üçte ikisi bir yıl içinde yaşamlarını yitirmekteydi.

¹⁷ Cliff, a.y.

¹⁸ "Early Communist Work Among Women: The Bolsheviks", *Women and Revolution*, s.11, Bahar 1976.

Kadınlar tıpkı Fransız Devrimi öncesindeki kızkardeşleri, tıpkı Komünarlar gibi mücadeleye giriştiler. İşçi sınıfının daha tomurcuk hâlinde boy gösterdiği 19. yüzyıl sonlarından itibaren kadın işçiler erkeklerle omuz omuza grevlerde, gösterilerde saf tutmaya başlamıştı. St. Petersburg'daki Novaya Pryadil'na fabrikasında 1878'de patlak veren grevde kadınlar ön saflardaydı. Orekho-Zeyev'o'daki 1885 tekstil işçileri grevinde fabrika binalarının tahrip edilmesi, Çarlık yönetimini alelacele kadın ve çocukların gece çalıştırılmasının yasaklamasına yol açtı.

1895'de Yaroslav fabrikasındaki "Nisan Ayaklanması" kadın dokumacıların öncülüğünde başladı. St. Petersburg'lu kadın işçiler 1894-96 arasında işçi sınıfını ayağa kaldıran grevlerde erkek yoldaşlarını yalnız bırakmadılar; 1896 yazındaki dokuma işçilerinin tarihsel grevinde ise tezgahları ilk terk edenler oldular.

Bu grev ve gösteriler Rus proletaryasının kadınları için hiç kuşkusuz bir okul olmuştur; bir kuşak öncesinin aile kölesi mujikleri, kitleleri coşturan, bildiriler kaleme alan, güvenlik güçleriyle çatışan militanlara dönüşmüşlerdi.

Kadınlardaki radikalleşmeyi dönemin polis kayıtlarından izlemek de mümkündür. 1860'larda tutuklanan 2000 kişiden yalnızca 65'i kadınlarken (yüzde 3), 1870'lerde 5664 siyasi tutuklunun 700'ünü (yüzde 12) kadınlar oluşturacaktır. Narodnik silahlı eylemciler arasında kadın militanlar, hatırı sayılır bir yer tutmaktadır. 1880-90 arasında "terörist faaliyetler"den müebbet hapse mahkûm olan 43 devrimcinin 21'i kadındır.¹⁹

Öte yandan, kadın işçilerin eylemlerine özgül talepleri giderek daha çok damgasını vurmaktaydı. "1905-1907 grev talepleri arasında kadın işçilerin ihtiyaçları öne çıkıyordu. Kadınları istihdam eden işkollarındaki grevlerde bir şekilde ücretli doğum izni (genellikle doğum öncesi dört, sonrası altı hafta), emzirme izni ve fabrikalarda kreş açılmasından söz etmeyen tek bir belgeye rastlanamaz."²⁰ Ve belki de en çarpıcısı: kadın işçiler ustabaşları ve patronların taciz ve istismarlarına karşı da eylemlere girişmekteydi: 1913'de Moskova'daki Grisov fabrikasında patlak veren grevin gerekçesi, "fabrika yönetiminin tutumu, kabul edilebilir gibi değil. Ancak fuhuş sözcüğüyle tanımlanabilir" idi. Kadın grevcilerin talepleri arasında, doğum/emzirme izni, eşit işe eşit ücret vb.nin yanı sıra, "özellikle kadın işçilere kibar davranılması, küfrün

¹⁹ Tony Cliff, "Russian Marxists and women workers", *Class Struggle and Women's Liberation*, <https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1984/women/06-marxrus.htm>

²⁰ R.L. Glickman, "The Russian Factory Woman 1890-1914", i D. Atkinson vd. içinde, *Women in Russia* (Stanford 1978), ss.80-1.

yasaklanması"nın yer alması giderek yaygınlaşıyordu; 1911'de Yartsev'deki Khludovsky fabrikasında 5000 işçiyi greve çıkartan olay, ustabaşlarından birinin kadın işçileri taciz etmesiydi...²¹

Kadınları yığınsal olarak proletaryaya çeken 1914 savaşı, kadın militanlığını daha da yoğunlaştıracaktı. Devrim öncesinde yüzlerce kadın Bolşevik Parti'ye üye olmuştu, parti çalışmalarına yasal ya da gizli, her kademe katılıyorlardı: yerel parti komitelerinde yöneticilik, kuryelik, ajitatörlük, parti yayınları...

Çünkü savaş hayatı daha da zorlaştırmıştı. Petrograd'da büyük çoğunluğu kadınlardan oluşan ekme kuyrukları kilometreleri bulmuştu. Ve Bolşeviklerin "Erkeklerimizi geri getirin!" sloganı, kentlerde olduğu kadar kırsalda da yankılanıyordu.

Savaşın ilk birkaç ayının şaşkınlığı ve şoven havasını dağıtan, yine kadın emekçiler olacaktı. 6 Nisan 1915'te Petrograd'da et satışları bir günlüğüne askıya alındığında, kadınlar büyük kasap dükkânlarının vitrinlerini aşağı indirerek tezgâhları yağmaladılar; aynı sahne iki gün sonra ekme kıtılığı nedeniyle Moskova'da tekrarlanacaktı. Kentin emniyet amiri üzerine yağın kaldırım taşlarından yara-bere içinde kurtulabilmişti. Bu sahneler kısa sürede ülkenin tüm büyük kentlerine yayıldı.

Ekme ayaklanmaları, "ekme grevleri"ne kapı araladı: Haziran 1915'te İvanovo-Voznesensk'deki grev, "un grevi" olarak anılır. Bir ay sonra ise, kadınlar savaşa son verilmesi, cezaevlerindeki işçilerin serbest bırakılması için sokaklara dökülürler bu kez; grevin bastırılması, gösterilerin engellenmesi yönündeki polis müdahalesi, otuz kişinin ölümüne yol açar. Kadınlar ateş etmelerini önlemek için kendilerini güvenlik güçlerinin önüne atmaktadırlar.

Savaş işçileri hızla siyasallaştırır: 1915 yılı içerisinde gerçekleştirilen 928 grevin 715'i ekonomik, 213'ü siyasal taleplere dayanmaktadır. Siyasallaşma 1916 boyunca daha da hızlanacak, yaygınlaşacaktır: yıl boyunca siyasal amaçlı grevlere katılan işçi sayısı 280 943; ekonomik amaçlı grevlere katılan işçi sayısı ise 221 136'dır. Ocak 1917 tarihli bir emniyet raporu, "dükkânların önünde sonu gelmeyen kuyruklarda beklemekten yorgun düşmüş, aç ve hasta çocuklarının yüzlerini görme ıstırabına katlanan anaların artık devrime (...) çok yakın olduğunu, ve bir kıvılcımın infilak ettireceği bir patlayıcı dükkânına benzedikleri için çok tehlikeli olduklarını"²² kaydediyordu.

1917'nin 8 Mart'ı emniyet raporunu haklı çıkardı. Başlangıçta hiçbir radikal partinin o gün olay çı-

karmaya niyeti yoktu. Her 8 Mart gibi, alanlarda toplanılacak, bildiriler dağıtılacak, konuşmalar yapılacaktı. Hatta Petrograd'da Bolşevik Parti temsilcisi V. Kayurov bir gün önce partili işçi kadınlara bireysel eylemlerden uzak durmalarını, partinin talimatlarına uymalarını salık vermişti.

Ancak 8 Mart (23 Şubat) sabahı Petrograd'lı birkaç yüz dokuma işçisi kadın, bir günlük siyasal grev çağrısı yapma kararı aldı. Aralarından seçtikleri temsilcileri komşu fabrikalara gönderdiler. Kayurov kadınların grev çağrısından rastlantı sonucu bulunduğu bu fabrikalardan birinde haberdar olacaktı. Kadınların "disiplinsizliği"ne çok öfkelenildiğini itiraf edecekti sonraki anılarında.

23 Şubat öğlen vakti, işçi kadınların grevine 90.000 işçi katılmıştı. Bolşevikler kadınların çağrısına çarnaçar uymak zorunda kaldılar... Grevci işçiler Viborg mahallesinden kent merkezine doğru yürürken sabahtan beri ekme kuyruğunda bekleyen kadınlar katıldı onlara. Hep birlikte Belediye Duma'sının önüne yöneldiler.

Sokaklar gün boyu insan kaynağı. Her köşede toplaşıp dağılan kalabalıklar ekme, barış ve daha yüksek ücret taleplerini haykırıyorlardı: "Ekme yoksa çalışma da yok!"

1917 Şubat devrimi başlamıştı. Tıpkı Troçki'nin dediği gibi: "Tabandan bir devrim başlayıp kendi devrimci örgütünün direncini alt etti; inisiyatifi işçi sınıfının en çok ezilen, en fazla aşağılanan kesimi, kadın tekstil işçileri üstlenmişti."²³ "Geleceğin tarihçileri Rus Devrimi'ni kimin başlattığını araştırırken angaje teoriler yaratmasınlar," diye yankılıyordu Pitirim Sorokin. "Rus Devrimi'ni ekme ve ringa balığı isteyen aç kadınlar ve çocuklar başlattı."²⁴

Çar devrilmişti...

II) Devrimler kadınların yaşam tarzlarında radikal değişimlerin ebeleridir.

Buraya kadar tartıştıklarım, devrimlerin kadın kitlelerini nasıl devrimine geçirdiğini ve kadınların yığınsal katılımı olmaksızın "devrim"den söz edilemeyeceğini yeterince sergilemiştir umarım. Bir başka deyişle, kadınların kitlesel katılımı, devrimlerin alâmet-i farikasıdır. Ama buna hemen bir şey daha eklemek gerekir. Devrimler de kadınların yaşamlarında radikal değişimlere yol açar. Onların yaşam biçimlerini, toplumsal konumlarını devrime öncülük eden sınıf(lar)ın dünya görüşü çerçevesinde yeniden biçimlendirir.

Devamı gelecek...

²¹ Tony Cliff, "Russian Marxists and women workers", a.y.

²² Tony Cliff, "Russian Marxists and women workers", a.y.

²³ Tony Cliff, "Russian Marxists and women workers", a.y.

²⁴ Pitirim Sorokin, *Leaves from a Russian Diary*.

Arşiv renas
toprak

*“gün ortasında esmer bir gece
veles Demirkapı hattı greviydi
bir kurşun, işçi mihali yerde*

*kurumuş kan çamur lekeli bir fes
petrol lambasının ölgün ışığında
bir gül gibi parılıyordu yarası ...”*

İşçi Mihali'nin Ölümü/Behçet Aysan

Lambalardan karşıya geçti hızlıca. Trafik lambası denen şeye güvenmiyordu içten içe. Uzun yıllar makine başında çalışmaktan kalan içsel bir tedirginlikti ondaki bu hal. Günler hızla akıp gitmişti zamanın hapisanesinden. Şimdi istese de geri çağırılmazdı o firari günleri. Her şey kendi aklınca renk değiştiren trafik ışıkları kadar tekinsizdi. Eliyle bıyıklarının ucunu sıvazladı, ayakkabısının ucuna sıçramış kirli sulara sövdü fısıltıyla. Karşıya geçmişti.

Kaldırımdan payını, camdan gövdesiyle fazlasıyla alan reklam panosunun yanından geçti. Bildik bir banka reklamıydı. Gelin bize, alın krediyi, ödeyin yata yata diyorlardı özce. İhtiyaç kredisi yazıyordu kuşe kağıtta. Önce ihtiyaç duyacak hale geleceksin, bu kuraldı. Sonra güler yüzlü çalışanları ve bu güz soğuşunda sıcacık mekanıyla bankadan içeri adım atacaksın. Belinde 7.65'i ile genç bir güvenlik karşılayacak seni, iyice süzecek, tekinsiz bir duruşun varsa, artık göz hapsindesin. Sıyırdı kendini bu mekanik yavanlıktan. Boşver krediyi diye iç geçirdi. Ne yığıtlik hissi vardı ru-

hunda, ne de borçtan bir kamçı edinmek hayali. Çoktan iğdiş edilmiş, sanki vakumlanıp, donuklaştırılmış bir zamanı sürüyordu. İki küçük gökdeleni geçip Cafe de Latife'ye oturdu.

İki boyoz¹, iki yumurta ve büyük çay alıp, ödemesini yaptı. Yağmur durmuştu. Pencere kenarı bir masaya geçti oturdu. Büyük bir açıklıkla kocaman bir fırt çay çekti bardağından. Sonra gözlerini lambalarda bekleyen insan kalabalığına dikti. Orada, şu dakika bekleyenler içinde olmadığı için bir rahatlama hissetti karnında. Sağa sola bir göz atıp ilk seferde yarısını koparıp boyozun, çiğnemeye başladı. Radyoda Kırmızı Buğday türküsü çalıyordu, nakaratında yakaladı türküyü “Açıver açıver cepkenini /Elmas gerdan görünsün...”.

Elli yedinci yaşını devirmişti Kasım Bereket. Şöyle omzundan dönüp baktığında o günler sis içindeydi. Şakaklarına düşmüş kır saçları seçiliyordu yalnız. Adıyaman'lıydı. On yedi sene tekel fabrikalarında tütün ayıklama işinde çalıştı. A-B ısı-karta ve kapa, 1.Sınıf, 2.sınıf, 3.sınıf... 2001 senesinde Malatya'da açılan sigara tesisine yollandı. Üç gün içinde kamyonla eşyaları, kar-kış demeden taşıdı. Orada imalat bölümüne koydular onu. Tane

¹ **Boyoz** 1492'de Türkiye'ye yerleşen Sefaradlar tarafından Anadolu ve özellikle İzmir mutfağına katılmış, İzmir damak tadı ile özdeşleşmiş, mayasız bir hamur işidir. **Boyoz**, İspanyolca yazılışıyla bollos, “küçük somun” anlamına gelen bollo sözcüğünün çoğuludur. İspanyolca iki L harfi Y sesiyle okunur.

tane bobinleri filtrelelere takıyordu, harmandan tütün geliyordu. Teleferiğe verip pakete gönderiyorlardı. İki yıl çalıştı Malatyada. Sonra tekrar Adıyaman... Döndüğü sene eşini kanserden kaybetti. Sonra kollarında sinir sıkışması, boyun düzleşmesi çıktı. Tekel işçilerinde sıkça görülen bir rahatsızlıktı. Makine bile kayış atıyordu; insan nasıl dayansındı.

"Arşivden çıkacak dosyalar var, Kasım Efendi." dedi icra memuru. Omzunun üstünden baktı Kasım Bereket. Marka gömleği ve jilet gibi pantolonu ile genç memuru iyice süzdü.

Kaç yıl oldu alışamamıştı bu işlere. "Kasım Efendi, arşivden şu dosyaları getir!", "Kasım Efendi, yeni dosyalar yerine atılacak!", "Kasım Efendi, dairenin çayı bitmiş, market gör!", "Kasım Efendi, yerime bir bakı ver!"... "Arşiv," diye geçirdi içinden, "bir kirli çıkın, insanı rahat koymuyor."

"Evlerinize gidin." demişlerdi onlara. "Biz çözeceğiz." demişlerdi. Arkadaşlar "Sesimizi duyurduk." demişlerdi. Yetmiş sekiz gün Ankara'nın göbeğinde, naylon çadırlarda, sıcak bakışlar, dost soluklar altında dövüşmüşlerdi. "Bak Kasım Bereket," demişti Malatyalı Hüseyin, "Burası okuldur; sırası yok, üniversitedir; hocası yok. Bak şu kalabalığa; bunlar bizim ellerimiz, bunlar bizim nasırımız."

Kaç yıl geçmişti, kopup gitmişlerdi birbirlerinden. Koca koca fabrikalar ya satılmış ya kapatılmıştı. Hepsini memleketin değişik yerlerine sürmüşlerdi. İşte bu da Kasım Bereket'in payıydı. İcra dairesinin getir götürçüsü Kasım Bereket... Marka gömlek ve jilet gibi pantolonun sesine uymak zoruyla yüklü...

Paydos düdüğü çalındı sanki? Yok, nerede... O ses yok burada. "Arşiv," diye geçirdi içinden, "bir kirli çıkın, insanı rahat koymuyor," "ilk günden beri aklımda yaşadıklarım," diye düşündü. Her günü bir yıl gibi geçen o günleri düşündü. Ellere dikti gözlerini. Yok, nerede... O ses yok burada.

Sağına soluna bakındı Kasım Bereket. Oysa koca koridor boştu. Kulağı çınladı. Çok yakışıklı olmayan bir gülüş oturdu yüzüne. Arşiv odasının kapısının kilidini çevirdi. Ellere dikti gözlerini. Yok, nerede... O ses yoktu burada.

Filinta

Taylan'a

aldırmadan kimsenin zamanına
yeryüzünün avuç içinde
bir nokta
bir gül
bir avuç kar
hamlet belki
yüreğinin kadrana vuran
yağız bir akşam gibi
uçsuz bucaksız kaldı
dağı bekleyen ilk
bazı böyledir aşk
bir sessiz, su gibi aziz

aldırmadan kimsenin zamanına
duvarı aşan hayat sarmaşık yüküdür şimdi
gövedesinde kanayan bir çift göze
dağın aklı belki hafifletir sancıyan yanını
belki ışığın elleri
sonrası bir kanatlı yusufluk kuşunun
bin kanatlı göğe uçuşu
sonrası yeniden
yeniden yağmur iklimi ortalık
dağı bekleyen ilk
bazı böyledir gam
bir bekleyiş, fırtına gibi sus

aldırmadan kimsenin zamanına
en güzel mavi
mavinin encamı
en güzel denizlerden kopup gelmiştir
dursun !
şu az ötedeki
Cengizhan'a küsen bulut
yok öyle yağma
o da dursun
dünya dünya dedikleri
bir koca harman yeri
herkesin kuyusu ayrı
herkesin yusufluğu garip
dağı bekleyen ilk
bazı böyledir hazan
bir tutuk, yay gibi pus

Renas Toprak

sena
kızılırmak

Kendimizi Yeniden Tanımlarken Bilinçli Reddediş

“...Cuvier, Paris'te bir hayvan iskeletinin kese kemiklerinden, nasıl kesinlikle bunun bir kanguruya ait olduğu ve o zaman oralarda bulunmayan bu hayvanın vaktiyle orada yaşamış bulunduğu sonucunu çıkartabilmişse, biz de, aynı kesinlikle, tarihin bize ulaştırdığı bir akrabalık sisteminden, bu sisteme uyan; ama bugün ortadan kalkmış bulunan bir aile birliğinin varlığı sonucunu çıkarabiliriz.” diyor Engels.

Bugün toplum bilimciler, antropologlar, arkeologlar, yazılı tarih öncesine ait buluntuları açığa çıkarıp ele alırken bize insanın ve yaşayışının evrimsel gelişimi ile ilgili çok fazla bilgi sunuyorlar. Engels'in sözünü ettiği aile-akrabalık biçimlerini 'ilkel' kabilelerin arasında bulan toplumbilimciler, bulduklarıyla hem yeni sorular doğurdular, hem de tarihe yeni açıklamalar getirmiş oldular. Böylece bir mızrak ucundan duvar resmine, kafatasından yanındaki tohumlara, mimariden heykelciklere 'ilkel' kabilelerin toplumsal ilişkilerinden insanın bugüne, yeryüzündeki herhangi bir şeyin hiçbir zaman değişmez olmadığı, bilakis onlarca etkenle birlikte içsel ve dışsal gelişmelerle süren bir değişim-dönüşüm içinde olduğu inkar edilemez bir gerçeklikti.

İnsanı hayvandan ayıran en önemli özelliklerden biri; doğa karşısında tamamen edilgen olmayıp ona uyum sağlarken, ona etkide de bulunmasıydı. İnsanlar doğaya etkide bulunurken, birbiriyle de etkileşimde bulunuyorlardı. Başka türlü, örneğin, buzul çağından sağ çıkma ihtimali olabilir miydi? Hayvanlar içlerindeki tüm yaşam dürtüsüyle dondurucu soğuğa katlanmaya çalışırken, insan mağarayı

Battle of the Amazons , Alexander Deineka...

ev yaptı, hayvanları avlayıp yiyecek-giyecek ve alet yaptı, bitkilerden ilaç, ağaçlardan yakacak, kap-kacak yaptı. En önemlisi ateşi kendi kontrolüne aldı ve tüm bu faaliyetlerinde diğerlerini de kendini de değiştirdi. Bunları bi anda keşfetmedi; yapması uzun çok uzun yıllar sürdü. Milyonlarca yıl önce primatlarla yollarını ayırdığında amacı bugüne ulaşmak değildi, hem de hiç değildi. Onlardan ayrıldığında bile hala onlara çok benzer bir yaşam sürdürdü. Son 2 ile 1 milyon yılda ise insan gerçekten de kendini yarattı. Bir beyne sahip olmak neredeyse türlerin çoğunun özelliği idi; ama bir bilince sahip olmak doğanın da katkısıyla, toplumsal çalışmanın-ilişkinin, toplumsal bir varlık olan insanın kendi ba-

şarısıydı.

Marx, "İnsanların varlığını belirleyen onların bilinçleri değildir; aksine bilinçlerini belirleyen, onların toplumsal varlıklarıdır." derken aslında milyonlarca yılı da bu kadar kısa ve net özetlemiş oluyor. İnsan doğada tek başına insan olamazdı. Marx'ın bu belirlemesi, aynı zamanda bize, insanların cins bilincini de oluşturanın toplumsal koşullar olduğunu anlatmakta. Örneğin, feodal toplum döneminin kadınının bilinci ile bugünkü arasında derin farklar olmadığını kim iddia edebilir? Ya da ilkel komünal toplum kadını ile bugünkü arasındaki uçurum başka nasıl izah edilebilir?

Homosapiens'in, Amerika kıtasına 20 bin ila 15 bin yıl önce geçtiği tahmin ediliyor. Zaten kıtada daha öncesine ait bir bulguya şu ana kadar rastlanmıyor. Yani sapiensler, Amerika'ya doğru yola çıktıklarında, insan türü tarihinde belli bir aşamaya ulaşmış bulunuyordu. Bu aşama ise, insanın çoktan toplumsal örgütlenmeye geçtiği (klan düzeni), ilk sanatsal ürünlerini duvarlara çizmeye başladığı, fildişinden kadın ve bazı hayvan figürlerinin heykellerini yonttuğu, delgiler, ok ve mızrak uçları (bu önemli bir ayrımdır), olta ve zıpkınlar, bıçaklar ve iğneler gibi aletler ürettikleri, bitki türlerini geniş ölçüde tanıdıkları, ilaç olarak dahi kullandıkları, el becerilerinin gelişkin olduğu, kısaca kendini doğadan tamamen ayırt ettiği bir dönemdir.

1400'lerde iki dünya (eski dünya: Avrasya, yeni dünya: Amerika) karşılaştığında, eski dünya kısmen -kısmen; çünkü, yerliler de bu esnada değişmiş, bazı uygarlıklar kurmuş, hatta kent devletlerinde köleler kullanmaya başlamıştı- geçmişle, atalarının geçmiş yaşamından izlerle yüzyüze gelmişti. Ancak bunun hiçbir biçimde farkında değildi.

Marx da, Engels de insanlığın bütün dünyadaki geçmişinin şu ya da bu özelliklerde farklılaşsa da, ilkel komünal bir yaşamdan geçerek bugüne vardıklarını varsaymışlardır. O nedenle Yeni Dünya'da; Avustralya'da, Asya ve Afrika'da gözlemlenen bütün yaşayışlar Marxizmi doğrulamıştır.

İlkel komünal toplumda, topluluğu oluşturanlar arasında çok sıkı bir işbirliği vardır. Bu yalnızca cinslerin kendi kümeleri arasında işbirliği değil, iki cinsin arasında da sıkı işbirliğidir. Doğada bulunmayan örgütlenme biçimi olan klan-fratri ve kadın

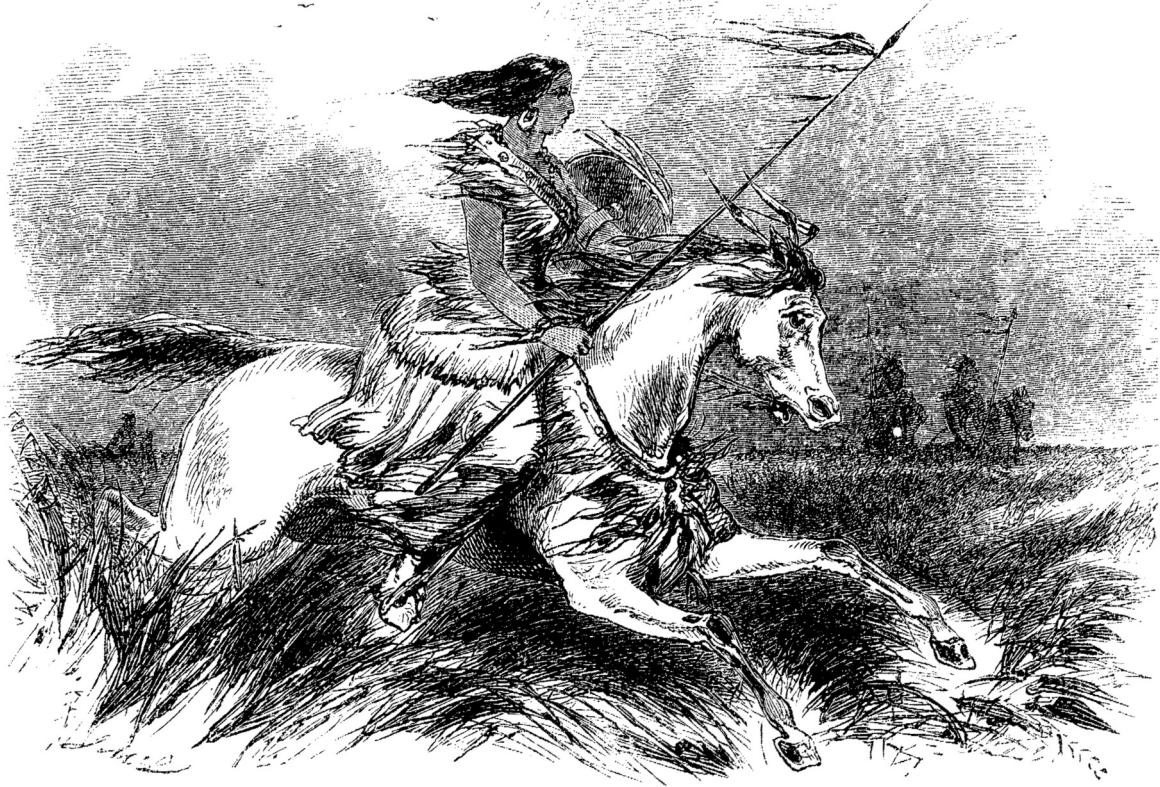
trübü, kadın ve erkeğin toplumsal işbirliğinin ürünüdür. Doğadan evrimden gelen bir bölünme -cins bölünmesi- ile topluluk yaşamı içinde, cinslerin doğal bir ekonomik konumlanması oluşmuştur. Cinsel iş bölümü insanlık tarihinin ilk iş bölümü olarak adlandırılmıştır. Bu cins temelindeki ekonomik iş bölümü, cinsleri birbirinin ezileni durumunda tutmuyordu; çünkü cinslerin bütün faaliyetleri, iş konuları, toplumsal ve eşdeğerdir. İşin toplumsallığından kaynaklı cinslerin ezilişi, baskılanması, cinsel köleliği, aşağılanması yoktur. Olsa olsa doğanın vahşi, yabanıl yaşamından ve yetersiz üretiminden ve tam da bu bağdaşıklığın ve yetersizliğin içinde edinilen bilinç düzeyinden ileri gelen sıkıntılar, zorluklar, geri-ilkel yanlar vardır.

Böyle bir toplumda, kadının cinsel işbölümü temelinde üstlendiği işler, 'ev işi' (bugünkü anlamda değil; topluluğun yemeğini

Çoğu yerde erkeğin bir diğer işinin topluluğun korunması olduğu biçiminde gösterilmesi, asıl olarak bugünün insanının yakıştırmasıdır. İş bölümü, bir iş paylaşımından değildir. Eğer böyle olmuş olsaydı, yabanıl doğanın içinde yerleşim yerinden kilometrelerce uzakta, kök, meyve, bitki toplamaya ve basit küçük hayvanları avlamaya çıkan kadın ve çocuklara, erkeklerin koruma yapması gerekmez miydi?

pişirme, mutfak aletlerini yapma, avlanan hayvan derilerinin işlenmesi, bunun aletlerini üretme, giyecek yapımı, kış için hazırlanma vs), çocuk bakımı, toplayıcılık; erkeğin ise avcılıktır. Çoğu yerde erkeğin bir diğer işinin topluluğun korunması olduğu biçiminde gösterilmesi, asıl olarak bugünün insanının yakıştırmasıdır. İş bölümü, bir iş paylaşımından değildir. Eğer böyle olmuş olsaydı, yabanıl doğanın içinde yerleşim yerinden kilometrelerce uzakta, kök, meyve, bitki toplamaya ve basit küçük hayvanları avlamaya çıkan kadın ve çocuklara, erkeklerin koruma yapması gerekmez miydi? Oysa böyle bir örnek ilkel toplulukların hiçbirisinde rastlanmadığı gibi gerek de yoktu. Başka bir örnek; toplulukta soy-ocak içinde doğum yapmış kadınların ve bebeklerin korunması meselesinde de bu işi doğrudan üstlenenler erkekler değil, soyun-klanın kadınlarıdır.

Toplayıcılığa çıkan kadınlar, işbirliği yaparlar; erkeklerin koruyuculuğuna ihtiyaçları yoktur. Vahşi doğanın içinde kendilerini koruma yöntemleri bulmuşlardır. Toplu halde yapılan av işi, toplu halde şarkılar söyleyerek, konuşarak, eğlenerek yapılması; primatların saldırısında yada tehlikeli hayvanlar yaklaştığında, çığlıklar atıp, zıplayıp, ellerini çırparak, taş-sopa-meyve atarak yırtıcı hayvanları kaçırtmaları gibidir. Kadınlar bu yöntemi esteteze etmiş, geliştirmiştir. Bu nedenle de ilkel kabilelerin kadınları erkeklerin düşüncelerinde güçsüz, zayıf, ko-

PINE LEAF, THE INDIAN HEROINE.

runmaya muhtaç vs. değildir. Kadının da böyle bir fikri, talebi yoktur.

Avcılık başlı başına erkeğin, bu iş bölümündeki tek ve biricik işidir; tabii av aletlerini yapmak da onun kendi işidir. Avın kendisi topluluk için önemli bir yerdendir. Ancak avcılığın toplayıcılık karşısında öne çıkarılmasını, ona diğerinden daha fazla değer biçilmesini bugünün insanı yapar. Bugünün toplumunda erkeğin 'ailenin besleyicisi, koruyucusu, direği' tanımlamasına bakılarak yapılan öne çıkarma, klanlarda yoktur. Avlanan hayvanların derilerinin yüzülmesi, etlerin paylaşılması, pişirilmesi, derilerin işlenmesi kadının işidir. Av için klanı terk eden erkeklerle (haftaları, ayları bulabiliyor büyük avlar) birlikte klandan bazı kadınların av için seçilmesinin nedeni de budur.

Klanın temel gücü, yaratıcısı kadındır. Klanla kadın bir-özdeş iken, erkeğin klana bağlılığı beklenmez ama toplumsal işbirliği bunu gerektirir. Ayrıca, toprak klanın ortak mülküdür ve kadınla birlikte toprağın anılmasının bir nedeni klanla kadının özdeşliğidir. Toplumsal üretimin her aşamasında bu kadar sorumluluk alan kadın cinsiyetinin, o toplumda Ana-Büyük, Ana-Tanrıça olarak adlandırılması oldukça doğaldır. Toplumsal üretimdeki ve toplumun üretimindeki rolü onu yukarıya taşımıştır. Kadın ve erkeğin işbirliği, komünal yaşayış-çalışma, cinsiyete, yeteneğe, yaşa göre yapılan iş bölümleri cinslerin şekillenişini de, birbiriyle uyumlu, eşit kılmuş, bütünleştirmiştir.

Lewis H. Morgan, İroqualar'la yaşadığı sırada gözlemlerinden şunu çıkarmaktadır; "Bir İroqua gensinin bütün üyeleri, kişisel olarak özgürdü ve birbirlerinin özgürlüğünü savunmak onların en

doğal görevidir."

"Beyaz Adam'ın -sömürgeci-istilacıların, hiçbir zaman göremediği bu gerçek, sınıflı toplum için anlamsız-geçersizdi. 'Beyaz adam'ın geldiği yerde, kadınlar, aşağı bir insan cinsiydi; o nedenle Kızılderili kadınların görüşmelerde bulunması, konuşması, erkek egemen bir toplumun erkeği için aşağılanmaktaydı ama Kızılderili erkekler için tersi durum aşağılanmaydı; onlara şöyle seslendiler: 'Kardeşler! Atalarımız, kadınlarının, özellikle kadın yöneticilerinin önerilerine karşı çıkmayı çok büyük bir hakaret saymışlardır. Onlar toprağın değerli kadınlarıdır. (...) Atalarımız, kadınlara karşı duydukları saygının küçümsenmemesini, hor görülmesini diliyorlar sizden. Kadınları yapan Büyük Ruhtur. (...) Çünkü onlar ulusun yaşamı ve özütürler.'" (Ş. Reed).

Beyaz Adam'la Kızılderililerin arasındaki bu uçurum, insanlığın çocukluğu ile o günü arasındaki uçurumdur: Haliyle, kadının özgürlükten nasıl bir köleliğe mahkum edildiğini çok çarpıcı bir biçimde anlatmaktadır. Onlar temelde birbirine zıt, iki farklı toplumsal koşulun yarattığı insanlardı. Kızılderililere göre, 'beyaz adam'ı anlamak mümkün değildi, çürümüş-hasta, aklını yitirmişti. Birincisi (kızılderililer), sınıfsız toplumun insanı, ikincisi (beyaz adam) ezenle ezilen ilişkisinin dışında başka bir ilişki bilmeyen ezen-egemen sınıfların kültür egemenliğinde yetişen toplum insanıydı. Bu nedenle de, ikiciler birinciler üzerinde tam olarak yıkım ve kıyım uygulamadan, onları kendilerine bağlayamayacaklarını, ikna edemeyeceklerini anladılar. Özellikle de klanları dağıtmak için kadınlarını aşağılayıp köleleştirdiler, katletmekten geri durmadılar.

Beyaz adamın, kızılderililere, Aborjinlere, Afrika yerli kabilelerine uyguladığı şiddet ve zoru, tarihin ilk köleci devletleri de kendi çağdaşlarına; o sırada hala göçer olan, komün-klan düzeninde yaşayan, toplayıcılık ve avcılık yapan toplumlara şiddet ve zor uyguladı. Sümer kent devleti buna bir örnektir. Sümerlerde kadın bazı haklara ve mülke sahip olabilse de, her an köle olarak konumunun düşürülmesi muhtemel tek canlıydı. Sümerler kendi kadınları üzerinde köleliğin kırbacını şaklatır, davranışları cezalandırırken, çevresindeki dağ topluluklarından da köle ediniyorlardı. Onlara MAR-TU diyorlardı:

Tahıl bilmeyen MAR-TU'yu "Ne ev, ne kent bilen MAR-TU, dağlardaki kaba saba insanlar, [Tarım yapmak için] diz çökmeyen, çiğ et yiyen, hayatları boyunca hiç evleri olmayan, öldükten sonra gömülmeyen MAR-TU..." diye aktarıyordu James C. Davis Sümer yazıtlarından.

Bu tanımlamada elbette egemen olanın bakışı vardır. Onları hayvan olarak adlandırmanın ve böylece kendi haklılığını göstermenin ifadesidir. Yine de gerçek olan şu ki; kent devletlerinin dışındaki topraklarda yerleşik hayata geçmemiş, henüz avcılık-toplayıcılıkla geçimini sağlayan, iddia edilenin aksine ateşi bilen, ölülerini gömen ve komünal yaşam sürdüren bu klanlara köle denilmesi, özellikle kadın kölelerin bu klanlardan elde edilmesi söz konusu. İşte tam da bu durum, kent devletlerinin kölelere yönelik ağır şiddet cezalarının nedenini açıklamaktadır. Köleliği, cinsel ezilimişi bilmeyen bu yığınlar yakalanıp kafeslere, 'ev'lere hapsedildiğinde, ağır koşullarda çalışmaya zorlandıklarında, aşağılandıklarında, tek dürtüleri-hedefleri bilmedikleri bu yaşamdan kaçmaktı. Alınan önlemler ve ağır cezalar kölelerin kaçmamaları üzerinedi.

Daha fazla devam etmeden bu geçiş aşamasına da kısaca değinmekte fayda var.

Ana tanrıçalar ne kadar anasoylu dönemin yükselişinde ortaya çıkmışsa, kadının yanında erkek tanrıların ortaya çıkışı da aslında bir o kadar anasoylu toplumdaki baba soylu topluma geçişi anlatmaktadır. İki başlı aile aşaması; komünal sistemin parçalanmaya başladığı aşama, kadının toplumsal yaşamdaki gerçek 'tanrısallığından uzaklaşıp, kendinden başka bir yaratıcıya -tanrıçaya- dönüştüğü, 'tanrıça' tapınması şeklini aldığı dönemdir. Bu yanı sıra, Ana Tanrıça heykelciklerinin yapıldığı

dönem, anasoylu düzenin çok yavaş da olsa çözülmeye, hem doğada, hem de toplumsal yaşamda ilk kez tarih sahnesine anne olgusunun dışında ve yanında baba olgusunun da belirmeye başladığı dönemdir.

Ataerkil aile biçiminin öncesi olan, iki başlı ailede kadın soy çizgisinin devam ettiğinin, kadının hala çok önemli bir yerde olduğunun, baba olgusunun oluşmaya başladığının, mitlerde kadın ve erkeğin birlikte yer aldığı en önemli örneğini Senekal'li yerlilerde ve bazı Afrikalı kabilelerde görüyoruz. İki başlı ailede kadın ve erkeğin evliliği ne kadar kolay ise, boşanması da o kadar kolaydı. Çocuklar yine kadınıydı ve boşanma durumunda ocaktan ayrılan erkek oluyordu. Hatta

işe yaramaz kocayı aşığı kadın tereddüt etmeden gönderiyordu.

Toprak bütün gensin ortak mülkiyeti idi, ancak toprağın belli bir bölümünün işlenmesin sorumluluğu ve ürünü ailenindi.

Ama toprak o soyun-klanın kadınlarıydı. Toplayıcılığa ve ava yine gruplar halinde çıkılıyor ama yiyecekler, aileler arasında paylaşılsa bile öncelik ocağın-kulübenin sahiplerinin oluyordu.

Zaman içinde (ki bu on yıllar değil, belki bin yıllar) iki başlı aile de araçların gelişimiyle farklar oluştu: "Bu çağın ailesi içinde yürürlükte bulunan iş bölümüne göre erkeğe yiyeceğin ve bu iş için zorunlu çalışma aletlerinin sağlanması düşüyordu.

Bunun sonucunda, erkek bu çalışma aletlerinin sahibiydi; ayrılma halinde kadına ev eşyaları kalırken, erkek bu aletleri birlikte götürüyordu." (Engels).

Bununla birlikte, hayvanların evcilleştirilmesi, az sayıda da olsa hayvancılık yapılmaya başlanması (ki bu hayvan sürülerinin sahibi erkekti), toprağın işleme usul ve araçlarının gelişimiyle daha fazla ürün alınması iki başlı aileler de servet birikiminin de oluşmasını sağlıyordu. Öte yandan kadınların ortaklaşa ev işlerinin yeni aile biçimine uygun olarak bireyselleşmesi çok zaman ve emek istiyordu. Kadının üstlendiği işler daima erkeklere göre daha ağırdı ve bunları komünist yaşam içinde yerine getirmek kolaydı, komün onun ocağının çocuklarını da düşündüğünden sorumluluk klanındı ama iki başlı aile de bu sorumluluk ailenin idi, klan yine yardımlarda bulunuyor olsa da bu eski-önceki biçim değil, basitçe yardımlaşmaydı.

Soyun kadından sürüyor olması ama ekonomide erkeğin üstünlük oluşu ve hatta artık geniş klan a-

//Kar- deşler!

Atalarımız, kadınların, özellikle kadın yöneticilerinin önerilerine karşı çıkmayı çok büyük bir hakaret saymışlardır. Onlar toprağın değerli kadınlarıdır. (...) Atalarımız, kadınlara karşı duydukları saygının küçümsememesini, hor görülmemesini diliyorlar sizden.

Kadınları yapan Büyük Ruhtur. (...) Çünkü onlar ulusun yaşamı ve özüdürler."

leleri yerine daralmış ailelerin iktisadi birlik haline gelmesi yeni bir biçimi gerektiriyordu. Yerleşik hayata geçilmesiyle tarımla uğraşılması daha fazla emek gücü ister olmuş, zenginliğin artışı ve yönetimini ise klan şefleri, büyücüler üstlenir olmuştu. Artık ataerkil aile, klan düzeninde kadının yerine erkeğin geçmesi gibi basit bir yer değişim ile sağlanabilirdi. Ekonomik olarak güçsüz duruma gelen kadın, gücü elinde bulunduran babanın hakimiyetine geçti.

Kadının ekonomik güçsüzlüğü ile artık hem topluluğun zenginliğini ve zenginlik yaratan araçlarını hakimiyetine geçiren ve bunu kadın üzerinde bir baskıya dönüştüren baba-erkeğin, ana-kadınla çatışması kaçınılmazdı. "Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkekle kadın arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın karı-koca evliliği içindeki gelişimiyle ve ilk sınıf baskısı da dışı cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla düşümdedir." diyen Engels, hiçbir söze yer bırakmaksızın ondan sonra tarihin kadın için nasıl işlediğini ifade etmektedir.

G.Thomson "Hiçbir mit, sunulduğu biçimde gerçek değildir; ama bir çok mit hakikati içerir." derken işte bu sürecin mitsel anlamını özetlemiştir. Kent devletlerinin hemen öncesinde çıkan İhtar'ın, Hera'nın vb. verdiği savaş yeni ekonomik biçime hapsedilmiş, sınırlandırılmış kadının çaresizliğidir aslında. On binlerce yıl öncesinin (25.000-20.000) kadın heykelticiklerinin, tanrıçalarının -bilinen adıyla Venüs, Kibele, Kuba vb. ile-daha yakın tarihin mit anlatımlarından olan İhtar, Hera'nın farkı, biri kadının özgür olduğu, diğeri özgürlüğünün sonu olduğudur.

Ataerkil ailenin ilk biçimi kadın ve erkekten ziyade, erkeğin baş hizmetçisi durumunda olan resmi eş, çocuklar, üretimin temel gücü köleler, hatta aileden sayılan özgür ama ekonomik olarak güçsüz, güçsüz olduğu için de emek gücüyle yer alan akrabalar ve tüm bunların sahibi olan baba/erkekten oluşmaktaydı. Açıktır ki, ataerkil aile dönemine denk gelen kent devletlerinin ve köleci imparatorlukların tarihi, tıpkı geniş insan yığınları gibi kadını da zorla köleleştirme tarihidir.

Köleci kent devletlerinin ne denli baskıcı, zorba uygulamaları olduğunu, kölelere ne tür cezalar verildiğini günümüze kalan tabletlerden öğreniyoruz. Ezenin ihtiyacı, isteği ve gücü çerçevesinde yapılan köleleştirme, kadına biçilen yeni rolün ona zorla kabul ettirilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Kadının uygunsuz görülen her türlü davranışı ve istemi, ölüm cezası da dahil, kırbaçlama, köle olarak satılma, köle ise uzuvlarının kesilmesi, zindanlara-tapınaklara kapatma vb. ile cezalandırılmış; yeni tanrılarla söylenceleri, yaratılış hikayeleri, kitaplarıyla fitratı acizlik, şeytanlık, günahkarlıkla doldurulmuş; arınması istenmiş; arınma içinse itaat, suskunluk ve koşulsuz kendini adama biçimleri sunulmuş; böylece bin yıllar içinde kaybetmiştir

kadın. Bin yıllar içinde de kadın, ondan istenilen ve ona biçilen her şeyi kendi nesline öğreten-aktaran haline dönüştürülmüştür.

Kısaca toparlarsak; ilkel komünal toplum cinsiyete, yaşa, yeteneğe göre kadını ve erkeği toplum içinde konumlandırırken topluluğun tüm üyelerinin ihtiyaçları evrimin kendi yaratımından ileri geliyordu. Toplumsallaşan insan ekonomisini de ilk iş bölümünün doğurduğu ihtiyaçlar ve zorunluluklar temelinde sürdürdü, geliştirdi. Cinslere-cins özelliklerine dayanan ilk ve tek toplum ilkel komünal toplumdu, desek, kesinlikle yanlış söylemiş olmayız. İkel komünal toplumdaki kadın ve erkeğin eşitliğini özgürlüğünü yaratan ve cinsler arası ilişkiyi düzenleyen o günkü iktisadi koşulların tam da kendisiydi. Kadın böylesi koşullarda cinsel sömürüye ve ezilmeye ne kadar uzaksa, esasen erkek de o kadar uzaktı.

Bugün biliyoruz ki, ilkel komünal kadın ile sonraki sınıflı toplum kadını arasında derin fark vardır. Ondaki sonraki her toplumsal sistem kendi özüne, ekonomi temellerine ve ataerkil aile yapısına göre kadını ezen/ezilen ilişkisi içinde yeniden şekillendirmeye çalışmıştır. Emekçi kadınların kapitalizmde bulunduğu toplumsal üretim sürecinde yer alma fırsatı ile başlayan ve artık durdurulamaz bir özgürlük mücadelesine varıncaya kadar kadın, kendini ataerkilliğin, sınıflı toplumun, ezen ezilen ilişkisinin içinde gördü. Ona, zorla kabul ettirilen kadınlık tanımıyla çaresiz ve çıkışsız bireysel savaşlara girdi ve her seferinde yenilgiyle baş başa kaldı.

Kapitalizm milyonları mülksüzleştirip fabrika üretimine sokarak, kadını toplumsal üretimin içine çekerek, kadının o güne kadarki konumunu -ev haplisliğini- görece yıkmış, teknolojinin makinelerin gelişimiyle işi herkesin yapabileceği biçimde basitleştirmiştir. Kadın üretimin her aşamasında görünmeye başlamıştır. Böylece kadın toplumsal yaşamın içinde varoluşuyla, kendini yeniden tanımlama olanağına kavuşmuştur. Bugün kadına verilmesi gereken bilinç, özgürlüğünün nerede ve nasıl olacağı bilincidir. Verilmesi gereken bilinç, kendini sınıfların, ezen-ezilen ilişkisinin dışında var edebileceği koşulları yaratmanın kendi elinde olduğu bilincidir.

İnsan doğanın yasalarını çözdükçe ilerlemiştir ve en son toplumsal tarihsel yasaları da bulmuş-çözümlenmiştir. Ona bu bilgiyi sağlayan şey toplumsal üretimin ulaştığı aşama olmuştur. Artık nasıl bir toplumda yaşaması gerektiğini biliyor ve tarihe bilinçli yön verme evresine giriyor insan. Bu nedenle de kadın, kendi hayallerini, kendi kaderini belirleyecek, kendi kurtuluşunu kendi ellerine alarak ilerlemek zorundadır. Komünist toplum ileri bilinçli insanın kurabileceği bir toplumdur. Her gününü, kapitalizmle onun beslediği ataerkil yapıyla, gerici geleneklerle savaşarak, örgütlenerek-örgütleyerek geçirirken, bu mücadelede yeniden kendini tanımlarken bilinçli bir reddediş ile ilerliyor.

ergül
çiçekler

Hangi Ütopya?

İnsanlık kendi tarihi boyunca daima ileriye gitmenin ve daha iyi bir yaşamı kurmanın peşinde oldu. Bu Bask'taki Los Caballos mağaralarının duvarına resimleri yaptığı da böyleydi, kansere karşı çok büyük ilerlemelerin yaşandığı günümüz Küba'sında da. İnsanın gelecek hayali ümitlidir, coşkuludur, güzele doğrudur...

Ütopya denildiğinde doğal olarak insanın aklına bir çok örnek gelebiliyor. Biz bu yazımızda, konuyu biraz daha anlaşılır kılmak için tüm ütopyaları iki grup halinde kısaca ele alacağız. Zira zaten bazen her iki gruba da ait gibi görünenler olsa da ütopyalar çoktan iki ana gruba ayrılmış durumda.

İlk grup "Güneş Ülkesi" örneği etrafında şekillenen, zaman içinde biçimsel olarak değişimlere uğrasa da özü hep aynı kalan, herkesin değil de aslında sadece belli bir zümrenin çıkarlarını, mutluluğunu hedef alan ütopyalardır aslında bunların çoğu. Hatta hepsi ilk bakışta herkesin iyiliği için kurgulanmış gibidir. Fakat dikkatli bakınca görülüyor ki herkes için bilge-kralların ya da yöneticilerin iyiliği savunuluyor. Yani sınıflı toplumun kalıcılığına hizmet eden ve "kutsal devleti" koruyan, insanlığın tamamına hizmet etmeyen, tamamını mutlu kılmayı düşünmeyen "ütopya"lardır.

İkinci grup ise daha çok Thomas More'nın ütopyası etrafında şekillenen, sınıfları, sınırları, devleti dışlayan toplumun mutluluğunu hedef alan ütopyalardır.

İlk grup ütopyalar tümüyle yeni bir sistem yaratmayı düşünmez. Eski toplumu değiştirmek gibi bir amaçları olduğu söylene de aslında yapılan tek şey

sadece mevcut sistemi yeniden organize etmektir. Örneğin Campanella'nın Güneş Ülkesi'nde, aslında mevcut sınıfsal yapıya dokunulmuyor. Orada işçiler hep işçi, askerler hep asker, yöneticiler hep yönetici kalıyor. Dikkatle okunduğunda kurgulanan bir korku devletini de andırıyor. Biz, örgütlenmiş bu sert hiyerarşiyi Hindistan'ın tüyler ürpertici kast sisteminde de görüyoruz. Güneş Ülkesi'nde feodal sistemin olduğu gibi kaldığını ancak yeniden organize edildiğini görüyoruz.. Sömürülenler ve asalaklar orada ince bir tülün ardında varlığını sürdürüyor-ken esas meselenin insanlığı değil düzeni kırtarmak olduğu görülüyor.

Belirtelim ki, burada Tommaso Campanella'nın kişiliği ve niyetiyle ilgili bir yargılamada bulunmuyoruz. Engizisyonun hışımını üzerine çekmiş, işkence görmüş ve katledilmiş bir insan olduğunu da görmezden gelmiyoruz. Şephesiz ki tasarladığı bu modelle bir çözüm peşindeydi. Bulduğu çözüm, sınıfları ortadan kaldırmak değil; onların ilişkilerini eleştirel bir bakışla yeniden düzenlemektir. Fakat sonuçta o bir din adamıydı ve ondan cenneti bu dünyada yaratması beklenemezdi. Sonuçta "Sezar'ın hakkı Sezar'a verilecek"ti! Sezarın hakkı mı, işgal ederek yağmaladığı bölgelerden haraç almak! Hıristiyanlığın bu yüce öğüdüne karşı çıkmak aklımın ucundan bile geçmedi! Gerçi Güneş Ülkesi'nin yöneticilerinin elinde kılıç yoktu ama elinde kılıç tutan askerleri vardı!!!

Campanella'nın Güneş Ülkesi, Platon'un "Devlet"inden dahi iyi değildi ve eğer uygulama şansı bulsaydı muhtemelen o da Platon'la aynı kaderi

Campanella'nın Güneş Ülkesi

paylaşacaktı. Onun aksine Platon fikirlerini deneme şansı bulmuştu. Bir site(şehir) devleti Platon'u davet ederek tasarladığı "devlet"ini orada denemesini istedi. Büyük bir azimle işe başlayan Platon ve en seçkin öğrencileri 360'lı günlerde -rivayete göre 364. günün gecesinde- gizlice kaçmasalardı 365. günün sabahında onları öldürmek için gelen kent halkının merhametli ellerinde kalacaklardı! Elbette bu örnek, bu ideal filozofun tüm öngörülerinin kötü olduğu anlamına gelmez, zira bir gece vakti arkasına bile bakmadan tüydüğüne göre en azından bir kereliğine bir şeyleri önceden görmüş olmalı!

Şimdi bir anlığına Güneş Ülkesi'nin kurulduğunu hayal edelim. Çok geçmiyor "ülke" insanı bozmaya başlıyor. Çember çember içinde, kast vari yapısı yaşamı tam anlamıyla param parça etmiş durumda. Çemberlerin arasında sıkışmış kalmış insanlar, soluk, moralsiz ve yorgun. Çünkü yaşamları başkalarının çoktan planlanmış ve değişime tamamiyle kapalı. Güneş ülkesi hapishaneye dönüşmüş ve artık ceberrut bir hal almıştır. İnsanlar zorla fiili ve yapay sosyolojik sınırlara hapsedilmiş berbat bir çıkmazda. Tüm örneklerinde olduğu gibi toplum mühendisliği geri tepmiş ve öfkeli kalabalık isyan etmeyi planlıyor. Bu haliyle ülke, özü itibariyle Roma'dan farklı değil ve biçime gelince orada da sanıldığı gibi güzel veya alışılmadık veya yeni bir şey bulunmuyor. Özetle Güneş Ülkesi'nin güneşin aydınlığından haberi bile yoktur. Zaman geçti, yüzyıllar sonra Güneş Ülkesi'ni burjuvazi kendine göre yorumladı ve aslında ona yeni bir isim takmaktan çok da fazlasını yapmadı. Bu yeni isim şimdi şehir-

lerin tüm direklerinde bir gözü ve bir kulağı olan Big Brother'den başkası değildir!

Biçimsel değişiklikler toplumsal sorunları çözemez. Edebiyat da bu gerçeğe sırtını dönemez. Gerçekler acımasız derecede ısrarcıdır ve ne kadar fazla, boyayla süslü sözlerle üstü kapatılmaya çalışılsa da o kadar derinleşir ve görünür hale gelir. Gerçekten kopan edebiyat onu gözlerden saklayamaz. Tam tersine gerçek onu içi boş fantaziye çevirir. Bugün bir çok "ütopyanın" geldiği nokta burasıdır. Sorunların esas nedenleriyle şaka yapamayız. Neden sonuç ilişkisini yok sayarsanız o kötü nedenin bozuk sonuçlarından birine dönersiniz. Burjuvazi sorunlarını çözmek için binlerce biçimsel değişime imza attı. Nice yollar denedi, kendine dikensiz bir gül bahçesi yaratmak için mevcut sistemi kutsayan yazarlara milyonlarca dolar akıttı, şöhrete ve ödüle boğdu, (örnek Soljenit) onlara kendisi için ütopyalar yazdırttı. Campanella, şüphesiz bunlarla kıyaslanamayacak kadar masum ve dürüst biriydi. Bu ütopyalar önce kitaplara, yazın alanına döküldü fakat gerçek fantastik yazılarla saklanamayacak kadar vahşetle doluydu. Alman burjuvazisi kendi dikensiz gül bahçesi için Hitler'i yaratmıştı, İtalyanlar Mussolini'yi. ABD ise yüz binlerce sivil insanı atom bombasıyla katletmişti hem de iki kentte birden..! Kendi dikensiz gül bahçesi için dünyanın geriye kalanını kana boğmaktan çekinmedi. Şimdi elinde kana, ölüme doymuş bir dünya ve gülsüz diken dolu bahçecikler var.

Kitaplar, edebiyat yetmeyince, "sinema endüstrisi" de katıldı, hastalıklı bir ruh haliyle bu "ütopya-

yaları" yaratmaya/pazarlamaya girdi. Belki de en meşhuru "Yıldız Savaşları"dır. Oyle ki uzayın her yanı kötü canlılarla dolu ve birkaç iyi adam, barışın, adaletin, huzurun peşinde! Hatta bu uzayda köle taciri ve analitik zekaya sahip bazı kurtçuklar, uçan kocaman sinekler bile var! İnsanlık ışık hızında kozmosta cirit atıyor, hiper uzayın altını üstüne getiriyor ama o da ne! Hiper uzayda bile sınıflar ve emek sömürüsü var! Bunların yapılmasının en önemli nedeni insanlara "buna da şükür" dedirtmektir. Biz, kanser eden havaya, hazır gıdalarla zehirlenmeye, emek sömürüsüne şükretmeliyiz. Peki ediyor muyuz? İnsanlar aptal değil; dikensiz bir gül bahçesinin olamayacağını ve bu gidişle de geriye bir dünyanın da kalmayacağını görüyorlar.

Şu an daha çok sinema aracılığıyla yürütülen dünya ve uzaydaki geleceği adeta bir korku tüneline çeviren "ütopya"ların ortak noktası Güneş Ülkesi'yle aynı. Tüm sorunların kaynağını "insan doğası"nda görmek. Bunlara göre kötü olan insanlar, yozlaşmış yöneticiler ve işini iyi yapmayan kamu görevlileridir. Bu nedenle de birkaç iyi insanın cesurca çabasıyla kötüler yeniliyor ve sosyal hayat yeniden biçimsel olarak düzenleniyor, örgütleniyor. Sonuçta insanlara verdiğinin hepsi, belli belirsiz kırık bir umut ve bolca geleceğe be bilime dair korku. İnsanlar sinema salonlarından geçici bir zafer sevinci ama diğer yandan da dizüstü bilgisayarına karşı bir gözü hep tetikte ayrılıyor. Sonra ertesi gün işe gidiyor ve patronunun terminatör ya da psikopat uzaylılardan çok daha kötü biri olduğunu görüyor. Üstelik eviyle işi arasında gördüğü şey, bizi köleleştiren terminatörler ya da önüne geleni öldüren katil uzaylılar değil, yoksulluktur. Eğer bir gün gidecek bir işi olmazsa işte onu bekleyen şeyin eviyle işi arasındaki bu gittikçe büyüyen, artık uçsuz bucaksız bir hal alan ve dünyanın en büyük, en acımasız çölüne dönüşen yoksulluktur. Bunu görüyor, bunu biliyor. İşte tam da bu noktada tırmanıyor tüm o korku ütopyalarının karanlık etkisi.

Diğer yandan, gerek yazılı edebiyatta, gerekse de görsel sanat alanındaki bu korku "ütopyaları" burjuvazinin nasıl bir gelecek tasavvur ettiğini de gözler önüne seriyor. Anlaşılan dünyada kendine dikensiz bir gül bahçesi yaratamayacağını anlayınca gözlerini uzaya çevirdi ama bu sadece onun gelecek hayalinin bugünden daha iğrenç olacağını gösteriyor. İnsanlara geleceğin korkunç, çekilmez ve beklenmedik tehlikelerle dolu olduğunu göstermeye çalışarak insanlığı umutsuzluk ve karanlık bir ruh haline sokmaya çalışsa da bunu başaramıyor. Tüm bu çabaya rağmen insanların gördüğü ve anladığı en önemli şey; Bay Burjuvazi'nin gelecekte ödün kopuyor oluşudur.! Bu durumda ve tüm bunlardan dolayı diğer gruptaki ütopyaların önü daha da bir açılmış oluyor.

Paranın ve özel mülkiyetin olmadığı, mutlu eden çalışma koşullarında üretimin ve tüketimin top-

lumsal ve adil olduğu, sınıfların, yönetenlerin, yönetilenlerin haliyle devletin de anlamsızlaştığı bir ülke, bir ütopya. Doktor, şair, mimar ya da işçi olduğu için değil, sadece insan olduğu için herkesin değerli olduğu bir yer. Thomas More bunu bir ada ülkesi gibi tasarlamıştı. Neredeyse aynı dönemde küçük-Asya'nın en batı ucunda Bedrettin de benzer bir tasarımı yapıyordu. Bizler bugün görüyoruz aslında, dünyanın her köşesinde benzer ütopyalar neredeyse tüm halkların bağrından çıkmayı başarmıştır. Ancak bu ideali nasıl gerçek kılacaklarına dair hiç birinin sağlam ve iç tutarlılığına sahip fikirleri oluşmamıştı.

Kralların, senyörlerin, sultanların, kan emici fabrikatörlerin olmadığı bir ülke bu anlatılamaz derecede güzel bir ütopyaydı, bir güzel cenneti adeta! "Yarin yanağından gayrı"sını paylaşmaya hazır bir toplum! İyi de bu nasıl olacaktı? Fikir güzeldi ama Atlantis kadar ulaşılmazdı. Ama çok geçmedi ki Fransız ütopyik sosyalistleri çıkıp geldiler. Bir yol haritaları olduğunu söylüyorlardı. Açıkçası bir haritaları da vardı ama "Haydi ütopya yolcusu kalmasın!" diyecek kadar da doğru bir harita değildi: Bu haliyle bu harita sanki ütopya Ararat'ın (Çiyaye Ağrı) arkasında olduğunu söylüyordu ama onun nasıl aşılacağına dair hiçbir önerisi, formülü yoktu. Ayakta ham çarık kıl çorap, sırtımızda eski bir şal'u şepik o da bin yerinden delik! Şimdi gel de aş bu dağ! Fakat yılmadı ütopyacılar. Emile Zola kendi ütopyası olan "Emek"i yazdı. Ağır sanayinin bel kemiği demir döküm fabrikalarının proletaryanın toplu mülkiyetine veriyor ve anlamlı bir mesaj içeriyordu. Aynı anda Rusya'dan başka büyük bir dev çıkmıştı sahneye, Nasıl Yapmalı'yla Çernişevsky sadece ortak, toplumsal üretim ve bölüşümü örgütlemiyor, romanın kahramanlarıyla "yeni insan"ın da ilk örneklerini yaratıyordu, cesurca! Ama yine de bu büyük insanların hiçbiri Kara Ormandan çıkıp gelen iki sakallı deli insan kadar bir etki yaratamamıştı. Onlar gelmişti ve düşünce dünyasındaki kapalı yolları adeta bir çırpıda açmıştı.

Bir engel vardı üç yüz yıl boyunca aşılamayan. Defalarca denenmiş defalarca zorlanmıştı. Felsefeciler dünyayı yorumlamakla yetinirken edebiyatçılar gelecek güzel günleri övüp durmuştu ama aslında kimse tam olarak ne yapılacağını bilmiyordu. İşte; Kara ormandan çıkıp gelen o iki sakallı deli ne yapılması gerektiğini gerçekten biliyorlardı. Zaten manifestolarını yayımladıklarında herkes buzun kırıldığını ve yolun açıldığını görmüştü. Dahası o dağ ne aşmamız gerekiyordu, ne de etrafından dolanmamız. Tek yapmamız gereken onu devirmektir. "Nasıl?" diye soranlara şöyle cevap veriyorlardı: Temelinden, temelini oyarak; eğer doğru tuğlayı çekersek tüm duvar yıkılır! Birçok insan bunun söylendiği kadar kolay olmayacağını ve bu yüzden de ütopyacıların bunu denemeyeceğini düşünürken Paris'li işçiler zoru deneyecek kadar cesur

olduklarını gösterdiler ve Komün'ü ilan ettiler. Olmuştu, gerçekten olmuş, kara ormandan gelen bu iki insan haklı çıkmıştı. O dağ devrilmiş, tüm insanlık için "Viva la Commune" demişti Paris'in cesur insanı.

Tabii ki söylemekle yapmak aynı şey değildir. İnsanlık, tarihinin her döneminde bunun bilincindedeydi. Bazı şeyler için cesaret çok önemlidir ama bunun da tek başına yetmeyeceği anlar vardır. Çünkü bilinç de çok önemlidir. Şüphesiz Paris işçisinde bunların ikisi de vardı. Komün'ü çok uzun yaşatamadıklarını biliyoruz. Fakat öldükleriyle kalmadılar ve "diz çökerek yaşamaktansa ayakta ölmeyi" seçen bu insanlar, katledilişlerinden yüz elli yıl sonra bile tarihi yazmaya devam ediyorlar. Bu yanı sıra, Komün, ütopyayı hayal dünyasından çıkarmış, onu gerçek kılmıştır. Kan içinde boğulması bu gerçeği ortadan kaldırmadı.

Komünist Manifesto ise gerçek bir yol haritası olduğunu gösterdi. Aslında Manifesto ütopyacılığın da zirvesi sayılmalı, çünkü yüzyılların hayalini gerçekleştirebilir kılmıştı. O, biçime saplanıp kalmıyor, sorunların sağından solundan dolanmıyor, direkt öze iniyordu. Biçimsel yeniden düzenleme değil, özsel düzenlemeyi hedeflemişti. Onunla zaten değişim görüngüde değil, gerçekteydi, iç şekli. Var olanı yeniden düzenlemiyor, değiştiriyordu. Tüm bunlar da her şeyi bir anda anlaşılır kılıyordu. Zaten çok sürmedi açılan bu yoldan milyonların zaferler içinde geçmesi. Rus işçileri ve yoksul köylüleri, Kübalılar, Vietnamlılar ve diğerleri... "Kati olan her şey buharlaşmıştı". Bu tarihin en anlamlı geçit töreniydi ve hala büyük coşkuyla sürüyor.

Tabii bu alanda yine de çarpışma son hızla sürüyor. Hayli yapranmış ve etki gücü neredeyse tükenmiş ütopyacılık direniyor. Bunun yaşamda birçok örneğini görebiliyoruz; misal şu sıralar sık sık duyulan bir söz var: "Hayaller ve gerçekler!" Oysa, aslında iki farklı şeymiş gibi algılamamızı istedikleri şey bir bütünün kendisidir. Hayal kurmasaydı gemiciler yelkenleri açamazlardı. Kanserin tedavisini hayal edemeyen onkologlar bunun ilacını bulamayacaklardı. Özgürlüğü hayal etmezsek onun için nasıl dövüşebiliriz? İnsanlığın asırlar ve asırlar boyudur değişmeyen ortak hayali; savaşın, sömürünün, acının yoksulluğun ve sınırların olmadığı herkesin kardeşçe yaşadığı bir dünyadır. Bu hayalin gerçekle bağı yüz elli yıl önce kuruldu. Harita doğru, açık ve anlaşılırdı; sınıflı toplumu onu yaratan maddi koşullarla ele al ve maddi koşulları değiştir!

Sınıflı toplumlarda iki tür ütopya vardır: Ege-menlerin ütopyası (distopyalar) ve yoksul ezilenlerin ütopyası. Bugüne kadar her toplumsal dönemin egemen sınıfı sadece kendi ülkesinde ve sadece kendisi için bir ütopya peşinde olmuştur. İşçi sınıfı ve tüm emekçiler ise kara ormandan gelen o iki insandan beri herkes için tüm dünyayı kapsayan bir ütopya istiyor. Sadece bir ada veya bir toprak par-

çası değil yer artık dünyanın kendisi ve gelecekte de kozmosun gidebildiğimiz her noktası!

Son demlerini yaşayan burjuva ütopyacılık bu alana akıtılan milyarlarca dolara rağmen can çekişiyor. Diğeri ise başlattığı atağı hala sürdürmekte. Yoluna devam ediyor ama ne hayalden vazgeçerek ne de gerçeği yok sayarak. Artık çok daha yeni ve güçlü insanlığın artan çok yönlü ihtiyaçlarının farkında. Dünyanın ve canlı yaşamın mahvedildiğinin farkında. Ağacın yeşil, denizin mavi, göğün berrak, kuşun havada, karıncanın toprakta kalması gerektiğini biliyor. En önemlisi de kendi deneyiminden dersler çıkarmayı sürekli başarıyor olmasıdır. Bu durumun edebiyat alanımıza yeterli ölçüde yansıtılmadığı şu an, acı bir gerçek olsa da, özellikle internet çağıyla birlikte burjuva basın tekelinin kırılmasıyla yeni yollar da açılmış durumda. Bundan yeterince yararlanmak zaruridir. Fakat bu eserler bir öncekini yineleyerek değil yenileyerek çoğalmalı; çünkü ne More'un ne de Bedrettin'in ütopyası bizi kurtarabilir. Zaten çağımızın ütopyası tüm insanlığı kucaklıyor. Ama bununla da yetinmeyip bir bütün olarak dünyayı ve uzayı da kucaklamalı.

Bitirirken şunu da atlamayalım: Hedefler komün ile birlikte sürekli yeniden ve kapsamlı olarak tanımlanmış olsa da "yeni insan" ve "yeni yaşam" hala daha çok tanımlamaya muhtaç. Yeni insanın yarın değil, bugünden yola çıkmak zorun olduğuna şüphe yok! Bugün yola çıkmış bu yolcu çıkınında hayalden ve bilinçten başka bir şey taşıyorsa bu bilinç besleyecek olan nedir? Kendine soracağı doğru sorular... Örneğin, yeni yaşamda bizim ütopyamızda, komünist toplumda, kadının yeri nasıl olacak? Bu doğru bir sorudur çünkü bugün kadınların çektiği acılar, toplumun çektiği en büyük acılardan biridir. Doğru soruları çoğaltmak mümkün; örneğin sanatın-edebiyatın yeri ve misyonu ne olacak? Üretimin ve tüketimin kolektif olması tüm sorunları çözecek mi yoksa bu sadece temel sorunu mu çözecek? İnsan yeniden tanımlanacak mı? Çünkü bugünün insan tanımı onun bu ana kadarki tarihi ile yapılmıştır. İnsanın davranış özellikleri değişecek, bu kesin. O halde aşkın tanımı, sevginin tanımı da değişecek mi? Zira "yarın yanağından gayrı" güzel ama orada da ince bir aidiyetlik var. Bizim ütopyamızda insanın insana olan her türlü insani bağlılığı ne çıkarlar ne de aidiyet temellerinde değildir. İnsani bağlar aidiyet temelinde değil, özgürlük ve sorumluluk temelinde kurulur. Zira bu ikisi de bir bütündür; aynı hayal ve gerçek gibi!...

Elbette bu konuda söylenmesi gereken daha çok söz var. Fakat yürüyüşümüz sürmekte ve bugün eksik kalanı yarın bizden birileri çıkıp söyleyecektir. Buradan "kervan yolda düzülür" manası çıkarılmamalı, zira o kervan düzüleli 150 sene oldu ve en önde de kara ormandan gelen iki sakallı ve coşkulu genç yürüyor!

helin
SU

Gelecekte Bir Gün

-Yeter! Yetişemiyorum hızına!

-Ama bunu görmelisin! diyerek çekiştiriyor kolumdan.

Ebulanın ufak bir kayalığına tırmanıp mora çalan bir gökyüzünün altında peş peşe kayan ışık demetlerini gösteriyor Eylül.

-Çok güzel bu Eylül! Ebula'ya gelişimizin bu ilk günü böyle bir ışık şöleni ile karşılaşmak... Renklerin bu büyüklüğü dünyası harika!

-Demiştin sana, burası eşsiz bir gezegen!

-Dünyadan da mı çok?

Bir an durup düşünüyor Eylül. Sonra bir söylev verecek gibi ellerini beline dayayıp ağzını açar gibi oluyor ama duruyor birden. Kolları gevşeyip düşmeye iki yana.

-Hayır, orası benim oluştuğum yer! Hiçbir gezegen oradan eşsiz olamaz. Ebula bile!

Laboratuvara bitişik küçük uyku odasında açıyorum gözlerimi. Ebula'yı ziyaretimin üzerinden üç ay geçmesine rağmen rüyalarım beni Ebula'ya götürüp duruyor. Gözlerimi odanın ışığına alıştırmaya çalışıyorum. Ebula'nın seyrek jölemsi atmosferinden sonra dünya atmosferine alışmam zaman aldı. Ebula! Bugün Ebula'lı dostlarımız ziyaretimize gelecek ve ben hala yataktayım. Aceleyle hazırlanmaya başlıyorum.

Ebula'lılarla temasımızın üzerinden iki yıl geçti. Bilim grupları dışında ilk kez bu kadar kalabalık bir Ebula'lı dünyamızda ağırlayacağız. Ve onlara bizi, insanlığı, kendi yaşamımız içinde tanıtacağız. Gezegenler Arası İletişim Merkezi'nin görevlisi olarak onlara rehberlik edecek on dünya insanından biri

olmanın heyecanıyla ürperdim. Onlara insanlığı tanıttık, tarihimizi anlatan, dünyanın tarihini anlatan bir simülasyon hazırladık. Her şeyin mükemmel olması için çok çalıştık. Ama endişeliyim de... Daha yüzyıl öncesine kadar vahşi bir tür sayılırdık. Kendi türünü ve dünyasını neredeyse yok olmanın eşiğine getiren bir tür...

Sınıflara, sınırlara bölünmüştük. Savaşlar geçirmiştik. Bu tarihi anlatacak olmaktan utanç duyuyordum. Ya bizi çok geri görür de, anlayamazlarsa?

-Elbette anlayacaklardır. Sonuçta akıllı bir tür.

-Eylül!!!

-Tamam, tamam. Şakası bir yana atalarımız vahşetten kurtulmak için büyük bir savaş verdi. Bugün özgürlük çağının insanı olarak biz o günün, o kavganın ürünüyüz. Ve bugün kendimizle gurur duyacak bir noktaya gelmiş isek, bu yine aynı atalarımızın geçmişimizin sakatlıklarını kabul etmeyip bir üst basamağa çıkmış olma becerisini göstermesindedir.

Şimdi burada olsa yine aynı sözlerle yatıştırırdı endişemi Eylül. Yanımda olmasını şu an çok istiyorum. Ama onun gelesi yok. Ebula'da bulduğu her şey üzerinde deney yapmaktan Ebula'lılar bile alıkoymaz onu.

Kendimi sakinleştirmeliyim. Evet biz insanlık olarak büyük bir kavgadan zaferle çıktık. sömürüyü, sınıfları, sınırları kaldırdık. İnsanlık toplumunu yeniden örgütledik. Dünyayı onardık. Üretimi, bilimin yardımıyla dünyaya ve insana dost kıldık. Artık fiziksel olarak çalışmak zorunda değiliz. Yapay zekayı robotik teknolojiye uyarladık ve ihtiyacımız

olan ürünlerin üretimini onlara devrettik. Artık fiziksel olarak çalışmak zorunda değiliz. Üretim sürecini planlıyor ve geliştirmeye çalışıyoruz sadece. Dünya toplumu üyesi her insan çalışmaya, yetenekleri doğrultusunda ve istekleri oranında katılma hakkına sahiptirler. Dünyanın her bir köşesi bilimle, sanatla, sporla, yaratıcılıkla dolu. İnsanlık, özel bir alanda bir şeyler yapmak isteyen her insana bu olanağı sunar. Sınırın düşlerindir, ister yemek yapmak iste, ister nötron yıldızına seyahat! Bu hayat ve yıldızlar bizi mutlu eder, biz de onları!

Neşem yerine geldi! Evet anlayacaklardır. Bir de şu cins meselesini onlara anlatabilsek harika olacak. Ebula'lılar bizden farklı. Tek bir cins. Bizim bildiğimiz türden bir üremeyi bilmiyorlar. Onlar biz insanlara göre oldukça uzun olan yaşamlarında yalnızca bir kez bölünerek varlıklarını sürdürüyorlar. Yer çekimleri oldukça zayıf, bu yüzden fiziksel varlıkları oldukça hafif ve esnek. Neredeyse akışkan. Evet doğru bir tanım olur bu, neredeyse akışkan. Yumuşak bir jöle gibi.

Ebula'lı dostum Ebla (Bu ismi ben verdim ona, çünkü onların fiziksel bir varlıkları yok. Birbirlerini koku gibi ses gibi anlıyorlar. Kendilerine özgü bir tanımlama biçimleri var. O yüzden isim gereksinmiyorlar.) ısrarla sormuştu:

-Nasıl? Siz bir türsünüz ama iki farklı şey misiniz?

-Hayır, demiştim. Biz tek türüz; insan. Ama iki cinsimiz var. Kadın ve erkek cinsi. Bir fark üreme şekliinden geliyor. Kadın, türün çoğalmasını sağlayan doğurganlığa sahip. Erkekler bu özelliğe sahip değil. Ama şimdiki süreçte kadın doğurmak zorunda da değil. İsteyen kadın kök hücreleriyle yapay rahimlerden faydalanarak çocuk sahibi olabiliyor. Keza erkekler de öyle. Kadınlar 9 ay gibi uzun bir süreyi çocuk taşımaya ayırmaya hevesli değil şimdilerde. Üstelik çocuklar toplum tarafından bakıldığından 'sevgi göstermek' dışında kimsenin bir diğer insana bağımlılığı da yok. Bu ilişkilerin daha özgür olmasını sağlıyor.

-Biz istediğimiz ve hazır olduğumuzda bölünüyoruz; siz iki cins, birlikte ama o sürece bağımlı olmadan varlığınızı sürdürüyorsunuz.

-Evet Ebla, öyle de diyebiliriz.

-O halde ne fark kalıyor?

-Ne fark kalıyor? Bizim toplumumuzda kadın olmak burnun şekli, gözün rengi, boyunun uzunluğu gibi bir fark sadece. Bu yüzden tanımlamada kadın ya da erkek vurgusunun da bir anlamı kalmıyor. İnsan olmak bizi saran bu dünyada ve uzayda diğer canlılardan farkımız.

-Aslında pek fark kalmıyor Ebla, ya da belirgin bir fark...

Şimdi, Ebla da bu grubun içinde ziyaretimize geliyor. Eminim bir sürü de soruyla gelecek, şimdiden terlediğimi hissediyorum. Bakıyorum saatime, vakti gelmiş kalkıp uzay uçuş alanının açık arazisine doğru yürümeye başlıyorum.

KADIN I

İnsandan önce kadını ben
Fazladan bölünüp çoğalıyorum bebeklere
İnsandan önce kadını ben
bakıcısıyım çocukların
kocaların hizmetçisi
akrabaların hasta bakıcısıyım
çalışmam erkekten eksik
aklım kıt
marifetim yarım
Ama kadını
saçım, makyajım
göğsüm, kalçalarım
zevki vaadedirim
sür sefanı bende!
İnsandan azım ama
hayvandan fazlayım...

KADIN II

Kadından önce insansın sen
Halt etmiş seni eksik sayan ataların

Ne bakıcısıyın çocukların
Ne hizmetçisi kocaların
Ne çalışman erkekten eksik
Ne aklın yarım
Seni yalnız kalçadan ibaret gören
Gelişmemiş hayvan
Daha çok tırmansın basamağını evrimin
Kadından önce insansın sen
Ve en çok bu yüzden
Hak ediyorsun zorbarlarla savaşmayı
Hiçbir gelecek
Bir daha bir kadına
Kadınlık haddini bildirmeye
kalkmasın diye.

özgün
demirci

Sanalya

Bir elinde dondurma kasesi, diğeri elinde tatlı kaşığı ile mutfaktan çıktı. Aril'in odasından klavye tuşlarının sesi geliyordu. Kapı açıktı, kafasını uzatıp kısık sesle sordu: "Ne durumdasın?"

Aril, Berke'nin sesini duyunca kafasını hiç çevirmeden "Acayip bir şey yapmak üzereyim" deyip yerinden kalkmadan, bilgisayar karşısında uzun süre kalınca oluşan sırt ağrısını ekarte etmek için, belden yukarısını sağa-sola çevirdikten sonra kollarını yukarı kaldırıp, parmaklarını açıp, ellerini gerdirerek "Artifikal intelicins" dedi.

O sırada diğeri odadan evin yancısı Nihat gelmişti. Berke'ye bakıp "Neymiş?" diye sordu.

Berke, "yapay zeka diyor. Yiyecek bir şey değil, boşver" deyince Nihat "Başka dondurma kaldı mı lan?" diyerek mutfağa doğru gitti.

Berke dondurmasını kaşıklayarak Aril'in yanına geldi. "Ne iş?" diye sordu.

"İnternette yapay zeka üzerine yazılmış bir sürü program parçası var ve bazıları gerçekten işe yarar durumda. Delphi dilinde yazılmış birkaç tane prosedür buldum"

"Sen iyice antikacı oldun ha, hala niye takılıyorsun şu delphi'ye?"

Aril bu sataşmaya aldırmandan devam etti:

"Bak, şu işe yarayacak gibi duruyor. Bu program parçasını biraz mıcıkladım; bir iki yerde falso veriyor sadece. Onları da çözersem güzel bir yazılım çıkacak."

"Daha önce bazı yapay zeka denemeleri korkutucu sonuçları doğurunca fişlerini çekmek zorunda kaldılar biliyorsun." Berke gülümseyerek sözünü

tmaamladı: "Bu senin yazılım da dünyayı ele geçirmeye kalkmasın."

"Aman be sende. Sanki dünya çok güzel durumda da makineler ele geçince mi kötü olacak"

"Aynen. Dünya insanlardan ne hayır gördü ki makinelerden zarar görsün. İstisnasız, bütün insanlar gezegenin içine ettik. Sen devam et."

Ertesi gün Aril programı tamamlamıştı. Yazılımın öğrenebilme ve deneyimlerini yeniden kullanabilme yeteneklerini ölçebilecek bazı testler uyguladı. Sonuçlar olumluydu. Berke "Peki şimdi bunu ne iş için kullanacaksın?" diye sordu.

"Yapay zeka için kullanacak alandan çok ne var? Yalnızca bu programın daha karmaşık testlerden geçmesi lazım"

"Derken?"

"Mesela programın bir kopyasını alıp iki ayrı yazılım birbiri ile nasıl bir ilişki kuracak diye bakabiliriz."

Birdenbire Berke'nin kafasının üstünde bir ampul yandı.

"Aklıma bir şey geldi. Bu dediğin işi iki değil de daha fazla program kopyasıyla yapabilir misin?"

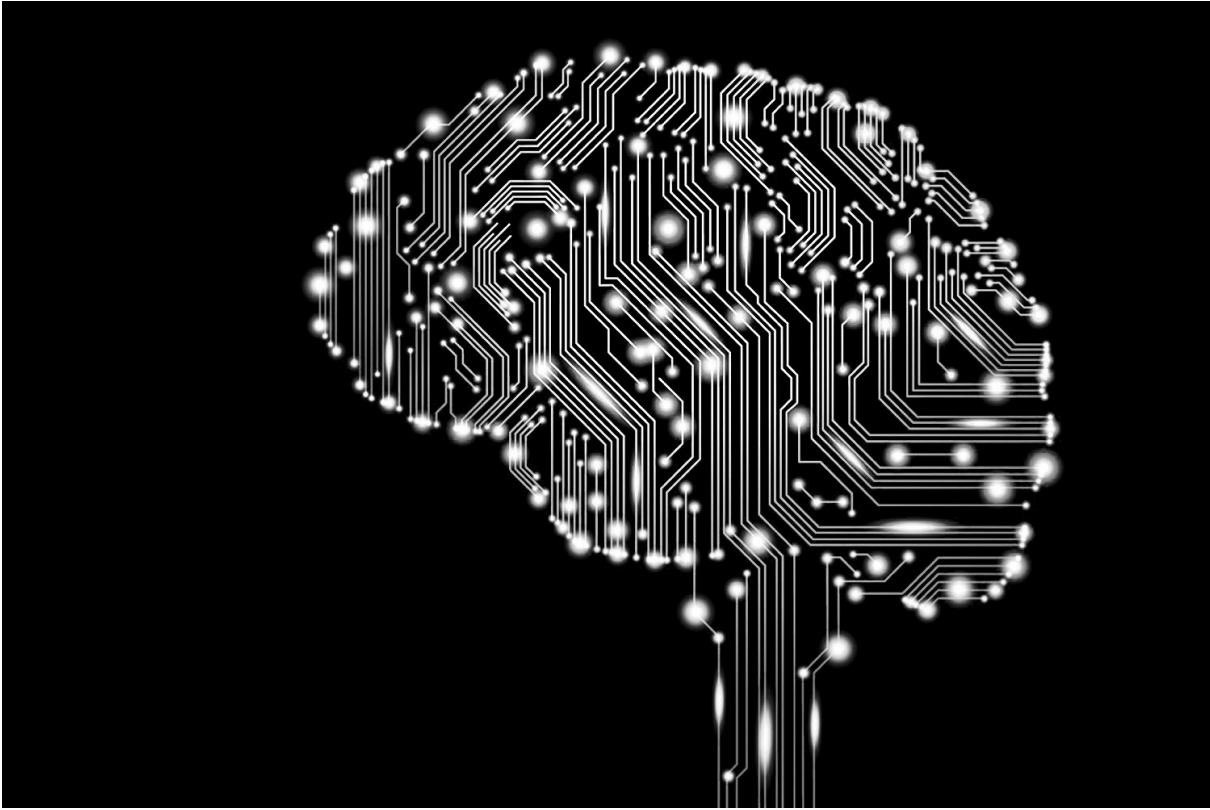
"Bilgisayarın yeterince güçlü olursa binlerce yazılımı birbiri ile konuşturabilirsin."

"Benim doktora tezim ile ilgili bir şey yapabilir miyiz?"

Aril dudaklarını büzüp, burnunun ucunu kaşıyarak biraz düşündü. "Ne kadar zamanın var?"

"Altı ay."

"Bana birkaç gün yeter. Programı tamamlayınca senin yapacağın deneyle ilgili yüklemeleri de yap-

rız.”

Berke sevinçle, “Sen insan değilsin.” dedi. Aril'i dudağının kenarından öpüp hızla dışarı çıkarken Aril “seni fırsatçı” deyip masanın üzerindeki küçük oyuncak ayıyı fırlatıp Berke kaçarken kafasının arkasından isabetli atışla vurdu.

Üç gün sonra Aril yazılımın birden fazla kopyasını birbiri ile iletişim kurdurarak yapay zekalı varlıkların yaşam alanı olarak kullanabilecekleri bir ortam oluşturmayı başarmıştı.

“Şimdi bu programların her birini bir insan gibi düşünüp gözlem yapabilirsin” dedi Berke'ye.

Berke sosyologdu ve ekonominin toplumlar üzerindeki etkisini konu alan bir doktora tezi hazırlıyordu. “O halde ilk olarak bu yapay insanlardan oluşan bir topluluk kuralım. Bunlar birbirleriyle etkileşim içinde olsunlar” dedi.

“Bunların bilinçli varlıklar olduğunu unutma. Öncelikle işi kolaylaştırmak için bir takım temel bilgileri biz yükleyelim. Çünkü kendi başarılarına öğrenmelerini beklemek zaman kaybettirecektir.”

Berke düşünceli bir şekilde Aril'e bakarak “Bu teknik meseleleri çok anlamıyorum. Sen hallet işte. Düşünebilen insanımsı varlıklar ortaya çıkarırsan benim için yeterli. Teferruatlar sende kalsın.

“Tamam, ben bunları düzenleyeceğim. Senin proje için gerekli toplumsal kuralların neler olduğunu bana anlatmalısın.”

“Benim projemi ekonomi, hukuk ve toplumbilimin bileşimi olarak düşün. Ama herşeyden önce bir toplum yapısı belirleyelim. Bu bireyleri insanlara benzetelim. Birbirlerine bağlılıklarını belirleyen aidiyetleri olsun.”

“Şimdi de aynı şeyi ben söylüyorum sana: Bu teknik ayrıntılar sende kalsın. :)”

Berke kafasında toplamaya çalıştığı düşüncelerin dağılmaması için bu espriyi es geçip anlatmaya devam etti: “Aileler olsun öncelikle. Sonra başka küçük topluluklar oluşturalım. Bizdeki yerleşim birimleri gibi düşün, mahalleler, şehirler, ülkeler gibi.”

“Oluşturduğumuz yapay yaşam alanında böyle coğrafi ayrımlar yok, çünkü bu işi bilgisayar üzerinden yapıyoruz. Ama oluşturduğumuz her yazılımın veri tabanına sanal olarak bu bilgileri girebiliriz.”

“Bundan sonra kolay anlaşabilmemiz için varlıklara yazılım yerine birey diyelim mi?”

“Olur, bu sanal ortamın adı da Sanalya olsun.”

“Tamam, şu durumda bireylerin beyinlerine bu bilgileri giriyorsun.”

“Tamamdır” deyip, küçük bir deftere not aldı Aril.

“Bir de bu bireyler arasında ekonomik bağlar ve görev dağılımı oluşturmamız.”

“Bu iş çok karışık olmaya başladı.”

“Toplumsal bir sistem kuruyoruz. Boru değil yani. Bu görev dağılımlarını da insanlarınkine benzetebilirsin; bakkal, berber, çiftçi, memur falan.”

“Bu işi biraz kolaylaştıralım. Önce küçük bir şehir ya da kasaba modeli yapalım. Sonra yeni birkaç tane daha.”

“Olur, sonra bu farklı grupları da birbiri ile ilişkilendirelim. Bir denesene, nasıl olacak aceba?”

“Bunu iki dakikada yapabileceğimi sanmıyorsun herhalde. Dünya kadar kod yazmam gerek.”

"Napıcaz peki?"

"Bugün git, yarın gel."

"Evi devlet dairesine çevirdiniz yahu." diyerek söylene söylene mutfağa gidip Nihat'la konuşmaya başladı.

Aril, bireylerin birine standart algoritmalarının yanı sıra ayrı ayrı özellikler de ekliyordu. Bu yazılımlar deneyimleri sayesinde öğrenebilen bilinçli programlar oldukları için birbirleri ile temas halindeki yaşantıları içerisinde kişilik özellikleri de farklı biçimlerde geliyordu. Gerçekten de her biri ayrı bireyler oluyorlardı.

Bireylerin birbirleri ile temas kuracakları ortamları da Aril'in genel hatları ile oluşturması gerekiyordu. Gerçek dünyaya benzer bir yapı olması için her biri yüz bireyden oluşan site adını verdiği yaşam alanları oluşturdu. Site ve birey sayısını arttırabilmek için odasına arkadaşlarından ödünç aldığı iki bilgisayar daha getirip kendi bilgisayarını ile bağlantılı bir ağ sistemi kurdu ve o bilgisayarlara da aynı sitelerden ekledi.

Şimdi toplam doksan siteden oluşan bir sanal evren kurmuş oldu. Bu evrende olup bitenleri bir TV ekranına bakar gibi görsel biçimde izlemiyorlardı. Her bireyin aktiviteleri ayrı ayrı kaydediliyor ve istedikleri zaman bunları inceleyebiliyorlardı. Elbette binlerce birey için oluşturulan dökümanları tek tek incelemek mümkün değildi. Aril, bu sorunu aşmak amacıyla programa genel raporlama yapabilmesini sağlayan kodlar eklemişti. Artık ayrı ayrı sitelerin ya da bölgelerin durumlarını inceleyebiliyorlardı. Zaten Berke'ye lazım olan da buydu.

Bu sanal evreni kendi haline bırakıp bir süre takip ettiler. Bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması için kendi aralarında işbölümünün yanı sıra rekabet de ortaya çıkmıştı. Bu rekabet insanlar arasında olduğu gibi savaşa da dönüşebilirdi. Ancak neyse ki bireylerin fiziksel varlıkları sözkonusu olmadığından birbirlerinin kaşını, gözünü patlatmaları mümkün olmayacaktı. Fakat daha ilginç bir şey oldu.

Berke hergün dökümanları inceleyip raporlar hazırlıyor ve tezini oluşturmaya çalışıyordu. Bu incelemeleri sırasında birgün sıradışı bir durum farkettiler. Bazı sitelerde birey sayısında azalma olmuştu. Nasıl olduğunu anlayabilmek için bu sitelerdeki hareket dökümlerini incelemeye başladı. Dökümanlardaki bazı kodların anlamını çözemedi. Farklı şeyler vardı. Dökümanların bir kopyasını Aril'e iletti. Aril mesaj gönderdi. "Yoldayım, gelince bakarız"

Otuz beş dakika sonra Aril kapıdan içeri girdi. Heyecanlı bir şekilde Berke'ye seslendi. Berke dö-

kümanların arasında kaybolmuş, ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Aril'e cevap verdi, "İçerideyim, gel"

Aril apar topar odaya girdi. Yolda gelirken raporlara bakma şansı bulmuştu; "Çarşı karışmış ha! :)"

"Ne olduğunu anlayamadım. Arıza falan mı var? Şuna baksana. Bu bireylerin sayısı niye eksildi? Burada anlamadığım bazı kodlar yazıyor."

"Bireyler neden azalmış biliyor musun?"

"Heyecan yaratma da söyle artık. Bozulmuş mu?"

"Cinayet!"

"Nasıl yani?"

"Eksilen bireylerin durum raporları belirli tarihlerden itibaren kesiliyor. Kesilmeden hemen önceki komutlara bak" deyip bir kod sayfası gösterdi. Sayfanın sonunda büyük harflerle "END" yazıyordu.

"Program sonlandırılmış" dedi Aril. "Ama bunu ben yapmadım"

"Ben zaten o işten anlamam, ama yanlışlıkla yapacağım bir iş de değil"

"Birisini bu programı hacklemiş."

"İyi de biz bu bilgisayarları internete bağlamadık ki. Yine de birisini sisteme ulaşıp bunu yapabilir mi?"

"Bu çok düşük bir ihtimal. Bence bu dışarıdan değil, içeriden yapıldı."

"Yani bireylerden biri mi yaptı?"

"Bu daha olası bir durum. İçlerinden birisini yazılım kodlarının anlamlarını çözmüş olabilir. Bu kodları çözdükten sonra kendi çıkarları için kullanması mümkün."

"Bunu nasıl anlayabiliriz peki? Yani senin söylediğin gibi olduğunu kesin olarak öğrenebilir miyiz?"

"Anlayabiliriz. Hemen bakalım." deyip bilgisayarın başına geçti. Ölen bireyin raporlarını geçmişe doğru inceledi ve iletişim kurduğu bireyleri tespit edip onların da raporlarını tek tek inceledi. "Yakaladım!" dedi ve gizemli bir sesle tamamladı; "Katil şu anda bu odanın içinde."

"Yani..."

"3512 numaralı birey."

"Vay namussuz." dedi Berke ve sesli düşünmeye başladı: "Şimdi biz bunu ayaklarından asmalıyız değil mi?"

"Ayakları olmadığı için... Ama istersen 3512'nin belleğinden öğrendiği bu bilgileri ve yeteneklerini silebilirim"

"Hayır, hayır sakın! Bu iş çok güzel bir yere gidiyor. Öğrendiği bilgileri kullanmasını engellemeyelim. Daha doğrusu biz kendimiz için şöyle bir prensip oluşturalım: Bireylerin iradelerine hiç bir şekilde müdahale etmeyelim. Bütün kararlarını ken-

Aril,
Birey-
lerin birine standart
algoritmalarının yanı sıra
ayrı ayrı özellikler de ekli-
yordu. Bu yazılımlar dene-
yimleri sayesinde öğrenebilen
bilinçli programlar oldukları
çin birbirleri ile temas halin-
deki yaşantıları içerisinde ki-
şilik özellikleri de farklı
biçimlerde geliyordu.
Gerçekten de her biri
ayrı bireyler olu-
yorlardı.

dileri versinler.”

“Ama bu 3512 edindiği yetenek sayesinde diğer bireyler üzerinde baskı kurabilir.”

“İnsanlık tarihi de böyle olmadı mı? Sonucun ne olacağını görmem lazım. Sanalya'yı tamamen kendi akışına bırakalım.”

Aril raporları incelemeye devam etti. Benzer cinayet olaylarına farklı bireyler arasında da rastladı. “Şunlara bakar mısın” dedi, “anlaşılan bu evrendeki tek zeki varlık bizim Kabil değilmiş.”

“Kabil kim?”

“Şu ilk cinayeti işleyen var ya; 3512”

“Başkaları da mı var?”

“Evet, ve daha fazlası. İşi cinayetten farklı yerlere götürenler de olmuş.”

“Bu kez suç tanımı ne?”

“Şantaj. Öldürmekle tehdit edip ilişkilerinde çıkar sağlayanlar var.”

“Bu iş ilginç yerlere varacak.”

Aril, “Benden bu kadar. Yorgunluktan ölüyorum. Bırakalım yesinler birbirlerini.” deyip yatmaya gitti.

Berke iki gün boyunca Sanalya'yı izlemeye devam etti. İkinci günün sonunda Aril'e gözlemlerini aktarıyordu:

“Sanalyadaki olaylar çok hızlı geliyor. İnsanlık tarihinde yüzlerce yıl süren durumlar burada birkaç saatte oluyor”

“Sanalya'daki zaman kavramını dünyadaki gibi düşünme. Bir de herşey sadece bir bilgisayar belleğinde olup bitiyor. Bizimki gibi fiziksel evren olmadığından bir işin gerçekleşmesi için saatlerce ya da günlerce beklemek gerekmiyor.”

“İnsanlarınkine banzer bir ekonomi sistemi geliştirdiler. Rekabet oluştu, sonra bu rekabetten dolayı işbirliği yapanlar oldu. Arz talep dengeleri, manipülasyonlar falan derken iş adeta bir savaşa dönüştü. Birbirlerine girdiler.”

“Senin tezin tamamlandı mı?”

“Kısmen”

“Neden tamamen değil?”

“Senin yazılımlarınla yeni bir toplum modeli daha denememiz lazım.”

“Olur, bununla işin bittiyse Sanalya'nın fişini çekiyorum.”

Programları tamamen kapattı. Yeniden başlamadan önce Berke'den yeni toplum modelinin detaylarını alması ve bilgisayara yüklemesi gerekiyordu.

“Yine aynı coğrafi ve bireysel ayrımları oluştura-

lım” diye başladı Berke. “Siteler olsun, görev dağılımları da olsun. Ama ticaret olmayacak.”

Aril bir deftere notlar alıyordu. Berke devam etti; “Yine her bireyin belirli görevleri olacak ama bu görevler karşılığında ücret almayacaklar.”

“Ne yani evde çoluk çocuk taş mı yiyecekler?”

“Bila ücret!”

“Ücretsiz olacak yani.”

“Anlaşılan daha ilkel bir durum oluşturuyoruz. Yani paranın icadından önceki dönemi, öyle mi?”

“Tam tersi. Daha ileri bir çağı canlandırıyoruz.”

“Bunun neresi ileri, takas ekonomisinden bahsediyorsun.” dedi Aril ve bilmiş bir tonla ekledi: “O kadar da iktisat biliyoruz yani.”

“Yok, bu bahsettiğim takas değil. Kafanda canlandırabilmen için insanların bugünkü dünyasından örnek vereyim: Bugünün şartlarında bir şehir düşün. Diyelim ki sen bir dondurmacısın. Dondurma üretiyorsun ama insanlara satmıyorsun, dağıtıyorsun.”

“Şaşırmış bir ses tonuyla “Bedava!” dedi Aril.

“Evet, bedava. Akşam işten çıkıyorsun, karnın aç. Bir lokantaya girip yemek yiyorsun.”

“Hah! Dondurmaları bedava dağıttık. Şimdi nolucağ? Lokantada hesabı nasıl ödeyeceğim? Bir de bulaşık mı yıkayacağız?”

Berke gülerek “Hayır” dedi, “bulaşık yıkamayacaksın. Yemeğini yedikten sonra sen de para ödemediğin için gideceksin.”

Aril'in kafasında sorular dolmaya başlamıştı. Düşünceli bir ifadeyle Berke'ye bakıyordu. Berke anlatmayı sürdürdü: “Çay içmek istediğine çay bahçesine gidip içeceksin. Evindeki mobilya eksildiğinde mobilyacıdan koltuk alıp evine koyacaksın ve hiç para ödemeyeceksin. İstediklerin, ihtiyaç duyduğun her şeyi gidip ücretsiz olarak alacaksın.”

“Bila ücret.”

“He, Bila ücret. Yalnız, bütün bu ücretsiz olanaklardan faydalanabilmen için tek bir şart var. o da dondurma üretmen. Sen insanlara dondurma üretip vereceksin, onlar da sana kendi ürettiklerinden verecekler. Ama bunun için para, hesap, kitap falan gerekmeyecek.”

“Enteresan...”

“Tabii bunu o şehirdeki bütün insanlar için düşünmelisin. Herkes kendi işini yapacak ve diğerlerinin üretimlerinden ve hizmetlerinden faydalanacak.”

“Bila ücret.”

“He, Bila ücret. Yalnız, bütün bu ücretsiz olanaklardan faydalanabilmen için tek bir şart var. o da dondurma üretmen. Sen insanlara dondurma üretip vereceksin, onlar da sana kendi ürettiklerinden verecekler. Ama bunun için para, hesap, kitap falan gerekmeyecek.”

“Enteresan...”

“Tabii bunu o şehirdeki bütün insanlar için düşünmelisin. Herkes kendi işini yapacak ve diğerlerinin üretimlerinden ve hizmetlerinden faydalanacak.”

Berke bunları anlatırken Nihat iki bardak meyve

**Hayır,
hayır**

sakın! Bu iş çok güzel bir yere gidiyor. Öğrendiği bilgileri kullanmasını engellemeyelim. Daha doğrusu biz kendimiz için şöyle bir prensip oluşturalım: Bireylerin iradelerine hiç bir şekilde müdahale etmeyelim. Bütün kararlarını kendileri versinler.”

“Ama bu 3512 edindiği yetenek sayesinde diğer bireyler üzerinde baskı kurabilir.”

“İnsanlık tarihi de böyle olmadı mı? Sonucun ne olacağını görmem lazım. Sanalya'yı tamamen kendi akışına bırakalım.”

suyu getirip masaya bıraktı. Berke'nin anlatımı bitene kadar odada kalıp dinledi, sonra da kolunun altında getirdiği bisküvi paketini açmaya çalışırken söze girdi: "Bence güzel bir sistemmiş. Uygulanabilir yani."

"Bence biraz uçuk bir fikir" dedi Aril. Tam bir şeyler söyleyecekti ki, vazgeçti. "Neyse... Sonuçta bu senin tezin. Söylediğin sistemi Sanalya'da kurmaya çalışacağım."

Nihat, bisküvilerini yiyerek odadan çıktı.

"Bak," dedi Berke. "Bu yapıyı Sanalya'da uygulayabilmen için temel yapısını ve mantığını iyi kavraman lazım."

"Genel hatlarını oluşturursak yeterli. Sonuçta bu yapay zekalı bireyler düşünebilen varlıklar yapının temellerini oluşturabilirsek kafi. Gerisini onlar halledecektir."

"Sana şöyle özetleyeyim: Her bireyin toplum içinde bir görevi olacak ve bu görevi yerine getirmesi karşılığında diğer tüm bireylerin üretimlerinden faydalanabilecek. İşin temeli bu."

"Peki, bunun bir sınırı yok mu?"

"Sınır yok. Her birey neye, ne kadar ihtiyaç duysa o kadar alabilir ve kullanabilir."

"Bence bu bir sürü soruna yol açacak bir sistem."

"Yapacağımız deneyin amacı da bu zaten. Sanalya'da uyguladığımız zaman bu sistemin sonuçlarını göreceğiz."

"Anladım. Hadi git."

Aril, Sanalya'nın yeni kurallarını içeren kodları hazırlamaya koyuldu.

Berke dışarı çıkmıştı. Birkaç saat sonra döndü. Kapıdan girdikten sonra mutfağın önünden geçerken Nihat'la selamlaştı. Aril'in odasına gelince "kolay gelsin" deyip içeri girdi.

"İşlem tamam" dedi Aril. Kodları söylediğin kullarlara göre biçimlendirdim. Sistemi çalıştırdım. İlk raporlar burada. Gerisi senin işin."

Berke, tam "sen insan değ..." demişti ki Aril hışımına kalkıp işaret parmağını sallayarak ama biraz da gülümseyerek "sakın aklından bile geçirme, bu kez kafana çantayı yersin" dedi. Yanındaki sehpanın üzerinden bir saç lastiği aldı ve saçlarını toplayarak odadan çıktı.

Dört gün sonra bu kez Aril dışarıdan gelip Berke'ye sordu: "Nasıl gidiyor?"

"Şahane! Bu raporları da doktora tezime ekleyip teslim edebilirim."

"Yani sonuç ne? Bu kez cinayet sayısı kaç?"

"Ortada ne cinayet var ne de başka bir suç. Hatta -abartmadan söylüyorum- bireylerin birbirine karşı en ufak olumsuz müdahalesi bile olmadı." Bilgisayarı bırakıp Aril'e dönerek devam etti. "Ama Bir şey oldu. Artık siteler yok."

"Niye yok?"

"Kendileri kaldırdılar. Böyle bir ayırımın saçma olduğuna karar verdiler ve kaldırdılar. Artık tüm bireyler tek bir Sanalya çatısı altında yaşıyorlar."

"Allah allah... Ben farkında olmadan bunları iyi aile çocuğu olarak mı programladım acaba?" "Mesele bireylerde değil yaşadıkları ekonomik sistemde. Sen bireylerin programlarını değiştirmedin, içinde yaşadıkları Sanalya'nın kurallarını değiştirdin."

"Evet."

"Bir insan topluluğu içinde suç işlenmesinin sebebi asıl olarak ekonomik sistemdir. İşte doktora tezimin vardığı en önemli sonuç bu oldu." Aril'in tuhaf tuhaf yüzüne baktığını görünce Berke "Bak şimdi" diyerek devam etti. "Sanalya'nın birinci versiyonunda, ilk günden itibaren bireyler birbirlerine yönelik aldatmalara giriştiler. Bizim dünyamızdaki hırsızlık ya da dolandırıcılığa benzer işlere girişenler oldu. Kendi menfaatleri için diğer bireylere zarar verdiler yani."

"Zarar da laf mı, kan çıktı resmen"

"Ama ikinci versiyonda dördüncü güne geçemize rağmen en ufak bir kötü niyet söz konusu değil, neden?"

"Bilmem, neden?"

"Çünkü, birinci versiyonda bireyler arasında ticari ilişkiler söz konusuydu, daha doğrusu bireysel mülkiyet vardı. Böyle bir ekonomide birinin kazanç elde etmesi için illa ki başka birinin kayba uğraması gereklidir."

"Haaa, tabii! İkincide alış veriş yok."

"Tam isabet. Daha da doğrusu, para alış veriş yok, bireysel mülkiyet yok. Bireylerin her birinin toplum içerisinde görevleri var ve üretilen her şey hepsine ait."

"Yavaş gel bakalım" dedi Aril, "bu söylediklerinin türkçe mealini alabilir miyim?"

"Dondurmacı örneğini hatırla. Hani şu lokantada yemek yiyen, çay bahçesinde çay içen sonra da mobilyacıdan ev eşyası alan."

"Hatırladım, hani şu beleşçi dondurmacı."

"Beleşçi değil aslında. Çünkü zaten herşey kendisinin."

"Bu söylediklerinin insanlar için de geçerli olabileceğini söylemeyeceksin değil mi?"

"Tabii ki söyleyeceğim. Ama gerçek hayatta bu sistemin uygulandığı koşullarda dondurmacı, lokantacı gibi misaller olmayacaktır. Kolay anlayabilmek için bu örnekleri veriyorum. Böyle bir sistem oluşturulduğunda daha oturaklı işlem yapıları olacaktır."

"Hiç suç işlenmemesini nasıl bu sisteme bağlıyorsun?"

"İnsanlar, -eğer psikolojik bir hastalığı yoksa- bireysel menfaat dışında ne için suç işlerler?"

Aril biraz düşündü. Gerçekten de hiç bir sebep bulamamıştı. "Hımm. Galiba haklısın." dedi.

Birkaç saniye sessizlik oldu. Aril birden ayağa kalkıp kızgın bir sesle konuşmaya başladı: "Bana bak! Son günlerde sürekli o Müstesna'nın etrafında dolayıp duruyorsun. Gözünü oyarım senin!"

Mayıs-2018

3, 2, 1 Oyun!

iris
izden

Son yıllarda seyirciye sunulan ayaklanma ve devrim temalı film ve dizileri hepimiz fark ediyoruz. Yalnızca Hollywood değil, Japon animeleri (Akame ga Kill), İngiliz dizilerine (Humans) kadar. Hatta bazıları açık açık bir örgütlenmeye ve ayaklanmaya çağırıyor; Handmaid's Tale (Damızlık Kızın Öyküsü) gibi. Peki kapitalist ve yağmacı kültür korkunç yüzüyle nasıl savaşacağımızı hatta kazanacağımızı bize neden öğütüyor? Hepimizin düşündüğü nedenler var elbet: Kapitalizm, ancak distopik ve ya ütopyik bir dünyada sosyalizmin ve devrimin var olacağını göstermeye çalışıp mücadelenin içini boşaltmaya ve soyutlamaya çalışıyor olabilir. Üstün özelliklere ya da güce sahip bir kahramanı bekleyin, o zamana kadar da susun, diyor da olabilir. Yoksa artık durduramadığı devrim ümidine sadece seyirci kalmamız için bizi ekrana mı kilitlemek niyetinde?

"Kapitalizm, hangi bıçağı bilirse bilesin, yine kendine saplayacaktır." diyor Engels. Evet, yukarıda saydıklarımızın hepsini ve daha fazlasını yapmaya çalışıyor olabilir. Bu, bıçağını kendine saplayacağı gerçeğini değiştirir mi? V for Vendetta'da bir kahramana gönderme yapıp, milyonların V maskesini takacağını düşünmüş müydü? Kitlelerin yandaş medya dışında yeni haber ve etkileşim yolları var. Facebook sayfalarından, twitter 'mention'larından insanların neler düşündüğü anlaşılır, hatta ölçülür oldu. Burjuva medya hem bunların tamamını engelleyip, "Onu da biz yönlendiririz." deyip, hem de bu akıştan para kazanmak niyetinde olabilir.

Handmaid's Tale oldukça geniş izleyicilerine günümüz dünyasından sesleniyor. Faşizmin nasıl

hızla sertleştiğini, buna karşılık mücadele ve örgütlenme yollarının yaratıcılığını apaçık anlatıyor. Göstermelik çatışmalar yaratılarak günümüz Amerikası doğal bir süreçle dinci-gerici düzene, faşizme dönüşüyor. Bir ana karakter olmasına rağmen, neredeyse herkes ana karakter! Yani artık kitleler ayaklanmada rol oynuyor. Mücadele yöntemleri açısından oldukça zengin dersler sunuyor: Baş karakterimiz June (Offred) dizinin başından beri, yani yaklaşık iki sezondur faşistler arasında nasıl denge olduğunu anlatıyor. Faşizmin tabanını derinlemesine tahlil ediyor. Kadınların öncülüğünde tüm iti-

razı olanların bir ayaklanma hazırlığı içerisinde olduğunu görüyoruz. Tüm damızlıklar doğurgan olan ve bir zamanlar öyle ya da böyle bir şeylere itiraz etmiş kadınlardan oluşuyor. Ve bu faşist düzende birbirlerinden korkmaları ve birbirlerinin gardiyanları olmaları sağlanıyor. Bu kadınların isimleri tekrar veriliyor. Sahibinin isminin önüne "of (onun)" eki getirilerek, mesela "of Fred (Fredinki)" gibi... Ve isyanın ilk adımını Offred atıyor. Bir gün yanındaki damızlık kıza "Benim adım June." diyor. İsyanın tepe noktasında ise taşlanması istenen bir damızlık kızı hiçbir kadının taşlamayı kabul etmemesi var. Bunun ardından bazılarının elleri, bazılarının dilleri kesiliyor. Ama bu korkunç saldırı bile onları durdurmayı başaramıyor. Bin bir zorlukla, faşizmin tek bir yazıyı bile ölümlü cezalandırdığı bir ülkede mektuplar toplanıyor. Kadın-erkek tüm isyancıların mektupları... Tek tek hikayelerini yazıyorlar. Ve sonunda aslında isyancıların yanında olan bir asker, faşist komutanının burnunun dibinden dış dünyaya ulaştırıyor mektupları. Mektuplar sosyal medya ile yayılıyor. Film, tüm dünyanın faşizme karşı enternasyonalist ayaklanmasına doğru gidiyor. En faşist kadınlardan birinin, geçmişte kadın esaretini savunan bir çığırkanın bile sonunda nasıl baş kaldırdığını görüyoruz. Sonu nasıl biter bilinmez ama Offred'in sabırlı, bilinçli ve dirençli örgütçülüğünden öğreneceğimiz olmalı.

Bir başka fantastik İngiliz dizisi: Humans. Bilincini kazanan robotların insanlarla birlikte devrime katılmasını anlatıyor. Süreç, gerçekçi bir biçimde

örülüyor, örgütlenme, propaganda ve hatta gelecek için savaş çağrısına evriliyor. Zaman içerisinde mücadelenin farklı alanlarını bile görmeye başlıyoruz. Bilim kurgu olan bu hikaye, teknoloji ile örgütlü mücadeleyi bize anlatırken tanıdık sahnelere tanık oluyoruz.

Sonunun nasıl olduğu belli olan bir Japon anime-sinden söz edelim: Akame ga Kill. Diğer bahsettiğimiz ve bahsedeceğimiz dizi ve filmlerin birçoğunun aksine burada devrim yapılıyor. Ve, evet yeni bir düzen kuruluyor. Öyle kolay da olmuyor. İlk isyanda kazanılmıyor hemen devrim. Pes edilmiyor. İkincisi üçüncüsü hatta beşincisi, onuncusu geliyor. Ama geliyor. Bu yeni düzenin kurulmasında ve devrimin yapılmasında iki etken var; birisi halk ve diğeri bir suikastçi topluluğu. Bu topluluktaki suikastçilerin lideri Najenda daha önce devlet yanlısı bir asker ve zengin bir burjuva iken isyan birliklerine katılıyor. Halk tarafından oluşturulan birliklerde en iyi savaşçılar bu suikastçi topluluğunda özel eğitimlerle ön saflarda savaşmak için görevlendiriliyor. Devrim uğruna çok canlar veriliyor hatta sonunda suikastçi topluluğundan ayakta kalan yalnızca birkaçı oluyor. Akame için yalnızca tek bir iktidarın ele geçirilmesinin yeterli olmadığını, bunu yaymak için başka diyarlara yolculuğa çıkışını görüyoruz. Tıpkı Che gibi... Evet, buradaki dünya oldukça fantastik ve gerçekdışı. Ama örgütlenme, pratik ve teorik eğitim ve elbette ki sonunda devrim nasıl yapılabilir bunun bir örneğini görüyoruz.

Hepimizin bildiği bir başka anime: Avatar: Son Hava Bükücü. Fantastik bir dünyada dört elementin

her birini kontrol edebilen halklar ve tüm elementleri kontrol eden bir avatar var. Ateş Ulusu diğer tüm halkları sömürgesi altına alıyor ve hikayemiz ateş ulusuna karşı isyanı anlatıyor. Animedeki fantastik dünyayı bir dakikalığına bloklayalım. Ne görüyoruz? Faşist bir düzene karşı savaşan her ulustan farklı biçimlerle ve yöntemlerde onu alt eden bir halk. Üstelik her ulus, her kültür gibi farklı bir yaşam biçimi farklı yöntemleri var. Örneğin Toprak ulusunda, sistemle ve ateş ulusuyla birlikte çalışan zengin kesimini, kaygan zeminde nereye gideceğini şaşırması korkak ve diğerlerine nazaran ekonomik durumu ve yaşam koşulları daha iyi olan orta-sınıfı, küçük burjuvasını ve elbette ki emeğine yabancılaştırılmaya çalışılan, direnen, ekonomik durumu kötü emekçi halkları görüyoruz. Bir bölümde kömür madenlerinde çalışan işçiler, kömürü savaşta ustaca kullanarak patronlarını yerle bir ediyorlar. Su kabilesinden tutsak edilen işkence yapılan esirler farklı yöntemler, örgütlenme araçları ve hatta küçük burjuva müttefikleriyle ateş ulusunu ellerinde ağır ve güçlü silahlar olduğuna dair kandırması, stratejik savaş biçimleri Moskova Önerilerinde'den alınmış gibi.

Hunger Games (Açlık Oyunları) üçlemesi örneğine bakalım. Dünya 12 muntıkaya bölünmüş. Capitol, yönetimin de merkezi olan bir yerde bulunuyor. Yediklerini daha fazla yemek için kusan, lüks içinde yaşayan Capitol halkı ve 12. Muntika. Gittikçe ağırlaşan yaşam koşulları hatta madencilerin yaşam bölgesinde açlıkla boğuşan bir toplum. Daha önce halkların Capitol'e isyan etmelerine ceza olarak her yıl düzenlenen açlık oyunlarında 24 çocuk ölümüne dövülüyor. Capitol için eğlencelik bir izlenim, halklar için korku ve öfke doğuran bir katliam. 74. Açlık oyunlarında kardeşi yerine geçen Katniss başlangıçta çok da cesur sayılmaz. Toplumun içinde yaşamış her bireyde olan isyan duyguları Katniss'i bir Alaycı kuşa, bir simgeye dönüştürüyor. Capitol'e büyük yürüyüş başlıyor. Yüksek güvenlikli Capitol'e ancak bir barajdan girilebiliyor. Barajı patlatmak için köprüye giden ve hiç düşünmeden bunun için kendini feda eden halk isyanının görkemli kareleriyle dolu film. Katniss isyanın yalnızca bir yüzü, halk tarafından yaratılan doğal bir lider haline geliyor. Katniss'in "If we burn, you burn with us!" (Eğer biz yanarsak siz de bizimle birlikte yanarsınız!) sözü bir başkaldırı sinyali oluyor. Katniss bir orduya komutanlık etmedi. Açlık oyunları filmi çeken bir propaganda grubunun yüzüydü yalnızca. Ayaklanmanın diğer yüzleri, 11. Muntıkada ağaçların üzerinden bomba atanlar, 10. Muntıkada askerleri esir alanlar, 4. Muntıkada hastane kuranlar, isyanı başlatanlar ve katılanlar var.

Hatta ardından gelen Divergent (Uyumsuz) serisi. Dü-

zene karşı yine fantastik bir dünyada geçen isyanı anlatıyor. Başkarakter hiç olmasaydı bile ondan önce isyan edenler vardı. O hiç var olmasaydı bile devrim yapılacaktı. Biz yalnızca onun tarafından izledik hikayeyi. Yine dünyayla örtüşmeyen bir karakter yine peşinden gitmeye hazır olan halk. Hatta kendi ordularını bile oluşturmuştu çoktan. Toplumun işçi ve emekçileri çoktan hazırды ayaklanmaya ve sonunda patladı.

Hatta Matrix serisi. Özetle baktığımızda sistemin yanlış olduğunu bilen insanların sisteme karşı farklı yol ve yöntemlerle örgütlenip, mücadele etmesi değil mi? Yine fantastik bir kahraman ve fantastik bir dünya...

Gerçeklikle bağlantılı olan bir film de Hindistan'dan: Gulaab Gang (Pembe Çetesi). Çete, Hindistan'ın iki eyaletinde hüküm sürer. İmzaları Hindistan geleneksel kıyafeti olan pembe renkli saree. Pembe giyerek aile içi şiddete, çeyiz sistemine, tecavüz, öz savunma hakkı, elektrik, eğitim gibi bir çok şeye karşı çıkarlar. Sisteme, sistemle ilgili her şeye karşı örgütlenilir. Çete kadınları polisler, politikacılara, alçak kocaların karşısında; sistem tarafından ezilen herkesin yanında yer alır. Film yeni bir sistem ön görmese de, kadın mücadelesine özgü yaratıcı yöntemler kareleri dolduruyor.

Yine çok olmasa bile gerçeğe yakın bir film; Step-up: Revolution (Sokak Dansı: İsyen). Bir mahalle çok da şaşırtıcı olmayan bir biçimde bir şirket tarafından satın alınacaktır. Ve 'doğal' olarak orada yaşayan insanların evleri, yaşamları yıkılacaktır. Buna neyle karşı koyabiliriz? Dans! Evet, dans! Bir iki dans videosu izlediğinizde isyan duygusunu hissediyorsunuz. Sonunun gerçekçi olmayışı bir yana eleştirilen sisteme karşı gösterilen farklı ve etkili eylemi, örgütlenmeyi izlemeye değer.

Beyazperdenin yeni dünya arayışının sadece çok az bir kısmını burada paylaştık. Şöyle bir düşündüğümüzde aklımıza onlarca geliyor. "Yönetilenlerin eskisi gibi yönetilmek istemediği"ni gören kapitalizm ütöpik ve ya distopik bir dünyada bir karakterin gözünden rolümüzü çalarken bizlere istemeden beyazperdenin gücüyle bir şeyler de anlatmış oluyor. Tıpkı açlık oyunlarında Snow'un söylediği gibi "Korkudan daha güçlü tek bir duygu vardır; umut!". Korku araçlarının tüm dünyada etkisiz hale geldiği ayaklanmalar yaşandı. Şimdi de umudumuzu ötelere, daha uzaklara, bilinmez

bir dünyaya doğru götürmeye çalışıyor. Bizim kararlılığımız arttıkça bıçak daha bir hınçla bileniyor. Bu tür filmler hem talebin artması hem de devrim konusunda bildiğimiz

doğruların bükülmesi göreviyle gittikçe çoğalıyor. İzleyenlerin bu filmlerde isyanın pek çok yöntem ve cüretine tanıklığı da artıyor.

bakırköy
zindanından
kadın
ütopyaları

Şimdi Kadınların Özgürlük Zamanı

25 Şubat 2018'de Emekçi Kadınlar tarafından gerçekleştirilen 'Şimdi Kadınların Özgürlük Zamanı' sempozyumu için Bakırköy Kadın Kapalı Cezaevi'nden kadın tutsakların gönderdiği ve sempozyum sırasında okunan mektupları sizler için yayınlıyoruz.

Bakırköy Zindanından Kadın Ütopyaları

Sevgili Kadınlar, Devrimci Kadınlar, Yürekli Kadınlar,

Hayallerimizi düşlerimizi sormuşsunuz. "Nasıl bir dünyada yaşamak isterdiniz" demişsiniz. Öyle sanıyorum ki, buna vereceğimiz yanıtların müsterek bir tarafı olacak! Çünkü; ideallerimiz bizleri özgür bir dünya, özgür bir gelecek hedefinde birleştiriyor.

Elbette özgür bir dünya düşünüyoruz. Ulaşılmaz-zor, bir düşün değil bu. Her birimiz bulunduğumuz yerden bakıyoruz, özgürleştirmeye parça parça, bölge bölge, ülke ülke...

Bakın ulaşıverdik dünyaya, evrene.

Bunun için öncelikle güçlerimizi birleştirmeliyiz. Hele ki kadınlar! Ah! Biz kadınlar... Dünyayı birleştirici, özgürleştirici yegane güç biziz çünkü.

Ve gücümüzün farkındayız.

Biz bir olursak Türkü, Kürdü, Çerkeziyle biz beraber olursak Alevisi, Sünnisi, Yahudisiyle.

Biz yan yana olursak devrimcisi, islamcisiyla kazanırız, başarırız, değiştiririz.

ÖZGÜRLEŞİRİZ.

Dilek Öz

Kadınlar olarak nasıl bir dünyada yaşamak istiyoruz sorusu sorulmalı yüzyıllar oluyor. Buncandır belki bu soru karşısındaki yürek ürkekliğimiz.

Bu soruya verebileceğim o kadar çok ama bir o kadar da az cevabım var.

Örneğin, bedenlerimizin çöp konteynırlarına atılmadığı, ormanlarda parçalanarak yakılmadığı ve sonrasında adımıza bir yerlerin inşa edilmediği bir dünyada yaşamak.

Evrenin bize sunduğu havayı solumak için bedenlerimizi dört duvar dışına çıkardığımızda, neyi

nasıl giydiğimize aldırış edilmeden ve gözlerimizin ufuk çizgisiyle buluşmasını önleyen peçelerin takılmadığı, yine gülmek istediğimizde nedenin ve niçinin sorulmadığı bir dünyada yaşamak.

Duygularımızın seceresinin tutulmadığı, ellerimizi uzattığımızda güzelliklerin yeşerdiği çirkinliklerin azaldığı bir dünyada yaşamak.

Kadınlığın ana rahmiyle hayata gözlerini açan çocukların servislerde unutulmadığı, dilenmeye muhtaç bırakılmadığı, savaşın geriye bıraktığı enkazlar yığını arasında oynamak zorunda kalmayan, bedeni bozulmasın diye günlerce dondurucuda korunmak zorunda olmadan, yaşından çok kurşuna maruz kalmayan ve denizlerde yüzmek yerine boğulmaya, ölmeye terk edilmeyen bir dünyada yaşamak.

Barajların, HES'lerin yok ettiği, toprağı, doğayı korumak isterken dayağa işkenceye maruz kalmadan; yer altında ekmeğini ararken ölüme terk edilen ve aydınlıkta yıkanması gereken gözleri, yüzlerin kömür karasına bulanmadan; çocuklarına sevgi götüren babaların olduğu bir dünyada yaşamak...

Sabah gazetelere bakarken 'acaba'ların, korkuların saldırsına maruz kalmadan bu dünyada güzel şeylerde yaşanabiliyor mutluluğuyla sayfaları çevirmek... Ve bir gün dahi olsa herhangi bir sebepten ötürü kadın cinayetlerinin tacizlerinin ve tecavüzlerinin olmadığı bir dünyada yaşamak...

İşte bu istekler böyle uzayıp gidebilir. Ama bu listeyi kısaltmak da mümkün. Özgür bir dünyada yaşamak için etik ve estetik bir dünya yaratmak... Buna öncülük eden güzel yürekli kadınlarla mücadele etmek...

Sevgilerimle

Ayşe Adar

Merhaba,
Kadınca selamlar,

Öncelikle istediğimiz ortak bir dünya olduğunu düşünüyorum. O da özgür ve ekolojiktir. Toplumda toplumsallığın ve yaşamda komünallığın hakim olduğu, kadının sesinin yankılandığı ahlaki ve politik bir dünyada yaşamak isterdik. Bütün kaygıları, korkuları ve keşkeleri çöpe atmış. Dilediğimiz gibi yaşayacağımız bir dünya düşünüyorum. Kadın olmaktan gurur duyan, götürüsü olmayan cıvıl cıvıl renkli ve güzel bir hayatın var olduğu, devletin, savaşın, kapitalizmin, sömürünün, katliamların, taciz ve tecavüzün olmadığı, böyle kavramların tanımları bile olmadığı demokratik bir yaşam düşünüyorum.

Hacer Yıldız

Doğayla iç içe. Rengiyle, sözüyle, kimliğiyle özgür yaşayıp yaşatmak ister.

Avşin / Esmâ Başkale

Bir kadın olarak savaşların olmadığı, çocukların ölmediği, anaların ağlamadığı, ağıt yakmadığı, ka-

dınların tecavüz edilmediği, katledilmediği erkek zihniyetinin olmadığı, şehirlerin olmadığı, her yerin doğal olduğu, doğanın akışının özgür olduğu; insanların komünal yaşamının olduğu, nehirlerin gürül gürül aktığı, cinsiyet ayrımının olmadığı bir dünyada yaşamak isterdim.

Sınırların, talanların, sömürgecinin, faşizmin, milliyetçiliğin, liberalizmin, kapitalizmin, hiyerarşinin olmadığı, her şeyin sade olduğu, hiç kimsenin ve hiçbir şeyin baskısının olmadığı, dağlarında özgürce yaşamın olduğu, bombaların, silahların patlamadığı dağlarda yaşamak... Ve Ciyagerlerin, Viyanların, Zilanların, Ağıtlerin olduğu bir dünyada, Reber Apo ile o özgürlük dağlarında bulduğum bir dünyada yaşamak isterdim. Ceylan ve Uğur'un yaşadığı ve birlikte çocukluğumuzu, istediğimiz tüm oyunları yoruluncaya dek oynamak isterdim.

Tüm zindanları yıkıp, onların yerine karanfil bahçeleri yapmak...

Devrimci selam ve saygılarımla.

Arin Koçer

Kadınlar şiddetin her türlüşününün olmadığı, baskının olmadığı bir dünyada yaşamak ister. Kadın sömürünün olmadığı bir dünya ister. Aşkın, sevginin, olduğu bir dünya ister. Kadınlar bir uçurtma gibi özgür yaşamak ister.

"Kadınlar nasıl bir dünyada yaşamak ister"

Kadınlar, sessizliğin tınısından asla korkmayacakları bir dünyada yaşamak ister. Gözleri açıkken de aynı resmi görebilmeli, kapalıyken de. O dünyada korkunun, savaşın gölgesinde boy vermiş ucube sanrıları bin parçaya bölebilmeli.

Yaşamlarının ana temasını kendilerinin yazabileceği bir dünyada yaşamak ister kadınlar. Öyle bir dünya ki; heybelerinin dibine sığınmış cılız keşkeleri, özgürlük ve umutla makas değiştirmeli. Kadınlar perde çektikleri tüm özlemlerinin yaşam bulacağı cesur bir dünyada yaşamak ister!

Sibel Aslantaş

Kadınlar, sahte seslerin ve kokuların olmadığı, cinsiyetinde, hayalinde, düşüncelerinde, sınırı çizen kimselerin olmadığı, yani eril düşünceden (zihniyetten) arınmış, vicdan ve ahlaklı özüyle bir yaşamın olduğu, toprağında sahte sınırların çizilmediği, Kürtçede olduğu gibi "jin", yani yaşam...

Kadın yaşamsa, yaşamda sınırsızsa, sınırlar bu dünyada çiziliyorsa, ahlaki toplumun olduğu, kadının, kadın olarak yaşayabileceği

Bir DÜNYA da

YAŞAMAK İSTER!

...KADIN...

Özgür yaşamak ister kadın...

Devrimci selam ve selamlar.

Tenzile Acar

Biz kadınlar hiç olmak istemediğimiz bir dünyada yaşamak zorunda bırakıldık. Düşünüyorum da kendi yaşadıklarımıza dair bizlerden bir fikir alındı mı diye? Kocaman bir "hayır" yanıtını alıyorum! O zaman kadınca bir fikrin olmadığı bir dünya nasıl benim dünyam olabiliyor. Eğer bir yerde hayır cevabı varsa buna karşı evet nasıl olmalı? Dünya dediğimiz gezegende benim de yaşam hakkım var. Bu yaşam hakkım bana bir lütfümü gibi birilerinin bana veriliyor olmasında bir terslik yok mu sizce? Lütfü bir kişinin başka birisine hak vermesidir. Ama zaten bu hak bana ait. Bana ait her şeyin bana veriliyor olması bir hırsızlık değil midir? Yani kadından çalınan ve ona belli bir fiyat ya da bedel karşılığında tekrar verilmesi! Ki zaten tekrar verilen yaşama baktığımızda kendisini bulamayan, duygu ve düşüncelerini yaşayamayan ve hep birilerine tabi bırakılmak zorunda kalan bir yaşam. Yani yine bu benim yaşamım değil, bir başkasının yaşamı oluyor.

Kadınlar nasıl bir dünyada yaşamak ister? Farkındaysanız nasıl yaşamak istediğimizi soruyor ve yanıtlar arıyoruz. Bu düzeye nasıl geldik? Kendimizi tanıyarak ve mücadele ederek. Bir kadın olarak kadın bilinciyle, kendi rengimle bir dünyada yaşamak isterim.

Evetlerimi ve hayırlarımı özgürce yaşayabileceğim bir dünyada yaşamak isterim. Kadınların cinsiyetçi bir bakış altında olmadığı ve sömürülmediği bir dünya isterim. Dünya kadınlarının ortak çatı altında kendilerini tartışacağı ve ortak mücadele yürüteceği bir dünya isterim. Binbir türlü zorlukla büyüttüğü çocuklarının ölmek zorunda olmadığı bir dünyada yaşamak isterim. Özgür ve barışçıl bir dünyada yaşamak isterim.

Sevgilerimle.

Leyla Baran

Kadınların Kurduğu Dünya...

Kadınların yaşaması gereken bir dünya... Savaşın olmadığı, erkeklerin gölgesinden kurtulduğu bir dünyada yaşama kadınlar. Meta olarak görülen kadın, tanrıça sayıldığı bir dünyada yaşama. Estetik adı altında bedenlerine yaptıkları yapay değişimlerin olmadığı bir dünyada yaşama.

Hayalim; dağlık alanlardan, çiçeklerden, yeşilliklerden oluşan bir dünyada birçok kız çocuğu ile birlikte yaşamak, orada onları doğa ile eğitmek. Kadınlardan bir dünya kursaydım; çok güzel olurdu. Kadınların yönettiği dünyada hakikat, adalet olurdu. Kadınlar bir düzen halinde yaşarlardı. Erkekleri eğitirdiler. Erkekler egemenliğini kaybetmiş olurdu. Kadın ölümleri ortadan kalkardı ve olmazdı.

Fatma Tokmak

Siyasi bir tutukluya "nasıl bir dünyada" yaşamayı istediği sorulduğunda vereceği cevap karşından; "zindansız, savaşız, eşit, demokratik (vs) olsun"

denileceği muhakkak tahmin edilir. Elbette özlemlerimiz bunlar, fakat "bu dünya" mucizelerle değil, devrimle olur, biliriz.

Devrim gücünün motivasyonu hayal olduğuna göre başladığı yerde biten bir yolculuğa çıkalım hep birlikte. 21. yüzyılın "Devrim Büyücüsü Treni" ne binelim, ilk durağımız: Aden Bahçeleri olsun. Yüzü sakallı, iri yarı, göbekli adama baş eğip, secde etmeyen "şeytan(!)" Lilith'i aldık trene. Milattan önceki durakların birinde, "fahişe ve namussuz kadın" afişinin altında Cleopatra'yı Mısır'dan aldık. Fransa'ya düşün yolumuz; 17 yaşında bir kadın "Orleans Bakiresi" ya da "Fransa'nın koruyucu azizesi" engizisyona "karşılığında ruhum kurtulacak komutan Jeanne d'Arc asil duruşuyla biniyor terinimize. "Tom Amca'nın Kulubesi"nde, Horriet Beecher Stowe'yi görelim. O da gülümseyerek bindi trene: "Hey güzel kadınlar, 'kalemle, kılıcın yaptıklarından daha fazlasını yapabilirsiniz' dedim. Amerika'da kıyamet koptu resmen" deyince, hepimiz bir kahkaha patlattık.

Polonya'dan geçerken bir kalabalığın ortasında konuşma yapan "Kızıl Roza" ya da kendi deyimiyle "sosyalist Hacı" Rosa Luxemburg, kalabalığa sesleniyor. "Özgürlük, her zaman ve sadece farklı düşünebilenler için özgürlüktür" bizi görüyor ve bir hışımla trene koşup yetişiyor. Fransa askerlerinin arasında "casus" diye götürülen bir kadın, trenin sesini duyunca geldiğimizi anlattı, güzel yüzünde kocaman bir gülümseme belirdi. Askerleri atlatıp trene çok eğlenen bir kadını. Bazen kaybeder, bazen de kazanırım işte" dedi Mata Hari. Biz de "Hoş geldin" dedik ve devam ettik. Güney Amerika'da mola verdik, ön koltuğun yokuşunu bekledik. Koşa koşa gelen Rosa'ydı. "Yoruldu mu?" diye sorduk. Rosa Parks: "Hissettiğim tek yorgunluk, pes etmekten duyduğum yorgunluk" dedi, elini tuttuk en öne oturttuk... Saat epey geçiyordu "Yarın yine devam ederiz" dedik ve aralıksız eve doğru gittik. "Devrim büyüsünden" inip "Gerçek dünyaya" geldik... Hozan Mizgin'le Delila "Jinin Azat" şarkısını söylerken, sese, Fatma, Pakize de eşlik ediyor "Erken cisiniz" dedik, "sadece provadır heval" dediler, hep birlikte güldük. Sakine, Fidan, Leyla gelince hep birlikte söyledik. Emma hemen ayağa kalktı: "Dans edemeyeceksem bu devrim benim değildir!" dedi, bizler de kalktık. Biri seslendi, tabi ya onun sesi: "Arkadaşlar çay hazır" diyen Destan Yörük'tü, boynundaki kırmızı fularla, yüzündeki kocaman gülüşüyle: "hadi biraz da saz çalalım" dedi. Viyan Peyman'ın sesiyle biraz hüznümlendik, hüznümlendik çünkü, "öldürmeyen güçlendirir" bunu en iyi bilenlerdik! Arin Mirkan "bir misafirimiz var" deyip Alan'ı getirdi, hepimiz onunla oynarken, en az onun kadar eğlendik. Delal Amet'le, Awesta geldi: "hadi kalkalım mı arkadaşlar, devrim beklemeyiz" deyince, mahçup bir şekilde sordum, herkes öyle içten güldü ki, "sen de geliyorsun merak etme", "Nereye?"

dedim, "Rojavaya, bir sonraki tren orda kalkıyor!" ve rotamızı "devrim trenine" yetiştirmek için çevirdik, akşam olmadan Efrin'e yetiştirmeliydik...

"Peşinden gidecek cesaretin varsa, bütün hayaller gerçek olabilir" sözüne olan inançla, tüm allı-morlu yürekli kadın yoldaşlara özlem ve sevgilerler...

Merve Polat

Merhaba Sevgili Kadın Arkadaşlar

Daha güzel, özgür ve anlamlı bir yaşamı inşa etme çabasında olan siz değerli, güzel yürekli kadınlara selamlarımı ve kucak dolusu sevgilerimi sunuyorum.

Değerli arkadaşlar, faşizmin hortladığı, zulmün nefes kesen boyutlara ulaştığı böylesi bir süreçte, bir araya gelip özgür ve anlamlı bir yaşama dair hayallerimizi paylaşma isteğinizi çok yüce ve soylu bir çabanın ifadesi olarak görüyor ve selamlıyorum. Bu duygularla sorunuzu cevap olmaya çalışacağım.

Öncelikli hayalim, her gün onlarca insanımızın ölmesine yol açan savaşın durması, bitmesidir. Afrin halklarına savaş açan zihniyet başta olmak üzere, ülkemizde, Ortadoğu'da savaş çıkaran savaş rantçıların kaybettiğini görmek isterim. Halkların kendi varlığını koruma ve özgürce yaşayacakları bir yaşamı kurma mücadelelerinin başarıya ulaşmasını da...

Benim hayalim; kimsenin kimseye zulüm yapmadığı, bütün insanların saygı ve sevgi içinde yaşadığı, farklı etnik, farklı cins, farklı inanç ve farklı dil-kültürlerin aynı düzeyde ve anlamda yaşama hakkına sahip olduğu ve farklı görüş ve düşüncelerin daha güzel ve iyi bir yaşamı geliştirme isteği ve çabası olarak görüldüğü ve hoşgörüle karşılandığı ahlaki ve politik bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim, ana-kadın'ın çocuk doğurmanın büyütmenin en zahmetli iş olduğu gerçeğinden hareketle bunun en yüce emek olarak görülüp saygı duyulduğu, onun çocuklarını besleyeceği, eğiteceği ve yaşatacağı toplumsal bir örgütlenmenin de en kutsal bir çaba, emek olarak kabul görüldüğü, anababanın da çocuklarına mal-mülk gözüyle bakmadığı, çocukların da ahlaki ve politik toplumun birer öznesi olarak görüldüğü ve onların mutluluğundan yaşamın en anlamlı gerekçesi olarak esas alındığı sevgi dolu bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim, özgür eş yaşamın gerçek anlamda yaşanmasıdır. Yani kadının da erkeğin de yaşamın birer öznesi olduğu, onlardan biri mutsuz olduğunda, diğersinin de mutlu olamayacağı gerçeğinden hareketle, birbirini mutlu etmenin en anlamlı çaba olarak görüldüğü, onlardan birinin farklı talep ve istemlerinde bir mutlu etme çerçevesinde görüldüğü, ayrı yaşamak kaçınılmaz olduğunda da, birbirinin her acısını, sevincini paylaşan birer dost olarak kaldığı -bakıldığı özgür bir toplumda yaşamaktır.

Benim Hayalim, işçilerin, emekçilerin gerçek an-

lamda emeğinin karşılığını alabildiği ve sevdiklerini mutlu etmeye çalışırken kendisinin de mutlu olduğu ve bütün toplumun mutlu olmasına önem veren dayanışmacı ve özverili bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim; insan emeğini, halkların oyunu çalan hırsızların yapmış olduğu ahlaksızlığın hiçbir zaman unutulmaması ve bunların başımıza iktidar olmasına fırsat verilmediği, savaş rantçılarının devlet-millet yalanını uydurarak biz kadınların çocuklarının, sevgilisinin, kocasının birer katil-kurban olarak savaşlara sürülmesine izin verilmediği iradeli bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim, hırsız, yalancı, ahlaksız ve savaş rantçılardan başka kimsenin zindanlara atılmadığı özgür ve demokratik bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim, halk(lar)ın kendi kendini yönettiği ve kendi köyünde, mahallesinde, kentinde ve başkentte de kurmuş olduğu halk meclislerinin de, seçimlerde halkına vermiş olduğu sözleri esas alarak çalıştığı ve doğru olanı yapmak için birbiriyle sosyalist bir yarış içinde olan demokratik bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim, üç kuşak'ında birlikte sanatta içli-dışlı yaşadığı ve bu sanatçı anlayışla her anlarını bir başka güzel ve anlamlı kılmaları için sanatçılık yapan, her anını, her gününü mutlu yaşamak için gerekçe yaratabilen sevgi dolu bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim, kadın ve çocuklara karşı yapılan fiziki ve cinsel saldırıların en büyük günah ve affedilmez bir suç olarak görüldüğü ve adalet-yargı yalanı adına kimseyi kayırmadığı ahlaki ve vicdanlı bir toplumda yaşamaktır.

Benim hayalim, insan(lar)ın dünyayı, doğayı kendine ait değil, tam tersine insanın bu dünyaya, doğaya ait olduğunu bilerek ağacına, bahçesine, ekolojisine sahip çıktığı duyarlı bir toplumda yaşamaktır.

Ve en büyük hayalim; yukarıda ifade etmiş olduğum ve henüz söze dökemediğim bütün hayallerimin hayat bulduğunu görmektir.

Değerli kadın arkadaşlarım, şunu da özellikle bilmenizi isterim ki, ben sadece hayal kuran bir insan değilim. Ben, bu hayallerimi gerçekleştirmek için 26 yılı aşkındır nefes nefese koşan, mücadele eden ve bu uğurda 19 zindan yılı yatan bir arkadaşınız-hevalinizim. Bu uzun mücadele yılları boyunca, her anımı doğru, güzel ve iyi anlamlı yaşama-yaşatma çabasında oldum. Ve bu uğurda yaşadığım acıları da "Gülü seven, dikenine katlanır" anlayışıyla yaşadım. Çünkü; "Hakikat Aşktır. Aşk Özgür Yaşamdır." Bunun gerçekleşmesi için hayal kuran, hayallerine ihanet etmeyen, bunun için her türlü fedakarlığı yapıp özveride bulunan özgür yürekli kadınlara erkeklere selam olsun!

Sonsuz sevgilerimle.... Esen kalın.

Hewaliniz, Rengin Roj (Hazire Alçı)

sinan
hüseyin

Yeni Bir Yürüyüş

biri gelsin
dünyanın bütün dillerini yasaklasın
hiçbir dilde savaş emri verilmesin diye
bütün bayrakları yaksın
uğruna ölümlere kimse gönderilmesin diye

biri gelsin
bütün sınırları kaldırsın
insanların yeryüzüne ait olduğu bilinsin diye
bütün zorba kanunları kaldırsın
ezilenlerin üstündeki karanlıklar dağılsın diye

biri gelsin
duygusuz kalmış bütün kalplere
merhamet tohumları serpsin
çiçekler rengarenk kalsın diye
bütün zindanları kapatsın
ötekilerin gözleri gökyüzüne hasret kalmasın diye

biri gelsin
bütün ölü sevicilere tükürsün
gökyüzüne bakacak yüzleri kalmasın diye
kötülüğe atılan bütün adımları durdursun
yaşadığımızı sadece zanetmeyelim diye

biri gelsin
politikacılara şiir yazmayı
şarkıyı söylemeyi
aşık olmayı
çocuklarla oyunlar oynamayı öğretsin

biri gelsin
yol kenarlarına fidanlar diksin
kıyılarda kalmış deniz yıldızlarını suya atsın
ve tenimize yapışmış acıları söküp
her yere kelebekler uçurtmalar salsın

biri gelsin
yeni bir halay
yeni bir şarkı
yeni bir yürüyüş
yeni bir sevgi başlatsın
ve bize durmadan
sonu mutlulukla biten hikayeler anlatsın

Yıldızım Düşük Sabiha* elifcan

Kişisel tarihimizde ne kadar geriye gidebiliriz? En fazla 3-5 kuşak. Sonrası bilinmezlikte kaybolur adeta.

Devlet arşivlerinde bile bundan fazlasını bulanlar şanslı addetti kendisini. E-devletin soy ağacı uygulamasının başladığı duyulunca çabucak sistem kilitlenmişti, aynı anda binlerce tıklamayı kaldıramayıp çöküvermişti. Devletler bu kayıtları vergiler için, gayrimenkuller için, askerlik için, “kendi öz vatandaşlarını” ötekilerden ayırabilmek için (Şoven, milliyetçi yaklaşımın ürünü; alevilere, gayri müslümlere uygulanan baskı ve zulümler çok da uzak bir tarih de değil) tutarlar. Soy ağacı erkeğe göre şekillenir; vergi veren, toprak sahibi olan, askerlik yapan erkeklerdir. Bu nedenledir ki, kadınlar pek yer bulamamıştır kayıtlarda. Onlar erkeğin malı mülkü ve kimi zaman savaş ganimeti... E-devlet uygulamasından aklımızda köklerimiz nereye dayandığı dışında ne kaldı? Belki bazı tarihler, belki yeni çıkan akrabalıklar...

Kişisel tarihimiz sözlü tarihtir; akıllarda kaldığı kadarıyla bizlere ulaşır. Bazen masallaşır, gerçekten kopukluğunu hissederiz. Tarihler yoktur çoğu kez, yıllar anlatıma girmez. İktidardakilerle, savaşlarla, katliamlarla, afetlerle, kıtlık veya bolluk zamanlarıyla yıllar betimlenir. Mevsimler ise olmazsa olmaz yer tutar. Doğum yılını, ayını gününü bilmeyen halen ne çok kişi yaşamakta. Bir de birkaç kuşak öncesi anlatımları düşünün...

Kişisel tarihimizde, annelerimiz merkezde yer alır. Hep onların anlatılarıyla büyümedik mi? Masal yerine kendi anılarını anlatırlardı, özlem duyduğu

aile ocağını. Baba evinden çıkıp koca evine gelmişlerdi nihayetinde, anne babasına, köyüne gençliğine duyduğu özlemi, ninnilerde, masallarda dile getiriyorlardı. İlk bilgilerimizi annelerimizden almışızdır - belki biraz şanslıysak hayatta ve de yakınımızday-salar dedelerimiz-ninelerimizden de dinlemiş, öğrenmişizdir. Devlet kayıtlarına hiçbir zaman girmeyecek ayrıntılardır dinlediklerimiz.

Söz uçar yazı kalır dönemi teknolojik gelişmelerle değişti on yıllardır. Önce ses kayıt altına alınmaya başladı. Yakın dönemde görüntü de kayıtlı hale geldi. Toplumun her kesiminin kolayca erişebileceği teknolojik aygıtlarla, kendi belgesellerimizi hazırlayabiliyoruz. Sözlü tarihimiz kayıtlı hale geliyor. İsteyen herkesin bir tıkla ulaşabileceği yakınlıkta depolanıyor. Aklımızda kalanlarla yetinmiyoruz artık. İsterseniz anneannenizin anlatımlarını torunlarınıza izletebilirsiniz. Tek koşul güvenli ortamda saklanabilmesi.

Birkaç yıl önce bir mektup almıştım. Yazar, anneannesinin video kayıtlarının kaybolması nedeniyle üzüntüsünden bahsetmişti. Acaba o kayıtlarda ne anlatılıyordu, artık görme şansı yok. Anneanne yaşamıyor, bu nedenle kayıtlar yenilenemez. Aklında kaldığına anneannesini anlatmış mektubunda. Ben de sizlerle paylaşmak istiyorum ki, anneannemiz daha da kalıcılaşsın.

“...Anneannemin video kayıtlarının kaybolmasına üzüldüm. Hayat hikayesinin ayrıntılarını bilmiyorum. Dedeleri, nineleri, taa 1890'lardaki ikinci Kafkas sürgününde, şimdiki Saçl kentine daha yakın Şapsuğ bölgesinden geliyorlar. Birkaç yıl önce o böl-

geye dair bir gazetede resimler görmüştü. Müthiş yeşil, toprağı verimli bir arazi, Artuin'i andırıyor. Gemilerle Samsun limanına gelmişler. Annemin anlattığına göre, Şapsuğlar, kendilerini asil tabakadan görenlerden; yani 'dağlı' Abazalar, Çeçenler gibi değil, çok daha modern ilişkileri olmuş, toprağı işlemişler, hayvancılık yapmamışlar. Çarşamba ovasının sivri sinekten girilemeyen bataklık bölgelerine yerleştirilmişler. Tarımı iyi bildikleri için kısa sürede o yarı bataklığı yemyeşil ve güzel köylerle bezemişler. Çarşamba'nın köylerinin neredeyse yarısı Çerkez'dir, birbirine yakın köyler kurmuşlar. Köy evleri çok dağınıktır, nerede başlar nerede biter anlamazsın. Herkes kendine verilen araziye çitlerle çevirmiş yola yakın bir yere ev kurmuş, çevresine kocaman ağaçlar, ceviz, kayın, kavak ekmişler. Her evin arkası fındık, mısır, bostanlarla doludur. Nedense hiç arpa, buğday ekmezler. İnsansız tarıma alışmışlar herhalde.

İmece usul çalışırlar, hasat zamanı sırayla birbirinin ekinlerin toplarlar. En azından 80'li yıllara kadar böyleydi. Toprak aile bireyleri arasında bölünmez, ama ailenin büyüğü tüm kardeşler arasında tarlanın ürününü bölüştürür. Bu yüzden aşiret ilişkileri değil, ama yakın akraba ilişkileri her daim canlı kalır. Ortak toprak hepsini aile hukuku temelinde bir arada tutmaya devam eder. Herhalde karışıklığı önlemek için, toprak tartışmaları olmasın diye, akraba içi evlilik yapılmaz, hoş karşılanmaz, hattı aynı köyden bile evlilik yapmazlar. Damatlar, gelinler

civar köylerden seçilir. Anneannem de, köyü Vakıfköprü'ye, komşu Çeçil köyünden gelin gelmiş.

Dedemizin o zaman 60 dönüm toprağı var, köyün kalburüstü toprak sahiplerinden. Kaç yaşında evlendi bilmiyorum, ama oralarda gelenektir, 20 yaşını geçmeden evlendirmezler -gerçi annem daha 17'sinde babamla evlenmiş.- İlk erkek çocuktan sonra üç kız doğurmuş anneannem. Ve 30'lu yaşlarında dul kalmış, dedemin ölmeden önce yaptırdığı kocaman evde üç çocukla uzun süre yalnız yaşamış.

İki kat bir evdir bu. Alt katı bir inek (daha fazlası değil), tavuklar ve marangozluk, tamir, tarım aletlerinin durması için ahır ve depolarla dolu. Bahçeden ikinci kata uzanan, saray girişlerine benzeyen geniş bir beton merdiven vardır. Ne zaman gitsem, o evin tavanının bu kadar yüksek oluşuna şaşar kalırım. Kapılar uzun, çift kanatlı... Biz gittiğimizde ev sadece fındık toplama zamanı kullanılıyordu, yani bomboş olurdu. Biz gidince evde ayak sesleri yankılanırdı. Yıllarca yaşamış bu evde anneannem. Yakın akrabaların yardımıyla, koca 60 dönüm toprağı ekmeye, biçmeye devam etmiş. Müthiş çalışkan ve güçlü olduğu anlatılır. Ama koca evi çekip çevirsin diye, en büyük oğluna bir eş bulmuş. Dayımın karısı, yengemizde öyle boyun kırıp gelinlik yapacak cinsten değil, sert kaya.

Birkaç yıl sonra ailenin yönetimi dayımda, aslında perde arkasında yengemizdedir. Anneannemin lafı geçmez, hatta bir tapu hilesiyle, elindeki toprakların hepsi elinden alınmış. Akli ve yetenekleri sınırlı

dayımızın yapabileceği bir nane değil bu. Har vurup harman savurmuş dayımız. 80'li yıllarda elindeki toprak artık yalnızca dört dönümdü. 1950'lerden kalma bir fotoğraf görmüştüm, bir köy düğününde çekilen. Çok şaşırımtım. Köyün kadınları, sanki bir Cristian Diaz defilesindeler. Askılı bluzlar, dizüstü etekler, kuaförden çıkmış gibi yapılı saçlar, makyajlar. 'O zamanlar öyleydi köyümüz' derdi anneannem. Ama fındık her şeyi değiştirdi, köy tutuculaştı. O zamana kadar, ticareti de kendi aralarında yaparlarmış, kendi yağlarında kavru-lan bu Çerkez köyleri, Kafkaslardan buraya taşıdıkları modern ilişkileri ayakta tutmuşlar. Ama fındık demek, Çarşamba'nın tutucu zahirecileri ile ticaret demek. Geride bir yığın başarısız ticari girişim bırakan dayımız, bu berbat tutuculuğu aileye musallat edenlerin başında.

Annem okulun açık ara birincisiymiş biliyor musun? Öğretmeni çok ısrar etmiş. 'Bu kız okusun çok zeki.' demiş, anneannem de çok istemiş ama dayımız, 'Okuyup da ne olacak, o... mu?' deyip kestirip atmış. Beş yıl sonra da bir berber, yanında çalıştırdığı kalfası (Nihat abi) ile köye gelmiş. "Ben bu kızı istiyorum." demiş, anneannem daha 'daha küçük' diye karşı çıksa da, dayımın anasıyla, daha 17 yaşında Samsun'a gelin gelmiş. İki numaralı kız oluyor annem. Bir büyüğü İstanbul'da tanıştığın teyzem. Neyse onun hikayesi ayrı. Ben doğunca anneannem ne zamandır sığıntıdan başka bir şey olmadığı kendi evini bırakıp, yanımıza geldi. Ben tek değilim, bir de Gülay var; benden 10 gün sonra doğan teyze kızı. İki beşik yan yana. Anneannem olmadan mümkün mü? İşte bizi o büyüttü. Ne zaman kardeşler arasında kavga etsek, hep aynı numarayı yapardı; yere boylu boyunca uzanır, ölmüş gibi kıpırdamadan dururdu. Vallahi çoğu zaman kanardık bu numaraya, hemen başına toplanıp ağlaşıp yalvarırdık. Birkaç dakika sonra birden canlanır, 'Akşam babanıza anlatacağım.' derdi. 70'li yıllarda şiddetli bir mide kanaması geçirinceye kadar, her gün bir paket "gelincik" sigarası içerdi. Sigarayı bıraktı.

Biz büyüdükten sonra, 80'li yıllarda yani, her kış ölümü bekledi desem yalan olmaz. Anneme "Yıldızım düşük Sabiha, bu kez gidiciyim galiba." der, ama her bahar, sanki hiçbir şey olmamış gibi ayaklanırdı. O yaşına rağmen (artık 70'i geçmişti) bir yürümeye başladığında, arkasından zor yetişirdim. Onu 2003'te beraber görmüştük, şu sünnet düğününde. En güzeli, bütün akrabaların, onun oturması için tahta benzen bir oturak hazırlamalarıydı, değil mi? Sülalenin başı, en yaşlısı, en kıdemlisi... Çok hoşuma gitmişti. Hastalanınca, bu kez durumunun ağır olduğunu anlamış annem. Hemen üç kız kardeş toplanmış bizim evde. Üç gün üç gece nöbet tutmuşlar, yaşlı çınarın başında. Üç gün boyunca bilinci gidip geliyormuş. Vücudu şiddetle kasılınca, çerkezce sözler mırıldanıyormuş. Yavaş yavaş gücü tükendi diyor annem. Yaşama tutunmak için çok çabaladı. Ve sonra usulca bıraktı kendini.

*1333 doğumlu olup 90lı yaşlarında vefat eden Büke (Nuriye) Bayzak anısına...

Gidenden Kalana

*Dudaklarımın sundum hayatı
Sana verdim soluğumu
Uzandım ellerimle tenine
Sıcaklığımı sıcaklığına kattım
Bir ben değilim ki yanında olan.*

*Kalksın gözlerden perde
ne hile ne yalan
"her yan kan revan"*

*yüreğim parça parça
dillerim ağıt dolu
kanarım, kanatır taşarım
Gözlerdeki yaş
söndüremez yangınları*

*Karanlığa aldanıp gitme
Yangınlara sevdalan
yanımda kal
Gideceksen eğer
güzün solgunluğu deme
Baharı göremedin diye
suçu mevsime yükleme*

*Parlıyor bir yıldız
geceyi aydınlatıyor
Gül kırmızı, gül aydınlık
Parlıyor kızıl yıldız.*

*Aç şimdi kollarını
bırak kendini yücelere
Süzül alabildiğince
rüzgarın sırtında
alevin yalazında
Işığın taşınınsın yeryüzüne
Bahar dolsun yüreklere*

Elifcan
8 Ocak '18

nil
erten

Sönmeyen Bir Ateştir Gözlerin

Japonya'dan Geziye Selam var! Venedik bienalinde 16. Uluslararası mimarlar sergisinden Japon mimarlar duvar işini Gezi'nin bilincimizde uyanırdığı o muhteşem imgesiyle resmetmişler. Koca bir tarihe tanıklık eden Taksim Meydanı'ndan tüm heybetiyle renkli pankartların asıldığı AKM... Ve ordan bakıyor Deniz; bütün bir Gezi Ayaklanması'na tanıklık ediyor. Ayaklanmanın işçileri olarak selamı alıp, isyan günlerine gidiyoruz.

31 Mayıs Taksim; milyonların tek bir ağızdan attığı sloganlarla inliyor, her yer alev alev. Gaz bombaları yağıyor yağmur gibi. Yaralıları taşıyor revirlere üçer beşer. Gazdan etkilenenlere solüsyonlar sıkılıyor. Kimse terketmiyor Taksim'i, sabaha kadar sokaktalar. Bir yola çıkmanın, birlikte yürümenin tadına varıyorlar. Gece yerini gündüze bırakmış hep birlikte meydana, tekrar Gezi Parkı'na çıkmaya çalışıyoruz pankartlarımızla. Yine karşımızda polisin cimrilik yapmadan bolca attığı gaz bombaları ama ilerleyişi engelleyemiyor. Koşarak giriyoruz meydana... Sanki kapılar açılmışçasına meydana çıkan yollar milyonlarla dolmuştu. Yaşamını, ömrünü devrime adayanlar, polislerin adeta kaçarken vermek zorunda kaldıkları, kaskları-kalkanları havaya kaldırıp "Bunlar bizim devrimimizin ilk ganimetleridir!" diyerek gösterdiği an kitlelerin istediğinde neler yapabileceğinin kanıtıydı.

Meydana çıkan her yola asılmış "Kızlı Maydana Hoşgeldiniz" pankartlarına milyonlar, "Hoşbulduk" diyerek ayaklanmanın bilinçlerde uyandırdığı birlik duygusuyla giriyorlar. Ancak bir şey eksik! 1

Mayıs'ta Taksim'e gelen yüzbinleri karşılayan Deniz, milyonları da karşılamalıydı.

Bugün "Çatlasanız da, patlasanız da yıkacağız!" deyip büyük bir hınçla yıktıkları AKM o günlerde işlevini yerine getirmekten ayıklanmış, yıkılmaya bırakılmış metruk bir binaydı. Yıllar önce bale, opera, konserler ve sanat organizasyonlarına ev sahipliği yapan AKM, bugün tüm topluma karşı başka misyonlar yüklemişti omuzlarına. Taksim'in her yerini kazanmışçasına tereddüt etmeden giriyoruz metruk binadan içeriye. Merdivenleri çıkıyoruz ikişer üçer. AKM'nin çatısındayız. İstanbul ayaklarımızın altında... Ve Deniz'i buluşturuyoruz ayaklanmacılarla... İzliyor Deniz slogan atan yüzbinleri, canhıraş çarpışan yoldaşlarını, gaz bombaların -mermilerin dağıtmaya yetmediği kitleleri. Bazen ırkçıların çatışmaya zorladığı Kürt halkını... Oysa ki Deniz dememiş miydi idam sehpasında "Yaşasın Kürt-Türk halklarının birlikte mücadelesi!"... Burjuvazi kendine karşı birleşen güçleri atomize etmede pek bir ustaydı.

Daha ilk günlerde aldık Abdöcan'ın haberini; O'na yüklenen özlere, istekler çok başkaydı. Ne de olsa "bizdeki ağaç sevgisi zamanında astıkları 'Üç Fidan'dan gelir"di. O üç fidan Deniz'le sembolleşmiş AKM'den, parktan, meydana, bayraklardan, ağaçları süsleyen dövizlerden ayaklanmanın her anına tanıklık etmişti. 14 gün süren kolektif yaşam verilen mücadele, sanatsal üretimlerde, yaratıcılıkta sıçrama yaratmıştı. Mizahın orantısız zeka ile birleşmesi, sanatın sokağa taşması... Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Yaşadığını, nefes aldığını

hisseden yani kısa da olsa özgürlüğün tadına varan bir toplum devrimden vazgeçmezdi. Ondört günlük komünümüzün son demlerini yaşıyorduk. Arabulucuların gidiş-gelişleri, uzlaşmaları, anlaşmaları bu büyük Dev'in yükünü kaldıracak güçte olmadıklarını gösterdi. Önce meydana, sonra da yavaş yavaş parktan sürüldük.

Meydana girerken nasıl ki yoğun mücadele vermiştik, çıkışımız da o kadar kolay olmamıştı. Yine yoğun mücadele, ısrar ve irade... Ellerindeki tüm gaz stoğunu sıfırlarcasına kitlelerin üzerinde kullanıyorlar, gaz bulutundan göz gözü görmüyordu. Neredeyse polisten başka kimse kalmamıştı Gezi Parkı'nda. Sloganlar, parka yeniden girme girişimleri ve gazın etkiledikleri...

Nefes almakta zorlanıyorum, bir yol bulmaya çalışırken yığıldığımı, parkta yalnız kaldığımı fark ediyorum. Yoğun gaz altındayken yapılması gerekenleri kendime telkin ediyorum; ağzını kapa, burundan nefes al, panik yapma! Yoğun gazdan bir fırsat yaratıp başımı yukarı kaldırıyorum. Gördüğüm şey Deniz'in gözleri... AKM'nin oradan, bayraklardan çıkmış ve sanki ete-kemiğe bürünmüştü. Anlamadığım bu durumun üzerine çok düşünmeden "Yoldaş, çok kötüyüm!" diyorum. O ise gazdan etkilenmemiş, tutuyor kolumdan. Talimhane'ye doğru ilerliyoruz. Çok şaşkınım, anlam veremediğim bu durumun muhtemelen biber gazı etkisi olduğunu düşünüyorum. Sahi biber gazının halüsinasyon yaratan etkisi var mıydı?

Hayır! Kendimdeyim ve Deniz hala karşımda... Yıllardır görmeyi beklediğim, ya da tanıdığım tüm yoldaşlar Deniz'de bütünleşmiş sanki, yoldaş olmanın verdiği samimiyetle konuşuyorum onunla.

"Yoldaş bitti, yapamadık, başaramadık!"

Hiçbir şey bitmiş değil! Binlerce insanla birlikte "bu daha başlangıç" diye slogan atmıyor muyuz? Umutsuzluğa kapılmaya hakkımız da vaktimiz de yok! Bu yaşanan tek ayaklanma olmayacak! Devrim yapana kadar bir dizi ayaklanma yaşanabilir. Güç biriktirip en sağlam...

Uzun boyunun attığı kocaman hızlı adımlarla yetişmeye çalışıyorum. Neredeyse yürüdüğümüz her yüz metrede bir eylem planlıyor. Şaşkınlığımı gizleyemiyor, gözlerimi üzerinden ayıramıyorum. Nereye doğru gittiğimizi bilmeden yolun akışını Deniz'e bırakmışım, sadece koşarcasına yetişmeye çalışıyorum. Yürüdüğümüz yol boyunca sohbetimiz devam ediyor. Sanki başka bir boyut varmış gibi bir eylemin içinden başka bir eylemin içinde buluyorum kendimi. Deniz bana ilk kıvılcımları anlatıyor, devrim günlerini göstermek istiyor.

Adım Deniz, Devrimciyim

"Yoldaş Vietnam'a beşyüz bin Amerikan askeri gönderilmiş ve tabii Fransız ordusu da işgalde. Tüm dünya halkları Vietnam halkının yanında Amerikan emperyalizmine ve onun uşaklarına karşı ayaklan-

dılar. Eylemler dalga dalga yayılıyor. Safları keskinleşiyor ayaklananların, mücadele edenler yol ve yöntemlerini değiştiriyordu."

Değişik aksanlarda sesler geliyor kulağıma, insanlar devrimin lisanını kullanıyorlar. Ortak sesler; bizim gibi slogan atıyorlar ve oldukça öfkeli. Az önce İstanbul'da Gezi ayaklanmasının içindeyken şimdi bulunduğum yeri anlayamama durumu te-dirgin ediyor beni. Nostaljik ortam bir rüyanın içindeymişim de uyanmamışım hissini veriyor. "Yoldaş burası neresi, hangi zamandayız?". Deniz gülümsüyor...

"22 Şubat 68, Roma'dayız... İtalya da 68 hareketi açısından önemli bir ülkedir. Mussolini faşizmini yaşamış ve o faşisti ayaklarından meydana asmış işçi sınıfına ve gençliğe sahiptir. İtalya halkı Vietnam'ın yanında tarım işçilerinin eylemlerinin kanla bastırılması üzerine şimdi İtalya devletine karşı tüm ülke ayakta".

İnsanlar Gezi'deki gibi öfkeli, işgal ettikleri alanları-meydanları terk etmiyorlar. Az önce tepemizde helikopterle dolaşan ABD başkanı Nixon'ın iniş yapmadan ülkesine geri döndüğünü öğreniyoruz.

"Bu eylemler emperyalizm ve kapitalizm karşıtıdır. Amerika'dan başlayarak, Fransa, İtalya, İngiltere, Almanya, Latin Amerika, Yunanistan ve Türkiye'ye yayılıyor. Bu devrimci bir harekettir."

Almanya'da 11 Nisan'da başlayıp 5 gün süren 27 kente yayılan binlerce insanın katıldığı eylemleri bana anlatırken, Deniz'e yetişmekte güçlük çekiyorum. İngilizce sesler, haykırışlar, isyan sözleri duyuyorum. Bu sefer İtalya'dan İngiltere'nin sokaklarına varıyoruz. Yüz bini aşkın insan ABD işgalini protesto ediyor. Kalabalık daha da büyüyor ve kimyasal silah çalışmaları yaptığını öğrendiğimiz ESSEY üniversitesi işgal ediliyor.

Bir döneme tanıklık edebilmek ve müdahil olabilmek ne müthiş bir duygu! Sanki 68'in her eylemini görmem gerekiyormuş hissi uyandı. Deniz ülke

ülke 68'i gösteriyor devrimci kopuşu ve toplumsal koşulları görmemi istiyordu.

Tabii en çok pratiklerin ülkesi Fransa'yı merak ediyorum. Vietnam savaşına karşı ABD'den hemen sonra ilk tepkiler Fransa'dan gelmişti. Akademisyenlerin ve öğrencilerin üniversite dışına taşan eylemleri daha da büyümüş işçi eylemleriyle birleşmişti. Lyon işçileri yine sahnede idi. Greve çıkan işçilerin eylemi daha da büyümüş, ertesi gün 7000'e ulaşmış, merkeze yürüyecek muazzam zorlu eylemler gerçekleştiriyorlar. Renault işçileri fabrikayı işgal ediyor, göndere kızıl bayrak çekiyorlar. Öğrenci gençliğin 2 milyon insanla katıldığı eylemler kat be kat artıyor, önlenemez bir hal alıyor. Emperyalizmi korkutuyordu. Havada devrim kokusu var, kulağımda 'Imagine'... Büyük bir heyecanla soruyorum; "Peki ya Türkiye?"

"Geliyoruz yoldaş. 68 enternasyonal bir hareketti. Sosyalizmin emperyalizmle çatışması, Küba devrimi, enternasyonalist savaşçı Ernesto Che Guevara'nın emperyalist haydutlarca katledilişi... Vietnam işgaline tüm dünya halkalarının ayaklanarak cevap vermesi, ve tabii ki Filistin halkının siyonist İsrail'le kahramanca mücadele etmesi bu hareketin niteliğini gösteriyor. 68'in diğer ülkelerde olduğu gibi bizdeki yansıması da enternasyonalist ve devrimci olmasıdır. Her sosyalistin yolu TİP'ten geçmiştir, bizim de öyle oldu. Üniversiteye başladığım sırada ilçe yöneticisiydim ve fikir kulüplerinde aktif çalışıyordum. Ancak mücadele yol ve yöntemleri reformist idi ve parlamentarizmi savunan görüşleri bizi TİP'i sorgulamaya, hatta ona karşı mücadele etmeye zorladı. Bu bizim için önemli bir kopuştu. Devrimin parlamento ile yapılamayacağını, zora dayanmadan kazanamayacağımızı biliyorduk." Yürüşümüzle sohbetimiz bölünüyor. Beyazıt'tayız, İstanbul Üniversitesi'nin bahçesinde... Deniz yanımdan ayrılıyor ve bir yükseltinin üzerine çıkıyor. En gur sesiyle sesleniyor kalabalığa.

"6. Filo İstanbul'a geliyor, tüm dünya Amerika'nın Vietnam işgalini protesto ediyor ve Vietnam halkı ile dayanışmak için, kendi ülkelerinde mücadeleleri ayaklanmaya varıyor. Bizim de Vietnam halkının yanında olduğumuzu gösterme zamanı! ABD askerlerinin hiçbirinin ayağı basmayacak karaya! Geldikleri gibi geri gidecekler!" diyor.

Hepimiz Deniz'in konuşmasıyla ajite olmuşuz, hep birlikte koşarak çıkıyoruz üniversitenin bahçesinden. Sultanahmet, Sirkeci, Tophane ve Dolmabahçe'deyiz. Gemiden inmeye çalışan askerler öfkeli kalabalığı görünce panik oluyorlar. Her birimiz birinin üzerine yükleniyoruz, elbirliği ile denize düşürüyoruz onları. Sloganlar yükseliyor. Denizden filoya çıkılmalarını izlerken kitle, biz soluğu Ankara'da ODTÜ'de alıyoruz. Sinan Cemgil öncülüğünde tüm ODTÜ öğrencileri Amerikan elçisi Commer'in arabasını yakıyoruz. Haykırışlarla, sloganlarla ABD'nin Vietnam işgalini protesto ediyorum,

nereye giderlerse o ülke insanların onlara benzer cevaplar vereceklerini söylüyoruz. Bu eylemlerin sadece ABD emperyalizminin Türkiye'ye değil, tüm dünyaya egemen olmasına karşı yapıldığını söylüyor kitle bütün gücüyle...

Deniz'in heyecanlandığını görüyorum, aslında yoldaşına göstermek istediği çok eylem var ama O-dediği gibi 68 enternasyonalist bir hareketti- tercihini enternasyonal mücadelede yana koymuştu. Filistin'e gitmek için sabırsızlanıyordu. TİP'ten kopuş, DOB'un kurulması, Taylan Özgür ve üniversite işgalleri...

Sönmeyen Bir Ateş Yakacağım

Artık Filistin halkı için yollardaydık, oradan edindiği deneyim ve tecrübe ile Türkiye-Kürdistan halklarının özgürleşmesi için mücadele yürütecek, proletarya enternasyonalizmini somutlayacaktı.

Yola çıkıyoruz, bugün devrim yapmış olan Bask bölgesi topraklarından geçiyoruz Lazkiye'den. Ancak 1969'un son aylarındayız. Suriye güçleri bizi yakalamaya çalışıyor. Bu zorlu durumdan bizi Filistin özgürlük güçleri gelip alıyorlar ve kampa gidiyoruz. 2 ay süren Filistin kamplarından eğitimle daha bir kendinden emin çıkıyor Deniz. Bu süreçten sonraki aşamaları biliyorum kitaplardan okumuştum. Buradan Türkiye'ye dönmek... "Yoldaş dönüşünden sonra yaşanan, içinde bulunduğun her eylem topluma mal oldu. Şu an geri dönmeyelim, zamanı daha ileri alırsak Teğmen Ali'lerle görüşebiliriz.

1968 yılına giriyoruz, ardılları Deniz'in yürüdüğü yolu yarım bırakmadılar. Filistin halkı ile dayanışma devam ediyor. İmam Ateş ve Mustafa Çetiner burada çarpıştılar. Filistin'de intifada var, bizi Teğmen Ali karşılıyor. Selamlıyoruz, bizi efsanevi Arnon kalesine götürüyor. Deniz merak ediyor; yoldaşların neler yaptıklarını öğrenmek istiyor. Teğmen Ali ile yoğun bir sohbete giriyoruz.

"Yoldaş sizlerin başlattığı enternasyonal mücadele ara vermeden devam etti. Filistin özgürlük güçleri ile İsrail'e karşı amansız ve aralıksız mücadele yürütüyoruz. Sana biraz Anon kalesinden bahsedeyim. Bask'lı savaşçılarla birlikte kaleyi koruyoruz. Aralıksız çatışma sürüyor. Koca İsrail savaş makinesini günlerce hareketsiz bıraktık. 'Biz burada bir müfreze ile savaşıyoruz sanıyorduk, sadece 5 kişiymişiz. Bu beş kişi gerçek savaşçılar.' demiş Şaron.

Deniz'in hoşnut ruh halini görmemek mümkün değil. Ardılları onların bıraktığı dönemde kalmamış; politikalarıyla, pratikleriyle ilerlemişler. Bir devrimci daha ne ister? Bir devrime öncülük edecek güçler bilimsel politikasıyla, iddialı pratiği ile gösterir kendisini. Yola çıkma vakti! Deniz'e göstermek istediğim, bizim zamanımıza ait şeyler var. Dönüş yolumuzda gidişimiz gibi sorunlar çıkmamıştı. Günümüze gelmişiz ve Kürt bölgesinin özgür topraklarından geçiyoruz. Deniz ile birlikte güneye gitmek

istiyorum. Bu sefer benim heyecanım önlenemez biçimde yükseliyor. Uzun zamandır göremediklerim, kavuşamadıklarım ile hasret gidermek vardı işin ucunda. Sinan ve Taylan...

Güneye vardık. İşgal edilen bölge savaşın yükünü omuzlarından atmaya çalışıyor. İnsanların yüzleri kederli; yas tutuyor şehir. İşgale karşı çok çetin sınavlar verdi, hem bedel ödedi hem bedel ödedi. Taylan'lara ulaşmaya çalışıyoruz. Kürt bölgesi özgürlük güçleri ile iletişime geçiyoruz bize yardım etmeleri gerekiyor. Yoldaşlar bize yardım ediyor, bir eve misafir oluyoruz. Deniz ile birlikte. Verdikleri yerel kıyafetleri giyinirken, onlar gideceğimiz araçları ayarlıyorlar. İki yoldaş bize motorla eşlik ediyor, arama-kontrol noktalarına rağmen Raco'ya varmamız uzun sürmüyor. Hava saldırılarının yaşadığı yere doğru ilerliyoruz. Günlerce kazan bombaları ile bombalanmadık yer bırakılmamış. Taylan'ı buluyoruz: "Yoldaş" diyorum, özlemle, hasretle sıkı sıkı sarılıyorum. Sanki bırakırsam buhar misali dağılacakmış gibi... Gözlerimi ayırmadan uzun uzun bakıyorum: Bakışlarımı çevirsem kaybedecekmişim gibi...

"Uzun zaman oldu canım yoldaşım, ne kadar özlemişim sizi. Yeniden görebilmek ne muhteşem bir duygu! İmkansız olanı mümkün kılabiliriz gibi; yaşadığımız mutluluğun anlatımı zor, tarifi imkansız. "Ben de öyle!" diyor, her zamanki gibi naif gülüşüyle "Herkes iyi mi?" diyor. "Sizden sonra nasıl olmamız gerekiyorsa öyleyiz.". Sinan'ı merak ediyorum, nerde olduğunu, öğrenebilecek miyiz diye soruyorum. Onu soru baloncuklarına tutuyorum kavuşmanın heyecanıyla... "O da buralarda, yakınlardadır. İsterseniz gidelim.". Taylan yola çıkıyor. Heyecan ve mutluluğun birbirine karıştığı duygu yoğunluğu ile ilerliyoruz. Yol boyunca sohbet ediyoruz. Taylan ve Deniz'in sohbetini dinlemek muazzam keyifli. Ortak yanları çok. Ne de olsa ikisi de gençlikten geliyor. Paylaşacak çok şeyleri var. Taylan, Deniz'in yoldaşı olmayı hakkıyla teslim eden cesareti, politik donanuma sahip, özgüvenli, bir toplumu kavrayabilecek ve yönetilebilecek nadir insanlardandı. Ara ara kulak misafiri oluyorum sohbetlerine. "Gençlik ne yapmalı?" üzerine sohbet ediyorlar. Sonra Taylan'ın 90'larda ODTÜ'deki Devrim yazısının 6 Mayıs anması için yakıldığı o harika eylemi anlattığını duyuyorum. Ara ara sohbetten kesilip, Sinan'ı düşünüyorum. Nihayet ulaşıyoruz, yine o şen şakrak haliyle geliyor koşarak.

"Yoldaşlar!" diyerek sarılıyor bize. Deniz Sinan'la selamlaşırken, onda işçilikten gelen samimi ve inancılı tavrı fark ediyor. Her ikisinde de aldığı sorumluluğu yerine getirmiş görev insanının tavrı var. Deniz yoldaşlara soruyor. "Burada neler yapıyorsunuz? Nasılsınız? Gülümsüyorlar; derin bir sessizlikten sonra birinin söze başlaması gerektiğini hissetti Taylan.

"Yoldaş, yedi yıldır Suriye emperyalistlerce işgal

altında. Dinci çeteler desteklenerek Suriye'ye karşı savaş başlattılar. Dışarıdan özel olarak getirilmiş paramiliter çetelerle işgaller, kıyımlar, işkenceler yaparak halklara korku ve gözdağı vermeye çalışıyorlar. Biz Gezi'yi yaşarken Kürt halkı ne paramiliter çetelerin yanında yer aldı ne de rejimin yanında. Kendine bir yol bulup buradan mücadele etti. Özerkliğini ilan edip devrimini yapınca paramiliter çetelerin hedefi haline de geldi bu topraklar. Emperyalistlerin desteklediği paramiliter çetelerle ya da onları destekleyen ülkelerle savaş halinde Rojava. kahramanca mücadele verdiler ve dünyanın dört bir yanından enternasyonal yoldaşlar mücadeleyi yükseltmeye geldiler. Sizin Filistin'de yaptığınız gibi, Teğmen Ali'lerin intifada yeralıp siyonizme karşı büyük fedakarlık gösterdikleri gibi biz de tarihin omuzlarımıza yüklediği sorumluluğun bilinciyle burada yerimizi aldık.

Güney diğer kantonlara göre farklıydı. Çeteler daha önce buraya girememişti. Şimdi devlet destekli girebilmişlerse hava saldırılarının yoğunluğuna borçlular. Birebir üstesinden gelebilecekleri, kolay elde edebilecekleri bir yer değil. Uzun sürüyor işgal etme süreci.

Büyük bir sessizlik oluyor, aslında Taylan yine gülümsüyor ama kederli bir hava sarıyor; hepimizi etkisi altına alıyor. Sinan bu kederli atmosferi dağıtmanın kendi payına düştüğünü hissediyor, esprili komik şeyler anlatıyor. Birden okuduklarımızdan aklıma geliyor paylaşmak istiyorum onunla, "Sana burda Turko diyorlarmış?" diye soruyorum, gülümsüyor; hüznümü gizleyip onu dinlemek arzusundayım.

"He yoldaş, Rimeland'da bana Turko diyorlardı. İçlerindeki tek Türk bendim, polemik yapıyor, laf atıp şakalaşıyorlardı. Yav hevallere, ben bir Türk olarak gelmişim, sizin haklı mücadelenizin yanında yım, halkların mücadele birliğini örmeye gelmişim." diyor. Hepimiz gülüşüyoruz. Onları özlem ve hasretle dinliyorum, bir kelimesini bile çıkarmak istemiyorum.

Bu iki güzel insana bakarken Deniz'in gözlerinde gördüğüm derinlik, adınıladığı yolun devrimci olduğunun ve yolcularının bu yolu terk etmediğinin, devam ettiğinin ve edeceğinin ifadesiydi.

Onların mücadelesi keskin bir kopuştu. Bugün Taylan ve Sinan'ın da kattığı değerler üzerinden başka bir dünya yükseliyor. Artık nihai biricik hedefe ulaşmak an kadar yakın. Deniz'in gözleri bunları gördü ve bıraktığı miras elden ele, yürekteki yüreğe daha da büyüyor. Deniz, bıraktığı mirasın sağlam inanç, bilimsel politikalar, cesaret ve cüretin ardılarında olduğunu gördü. Deniz'in gözleri her şeyi gördü.

Yine 1 Mayıs'ta Taksim'i kızıştıran yoldaşlarının pankartındaydı Deniz'in gözleri. Bütün barikatları aşmış, bütün yasaklara diz çöktürmüş bir şekilde!

tutsak bir
sanatçıdan

Dilan'ın Güncesi

Genelde aklıma bir şey geldiğinde yazarım. Dağınık düşüncelerimi yazmazsam rahatlayamayacağım. Tişörtlerime, kıyafetlerime özel işlemler yapmak istiyorum. Geçmişte de kültürle bir bağı olan nakış işlemek istiyorum. Bulduğum koşullarda, hapsedildiğim yerde kendimi ifade etmek istiyorum. Her şeyden önce yaptıklarımı, yaşadıklarımı işlemek istiyorum. Evet "işlemek" bunun adı; işlemek... Ortadoğulu olmak, Kürt olmak, kadın olmak... Anlatmak benim için hep bir neden oluyor. Buradaki materyaller yetersiz. Ne heykel yapabilirim, ne de resim.

Hafızamda çocukluğumdan kalan bazı fotoğraflarda yastıklara ve yorganlara yapılan işlemler, duvara asılı şahmeranlar, çeyiz için hazırlanan bohçalara yapılan nakışlar... Bohçalar hep nakış yoluyla çağımıza taşınan bir kültür. Belki de bu kültüre olan bağımın kuvvetinden ötürü; işlemek, nakış işlemek istiyorum. Çağlar öncesinde kadınlar belki de bilinçsizce bir ifade biçimi olarak nakışı kullanmışlardı. Anlatma ihtiyacının vermiş olduğu arzuya işleme, yani nakış zaatını kullanmışlar. Benim için de ifade arayışı olarak nitelendirebilirim. Sistemin kadınları her defasında kapattığı bu hapisnede bir sanatçı olarak yapabileceklerimi düşününce -resim ve heykel pratiklerinin gerçekleştirme olanağının sıfır olduğu bir yerden bahsediyorum- üretmek istiyorum.

Kadınca bir pratik olarak nakış yapmanın bana da keyif vereceğini düşündüm. Ki bunu yaparsam aylık koğuş aramasında yaptıklarımaya el konulmayacak. Resim yaptığımda el konuşuyor; geri veril-

miyor. Açılan resim kurslarında yaptığınız yağlı boya çalışmalarınız sizin izniniz olmadan satılıyor ve bize bildirilmiyor. Hapsediyor, yetmiyor; emeğini satıyor. Kurşun ya da tükenmez kalemle yapılan çalışmalar ya çıkarılmıyor, ya da el konuluyor. Bu yüzden nakış yapmak benim için harika bir ifade yolu. Çünkü işleme yapacağım şeyler benim kıyafetlerim ve bu beni mutlu ediyor.

30 kadınla kaldığım yerde koşulları, yaşadığımız faşist saldırıları, girdiğimiz açlık grevlerini anlatmak istiyorum. Bir süredir iletişim yasağım var. Şimdi mektup; sonrasında telefon cezaları başlayacak. Yapmak istediğim mitsel, tarihsel, deneyimsel yönü olacak bu iş ile, dış dünyaya siyasi tutsakların ve benim yaşadığım şeyleri bir nevi ortaya koymak...

Burayı bir mücadele alanı olarak görüyorum. Bu mücadele, belki de yaratılan imgelerin görsel metinler olarak okunduğu kültürel bir pratik sayılabilecek bir performans ile,

hapishaneye kapatılan bir sanatçı olarak kadın pratiğinin anlaşılmasına yardımcı olur. Yaptığım tüm çalışmalar büyük zorluklarla dışarı çıkabiliyor. Sanatın ve sanatçının mücadelesi devam ediyor. Sergilenme biçim ve mekanlarını bilmesem de üretmeye devam ediyorum.

Dilan Cudi - Bakırköy Kadın Kapalı Cezaevi

Önsöz: Merhaba Dilan. Bize biraz kendini anlatır mısın? Sanata yönelimin nasıl gelişti ve ne tür çalışmalar yapıyorsun?

Dilan Cudi: Merhabalar. 25 yaşında tutsak bir sa-

natçiyım. Yaklaşık 4 yıldır sanatla ilgileniyorum. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü 3.Sınıf öğrencisiyim. Ailemin sanata yakınlığı var; kardeşim de aynı zamanda Mimar Sinan Üniversitesi Resim Bölümü'nde öğrenci. Kürdistanlı bir ailenin çocuğu olmak, 90'larda doğmak, kültürel yoğunluklarımızı aktarma isteğini hep içimde duyuyordum. Yaşadıklarımı aktarma isteğini hep hissediyordum. Mücadelede şekillenen bir kimliğim var. Yaşadığımız koşullar ister istemez politik bir bilinç aşıyor ve etrafımda gördüğüm şeylere sessiz kalamıyorsun. O dönemki koşullarım buna uygun değildi; yılmadım. İnanmışım ve kendimi ifade edebileceğim her alanda üretimde bulunmaya başladım.

Önsöz: İlk sergin ne zaman gerçekleşti? Ve eserlerinde genel olarak hangi konuları işlersin?

Dilan Cudi: İlk sergim 2016 yılında Marmara Üniversitesi Haluk Tezener Sergi Salonunda gerçekleşti. Genellikle kimlik sorunları, güncel sorunlar, kadınlık halleri gibi politik sorunlara değiniyorum. Heykel yapsam da heykeltraş kimliğinin yanında performans sanatçısı olarak da betimliyorum kendimi. Video, nakış, boya vb. birçok araçla üretim yapabiliyorum. Avusturya'da bir sergi oldu. Viyana'da. Ocak-Mart arasında açık kalan sergide 8 kadının eserleri yer alıyordu. Sergideki en genç sanatçı bendim. Diğer sanatçılar Cezayir, Tunus, Fas, İran ve Fransa'lıydı. Tutsak olduğum için katılamadım sergiye.

Viyana'daki sergiye bir video performansı ile katıldım. Videoda vurgu yaptığım konu; "Ben buradayım; gökyüzü kadar çıplak!" idi. Yaşadığım bir sorundan kaynaklı böyle bir performans hazırladım. Denetimli serbestlik ile bırakıldığımda her imza atmaya gidişimde kolluk kuvvetleri ile yaşadığım sorunların bende yarattığı birikintiydi. Video gittiği her yerde parmak izini bırakan ve bunu kimseinin dikkatini çekmeden yaşamaya çalışan bir kadının yaşam deneyimlerini anlatıyor. İronik bir dille anlatıp otobüs durağı, oturduğum bank, gittiğim okulda, yolda gördüğüm elektrik direğinde parmak izimi bıraktım. "Buraya da geldim!" diyen ve aynı zamanda çocuk gibi şen, oyun oynayan bir performans sergiledim.

Önsöz: Yakın zamanda İran'ın Tahran şehrinde bir serginiz olacak. Tutsak bir kadın sanatçı olarak ne söylemek istersin? Nasıl bir performans hazırlıyorsunuz?

Dilan Cudi: Tutsaklığımdan kaynaklı sergiyle kardeşim ilgileniyor. Ekim ayında sergilenecek iki performansım var. Beyaz çarşamba eylemleriyle datatılan baskıyı reddederek, örtülerini fırlatan, 'istemiyorum' diyen kadınların cüretini önemsiyorum. Bu açıdan serginin Tahran'da olmasını çok önemsiyorum.

Zindanda olmak, kişinin üretme isteğini törpüle-

*Viyana - Not What You Think/
Düşündüğün Gibi Değil*

yerek güçlendiriyor. Tutsak düştüğümde kadınların ne tür üretimlerde bulunduğunu gözlemledim. Bu koşullarda nasıl üretebilirim diye düşünürken, avluda gökyüzüne baktım. Tel örgülerle hapsedilmiş gökyüzüne... Sınırların ötesinden gelen kuşlar tutsak gökyüzümüzün sınırlarına giriyor. Bir nevi tutsak düşüyor, ardından özgürleşiyordu. Bu hissi aktarmak istiyordum. Kürdistan'da bir çok kadın yastık kenarlarını, yorganlarını ve örtülerini nakışla işler. Tutsak gökyüzünü resimle anlatamazdım. Boya alamıyorduk. Bir şekilde yapmayı başarabilsem bile aramalarda ve dışarı çıkarken el koyuyorlardı. Heykel yapamazdım. Bir avuç toprağa dokunamayacak kadar etrafımız betonla sarılı. Vücudumuzdaki elektrik duvarlara, arkadaşlarımıza geçiyor, onlardan bize dönüyordu. OHAL, zindan koşullarını daha da ağırlaştırdı. Nakışla kendimi ifade etmeye karar verdim. Fakat ip satılmıyordu. Koşullarımı zorlayarak nakış etmeye başladım. Başına bir kaza gelmeden dışarı çıkarabilirsem sergiye göndereceğim. İkinci performansım aynı tel örgüler içinde gökyüzünün gece görünümü... Ayışığı... Yıldızlar... Elbette parmaklıklı pencereden bakabiliyoruz gökyüzüne. Akşam 19:00'da avlunun kapısını kilitliyor gardiyanlar.

Genç bir kadın sanatçı olarak sergilediğim eseri oranın kendi atmosferinde görememek, ürünlerimi görenlerin eleştiri ve beğenilerini duyamamak beni çok hüznlendiriyor. Anlatmaya çalıştığım her şey bizim hikayemiz. Hak ihlalleri, siyasal sorunlar, zindan sorunu,

70 bini geçen tutsak öğrencinin olduğu bir ülkede, Kürt bir kadın sanatçı olarak yaşadıklarım beni şaşırtmıyor. Açık cezaevine dönen Türkiye'de rahatsızlıklarımı dile getirmek istedim. Tüm siyasal tutsakların özgürleşeceği, özgür sanatın olabileceği bir dünyada yaşamak istiyorum.

Önsöz: Teşekkür ederiz. Sanatsal üretimlerinizin devamını bekliyoruz olacağız.

Dilan Cudi: Görüşmek dileğiyle, dışarıda...

GİTTİKÇE ÇOĞALIR DELİMİZ BİZİM!

GEZİNİN ÇAPULÇU DELİSİ

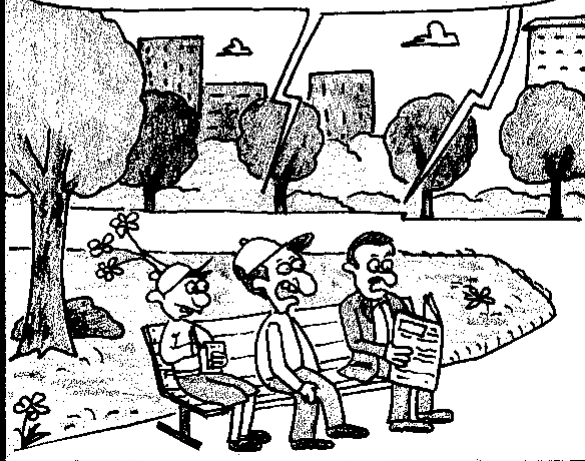

EKONOMİ BÜYÜMÜŞ! NERDE! KİME BÜYÜMÜŞ!!
ALDIĞIM MAAŞ NEYE YETİYOR! HERŞEYE
ZAM ZAM ZAM!! BUNALDIK YA ARTIK!!!

ONCA SİDDET GÖRDÜĞÜMÜZ YETMİYORMUŞ GİBİ
BİRDE HER GÜN YENİ BİR SAPIK ÇIKIYOR, HAKKI-
MIZDA FETVA VERİYOR!

BEN İŞ BULAMIYORUM ADAMLAR BÜYÜDÜK
DİYOR! ALAY EDİYOLAR RESMEN.. BURAMA
KADAR GELDİ PATLIYACAĞIM ARTIK!!!

ÇALIŞIRKEN EZİLDİĞİMİZ YETMİYORMUŞ
GİBİ, ŞİMDİDE YOK ŞORTU YOK ETEĞİ
DİYE SOKAĞA ÇIKAMAZ HALE GELDİK!
BU CEHENNEME KİM DAYANIR?!!

gular eş

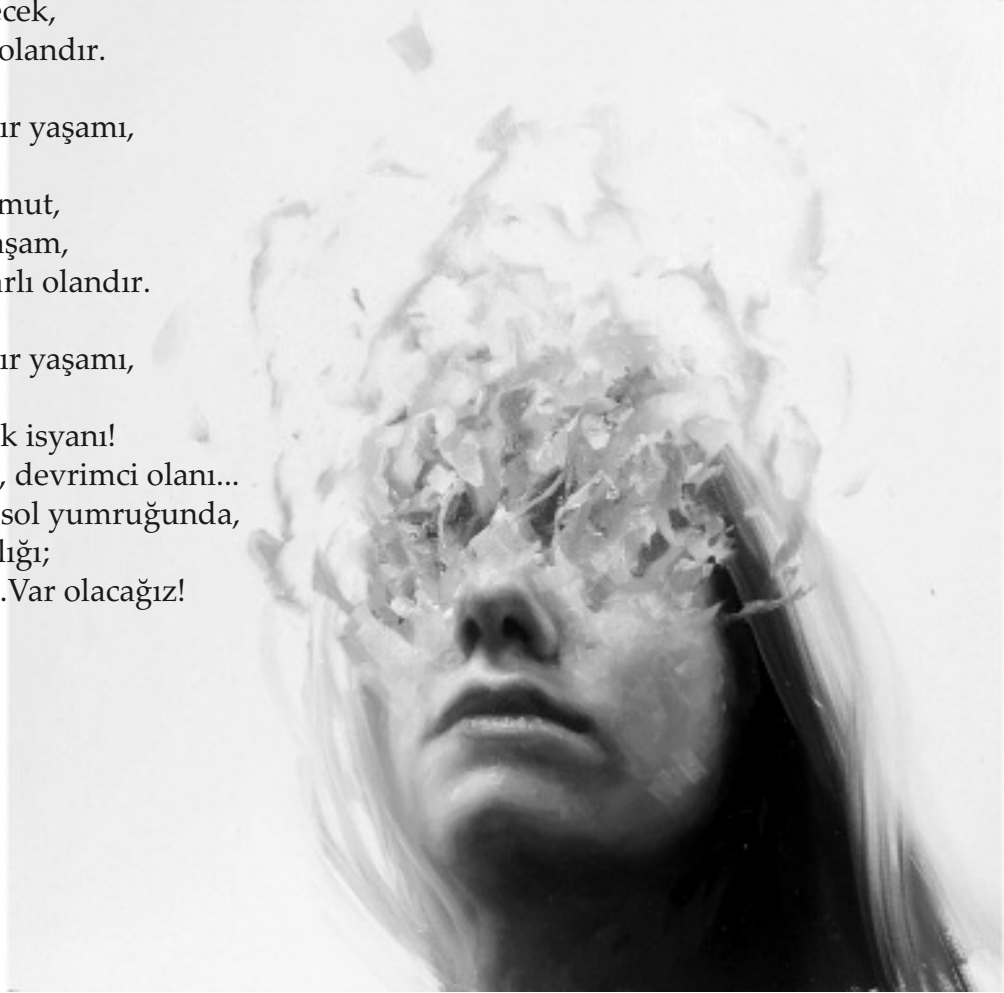
Kadınlığın Ağrıları

Bir başkaldırıdır yaşamı,
Kadınsa adı.
Saçları yılan,
Rahmi yutan,
Elleri lanetli olandır.

Bir başkaldırıdır yaşamı,
Kadınsa adı.
Saçlarında çiçekler,
Rahminde gelecek,
Ve elleri emek olandır.

Bir başkaldırıdır yaşamı,
Kadınsa adı.
Çiçeklerinde umut,
Geleceğinde yaşam,
Emeğinde kararlı olandır.

Bir başkaldırıdır yaşamı,
Kadınsa adı.
Kendisinedir ilk isyanı!
İsyanı büyütür, devrimci olanı...
Devrim büyür sol yumruğunda,
Ve haykırır çığlığı;
Vardık...Varız...Var olacağız!

'Release / Henri Kaau'

Olymposlu Balıkçı

atila
oğuz

İlkbaharın gelişiyle Likya bölgesi canlanır ve bütün bitkiler Apollon babanın ısıdığı ışığa doğru bakarlar. Bütün canlılar mutlu ve sevinçliler. Uranos'un masmavisi ve Poseydon'un hafif dalgalandırdığı renkten renge giren ama ille de beyaz görünen denizin ve dağlarındaki yemyeşil katran ve kızıl çamlarına bakmak herkesi ama bakan herkesi fazlasıyla mutlu ediyor.

Tarihin henüz yazılmaya başlanmadığı dönemlerde bir gün Olympos'un denize en yakın duran ve bir kartal gibi bakan kayanın üzerinde oturup saatlerce denizi ve dağları seyreden Hristo Efendi, bunu her gün öğleden sonra mutlaka yaparmış ve bundan büyük bir zevk almış.

Hristo Efendi küçük bir tekneyle birlikte balıkçılık yapardı. Evi de kilisenin güney yamaçındaydı. Henüz eşi ve çocukları yoktu. Hristo Efendi yaklaşık yirmi beş yaşındayken, yine bir balıkçı kızı olan Eleni ile evlenmişti. Eleni dünyalar güzeli bir kadındı, onunla birlikte bütün Olympos'un ormanlarını gezmişti ve yine bir gün öğleden sonra Hristo Efendi eşi Eleni Hanımla birlikte ormanda yürüyüşe çıkmışlardı.

Eleni Hanım bugün her zamankinden daha mutluydu. Hristo Efendi'ye bugün mutlu bir

haber vereceğini söylemiş, Hristo Efendi'yi de büyük bir heyecan sarmıştı. Acaba bana nasıl bir haber verecek diye sabırsızlanıyordu. Olympos'un denizi gören dik kayalıklarına geldiklerinde, Eleni Hanım:

-Tamam burada duralım, şimdi sana mutlu haberi vereceğim.

Hristo Efendi kollarını her iki yana açıp tanrıların tanrısı baba Zeus'a yalvarıyordu; "Ne olur bu beklediğim haber olsun!". Eleni Hanım:

- Birkaç günden beri kendimde bir değişiklik hissediyorum; galiba bir bebeğimiz olacak.

Hristo Efendi Tanrı baba Zeus'a minnetle teşekkür edip Eleni Hanıma sarıldı ve kucaklayıp deli gibi dönmeye başladı. Eleni Hanım da "Yeter, Hristo Efendi! Düşüp yaralanacağız!" diyemeden Hristo Efendinin ayağı kaydı ve dik kayalardan aşağıya yuvarlanmaya başladılar. Bir süre yuvarlandıktan sonra Hristo efendi dik bir yamaçtaki bir ağaçta asılı kaldı. Sağına soluna bakındı Eleni Hanımı göremiyordu. Oradan yavaşça yukarıya tırmandı ve deli gibi kayanın dibine doğru yürüyüp gitti. Ancak aşağıda ne Eleni Hanım vardı ne de Eleni Hanımdan bir parça, bir iz... Yer yarılıp yerin dibine girmişti sanki.

Hristo Efendi deliye dönmüş, tekrar büyük

kayalığın etrafında dolaşarak yukarıya çıktı; tekrar tekrar her tarafa baktı ama Eleni Hanımdan bir iz bulamadı. Bu aramalar günlerce, hatta aylarca devam etti. Artık herkes Hristo Efendinin akıl sağlığını kaybettiğini düşünüp ona acıyordu. Hristo Efendi, yemeden içmeden kesilmiş bir halde her gün Eleni Hanımı arayıp ağlamakla geçiriyordu. Uzun bir süre bu böyle devam etti. Daha sonraları yine balıkçılık yapmaya devam etti; ancak her öğleden sonra o kayalığa gidip oturmaktan asla vazgeçmedi.

Senelerce düşünüp duran Hristo Efendi sonunda daha büyük bir kayık yapıp çok daha uzaklara gitmeye karar verdi. Katran ağaçlarında hazırladığı kerestelerden iki yıl gibi bir süre içinde yeni kayığını nehrin sularına indirdi. Son bir kez daha baktı Olympos'un o muhteşem kayalığına ve gözleri dolu dolu kürek çekmeye başladı. Denizın sularına varınca güneşın ışığı Olympos'un üzerine hâkimiyetini kurmak üzereydi. Son kez baktı yaşlı gözlerle ve bağırarak; "Eleni, yüreğimin sancısı! Seni almaya mutlaka geleceğim!" dedi ve açık denize doğru günlerce ve hatta haftalarca kürek çekti. Bu yorucu yolculuktan sonra nihayet Girit'in Knossos limanına geldiğinde Heilos göğün perdesini yeni yeni açmaya başlamıştı. Girit uykusundan uyanmaya başlamış, tek tük bacalar tütüyordu. Sonbahar Girit'in üzerine çöreklenmiş, rengârenk yapmıştı her tarafı.

Hristo Efendi kayığını kenara yanaştırıp bir kayalığa bağladıktan sonra Knossos'taki balıkçı arkadaşlarını bulabilmek umuduyla balıkçı barınaklarına doğru ilerlemeye başladı. Bacası tüten barınakların önünde ona bakan birini fark etti ve ona doğru yürümeye devam etti. Biraz daha yaklaştıktan sonra "Hristo Efendi, sen misin?" diye seslenen Antonis Efendi'nin yanına varınca "Evet, Antonis Efendi; benim!" dedi. Hasretle sarıldılar ve Antonis Efendi'nin barınağına girdiler.

Hristo Efendi başından geçenleri soluklanmadan anlatmıştı Antonis Efendiye. Antonis Efendi de çok üzülmüştü Eleni Hanımın durumuna.

Hristo Efendi uzun yıllar Girit'te balıkçılık yaparak yaşadı. Daha sonraki yıllarda Gurnia'da genişçe bir arazi aldı ve bir ev yaptırdı. Bahçesinde zeytin ağaçları ve her türden

meyve ağacı dikmişti ve her gün avlusunda oturup denize bakardı.

İlkbaharın ilk günleriydi; Girit'tin her yanı yeşilliklerle ve rengârenk çiçeklerle doluydu. Heilos henüz uykusundayken, Hristo Efendi çoktan küreklere sarılmıştı dört elle ve küreklere Olympos'un sahiline doğru çekiyordu. Olympos'un sahiline geldiğinde ilk baktığı yer Eleni Hanımı kaybettiği o heybetli kayaydı. Saatlerce baktı, sonra gözlerini ovdu bir daha baktı. Kendi kendine konuştu; "Hayır hayır, yanlış görmüyorum. İşte orada bir oyuk var!" deyip olanca gücüyle küreklere sarıldı ve bir solukta kendini nehrin kenarında buldu. Hemen hiç vakit kaybetmeden kayalığın üzerine çıktı. Denizden gördüğü o oyuğa doğru büyük bir heyecanla indi ve Eleni'nin kurumuş bedenini orada buldu. Hristo Efendi ellerini masmavi uranosa kaldırıp Olympos'taki tanrıların tanrısı Ulu Zeus'a ve Tanrıça Ahtene'ye teşekkür etti. Eleni'nin kurumuş bedenini kucağına alıp yukarıya çıktı. Ağlayan yaşlı gözleriyle "İşte sana söz verdiğim gibi geldim." dedi ve kollarına alıp Eleni'yi kilisenin batısına doğru gitti. Eleni Hanımı oyduğu büyükçe bir kayalığın içine gömdü.

Gün sabah olup her yer aydınlanınca Hristo Efendi yine küreklere Girit'te doğru çekmeye başladı. Ve bir daha Olympos'a dönmedi.

ruşen
avşar

Bir Kitap Üzerine, Bir Tuhaf Röportaj: Moskova Önlerinde

Önsöz ekibi olarak, bu sayımızda, daha önce pek denenmemiş (denenmiş olma payını saklı tutarak konuşmuş olalım) bir tarz deneyerek, sizler için alışılmadık bir röportaj yapmış bulunduk.

Bir edebiyat eseri üzerine, o eserin nadide bir okuyucusuyla konuştuk. Bir edebiyat eseri hakkında, o eserin yazarı, yaratısı ile yapılmış çokça röportaj bulunuyor. Fakat bir edebiyat eseri üzerine, eserin sadece okuyucusu olan biriyle yapılmış bir röportajla, dergilerde yahut başkaca yayın organlarında pek de karşılaşılmıyor. Derdimiz bir ilki başarmak değil (ki dediğimiz gibi daha önce denenmiş olabilir) güzel olduğunu düşündüğümüz bir çalışmayı sizlerle paylaşmak.

Evet, Rus yazar Aleksandr Bek'in, tarihte Moskova Muharebeleri diye anılan savaşın bir kesitini anlattığı, "Moskova Önlerinde - Volokolamsk Şosesi" adlı kitabı üzerine, bu kitabı birden fazla kez okumuş ve kitaba hak ettiği değeri hak ettiği biçimde vermiş bulunan Av. Bahattin Özdemir ile konuştuk, konuşuyoruz. Pek az soru sorduk, pek çok yanıt aldık. Yaptığımız bu sohbetin canlı ritmini (soruların azlığı) metni okurken yakalayacağımızı ve tam da bu sebeple, bu sohbetin bitmediğini, bir yerlerde devam ettiğini hissedeceğimizi umuyoruz.

Almanlar Bize Yenildi. Onları Yenen Bizdik

Önsöz: Aleksandr Bek'in Moskova Önlerinde-Volokolamsk Şosesi adlı kitabı devrimcilerin, komünistlerin çokça paylaştığı, belki elden ele dolaştırdığı, direnişin ve zaferin o büyük

görkemini içerisinde barındıran bir eser. Siz bu eser hakkında genel olarak neler söyleyebilirsiniz?

Av. Bahattin Özdemir: Bu çok eski bir hikayedir. Yani eskimiştir biraz. Fakat hem uluslar hem kamplar anlamında ve hem de sınıf savaşı anlamında izlerinin hala devam ettiği bir hikayedir. İlginçtir ki bu hikaye -2. Dünya Savaşı konusunda yapılan tartışmalarda- Alman ordusunun Moskova önlerinde Ruslara değil, kara kışa yenilmesi diye anlatılır. Bunun bir benzeri yaklaşık yüz - yüz elli yıl öncesinde, neredeyse aynı şekilde, Napolyon için de anlatılır. Napolyon'un büyük Rusya seferidir bu kez anlatılan...

Fransız Devrimi'nin hemen arkasından Napolyon'un ortaya çıkışı, bir bakıma devrim ihracıdır. İlginç bir devrim ihracıdır. Fransız genç burjuva devrimi 1791'den sonra artık savunmadan saldırıya geçiyordur çünkü. Bir tür Avrupa ittifakına karşı bir saldırı... İttifakın başında da o dönemde en büyük güç olarak İngiltere vardır. Sonra Prusya, Avusturya... Devrim savunmadan, bütün halkı organize ederek, bu kez kendi aristokrasisine karşı değil Avrupa aristokrasisine karşı saldırıya geçmiştir. Balzac'ın ve Victor Hugo'nun, birinin Köylü İsyanı, diğerinin 93 İhtilali adlarıyla yazmış oldukları kitaplarda anlattıkları, İngiltere'nin desteği ile köylülerin Fransız burjuvazisinin yeni devletine karşı başlattıkları o büyük Britanya ayaklanması ve devrimin kendini hızla toparlayıp başlattığı karşı saldırı...

Napolyon ve dolayısıyla özel bir askeri diktatörlük biçimi olarak Bonapartizm, İtalya'nın kuzeyini işgal ederek, akrabalarını Belçika Krallığına atayarak bir Avrupa hakimiyeti kurar. Fakat ada olması sebebiyle İngiltere'ye ulaşamadığı için İngiltere kıtadan ablukaya alınır. İngiltere'nin kıtaya ilişkisi kesilir. Kıta ablukası denen bir terim ortaya çıkar işte bu dönemde. Sonra bir Rusya seferi ortaya çıkar işte bu dönemde. Sonra bir Rusya seferi ortaya çıkar ki, Napolyon'un sonunu hazırlayan da bu Rusya seferidir. Fransız ordusu bu seferde Moskova'ya girmeyi başarır ama Moskova'dan çıkmayı başaramaz. Çıktığı zaman ordu diye bir şey kalmamıştır. Onun arkasından kış, ikmal sorunu, şu bu derken Fransızlar, Napolyon tarihindeki en büyük kayıplarını verip geriye doğru çekilirler.

Bu olayın son noktası belli ölçüde Napolyon'un Elbe adasına sürgüne gönderilmesidir. Arkasından Napolyon'un bu adadan kaçıp -yüz günlüğüne de olsa- yeniden iktidara geçtiği bir süreç yaşanır. Ve sonra Napolyon'un sonu olacak Waterloo Savaşı gelir. İşte, Fransızların Rusya karşısındaki bu yenilgileri, ki Napolyon Moskova'ya kadar eze eze gitmiştir, sonrasında Fransızların "kışa" yenildikleri şeklinde anlatılır.

Yukarıda da bahsettiğim üzere, bu kitapta geçen hikaye, özellikle anti-sovyetik ülkelerde 2. Paylaşım Savaşında, Almanların aslında kışa yenildikleri şeklinde anlatılır. Oysa Almanlar kışa filan değil, bilakis Sovyetlere, komünistlere, devrimcilere, yani kısaca bize yenilmiştir. Onları yenen bizdik.

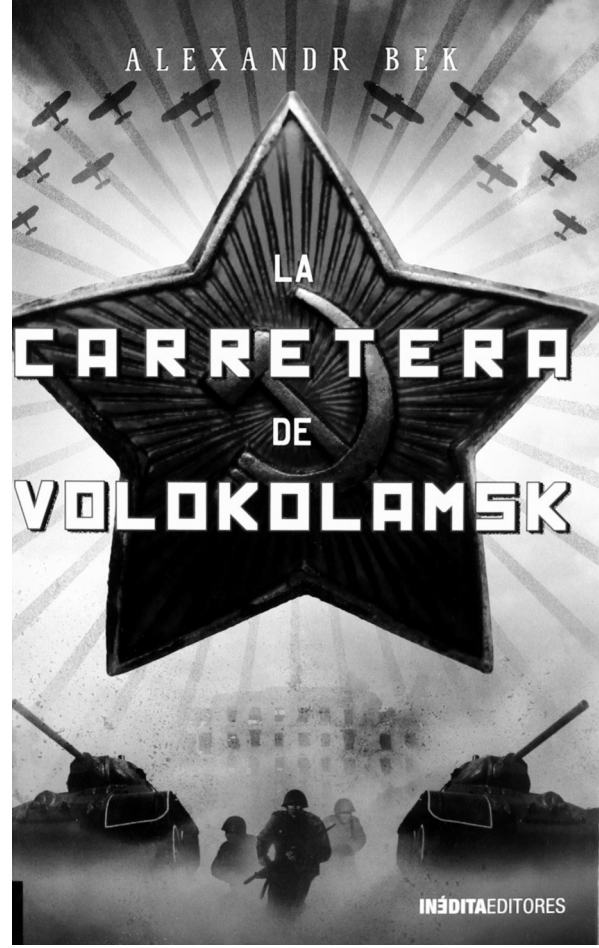
Savaş Sırasında Kurulmuş Bir İhtiyat Tümeni

Ö: Nedir bu kitabın hikayesi? Bek bizlere ne anlatır bu kitabında?

B.Ö.: 2. Dünya Savaşı tarihi aslında iki büyük dönemeç anlatır: 1941 ve 1942 dönemeçleri... 1941 dönemeçi, Almanların Moskova önlerinde durdurulup biraz geriye itilmeleridir. İkinci dönemeç, yani 1942 dönemeçi, yine bir kış, bu sefer Stalingrad'ın içlerine kadar girip saplanmış bir Alman saldırısının Stalingrad'ta durdurulup, o saldırıyı yapan birliklerin hepsinin kuşatılıp imha edilerek -6. Alman ordusunun tamamı- yaklaşık yüz elli-iki yüz bin kişilik bir kayıp ve seksen bin kişilik esirle Almanların belinin kırılmasıdır.

Nazi - Sovyet savaşında tarih çizgisinin, ibrenin döndüğü yer olarak Stalingrad gösterilir. Ama ölümcül olan esas savaş Moskova önlerinde yapılan savaştır. İşte, Aleksandr Bek'in hikâyesi bunu anlatır.

Moskova Önlerinde - Volokolamsk Şosesi böyle bir kitaptır. Bek'in bakışı bizim şuan ki bakışımıza yakın bir bakıştır. Çünkü bu kitabı yazmaya 1944'te niyetleniyor. Yani o anı yakalayamamıştır. 1944'te sanıyorum Almanyanın içine girdikleri bir

süreçte ordu birlikleri içerisinde 1941 Moskova önlerindeki o büyük savaşa katılanları arar Bek. O zamanları konuşabileceği bir subay arar. Ve karşısına Bourjan Momışuli adında bir Kazak subayı çıkar. Momışuli o zaman bir albay, bir alay komutanı bildiğim kadarıyla. Hala kılıç taşıyan bir piyade alay komutanı...

Bek, bu alay komutanının sağından girer, solundan çıkar, bizim tabirimizle ağzından girer, burnundan çıkar ama adam direnir. Bu belki biraz adamın kumaşından kaynaklanıyordur. Çünkü Momışuli'nin hayatını biraz daha yakından takip edersek, savaş sonrasında yazar olur. Sovyet Yazarlar Akademisi'nin bir üyesi olur. Yazar aklı, ahlakı belki o zamandan oluşmaya başlamıştır. Tabi biraz da huysuzluğunun etkisi vardır. Bek'le zorlu bir ilişkiye girer. Bek'e görmediğini anlatmanın bir yazarın namusu bakımından kötü bir şey olduğunu söyler. Askerin namusu ile yazarın namusunu Kazak ruh haliyle kendi kafasında karşılaştırır. Ve aslında bu hikayeyi Bek'e anlatmamaya karar verir. Ama Bek'in ısrarları onda özel bir güven oluşturur. Son konuşmalarında anlaşma yapmayı önerir Momışuli. Ve Bek'e, ilk bölümün sonunda eğer

kitabı beğenmezse sağ elini kılıçla keseceğini, kararlıysa ikinci bölümünü yazabileceğini; onu da beğenmezse sol elini de keseceğini söyler.

Bek bir Rus tabii. Kazak'ı bence ciddiye almamış olmalı. Neyse ki anlatım kabiliyeti fena bir adam değil. Hikayeyi özüne uygun olarak anlatır. Zira Bek ölürlen iki eli de yanındadır.

Anlatılan hikaye aslında dar bir hikayedir. Bir ihtiyat tümeninin hikayesidir. Yani şöyle bir şey: Almanlar 2. Dünya Savaşında Ruslara saldırdıklarında yaklaşık iki yüz tane Rus tümeniyle karşı karşıya olduklarını düşünüyorlardı ve hesapları beş - altı ay içerisinde Moskova'ya kadar o iki yüz tümeni temizleyip, Moskova'yı ele geçirmektir.

İlginç olan şey, 1941 Ekim ya da Kasımında, Almanlar bu hedeflerini geçmişlerdir. İki yüzün üzerinde Rus tümenini yok etmişler, esir almışlar ya da bir daha kullanılmayacak duruma getirmişlerdir. Bütün savaş teçhizatı ve askerleriyle birlikte... Yani milyonluk sayıda esirden ve ölüden bahsediyoruz. İşte bu süreç, Sovyet ülkesinin bu beş altı aylık süre içerisinde, geride yeni tümenler inşa edip Moskova önlerine yeni birlikler akıttığı, aynı zamanda kaçan, geri çekilen Sovyet ordusunu desteklemekle geçirdiği bir süreçtir.

Momışuli'nin bağlı olduğu tümen de işte böyle bir tümendir. Yani Kazakistan'ın ortasında savaş sırasında kurulmuştur. Kitap, tümeni yok olmuş bir tümen komutanının Kazakistan'da yeni bir tümen kurup savaşa yetiştirme ve yetiştirme hikâyesidir aslında. Kurulan bu tümen karma bir tümendir; yarısı Ruslardan yarısı Kazaklardan oluşur. O zamanlar Kazakistan nüfusunun yapısı da buna yakındır. Yani Orta Asya devletlerinin içerisinde bildiğim kadarıyla en kalabalık Rus nüfusu ya da Kazak olmayan nüfus Kazakistan'dadır.

Savaşın içerisinde üç dört aylık bir kesitin hikâyesidir anlatılan. Bahsi geçen askerlerin eğitimleri, eğitimlerinin arkasından Moskova'ya yerleşmeleri, yerleşip Almanları beklemeleri - yedek hat oldukları için savaş onlardan yetmiş seksen kilometre ötede cereyan ediyordu ve onlar da haftalarca kazdıkları bir çukurun içerisinde düşmanı bekliyorlardı- ile geçen üç dört aylık bir sürecin hikâyesidir. Sonrasında gerçekten de birkaç aylık bir çatışmayı anlatıp, Moskova savaşlarını bitirir Bek.

Genel olarak bakarsak da, Almanlar işi kolayca bitirmek için doğrudan Moskova'ya yönelirler. Çok büyük alanları ele geçirirler. Moskova önünde iki temel şose: biri Moskova'ya giden yol üzerinde bulunan Volokolamsk şosesi, bir diğeri de Lenin şosesi -üzerinde büyük tank saldırıları yapabileceğiniz iki kanal gibi düşünebiliriz- üzerinden Almanların saldırıları yoğunlaşır. Volokolamsk şosesi üzerinden Moskova'ya girmek için verilen savaşın bir kısmı anlatılır bu kitapta.

Pek Çok Kez Görmezden Geline Bir Gerçek: Devrimin İlk Kuşağı, Kendini Moskova Önlerinde Feda Etmiştir

Momışuli'nin taburu Kazak bir ihtiyat taburudur. Bir cephe hattı vardır, o cephe hattının arkasını tutan bir yedek tümen vardır ve o yedek tümenin de arkasını tutan yedek bir tabur vardır. İşte bu tabur Momışuli'nin taburudur. Ekim-Kasım saldırısında Almanlar, bu büyük Sovyet hattını yararlar, yedek tümeni yararlar ve bu tabur -arkasında Moskova- Almanları yirmi dört saatliğine karşılar. Yirmi dört saat! Bütün o tarihsel destanlarını yirmi dört saatte yazarlar. Bu taburun bağlı bulunduğu tümen daha sonra muhafız tümeni olur fakat buna rağmen o zamanki adıyla anılır: generallerinin adıyla. İvan Vasilyeviç Panfilov'dur generallerinin adı. Panfilovlular diye anılırlar.

Panfilov, her zaman, "benim tümenim benim akademimdir" der. Bek, bu akademiye çok iyi anlatır. Onun anlatımının en iyi tarafı aslında bu akademinin kendisidir. Savaşta nasıl sıkıştıklarını, dövüşmeyi nasıl öğrendiklerini, bir tümen içerisinde nasıl sertleştiklerini, faşizme karşı verilen bir mücadelede nasıl insanlaştıklarını anlatır.

Bu tümenin bizde başka karşılıkları da vardır. Bek'in anlattığı, bir tümen komutanına bağlı otuz otuz beş kişilik bir tanksavar birliği daha vardır. Neresi yarılrsa tümen komutanı Panfilov takımı oraya gönderir. Momışuli'nin taburunun bulunduğu yerin biraz daha kuzeyinde, onlardan yaklaşık yirmi kilometre ileride, başka bir yarmaya bu birliği gönderir. Bildiğim kadarıyla bu birlikten yirmi dokuz kişi gönderilen yere varabilmiştir. Ve bir Alman zırhlı alayının öncülerini karşılarlar. Nazım Hikmet çok güzel anlatır bunu*:

29'undan biri korkaktı.

Sipere ilk yaklaşan tankın içinden Alaman:

" - Teslim olun," diye bağırmca,

kollarını kaldırıp ayağa kalktı.

Siperde kumandasız bir salvo sesi

Ve korkanın kalkmasıyla düşmesi bir oldu.

Siperde 28 kaldılar.

Sonra o birliğin neredeyse tamamı ölmüştür. Hepsi Sovyetler Birliği kahramanlarıdır ve sadece bir kişi canlı kalmıştır aralarında. Birlikte yaşı en büyük olan otuz beştir. Keza yaş ortalaması yirmi iki- yirmi üçtür bu birliğin. Çok genç insanlardan bahsediyoruzdur burada ve bu çok genç insanlardan bahsederken de şöyle bir gerçekten de bahsediyoruzdur: Momışuli'nin de yaşı küçüktür. Çoğu devrim sırasında doğmuş ya da konuşmayı devrim sırasında yahut sonrasında öğrenmiş, aslında Sovyet devriminin çocuklarıdır bunlar. Faşizmin o bağnazlığı önünde yirmi milyondan fazla insanını kaybeden Sovyet devriminin... Devrimin o büyük insan üretimi ne oldu, diye

soruyorsanız; evet, dünyanın başındaki o büyük faşizm belasını savuşturabilmek için yirmi milyondan fazla insanını feda etmek zorunda kalmıştır devrim. Pek çok kez görmezden geliyoruzdur ama devrimin ilk kuşağı aslında Moskova önlerinde kendini feda etmiştir.

Savaşın ve Devrimin Yakıcılığı: Ölen Kazak, Öldüren Kazak

Bek'in anlatımı -Türkçe çevirisinin- edebi ustalığından ziyade, bir tarihsel sürecin aktarılması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Anlatımında oldukça heyecanlı yerler vardır. Bek, aslında bir kronolojik savaş dizisi anlatırken atlayarak bazı başka şeyler de anlatır. Kitap Momışuli'nin bir komutan olarak ilk yaptığı işlerden birini de anlatır mesela. İlginç bir iştir: düşman hattının önünde siperlenmişlerdir. Düşman uzaktadır. Korkuyorlardır. Ödleri kopuyordur adeta. Hiçbiri düşman görmemiştir. Momışuli o an askerlerine olan güvenini test etmek ister. Makineli tüfeğin başına geçip havaya ateş eder. Yan taraftaki makineli tüfek mangasının tamamı buldukları siperlerden çıkıp ormana doğru koşmaya başlar. Momışuli arkalarından bağırıp onları durdurur. Sonra bütün mangayı toplayıp manga komutanını karşıya, mangayı da komutanın karşısına dizer. Ve "Siz hainsiniz! Sovyetler Birliği'ne ihanet ettiniz!" diye bağırır.

Ondan sonra hikâye şöyle devam eder Momışuli'nin ağzından: "*Mangayı dizdim, nişan alın dedim, nişan aldılar. Tam 'Ateş!' diyeceğim sırada kurmay başkanı gözüme baktı ve 'Aksakal!' diye seslendi. Ben de dönüp mangaya 'İndirin tüfeklerinizi!' manga komutanına 'Defol geç yerine, artık sen de askersin.' dedim ve herkes yerine geçti.*"

Momışuli bu hikâyeyi anlattıktan sonra, Bek'e dönüp; "*Rahatladın değil mi?*" diye sorar. Bek, "*Evet, rahatladım.*" der. "*Ama durum böyle olmadı. Ben düşmanın önündeydim ve arkamda Moskova vardı. Yapacak başka da hiçbir şeyim yoktu. 'Ateş edin!' dedim, onlar da ateş ettiler. Bir Kazak'ı öldürdük.*" der.

Hem de o kadar çok sever ki o Kazak'ı Momışuli... Enstrüman çalma konusundaki yeteneği ile o Kazak, Momışuli'nin gözünde Kazakların da bir gün modern bir toplum olarak Sovyet ülkesine katılacaklarının, başarılı olabileceklerinin, bir köylü toplumu olmalarının sadece tarihsel bir sürecin sonucu olduğunu, onların da diğer halklardan, diğer ırklardan eksik olmadıklarının somut bir kanıtıdır. Enstrüman çalabilmek, enstrüman tamir edebilmek, bir makineli tüfeği tamir edebilmek, Momışuli'nin gözünde Kazak halkının diğer halklardan düşük olmadığını göstergesidir.

Hayatta Da Böyledir, Binlercemiz Ayağa Kalkmaya Karar Vermiş Olsak Da Bazen

Birimizin Hepimizi Ayağa Kaldırması Gerekir

Ö: *Bilindiği üzere kitap çokça küçük hikayeyle, ufak anlatılarla yüklü. O küçük hikayelerin, anlatıların kitaptaki yeri nedir?*

B.Ö.: Kitap bir komutanın ödevi tartışmasıdır, militaristtir. Bütün kitabın karakterinde buram buram ataerkillik kokar aynı zamanda. Momışuli'nin babasından verdikleri örneklerde, töresinde, kadınlara karşı olan davranışlarında, yani 20-25 yaş arası genç Kazak'ın Kazak kültürünü, ataerkilliğini üzerinde görülebilirsiniz.

Aynı zamanda bir komutanın gururuyla samimiyeti arasında giden; hani o gençliğin samimiyeti ile yine gençliğin bir tür paye almış olmanın getirdiği gururu ve belki sorumluluğun ezici etkisi de yine kitabın içerisinde ince bir biçimde işlenmiştir.

Siyaset ve politika, hepsi kitabın içerisinde biraz vardır. Politik bir romandır. Bir tarafta faşizmin bir tarafta komünizmin yer aldığı bir savaş içerisinde başka bir hikaye anlatma şansı da zaten pek yoktur.

Örneğin bir yerde Bek, Momışuli ile tartışmasında ona partiyi sorar. Momışuli partili bir subay değildir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi ya da Kazak Komünist Parti üyesi değildir. Ama der ki: "Partiyi nasıl anlatayım sana; parti bu savaşın içerisinde ve hatta belki savaşın kendisidir." Ardından bir hikaye anlatır: Tsunov diye (adını yanlış hatırlıyor olabilirim) 40'larının üzerinde bir alay komiseri, bu taburun komiseri olmadığı için zaman zaman Momışuli'nin yanına yardıma gelmektedir. Rütbe olarak Momışuli'den çok yüksektir. Yani bir binbaşı düşünün. Momışuli ise teğmendir. Moskova önlerinde Alman ordusu yaklaştığı sırada, komiserle savaş komutanı arasında, yani politrukla kombat arasındaki eşit ilişki kombat lehine bozulmuştur. Kararı birim komutanı vermektedir artık. Yani gerçekte Momışuli'den yüksek rütbelidir ama Momışuli'ye bağlıdır. Böyle karmaşık bir ilişki içerisinde dirler. Bir çatışma sırasında bir Alman birliği bunların kanatlarından açılır, kanatlarından açılıp arkalarından geçmeye çalışır. Arkalarından geçmemeleri gerekmektedir. Momışuli birliği hızla o tarafa çevirir, o sırada Tsunov komutasındaki başka bir küçük birlik gelir. Bunlar şöyledir: siperlerden adamlarını kaldıramadıkları için sağdan soldan topladıkları adamlarla, açıcılarla, daktilocularla yedek birlikler oluşturup gidip köşeleri tıkama işi yaparlar. Yani yirmi kişi bir yerden, otuz kişi bir yerden bulup birleştirirler ve Almanların bunların kanatlarından geçmesini engellemeye çalışırlar. O sırada Momışuli teknik bir hata yapar. Savaşlarda genel kuraldır, çavuşlardan birinin askerler -üç yüz kişi, iki yüz kişi, yüz kişi ya da yirmi kişi, artık kaç kişi olursa-

yerde yatarken onları ayağa kaldırması gerekir. Aslında hayatta da böyledir, binlercemiz ayağa kalkmaya karar vermiş olsak da bazen birimizin hepimizi ayağa kaldırması gerekir. O kişi aynı zamanda ilk ayağa kalkan kişidir de.

Bir çavuş birliği ayağa kaldırmak için ayağa kalkar ve Sovyetler Birliği ile başlayan cümlesini daha tamamlayamadan göğsünden vurulur, yere düşer. Ardından bir başka asker tekrar dener ve ileriye fırlar ama kalkar kalkmaz o da vurulur. Kimse o yoğun Alman ateşinde ayağa kalkacak durumda değildir. Momuşuli'nin gözü döner, kalkmadıkları için korktukları için delirir. Kendini toparlar, atlamak için hazırlanmaya başlar ve o sırada Tsunov ile göz göze gelirler. Tsunov "Yat, kalkma!" der. O da Tsunov'a bırakır bakalım nasıl yapacak diye, çünkü kendisi kalkıp koşmayı düşünüyordu. Tabur komutanı kendisini tehlikeye atarsa herkesin ayağa kalkacağını düşünüyordu. Tsunov ayağa kalkarken "Komünarlar!" diye bağırır, "Komünarlar, ileri!". Komünar daha geniş bir kelimedir, komünizme inananları da içerir. Ve 'Komünarlar ileri' diye bağırınca Tsunov, askerlerden yirmi-yirmi beş tanesi aynı anda ayağa kalkar, altı tanesi vurulur ama yeterince sayıda asker ayağa kalktığı için bütün grup ilerleyebilir ve Almanların üzerine saldırır. Almanlar onları üzerlerine doğru gelirken görür ve geri çekilirler.

Momuşuli bu hikayeyi Bek'in parti neredeydi sorusu üzerine "işte parti burada" diyerek anlatmıştır. Burada kastettiği, en kritik anda Tsunov'un ayağa kalkıp komünarlar ileri diye bağırmasıdır. Bu anlamda parti, aslında savaşta da en ön hatta dövüşmüş, en ön hatta ölmüş ve ondan bekleneni gerçekleştirmiştir. Ayağa kalkmış ve herkesi -ayağa kalkması gerektiği bir anda ama henüz kalkmamışken- ayağa kaldırmış ve onlara ne tarafa doğru gideceklerini göstermiştir. Parti budur, buradadır.

Sizden Güçlü Olanları Da Alt Edebilirsiniz, Bu Yeterince Beklemesini Bilmekle İlgilidir

Momuşuli, Bek'e meseleleri ya da karakter

hikâyelerini anlatamaz. Tarif edemez. Buradaki duyguyu tarif edemez. Duyguyu tarif edemediği her durumda -aslında bizde çok yaygın olan bir durumdur bu- dönüp kendisine, kendi ülkesine, kendi toprağına bakar. Ve babasının bilmem ne hikâyesi, amcasının bilmem ne dalaşması, ona bilmem neyin tavrı üzerinden, bir yerel halk hikayesi anlatır. Bek'e orada kastettiği düşüncenin ne olduğunu bu şekilde anlatır. O anlamda kitap enfes hikâyelerle doludur.

Mesela Panfilov'un kendisine verdiği bir görevi nasıl yaptığını anlatırken olayı bir Kazak hikayesiyle birlikte anlatır. Görev bir köyün korunması üzerinedir. Momuşuli'nin bir köyü koruması gerekmektedir. Köyü koruyamaz. Almanlar çok yoğun saldırırlar, bir alayla üzerilerine çullanırlar. Bunlar saldıranların yarısı kadardır. Koruyamaz, koruyamayınca adamlarını köyden geriye doğru kaçıtır. Aslında bir adım geriye çekilmeme emri almıştır. Ama kaçıtır. Kaçıtır yerleştirir. Bekler, izler. Dört beş saat sonra Almanlar yerleşip rahatladıktan sonra köye aniden saldırır. Bütün Almanların tozunun dumanı atar. Bütün malzemelerini ele geçirir. Bunu Panfilov'a bir Kazak hikayesi üzerinden açıklar. Bozkır kartalının nasıl yakalandığıyla ilgili bir hikayedir bu. Bozkır kartalı kanatları çok büyük olan bir hayvandır. Bir keçiyi rahatlıkla yerden kaldırıp götürebiliyordur, pençeleri ve gagası çok güçlü, çok vahşidir. Kazak kartal avcıları, kartalı avlamak için bir keçiyi açık bir arazide bir yere bir ipe bağlarlar. Az ilerde de bir çukur kazıp, çukurun içinde de kendileri saklanırlar. Kartal keçiyi görür ve gelip kaçırmaya çalışır ama keçi ipe bağlı olduğu için yerden kaldıramaz. Kartal, kendisine direndiğini düşünüp onu sürekli gagalamaya başlar. Bir süre sonra kan kartalın gözüne ve her tarafına bulaşır. Kartalın gözü artık kandan başka hiçbir şey görmez. O sırada avcı saklandığı yerden çıkar ve gelip kartalı kafasından yakalayıp, bir çuval geçirerek götürür. Hikaye budur. Bu hikayeyi anlatır. Almanları nasıl yakaladığını, bir Kazak olarak, bozkır kartalını nasıl yakaladıkları hikayesi üzerinden anlatır. Sizden güçlü olanları da alt edebileceğinizi, bunun yeterince beklemesini bilmekle ilgili olduğunu ima eder dolayısıyla.

Kitap Panfilov'un Okuludur: Sosyalistler, Komünistler Açısından Faşizme Karşı Savaşın Tarihsel Olmasının Yanı Sıra, Bu Savaşın Dokusunun Anlatısıdır

Bek'in bu kitapla birlikte açığa çıkan gücü, aynı zamanda, Panfilov'u anlatabilme yeteneğidir. Panfilov yeterince yumuşak bir adamdır. Bizim gibi normal yaşamıştır ama bu kanlı savaşa girmek zorunda kalmıştır. Momuşuli gibi öyle büyük refleksleri yoktur ama o da aynı kararlılıkla

faşizme karşı savaşılabiştir.

Kitap aynı zamanda Panfilov'un okuludur. Soğuk havada zippo çakmağın nasıl yakılacağını, odunları dizilip bir ateşin nasıl yakılacağını, çayın nasıl demleneceğini, faşizme karşı dövüşürken nelerin yapılması gerektiğini Momışuli'ye anlattığı gibi size de anlatır Panfilov.

Bir çayı demlemekle bir birliği yönetmeyi, sabırla çakmak yakmayı anlatır. İnsan olduklarını, hem de bizim gibi insanlar olduklarını ama kararlılıklarını görürsünüz. Birbirlerini nasıl yetiştirdiklerini görürsünüz.

Bu kitap sosyalistler, komünistler açısından faşizme karşı savaşın tarihsel olmasının yanında, bu savaşın dokusunun anlatısıdır.

Bek'in Kitabı Raflarda Da Hak Ettiği Yerde Durur: Kitap Satın Alamayanların Uğradığı; Tozlu, Pis, Biraz Dağınık, Bulmanız İçin Biraz Deşmeniz Gereken, Sadece Paranın Değil Aynı Zamanda Biraz Da Kararlılığın Gerekli Olduğu Yerlerde Satılır

Ö: *Bek'in bu kitabını, elbette anlattıklarının tarihselliği bir yana, bir edebi eser olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?*

B.Ö.: Kitabın edebi anlamda ciddi sorunları vardır elbette. Bütün kitapların vardır tabi. Artık bambaşka bir çağdayız. Postmodernizm, anlatılandan çok anlatım biçimini önemser. Postmodern diye tarif edilen bu çağda, büyük hikayelerin büyük anlatılara ihtiyacın kalmadığı düşünülüyor.

Kitap toplumsal gerçekçilik akımının bir örneği olarak duruyor. Bir anlatım olarak öne çıkamıyor. Tabi Türkiye'de kitabı kimin bastığı ile de ilgili bir sorun tartışıyoruz aslında. Bu kitap üç beş tane yayınevinin yayın politikalarına göre basılıp dağıtılıyor. Anlatı deneyiminiz buna göre oluşturuluyor.

Okuma biraz öneri işidir. Ya tanıdığınız biri önerecek ya bir internet sayfasında karşılaşacaksınız ya da bir kitapçıya gittiğiniz zaman arkasını okuyup içine şöyle bir göz gezdirip satın alacaksınız. Bu bakımdan raflarda da hak ettiği yerde durduğunu düşünüyorum Bek'in bu kitabının. Yani D&R ya da Kitapsan gibi kitapçılardan ziyade aslında kitap satın alamayanların uğradığı; tozlu, pis, biraz dağınık, bulmanız için biraz deşmeniz gereken, sadece paranın değil aynı zamanda biraz da kararlılığın gerekli olduğu yerlerde satılıyor. O anlamda da kitabın yerini bulduğunu düşünüyorum.

Bir Eser Kendisine Uygun Okuyucuyu Bulduğu Zaman Kapanır

Ö: *Bir eseri okumak üzerine ne söyleyebilirsiniz? Bir kitabı okumak, sadece okumak mıdır?*

B.Ö.: Aslında bence temel sorun "Niye

edebiyat?"tır. Niye edebiyat, sorusuyla karşı karşıyayızdır. Edebiyat bizi bu dünyanın ritminden en çok çıkararak şeydir. Bu anlamda bir hikaye, bir anı, bir anlatının bizde bir karşılığı olması için bizim o hikayeye bir hazırlığımızın olması gerekir. Böyle söyleyince biraz avam gözüküyor. Ama Umberto Eco'nun söylediği gibi söylemek gerekirse; *bir yapının karşılığını bulabilmesi için okuyucusunu bulması gerekiyor.*

Bir eser açıktır. Yazar eseri yazdıktan sonra o eser açık kalır. Açık eserdeki temel tartışmalardan biri budur. O kendisine uygun okuyucuyu bulduğu zaman kapanır. Tabi benim Eco'dan anladığım, bunun altında, aslında her okuyucunun her okuma faaliyeti, okuduğu üzerine her konuşma faaliyeti bir edebiyat eserini yeniden yazmak üzerine bir tartışmadır. Ve en iyi, en uygun okuyucusunu bulduğu zaman eserin kapanmasıyla ilgili bir şey. Aslında yazarın davetinin bir kabulü yerini bulması ve eserin kapanması demektir.

Ö: *Yazarının okuyucusunu ve dolayısıyla davetinin yerini bulduğunu ve bahsettiğiniz gibi sizin açımızdan eserinin kapandığını düşündüğünüz kitap var mı? Bek'in kitabının sizin için anlamı nedir?*

B.Ö.: Benim hayatımda sanırım üç-dört kitap böyledir. Bahsettiğim daveti kabul ettiğimi düşündüğüm kitaplar yani... Victor Hugo'nun Sefiller'i, Aleksandr Bek'in Moskova Önlerinde'si... Bu kitaplarla ilgili olarak kendimde gördüğüm şey -belki biraz iddialı olacak ama- bu yazarların hedeflediği okumanın kendisi. Çünkü büyük anlatıların, büyük savaşların, büyük hikayelerin aslında küçük insanlarla ilgili olduğunu düşünüyorum ben. Yani koca bir Sovyet ordusunun tek tek insanlardan oluştuğunu ve o tek tek insanların karşısındaki Almanları öldürdüklerini, korktuklarını, aşık olduklarını,

geceleri sığınaklarda Mayakovski şiirleri yada başka şiirler okuyarak geçirdiklerini ve sabahında kalkıp yeniden dövüştüklerini...

Hikaye budur esasen. Bek bu büyük hikayeyi çok da iyi bir yer yakalayarak anlatır. O büyük hikayenin tam kırılma noktasını, bir bakıma ucunu, yani topuk noktasını yakalar. Bütün Sovyet ordusunun en son gelip dayandığı ve artık geriye gidemeyecek olduğu yerden ileriye atılmasını, küçük insanların bu atılımın en büyük parçaları olduğu gerçeğini yakalar. Biz onları böyle yendik işte. Hikayemiz buydu, yenenler de böyle adamlardı.

Geliyorlar diye ödümüzün koptuğu da oldu, korkup kaçtığımız da. Üçümüz-beşimiz asla dövüşemeyecektik ama sekizimiz-onumuz yan yana gelince canlarına okuyabildik. Ayağa kalkmaktan korktuğumuz zamanlarda, bildiğimiz, inandığımız ve aslında olduğumuz şeyi birinin bizlere haykırdığı zaman, yeniden insanlaştığımız ve ayağa kalktığımız hikayemiz...

Bu anlamda Bek'in hikâyesi bende karşılığını buluyor. Hatta beni çok da duygusallaştırıyor. Tabi herkes için böyle olmadığını da biliyorum. Herkes için bir hikâyenin iyi olması için onun kolay tüketilmesi ve insanın yüzeydeki duygularına dokunması gerekiyor. Rodrigo'nun gitar konçertosuyla karşılaştığımızda aklınızda No Pasaran da kalabilir, koskoca bir hikâye de... Ben o senfonide sadece belki üç notayı hissedebiliyorum. Ama o hikâyede çok büyük bir yeri hisseden insanlar olduğunu da biliyorum. Bek'in kitabı bu anlamda benim için çok tanrısal bir şey.

Bütün O Karşı Propagandaya Rağmen Bek Beni Gerçek İnsanlarla Buluşturmayı Başardı

Ö: Siz ilk olarak ne zaman okuyabildiniz bu kitabı? Kitapla tanışma hikayeniz nedir?

B.Ö.: Ben bir de çok genç karşılaştım. Askeri lisede ikinci sınıf öğrencisiydim. '86 falan gibi bir tarih... Kitabın hala yasak olduğu 12 Eylül'ün toplumu ezerek geçtiği zamanlar. Askeri lisenin kütüphanesine bir şekilde savaş kitaplarını koymuşlar. İlginç olan da bu sanırım; ev basıp el koydukları, topladıklarını koymuşlar.

Bek'in kitabıyla askeri öğrenciyken karşılaşmış oldum böylelikle ben. Tarihsel olarak da böyle bir anım var kitapla. Aslında komünizmle karşılaşmış olduğum yer -çok garip- bir savaş kitabı oldu. İlk gördüğüm komünistler Aleksandr Bek'in komünistleriydi, Sovyet ordusuydu. Bütün o karşı propagandaya rağmen Bek beni gerçek insanlarla buluşturmayı başardı. O bunu başardığından beri gerçek insanları çok seviyorum.

Hayatım boyunca pek çok yerde, tamam burada durayım sonuna kadar dövüşeyim, dediğim olmuştur. Bu daha çok korkudan, cesaretsizlikten

olmuştur. Bu zamanlarda aklıma hep bu kitaptan bir bölüm gelir. Momışuli ile bir takım komutanı arasında geçen konuşmadır bu. Momışuli, takım komutanına; "Git Alman hattına yanaş, geçmelerine izin ver, bir kısmı geçtikten sonra ateş et, yayılmalarını sağla. Tam seni saracakları zaman oradan çık, üç dört kilometre ilerde bir kez daha dur, onlara bir kez daha pusu at, onlar bir kez daha sana gelsinler, tam sararlarken bir kez daha zıpla. Böyle spiral atarak git, vakit kazanalım." der.

Sonra da, anladın mı, diye sorar. Takım komutanı, anladım, der. Vuracağım ve son adama kadar dövüşeceğim. Hayır, der Momışuli. Az önce anlattıklarını tekrar eder. Sonra bir kez daha sorar, anladın mı diye. Anladım, der takım komutanı. Ama durup dövüşsem daha iyi olmaz mı, diye sorar. Momışuli, hayır daha iyi olmaz, der.

Hayatta pek çok defa spiral atmanın ne kadar önemli olduğunu, bunun da bir tür cesaret olabileceğini Bek'in hikâyesinde gördüm.

İnancın ve Kararlılığın Simgesi: Bir Çift Beyaz Eldiven

Yine kitapta bir beyaz mendiller hikâyesi vardır. Benim için korkunç bir hikâyedir bu. Bir bölüm komutanı vardır, adını şuan hatırlamıyorum, Zahitov olabilir. Çatışmanın çok kızıştığı bir anda makineli tüfekle giderken, araba devrilir, şu olur bu olur, adam kaçır. Çatışmadan kaçır. Momışuli onu yakalar ve kaçtığı için vurmaya kalkar. Çok güvendiği ve alay karargâhından kendi rütbesine yakın Kazak bir arkadaşı; "Aksakal yapma, askeri mahkemeye teslim et!" der. Kaçağı mahkemeye verir Momışuli. Aradan üç dört gün geçer, Momışuli mahkemeye gider bir bakar, adam hapistedir. Savcıya durumu sorar. Savcı, şunun damgası yoktu, şu eksikti, şunu tamamlanması gerek gibisinden ona bir takım bürokratik şeyler anlatır. Momışuli sinirlenir. Bu sırada kaçağın üzerinden çıkan eşyaları görür masanın üzerinde. Hapishaneye koymadan önce kaçak bölüm komutanının üzerindeki eşyalar alınmıştır.

Eşyaların içerisinde bir çift beyaz tören eldiveni görür. "Bu nedir?" diye sorar kaçağa Momışuli. Kaçak, "Yoldaş, savaşı kazanınca Berlin'de yürüyüş yapacağız ya, onun için eldiven aldım, başka bir yerde bulamayabilirim diye kantinde görünce aldım." der.

O eldiven bende öyle bir duygu yaratır ki, o askerin inancını o eldivende görürüm. Yani, herkesin Almanlar Moskova'ya giriyorlar dediği zamanda, yirmi iki yaşında bir askerin, kantinde bir çift eldiven görüp, Berlin'i aldığımız zaman tören yürüyüşü yapacağız, bir daha beyaz eldiven bulamam diye düşünerek beyaz eldiven satın alması kararlılığını düşünün.

**Nazım Hikmet/28'lerin Türküsü*

kemal
oruç

Yeni Başlayanlar İçin “Tiyatroyu Anlama” Rehberi

Her ne kadar tiyatro üzerine yazılan ilk eser Aristoteles'in "Poetika"sı olsa da tiyatronun kaynağı çok daha eski çağlara dayanmaktadır.

Bu yazıda günümüze kadar gelişerek gelen/gelişmeye devam eden tiyatronun neden var olduğu ve anlamı üzerine düşünelere yer vereceğim.

Tiyatro Neden Var?

İnsanın var oluşuyla birlikte kendini, keşiflerini, yaşamını, doğayla mücadelesini, yiğitliğini anlatma ve doğayı, yaşamı, varoluşunu, birbirini anlama ihtiyacı tiyatronun varlığını açıklayabilir. Diğer bir taraftan bilmemekten ya da algılayamamaktan kaynaklanan gizil korku ve bu korkuyu yenmek için taklit etme ya da yeniden yaratma da tiyatronun varlığını anlamamızı sağlayabilir.

Antik Yunan'da büyük bir ilgi gören tragedya Antik Roma'da zaman zaman değerini yitirse de Antik Yunan tiyatrosunu taklit etmesiyle gücünü korumuş, özellikle komedya türleri geliştirilmiştir. Ortaçağ'da kilise merkezine alınan tiyatro halka yasaklanmış, kilise tarafından daha çok dini öğelerin tanıtılması üzerine icra edilmiş, geliştirilememiştir. Rönesans dönemiyle birlikte yeniden halkın elinde değer bulan tiyatro özgürlüğe kanat açmıştır. Shakespeare, Moliere, Christopher Marlowe gibi büyük yazarların değerli yapıtları hala günümüzde okunmakta ve sahnelenmektedir. Sonraki dönemlerde de tiyatro toplumun yönlendiricisi olmaya devam etmiş ve günümüze kadar birçok türüyle varlığını geliştirerek sürdürmüştür.

İnsan Oynar

Oyunculuk insan varoluşunun temelinde oyunun bir ihtiyaç olarak yer almasından çıkar. İnsan oynar ve oyunu bunu bir anlatım yöntemi olarak kullanır. Bu da insanın var olduğu gündün bu yana oyunculunun insanlığın gelişimine bağlı olarak geliştiğini gösterir. Tiyatro sanatının sistemli hale gelmesi de oyunculunun gelişimini güçlendirmiştir.

İnsanların çoğu mutlaka tiyatronun içinde olmak istemiştir. Peki bunun asıl sebebi tiyatronun bir sanat dalı olması mıdır? Hayır, insanların amacı sadece bir sanat dalıyla ilgilenmek olsaydı, bu sanırım tiyatro olmazdı; çünkü en zor sanat dalı tiyatrodur. Diğer tüm sanat dallarını içerir; bu sebeple iyi bir beden, ses ve "beyin" eğitiminden sonra kişi diğer sanat dallarında(dans, müzik, resim vd.) da kendini eğitmek zorundadır. Tiyatronun içinde gerçekten yer almak isteyen kişiler bütün bunları yapar; ama herkes bütün bunları göze alamaz ve tiyatro işle-

rinde uhde kaldığı halde başka bir mesleğe yönelirler.

İnsanların tiyatro içinde yer almak istemelerinin temel nedeni " oynamak " tır. Yani tiyatronun temelinde " oyun " olmasıdır. İnsan oynar! Bir çocuk hiçbir alet, oyuncak vs. olmadığı halde tek başına saatlerce oyun oynayabilir; hem de hiç sıkılmadan. Oyun, henüz anne rahmindeyken, bize bahşedilmiş bir güçtür. Doğumdan ölüme kadar, başta kendimizi sonra dünyayı anlamak ve anlamlandırmak adına, bu gücü kullanırız. Fakat anlamlandırmaya çalıştığımız dünyanın katı kuralları, yaşamı eğlenceli ve yaşanılır kılan gücümüzü, oyunu, bizden alır ve bizi anlamsızlığın içine hapseder!

Bu yüzden insan bir zamanlar sahip olduğu " rahatça " oynama olanağını tekrar elde etmek ister. Özellikle tiyatrodaki yaşamın kendini oynamak her insanın arzu ettiği bir şeydir!

Sorgulamak ve Hayatı Anlamlandırmak

Tiyatro hayatı anlamlandırmak için var olan bir felsefe yöntemidir. Felsefe sorgulamamızı sağlar. Bir tiyatro oyunu da çeşitli kodlarla örülüdür; bu kodları çözümlmek ve anlamak için sorular sorarız. Aynı şekilde sahneleme için yeni kodlar yaratırız ve alt metinle birlikte yeni anlamlar üretiriz. Bu süreçten onlarca kez geçen birey yapıcıdır; hayatın içindeki kodları çözümlmek, anlamak ve yeni anlamlar üretmek için çalışır.

Bertolt Brecht, Aristoteles ve Stanislavski'nin aksine, tiyatrodaki izleyicinin ona gösterilen oyunu sorgulamasını ister. İzlediğinin bir oyun olduğunu her an bilmesi, uyanık kalması ve sunulanı yargılamasını ister. Böylece izleyici oyundan hazır cevaplarla değil, soru işaretleriyle çıkar ve gerçek hayatta bu soruları cevaplamak için mücadele eder. Tiyatro izleyicinin sorgulama becerisini geliştirir ve gerçek

hayatta da sorgulayarak hayatı anlamlandırmasını sağlar.

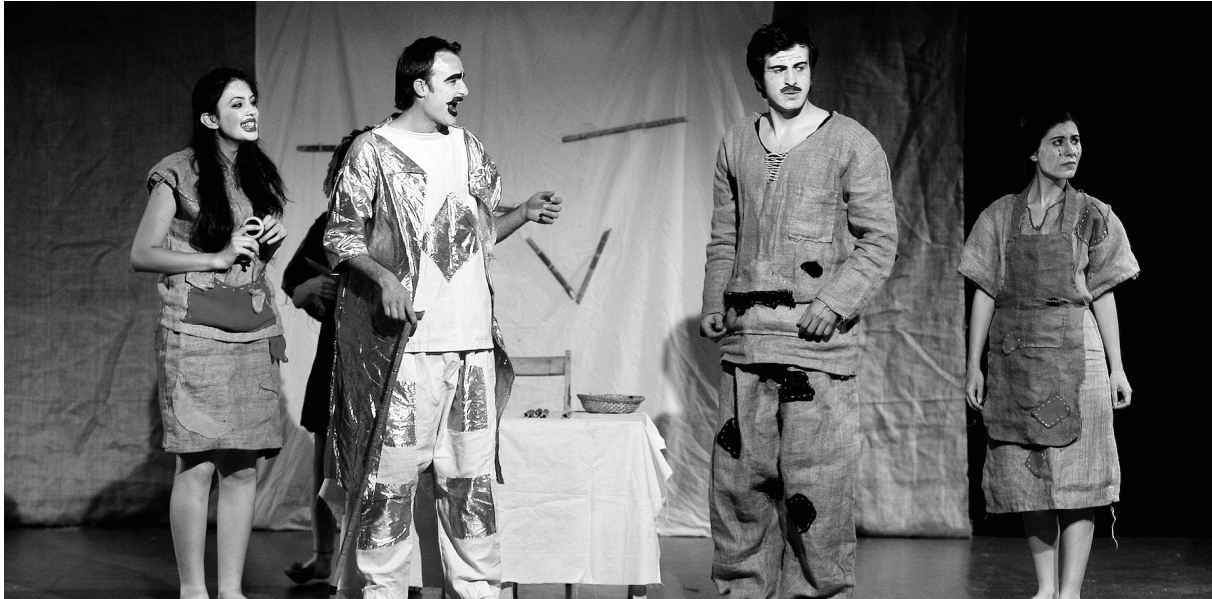
Düşünceleri Somutlaştırmak

Her insanın kafasında bir yığın düşünce " dağınık " bir şekilde dolaşır. Bu düşünceleri toparlamak ve bir biçime dönüştürmek de oldukça zordur. Bu dağınık düşüncelerden işimize yarayanları çekip almak, düzenlemek ve yararlı bir biçimde kullanmak için zaman harcarız. Bu işi kısa zamanda yapabilmek yani pratikleştirmek için de tiyatro iyi bir yöntemdir. Çünkü tiyatro sanatının temelinde bir düşünceyi somutlaştırarak insanlara sunmak vardır. Yazar düşünür ve bu düşünceyi somutlaştırmak için yazar; yönetmen yazıdaki somut durumu ve yazının temelindeki -soyut- düşünceyi anlar ve gereğince daha da somutlaştırarak oyunculara aktarır. Oyuncular da aktarılan bu düşünceyi, daha da anlamlandırarak ve somutlaştırarak insanlara sunar. Bir tiyatro sanatçısı hayatı boyunca yüzlerce tiyatro oyunu somutlaştırır ve farklı düşünce biçimlerine sahip olur. Bu sebeple tiyatro sanatçısı her yeni oyunda başta kendini ve sonrasında diğer insanları daha da geliştirir.

Hayal Gücü ve İmgelem Becerisini Geliştirmek

Bir oyunu yazarken de sahnelerken de oyundaki bir karakteri canlandırırken de insanlar imgelemi kullanır. İmgelem olabilecek olan şeyleri yaratma becerisidir. Öncelikle insanlar hayal kurar ve bu hayalleri kontrol edip bir biçime dönüştürebilmek için de imgelem yapar. Zihinde oluşan imgelerin tıpkı yapbozun parçaları gibi doğru bir şekilde bir araya gelmesiyle sanat eseri ortaya çıkar. Oyuncu bedeniyle imgelediği karakteri canlandırırken aynı zamanda zihin-beden uyumunu da geliştirir.

Yazar imgeleyerek yazdığı oyunu yönetmene

verir. Yönetmen (mümkünse dramaturg eşliğinde) bu oyunu bir sıçrama tahtası olarak kullanır ve alt metni imgeler. Oyuncular da bu alt metnin yaratımına ve görünür olmasına imgeleyerek dahil olur. Son olarak izleyici bu imgeleri alır ve oyuna dahil olur. Tiyatronun gerçekleşmesi için izleyicinin var olması zorunludur. Oyun sırasında izleyici de imgeleyerek oyuna dahil olur, oyunun gerçekleşmesini ve tamamlanmasını sağlar.

Kontrol Etme ve “Şimdi”nin Gücü

Her insan gelecekte neler olacağını merak eder; aslında gerçekten merak ettiği gelecekte kendisinin ne olacağıdır. Geçmişindeki tecrübeleri bugüne aktarabilen insan bu tecrübelerin getirdiklerini olumlu bir biçimde kullandığı sürece geleceğe bir şeyler bırakabilecektir. Bunları yapabilmek için kişinin kendini ve çevresini kontrol edip bir dengede tutması gerekir; bunu sağlayacak olan kontrolü ise “şimdi”nin farkına vararak sağlar. İnsan, yaşamındaki iki temel güç olan “mantık” ve “duygu” çatışmasından olumlu bir şekilde yararlanabilmek için, bu iki gücü kontrol etmelidir. Mantığın ve duygunun kontrol edilerek kullanılması da insanın yaşam dengesini oluşturur. Geleceğimizi belirleyen kararlar geçmişten yararlanarak; ama daha çok “şimdi” var olan durumlardan etkilenecek alınır. Doğru karar insanı iyi bir geleceğe götürür. Karar anında mantık ve duyguları kontrol edip onlardan sağlıklı bir şekilde yararlanmak çok önemlidir.

Bir tiyatro sanatçısı da mantık ve duygu çatışmasından doğru bir şekilde yararlanmayı bilir. Daha başta bir oyun metnini incelerken daha çok mantıkla yaklaşır ve metnin temelindeki düşünceyi ve öğretileri ortaya çıkarır. Bunu sunmak için de, prova aşamasında, yine mantıksal bir yaklaşımla bir harita(reji) ortaya çıkarır. Bu sunumu canlı kılabilmek için de duygularını kullanır. Oyuncu, oyun içinde bir karakteri canlandırırken hem gerçekten o karaktermiş gibi davranır/hisseder hem de bunun sadece bir oyun olduğunu bilip, oyunun bütününe bağlı kalarak herhangi bir hata yapmamak için “şimdi”nin farkında olur ve kendini kontrol eder.

Bunu şu örnekle daha da somutlaştırabiliriz: Yüzme öğrenen bir kişiyi düşünün. Başlarda, göbük hizasında olan suda, çoğunlukla teknik bilgilerle suyun üstünde durmaya çabalar; nasıl kulaç atacağını, ayaklarını nasıl çırpması gerektiğini hesaplar. Bunu devamlı dener. Sonunda onu suyun derin kısmına bırakırlar. Artık tamamen suyun içindedir; su bütün bedenine dokunmaktadır. Ama bir tek baş dışarıdadır! Suya batan bedeni baş, kontrol ederek, suyun üstünde tutar.

Kendini Var Etme ve Değer Üretme

Günümüzde, ülkemizde milyonlarca insanın özellikle ekranda oyunculuğu deneyimlemek istediği gözlemlenmektedir. Bunun ilk sebebi görünür olmak, varlığını geniş kitlelere kanıtlamak, ikinci se-

bebinin de çok para kazanmak olduğu düşünülmektedir. Oyunculuğu profesyonel olarak yapan, eğitilmiş insanların durumu ise kapitalizme yem olmadığı sürece, dönemine göre, iyi ya da kötü olabilmektedir. Uzun süreçte baktığımızda ise; kapitalizmin güzelliğini, bedenini ve becerilerini sömürdüğü insanların bir süre sonra göz önünden kaybolduğu; iyi bir donanıma sahip olan, sanat ve toplum için direnen, ilkelerini koruyan oyuncuların ise onlarca yıl varlığını koruduğu görülmektedir.

Kendini var etmek, değer üretmek demektir. Kendini var eden kişi çevresinin de değer kazanması için çalışır. Tiyatroda değer üreten kişi hem sanatının hem de toplumun gelişmesi için mücadele eder. O bir üreticidir. Şöhret tutkunu kişi ise tüketicidir. Kendi varlığını bu şekilde sağlamaya çalışırken değerlerin yitmesine neden olur.

Birlikte Olma ve Üretme İhtiyacı

İnsan tek başına; ama diğer insanlara bağlı olarak yaşayan bir varlıktır. Yalnızlık hiç kimsenin istemeyeceği bir durumdur. Zira en büyük bunalımlar yalnız kaldığı zaman ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden insan, diğer insanlarla bir paylaşım içinde olmak ister.

Tiyatro da kolektif bir iştir. Tek kişinin oynadığı bir tiyatro oyununda bile birçok kişi bir arada çalışır. Prova sürecinde -belki- yazar, yönetmen, oyuncu ve teknik elemanların birlikteliği söz konusuysen, sahneleme sırasında bu birlikteliğe seyirci de dahil olur ve bu birliktelik büyük bir uyum içinde devam eder.

Buna şu örnekle değinmek yerinde olur: Sahne ya da çalışma mekanı bir tarla ve oyuncular da bu tarlada çalışan işçiler... İşçilerin bir kısmı tarlayı sürer, ürünü eker; bir kısmı tohumu atıp sulamayı yapar. Bazıları ilaçlama yapar. Başka bir kısım yorulan işçilere yemek yapar, su yetiştirir. Çalışmalar devam ettikçe ürün yetismeye başlar. Ürün olgunlaşır ve pazar yerinde sergilenir. Bu ürünlerden kazanılan para, tarladaki tüm işçilerin hakkıdır. Bu örnekte olduğu gibi bir tiyatro oyununun ortaya çıkarılması için de birçok farklı işin yapılması gerekir. Aynı mekanda, aynı ya da farklı işler yapılır ama hedef aynıdır. Sonuçta ortaya çıkan oyun, ortak üründür ve seyircinin alkışı tüm görevliler içindir. Ürünü yetiştirmek de paylaşmaktan ve özveriden geçer. Nasıl ki her şey tam yapılmasına rağmen tarla sulanmayınca ürün kurursa, örneğin birlikte alt metin yaratılmadığında ya da ışık görevlisi oyuncuya ışık vermediğinde de aynı eksiklik yaşanır.

Sahne üzerindeki bir takım oyununa ayak uyduran oyuncu, rol arkadaşının eksikliğini kapatır, herhangi bir aksilikte onun yerine geçebilir. Bir diğerinin makyajını yapar, kostümünü giymesine yardım eder. Dekorcu, ışıkçı, müzikçi, kondüvit, suflör, oyuncular, yönetmen, tiyatro kolu öğretmenleri ve hatta seyirci belli bir sistem içinde bir-

rini tamamlayan bir bütünde çalışırlar. İşte bu durumlar da empati yeteneğini geliştirir.

Kendini geliştiren bireylerin oluşturduğu toplumlar çok daha sağlıklı ve güçlüdür. Tiyatroda herkes kendi işini çok iyi yaparsa ortaya çıkacak olan tiyatro oyunu da çok iyi yapacaktır. Kendini bu tiyatro disiplinin içinde geliştiren birey topluma sağlıklı bir şekilde dahil olup bu toplumun gelişmesini sağlayacaktır.

Yarım Kalmışlığı Tamamlama ve Empati

İnsan her zaman kendini arar; aslında aradığı olanmadığı ama olmak istediği kendisidir. İnsan tatminsizdir; sahip olduğu konumdan memnun olmaz ve mutlaka daha ötesini ister. Ötesine ulaşamadığında ise çoğunlukla kendi eksiklerini tamamlamak yerine başkası olmak ister. İnsanların çoğu, bir yanını, hep olmak istediği başkalarıyla yaşar!

Bir tiyatro sanatçısı hayatı boyunca yüzlerce oyunda yüzlerce karaktere hayat verir ve bir anlamda "başkası olmayı isteme" durumunu yener. Karakterleri var edebilmek için binlerce insanı inceler; karakterin özelliklerini tek tek ortaya çıkarır. Bütün bu süreçte sanatçı elbette kendi özelliklerinin de farkına varır, eksiklerini tamamlar ve insan kimliğini oluşturur.

Başkası olabilmek, bize sunulan yarım kalmışlığı ortadan kaldırır. Toplumdaki diğer bireyleri anlayabilmenin en iyi yolu "onlar" olabilmektir. Sahnede "başkası" olabilen oyuncu sahne dışında da "başkalarının" neler düşündüğünü anlayabilir duruma gelir. Böylece kişinin empati kurma becerisi artar.

Aynı şekilde bir tiyatro oyununu izleyen seyirci de kendini sahnedeki karakterin (belki oyuncunun da) yerine koyar. Onunla duygulanır, tartışır, sorgular... Böylece izleyenin de empati kurma becerisi artar.

Estetik Kaygı

Estetik bir düşünceye ve estetik bir görünüme sahip olmak her insanın isteğidir. Bu yüzden ki estetik olana herkes hayranlık duyar. Sanatın temelinde de mutlaka estetik kaygı yatmaktadır. Örneğin bir tiyatro oyununda dekor, kostüm, ışık ve müziğin uyumundaki estetik denge oyuncuların estetik tavırlarıyla bütünleşmektedir. Bir tiyatro sanatçısı hem kişiliğiyle hem de sahnedeki tavrıyla mutlaka estetik kaygı taşır. Bunun sebebi sahnelediği oyunu mutlaka birilerinin izliyor olmasıdır. Tiyatro bir güzel sanattır ve estetik olan güzeldir. Yani insanların tiyatro oyununu seyretmesinin sebeplerinden birisi de onun güzel olmasıdır. Bu estetik bütünlük içinde tiyatro sanatçısı da bir estetik tavır kazanmıştır ve sahne dışındaki yaşamında da bu tavrı sürdürür.

Tiyatronun içinde olan kişi sadece oyunculukla yetinmeyip diğer sanat dallarıyla da ilgilenmek zorundadır. Örneğin tiyatro sözünün ilk biçimi şiir-

seldir. Shakespeare oyunlarının çoğu da şiirsel bir dille yazılmıştır. Dekor yapımında resim ve heykel sanatından, fotoğraftan yararlanılır. Müzik ve dans tiyatronun içinde olup vazgeçilemeyen sanat dallarıdır. Pantomim ve hatta sinema da tiyatronun içinde yer alabilir. Dolayısıyla tiyatro yapan kişi diğer sanat dallarını da öğrenmiş olur. Tüm sanatların temelinde olan estetik sanatı icra eden kişinin kendisine de yansır. İnsan sanatla güzelleşir ve iyileşir.

Daha İyi Bir Dünya Yaratma Düşüncesi

İnsanların bir arada yaşayabilmesi için kurallar koyulmuştur. Bu kurallar estetik kaygı içeren görgü kuralları olduğu gibi, uyulmadığında, cezalandırmayı esas alan hukuk kuralları da olabilir.

Oysa erdemli insanlar bir arada yaşamak için bu kuralların dikte dilmesine gerek duymaz. Kişinin kendini tanıması, tamamlaması, sahip olduklarıyla yetinebilmesi, çevresini geliştirme çabası ve başka insanlarla empati kurması birlikte yaşayabilmek için yeterlidir.

Bir tiyatro sanatçısı da yazının bütününde anlatılan özellikleri edinmiş erdemli kişi olarak var olduğu topluma yararlı bir şekilde katılır ve bu toplumu geliştirir. Sanatçı yerelden evrensele ulaşan bir bakış açısıyla hareket eder ve var olduğu toplumu daha yaşanılır bir dünya yaratma çabası içine iter.

Tiyatronun toplumun kalkınmasını şu şekilde sağlayacağı düşünülmektedir: toplumu oluşturan bireyleri değiştirmeye başlayarak... Tiyatro yapan da izleyen de o anda canlı olarak bu olayı yaşamaktadır. Tiyatro yapan kişi kültürel anlamda zaten kendini bir üst kademeye koymuştur. Oyunu izleyen kişi de mesajı önce kendi alır ama sonra başkalarına taşır. Çok beğendiğimiz bir oyunu başkalarına da anlatmaz mıyız? Ama bu yetmez! Bilinçli izleyici sadece beğenmekle kalmaz, eleştirmeyi de, geliştirmeyi de bilir. Mesajın yayılmasına yardımcı olur. Böylece oynayan konuşmasıyla, duruşuyla ve kültür birikimiyle çevresindekilere örnek olur. İzleyen de öğrendikleriyle önce kendisini sorgular, yaşadığı toplumu, sonra evreni sorgular, yaydıklarıyla da tiyatroya ve topluma hizmet eder.

avaşîn

Bir Dağ Öyküsüdür Bizimki

*Tarihin rahmine
bir çığlık gibi yazıldı adın
Ve ayaklanan kuşlar gibi gülüşün
Gibi maviydi sesin
De ki Sverdlov'u bu toprakların
De ki avuçlarında nar ağacı
Kimliği esmer çocukların...*

Adını duyduğum sokakları hüzne vuruyorum. Adımlarım eksik ve ağırlı. Seni söylüyorum tüm şarkılar dilinde. Seni yazıyorum tüm sloganlar eşliğinde. Ve seni diyorum tüm çiçekler içinde. En çok seni diyorum... Sonra sus oluyorum, ellerim çağırıyor bu vedayı. Bir aşkın komünarı oluyorsun, yürüyorsun.

Burada, seninle daha kırmızılaşan bu meydana oturmuş, ilk merhabamızı düşünüyorum. Okuduğum romanlardan çıkmış, gelmiş gibiydin. Dişlerinde yaşamak dolusu bir gülümseme taşıyordun. Çok çocuktun, çok büyüttün. Ağzında milyonlarca kitap sayfası biriktirmiştin. Bir kez görmüş ve bilmiştim seni. Başkaca bir halin vardı. Ki başkaca hali olanlar, hep böyle çırılçıplak bir kimlikle dolaşırlar. Hep böyle suçüstü bir güzellikle yakalanırlar. Ve ah ben seni düşünüyorum. Sesinin yankısı dolaşüyor bulvarları. Ah ben seni düşünüyorum. Yoksul çocuklar sarıyor karanlıkları. Ve ben en çok senin sesine yakıştıyorum mümkün sevdaları. Saçlarında yağmurlu bulutlar görüyorum birdenbire. Rüzgar çağırıyor, sen gidiyorsun.

Dedim ki; ey İstanbul! Beni duyuyor musun?

Bir dağ öyküsüdür bizimki / kentlere sığmayan. Anlıyor musun?

Şimdi sen, bir sınır bozguncusu diye mi geçtin kayıtlarına resmi ezberlerin? Yani sen şimdi en güzel sureti iken hepimizin? Yani sen şimdi...ah Kenan. Hiçbir kara dokunamaz senin bembeyaz iyiliğine. Hiçbir çirkin yaklaşamaz yeryüzü azınlığı güzelliğine. Bunu bilmelisin. Ve ben yine yol sürüyorum, içimdeki sınırsız ülkeye. Uslanmaz şiirler büyütüyorum koynunda yeni doğumların. Ayışığı şahidim. Bunu da bilmelisin.

Düşlerim, tanığıdır ellerinin. Ve o meydanlar ve sokaklar ve kitaplarca yemin... Gençcik isyandı sesin kentler içinde. En öndeydin. Bizimdin. Ve daha...ve hala... Yaşama anlam, anlama yaşam katmak diye yazıldı kısa tarihin. Eksilmeyeceksin. Asla!

Ve sana şunca suskun/ Amed diye bir şehir/ diye sevinci hep eksiktir.

Kayda geçsin.

Destan-ı İlan

ergül
çiçekler

I
Şimdi işgal altında
Kan açıyor bütün çiçeklerimiz
Eskiden gül kokardı
Leylak ve nergis
Şimdi genzi yakan asit.
Neredeydiniz?
Onları savunanlar vurulurken.

Elbette geçecek bu günler
Postallı zulüm yenilecek
Ve napalm yanıklarından
Özgürlük yeşerecek yeniden
İşte o zaman
Zeytin ağacının köküne
Emanet ettiğimiz yoldaşlar
Yeryüzüne geri dönecekler

Biter mi sandınız
Biter mi hiç bizimkiler
Yaşarken sizi milyonlarca kez yenenler
Öldüklerinde mi size yenilecekler?

Onlar neferdi
Vurularak düştüler toprağa
Girdiler usulca onun kara karnına.
Dönüştüler orada mağmaya.

Dönüyorlar işte yanardağlar gibi
Yandıkça dağlanan dağlar gibi
Sizi yakan dağlar gibi
Sizi yakacak o dağlar gibi

Ve I
İlan edildi ki
“İki iki daha dört etmez.”
Bundan yüz elli sene önce
Paris'te bir duvara
Yazdı bunu Komüncüler
Haklıydılar!...

VIII

Su kendi yatağında çağlar
 İnsan kendi kalbinde
 Kalp o aşkın ateşinde
 Bitmez savaşının öyküsü, bitmez
 Bir satırı burada yazılır
 Bir satırı Bolivya'da
 Tunus'ta yasemen kokusudur
 Japonya'da karagül
 Dicle'de bir çocuğun gülüşü
 Ararat'ta göğün son sınırını döven
 Bir kartal kanadı
 Ve maden ocağında bir proleter
 Durmaz, durulmaz, durdurulamaz bu öykü

Zaman damla damla eritirken
 Zulmün kanlı duvarlarını
 Ritmini bulur bu öykü
 Nişancının tetik parmağında
 Sonra bir kez daha
 Ve bir kez daha
 Kesilmiş kuru dallar gibi
 Düştükçe işgalcilerin cansız gövdeleri.

Nişancı
 Yel olur, nereden estiği sezilmez
 Su olur, nereden aktığı bilinmez
 Taş olur, nerede olduğu görülmez
 Bastığı toprak, dokunduğu yaprak
 Saklandığı oyuk
 Saklar sırrını vermez ele

Nişancı
 Sessizce sızar düşman hatlarına
 Varlığı kesin, yeri meçhul
 Sonra birden, hiç beklenmedik bir anda
 Bir tutam barut alev alır.
 Dönüşür endişe korkunun seline
 Nişancı, kendi dilinden bir selam yollar
 Der ki: "Dünya alem bilsin ki,
 Kimse çiçek sunmaz işgalciye!"
 Sonra bir tutam barut daha alev alır
 Sonra bir tutam daha
 Sonra tutam
 Daha
 Da...
 Çok sürmez saklar rütbelerini
 Er kaputlarının altına
 İşgalci komutanlar
 Ama nafile
 Yanındakine bakar Nişancı
 Ötekini tanır
 Ve o an
 Bulur hak ettiğini bir işgalci

Ve VIII

Ve
 İlan ediyoruz ki

Bundan böyle
 Dünyanın neresinde olursa olsun
 Bir karış toprağa
 Dikilirse bir zeytin fidesi
 İşte orasıdır.

IX
 Rimela'dan Güneye yürür Sevdasıyla
 Kenani'de hüküm keser
 Sırrım'de uygular
 Gündüz güneşin, gene yıldızların şahitliğinde
 Sessizce yazar bir destanı
 Sözü yoktur bildik bir dilde
 Söze gerek de yoktur
 Çünkü; gerçek neferler yaptıklarıyla övünmez
 Usul ama korkusuz, sarsıcı ama görünmez
 Yazılır bu destan
 Sonrakiler okusun diye
 Okur da, selamlar Nişancıyı
 Ulu çınarlar yerden göğe kadar.

X
 Ne tereddüt ne ikilem
 Sadeliğiyle büyük savaşçıların
 Göğün mavisi kadar berraktı
 Ama siyah ve beyaz gibi değil
 Onun zihninde her rengin bir yeri
 Her tonun bir değeri vardı
 O, bir işçiydi
 Ve bir işçinin yüreğiyle sarıldı kavgaya
 Ve böyle de yürüdü, sonuna kadar.
 Böyle söyletti çeliğe
 Özgürlüğün ezgisini
 O ezgi ki
 Bir kıtası kumandan Guevara'dan
 Diğeri 936 İspanya'dan
 Deniz söylemiş en güzel yerini
 Sesine ses vermiş
 Filistin'den Teğmen Ali
 Diyor ki bu ezgi: "Dünyanın neresinde faşistler Yürürse bir halkın üstüne
 Biz orada olacağız.
 Her zaman, çarpışacağız sonuna kadar
 Ya kaybedecek cellatlar
 Ya / da
 Kaybedecekleri güne kadar sürecek savaş."
 İşte şimdi bu ezgiye
 Son bir kıta daha yazdı
 yoldaşlar.

Her gidenle biraz daha uzayıp giden
 Bu ezgi bizim ezgimizdir.
 Fars'ta bir Acem şairinin
 Şili'de sokakları zapt eden öğrencilerin
 Yemen'de silaha sarılan devrimcilerin
 Ve Savana güneşi yanığı teniyle
 İnci dişli kardeşlerimizin dilinde
 Söylendikçe çoğalan / çoğaldıkça çağlayan
 Bu ezgi, bizim ezgimizdir.

Ve IX
 Ve
 İlan ediyoruz ki
 Bundan böyle
 Nerede bir kalbe düşerse bir aşk
 Nerede tutuşursa
 Bir kıvılcımla
 Bir tutam yangın
 Nerede
 Düşerse umudun yağmur
 Damlaları
 İşte
 Orasıdır.....

Ve X
 Ve
 İlan ediyoruz ki
 İşgali ölüme
 Esareti
 Özgürlüğe çevireceğiz
 Ve
 Bizim payımıza
 Özgürlük düşecek!

XI

Daha bitmedi sözümüz
 Hala aynı ateşle yanar özümüz.
 Bu bizim ne ilk ölümümüz
 Ne de son sözümüz
 Kaldırın ağıtları günün ortasından
 Göğe dolan gri bulutları, silin gitsin
 Bu bizim yasımız değil
 Vurulsa da yoldaşlar
 Düşsekte toprağa
 Yine de yaşayan biziz
 Ölen ise cellatlar
 Çünkü biz, darağaçlarında ölümü
 Zindanlarda zulmü
 Ve gökten ateş kusan metal kanatlı
 Yüreksiz orduları yendik

XII

Son görevinden daha dönmedi Nişancı
 Öldü dese de resmi ajanslar
 Hala cansız bedenleri düşüyor yerlere
 Rütbelerini gizleyen komutanların
 Hala ansızın, bir anda, bir yerde
 Bir kurşun çınlaması duyuluyor
 Bir tutam barut ateşiyle
 Ve bu yangınlardan sağ çıkabilen
 Birkaç zeytin ağacı
 Tanıklık ediyor bu destana,
 Sessizlik yemini ile.
 Resmi ajanslar yalan söylüyor
 Son görevinden daha dönmedi Nişancı.

XIII

Şan olsun önden gidenlere!
 Söz olsun ki
 Onlar son görevlerinden dönene dek
 Bekleyecek onları ulu çınarlar
 Ve anlatacaklar öykülerini herkesi
 Duydukça adlarınızı, her seferinde
 Kalkarak ayağa, eğilerek gökten yere
 Ve uzanarak yerden göğe
 Sizi selamlayacak yoldaşlarınız
 Söz olsun ki
 Siz dönene değin, sürececek destanınız
 Ve bir tek yürek
 Uslanmayacak ortasında kavganın
 Şahit yazacağız gökyüzünü
 Geceyi ve günü
 Dağları ve sokakları
 Her çiçek yaprağını
 Her deniz dalgasını
 Her uçan kuşu
 Her düşen damlayı
 Ardınız sıra yürüyeceğimize...
 Ve
 Son
 Görevinden
 Dönmedi

Ve XI

İlan ediyoruz ki

Bağrımıza toprak
 Basmayacağız
 Ve
 Sessizlik içinde
 Anmayacağız
 Vurduğunuz yoldaşları!

Ve XII

İlan ediyoruz ki
 Bundan sonra, hiç bir yer
 Ne ulaşamayacağımız kadar uzak
 Ve / ne /de güvenli olacak
 Dokunduğunuz el
 Geçtiğini yol
 İçtiğiniz su kadar
 Yakın olacağız size
 Şimdi hesap vakti

Ve XIII

İlan ediyoruz ki

Sorulmadık bir tek hesap
 Kalmayacak
 Düşen her canın
 Ve kırılan her dalın
 Ama
 Öyle
 Uzaktan değil
 Menzil-î yakından
 Da
 Daha
 Yakından
 İki kaşınızın arası kadar
 Yakından!...
 Son
 Sözlerini
 Söylemedi

Ve Bizim Bir Haziranımız Bir Yıl Kadar Yetecektir Dünyaya

ayıışığı
ekin sanat
derneğı

*"ve bizim bir haziranımız
bir yıl kadar yetecektir dünyaya
çünkü yoğun ve ateşle yaşanmış
çünkü ellerimiz, başımız ve kanımız
hayasız pençelerini kokuyla gizleyen
bir olgu olmayacaktır sana
ölülerimiz toplanacaktır
doldurulan bir kıyı gibi."
T.Uyar*

Bu toprakların yetiştirdiğı üç sosyalist sanatçı; Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Ahmed Arif... Bir Haziran ayında hayata gözlerini yuman üç güzel insan... Onları anmak, Ayıışığı Ekin Sanat Derneğı gibi onları kendine deniz feneri bilen bir yer için de ancak onların dizeleriyle mümkün olabilirdi.

3 Haziran 1963: Hayatı inandıkları uğruna zindanlarda geçen Nazım usta, memleket hasretiyle yaşama veda etti. Her fırsatta zindana mahkum edinen Nazım, kendi şiirlerini okuduğı için suçlanan ve tutuklanan Orhan Kemal ile karşılaştı zindanlarda.

2 Haziran 1970: Nazım'ın ardından yazmaya devam eden Orhan Kemal, tüm açlığı, sefaleti, yoksulluğı ardında bırakarak yumdu gözlerini. Türkiye edebiyatına koca bir miras bırakarak ayrıldı aramızdan.

2 Haziran 1991: Toplumcu gerçekçiliğın ustalarının izinden giden Ahmed Arif de düşündüğü gibi yaşadı, yazdı, söyledi ve leylak ve tomurcuk kokuları arasında yaşadığı gibi yalınlıkla gitti dünyadan.

Bir Haziran günü Abdöcan, kıpkırmızı gözlerle düştü yere...

Bir Haziran günü Ethem, Ankaralı bir işçi; yanı başımızda vuruldu Kızılay meydanında, yumruğı sıkılı...

Bir Haziran günü Mehmet, ayaklanan halkın üzerine sürülen bir arabanın altında can verdi...

Bir Haziran günü dövdüler Ali'yi ıssız bir sokakta...

Bir asker bir Haziran günü vurdu Medeni'yi.

O Haziran günlerinde ayakta olan ODTÜ için çıktığı sokakta katlettiler Ahmet'i.

Bir Haziran günü güneşi getirmek için çıktı evden Berkin,

Hep birlikte getirdikleri o güneş şimdi hepimizin ellerinde.

Haziran'da kaybettiğimiz tüm aydınlarımız, dostlarımız, yoldaşlarımız, arkadaşlarımız için okuduk ustaların şiirlerini. 3 Haziran 2018'de, tüm Haziran'lar için her birimiz ayrı bir özlemi, ayrı bir hasreti dile getirdi.

Ayıışığı, bir Haziran günü, dostların arasında ve güneşin sofrasında, "Haziran'da ölmek zor" diye haykırdı.

hinar

Rüzgarın Masalıyla Uyuyan Çocuk

Takvimin icat edilmediği
Günlerin saatlerin hesaplanmadığı
Mağara resimlerinin çizilmediği
Çağların olmadığı zamanlarda
Rüzgarın masalıyla uyuyan çocuğun hikayesine uğradın
Hoşgeldin insan.

Sakin umutların uyuduğu dağlarda
Zulüm adlı ot yeşermiş
İnsanın henüz konuşmadığı
Henüz ayrışmadığı o çağlarda
İnsanlar ot toplar yermiş
O vakit kavgalar etmeye ,
Parça parça ayrışmaya başlamışlar

O vakit rüzgarın masalıyla uyuyan bir çocuk varmış
Gece siyahında saçları
Nergis gibi kokusu
Böğürtlen misali gözleri varmış
Diğerleri gibi zulüm otunun kokusunu, tadını bilmezmiş
Birgün insanların kıyasıya kavga ettiklerini,
Birbirlerini öldürdüklerini görmüş
İnsanlardan uzaklaşıp dağlara sığınmış
O vakit rüzgarla arkadaşlığı başlamış
Rüzgar gezer dolaşır, evrende olanları çocuğa anlatırmış
Çocuk pür dikkat onu dinler
Sonra düşlere dalarmış.

Bir zaman gelmiş ki rüzgar hep üzgün
ve durgunmuş
Sormuş çocuk rüzgara
Rüzgar dile gelmiş;
Şeyh Sait'in dar'da sallanan eteklerine yüzünü sürmesini
Dersim'de mağaralara sığınan çocuklara masallar anlatmasını ...
Sonra susmuş
Ve onları kurtaramamasına yanmış
Rüzgar tüm bunlardan kıl payı kurtulmuş.

Sonra günlerden bir gün Koçer'den geçmiş
Yaşlı ananın ağıtlarına kulak kabartmış
O ovada bir çocuk doğmuş
Adı Karasungur
Rüzgar o çocuğu görememiş
Sadece ananın anlatımından dinlemiş

Rivayet oymuş ki;
 Bu çocuğun gölgesi dağ,
 Sesi rüzgarın çılgılığı ,
 Teni güneş,
 Eli toprakmış.

Karen dağlarla kaplı olduğundan bu
 ağıdı bir tek rüzgar işitmiş
 -Karar; dağların sevdalısı olduğu bir ova-
 -Kavuşmamışlar, kara sevda olmuş-
 O yüzden bu hikayeyi bir çocuk,
 Bir de rüzgar bilirmiş.

Ana bir ağıt tutturmuş;
 Karasungur, bedeni gül yoncam
 Her gün yüzümü dönüp kelle kestiğim ziyaretim
 Vadilerimde boy veren viyal ağacım,
 Dağları lüle lüle ayıran yollarım,
 Kalk!
 Ve rüzgarın masalını anlat!
 Çocuklar sesiyle büyüsün,
 Analar sesinle avunsun,
 Babalar 4 köşe şapkalarını gözyaşlarına siper etsin.

Karasungur;
 Dağlara güzelliği ekerken hayal oldu.
 En son bir gelinin kinasının altına
 Gömüldüğü söyleniyor.

Adı:Karasungur
 Kod adı:Rüzgarın masalıyla uyuyan çocuk

zindan türkü söylüyor

lütfiye
burcu
kara

İnsanlıktan Mektup Var

Merhaba Sevgili dostlar;

Bu mektubu son dönemlerde hakkımda yayılan asılsız iddialardan dolayı yazmaya ihtiyaç duyuyorum. Hakkımda duyduklarım beni oldukça üzdü. Tarihin kara ve tozlu sayfalarında gezindim bu olayın bir benzeri yaşanmış mıdır diye. Tam olarak aynı olmasa da benzeriyle karşılaştım. Bir dönem yeni doğan kız çocuklarını gömerlermiş diri diri, "büyümesin" derlermiş. Kız çocuklarının büyümesi umudun büyümesiymiş çünkü. Hakkımda söylenenler de buna benziyor işte, "insanlık ölmüş" diyorlar. Yaşarken toprağın altına gömmeye çalışıyorlar beni/bizi vicdansızca. Bu söylemlerin kim tarafından, ne amaçla yayıldığını biliyorum. Bizi unutturmaya çalıştıklarını da... Tarihin doğal akışıdır bu "insanlık" ölürse, "umut" da ölür. Bu söylemleri yayanlar umudumuzu toprağın altına sessiz sedasız gömmeye çalışanlardır. Bakın, yaşadığımı kanıtlayayım size birkaç olayla; yüreklerinizin en derinlerinde yaşadığımı.

Yıl 2013, aylardan Mayıs. Son günlerini yaşıyorduk Mayıs ayının. Hepimiz farklı gerekçelerle sokaklara dökülmüştük hani, barikatlar yükselmişti dört bir yanda. İnsanca bir yaşam inşa etmek için cesaretimizi kuşanıp çıkmıştık sokaklara. Adına Gezi Ayaklanması demiştik. İşte o zaman birlikte dövüşmüştük barikatlarda. Canlı kanlı görmemişsiniz belki beni ama yüreklerinizin en derinlerindeydiniz. Ali İsmail'dim, Berkin'dim, Ethem'dim, Medeni'ydim...

Yıl 2014, aylardan Mayıs. Hepimiz acı bir haberle sarsılmıştık hani. "Yeraltında ezilenler" çıkmamışlardı yeryüzüne. 301 denince bu olay geldi hep aklımıza: SOMA... "Madencinin fitratında var" demişti birileri. Nasıl da öfkeyle dolmuştu yüreklerimiz. Okullar, sokaklar, fabrikalar yüreği benimle dolu olan sizler tarafından işgal edilmişti adeta.

Yıl 2014, Ekim ayının ilk günleri; serhıldanlar yaratılmıştı hani. 6-8 Ekim serhıldanı demiştik adına; boğulmaya çalışılan bir devrimi -Rojava devrimini- savunmak için çıkmıştık sokaklara. Gücümüzün yettiğince, benim adıma, benimle birlikte.

Yıl 2015, aylardan Temmuz. Beynimde yankılanır hala sonsuza uzanan bir ses: "Suruç! Patlama! Katliam!". Gencecik yürekleri, gülümseyen yüzleri git-

mez gözümün önünden. Peki ya sizi? Sizi nasıl unutturum? Genç yoldaşlarımızın ardından "Ağlamayacağız! Hüznümüzü öfkeyle harmanlayacağız!" diyen sessiz haykırışlarımızı nasıl unutturum? Peki ya göz yaşlarımızı içinize akıtarak haykırdığınız sloganlarınızı? Yüreğinizin derinliklerinde bende akıttıyordum göz yaşlarımı içime ve eşlik ediyordum sloganlarınıza.

10 Ekim'de daha çok yanmıştı yüreklerimiz. "Gökyüzüne kansız bakmayı özledik." yazan bir pankartın kana bulanması kadar sarsıcı ne olabilirdi ki? Analarımız ağıt yakmışlardı, artık "normal" yollardan gelmeyeceğini çok iyi bildikleri 'barış'ın ardından. Sokakları doldurmuştuk yine, ben ve siz.

Hatırlar mısınız? Evet evet hatırlarsınız. Belirli bir tarihi yoktu bu olayın, aylarca sürmüştü. Yakılmış, yıkılmış, yerle bir edilmişti kentler. Günlerce bodrumlarda mahsur kalmış, kimyasal silahlarla katledilmişti insanlar. 67 yaşındaki Taybet ananın cenazesi sokak ortasında kalmıştı tam bir hafta. Bir anne kızının cenazesini buzdolabında saklamak zorunda kalmıştı. "Kokmasın diye." Sizinle birlikte benim de yüreğime çökmüştü yaşananların ağırlığı. Böyle bir yükü taşıyamayacağımı hissetmiştim zaman zaman. Ama "Bir şey yapmalı!" da demiştim, "Bir şey yapmalı, bu zulme sessiz kalmamalı; sessiz kalmak ortak olmaktır!".

Sokağa çıktım kimi zaman, kimi zaman içime kapandım, içime kapandığım için kendime öfkelen-dim. Tüm bunları aynı anda yaptım üstelik. Çünkü ben hepinizim, her birinizim. Her birinizle birlikte ağlar, güler, hüzünlenir ve öfkelenirim. Sokaklara çıkarım sizinle birlikte, barikatları aşarım; yeni, yaşanılabilir bir dünyaya giden yolu adımlarım. Şimdilerde yeni bir kavgaya hazırlandığının farkındayım okullarda, fabrikalarda, sokaklarda ve zindanlarda.

Benim adıma-insanlık adına- yeni bir kavga. Elbette sizlerle birlikte olacağım yine. Yaşadığımı hatırlamanız için elinizi yüreğinize koymanız yeterli olacaktır. Ben öfkeyle ve umutla çarpan yüreklerinizden olacağım. Beni, sokakları dolduran yüreklerinizden söküp atamayacaklar.

En eski çağlardan bu yana vardım, varım, var olacağım!

Daima

6.BÖLÜM

OCAK 2000

SAYIMIZ ARTMIŞTI AMA ULUCANLAR SON-
RASI CEZAEVLERİNDE BASKI DA ARTIYORDU

BEKLE.
Bİ DAKİ-
KA!!

BİR DAKİ-
KA GEUYO-
RUM!

ÜMRANİYE CEZAEVİ

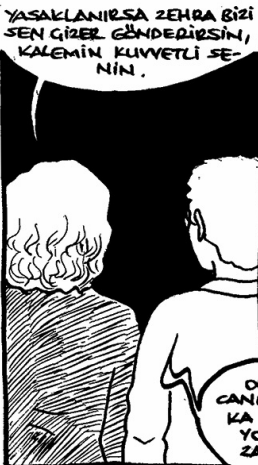
GEKİYORUM

HAFTAYA
SİZE
BİRER KOP-
YA GETİ-
RİRİZ.

BİR GÜN GBRÜŞCÜMÜZE ZORLUK ÇIKARIYORLAR, DİĞER GÜN SAYIM DAYATI-
YORLARDI. SINIRLARI NE KADAR GENİŞLETEBİLDİKLERİNE BAKIYORLARDI.

BAKALIM
FOTOĞRAFI
NE ZAMAN
YASAKLAYA-
CAKLAR?

YASAKLANIRSA ZEHRA BİZİ
SEN GİZEL GÜNDEYİRSİN,
KALEMİN KUVVETLİ SE-
NİN.

OLUR
CANIM, BAŞ-
KA İŞİM
YOKTU
ZATEN!

O ZAMANA
KADAR PRATİK
YAP İŞTE YOL-
DAŞ, NASIL OLSA
ZAMANIMIZ BOL,
DEĞİL Mİ?

SANA
POZ DA
VEREBİ-
LİRİZ.

ULUCANLAR'DAN SONRA GENEL BİR SALDIRI BAŞLATILMIŞTI. KİŞİLERİ, SAĞLIK, ADALET BAKANLIĞININ ORTAK HAZIRLADIĞI PROTOKOL TÜM ZİNDANLARDA UYGULANMAYA KÖNÜLMÜŞTÜ.

HEP ZİNDANDA FARKLI BOYUT VE ŞEKLİLERDE YAŞANIYORDU. ÜMELNİYE, BAYRAMPAŞA VE ÇANAKKALE CEZAEVİ ÖR-
GÜTÜLÜĞÜMİZDEN DOLANI AĞIK HEDEFLERDİ.

ARKADAŞLAR, İDARE BİR ŞÜBHE FARKLI BASKI YÖNTEMLERİ DE-
NİYORDU. BUGÜN 20' DEN FAZLA DEVRİMCİ, FOTOĞRAFLARIN DUDU-
ZU "UYARI" İÇ DUVARA ASILARAK RESMEN HEDEF GÖSTERİLDİ.

BU, YAPILAN FİİLİ ANLAŞMA-
NIN AĞIK İHLALI DEMELTİR. HEMEN DURUMU AĞIK-
LAYAN BİR KINAMA METNİ KALEME ALALIM.

KINAMA?
BU SALDIRI-
LARI KINAMAYLA
PÜSKÜRTEBİLECE-
ĞİMİZİ DÜŞÜNÜ-
YOR MUSUNUZ?

MÜCADELEMİZ SÜREKLİDİR. MÜCADELEYE ELDE ETTİĞİMİZ
KAZANIMLARIMIZI HAFİFE ALMAYALIM. YOLDAŞLAR, KAZANIM-
LARIMIZI KORUMAK BUGÜN HER ŞEYDEN DAHA ACIL
BİR ŞEYDİR.

EYET, KATILYORUM.
DURDUK YERE DÜŞ-
MANIA İBAHANE
VERMEYELİM.

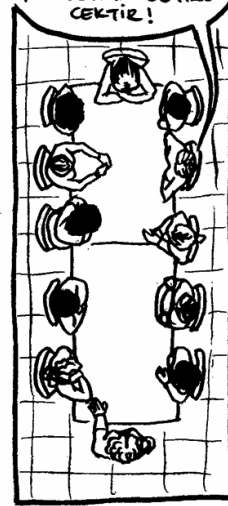

SALDIRI-
LARA VE-
RECEĞİMİZ
ORTAK
TEPKİLER
BÖYLE BÖYLE
PASİFLEŞMEYE
BAŞLADI. BİZ
YİNE DE İNİŞİYATİF
ALIP DOĞRU GÖRDÜ-
ĞÜMÜZÜ YAPUYORDUK.

HEDEFLERİMİZ, UMUTLARIMIZ AY-
NI, ORTAKTI. HEP BÖYLE OLDU. AN-
CAK BU ORTAKLIK PRATİKTE İLERİ
OLANI HEDEFLERİMİZİ BİR AN-
LAM İFADE ETMİYORDU.

BİZ O KAZANIMLARIN
HEPSİNİ FİİLİ MÜCADE-
LEYE ALDIK. YOLDAŞLAR,
NE ÇABUK UNUTTUK?
ULUCANLAR SONRASI
İŞÇALİMİZİN ONLARA
NASIL GERİ ADIMAT-
TIRDIĞINI HER BİRLİK
TE GÖRMEDİK Mİ?

AYNEN KATILYORUM.
BUNDAN SONRA TEPKİ-
LERİMİZDE PASİF KAL-
MAK BİZE FAYDANAN
ÇOK ZARAR GETİRE-
CEKTİR!

YOLDAŞLAR,
BU TAVRINIZ İŞÇAL
SONRASINDA DA ELES-
TİRİLMİŞTİ. BU KADAR
SERT TAVIR KOYMAK
DOĞRU DEĞİL.

BİR KINAMA
METNİ KALEME
ALMAYA KİMSE-
NİN İTİBAZİ OL-
MAZ HERHALDE.
METİN İÇİN KİM
SÖZÜMLÜLÜK
ALİYOR?

KOMÜNİSTLERİN VE YURTSİZLERİN OLDUĞU HER CEZAEVİNDE İŞLERİN SAĞLIKLI YÜRÜMESİ İÇİN HER ÖRGÜTTEN BİRER İKİŞER TEMSİLCİNİN KATILDIĞI BİR KONSEY OLUYORDU.

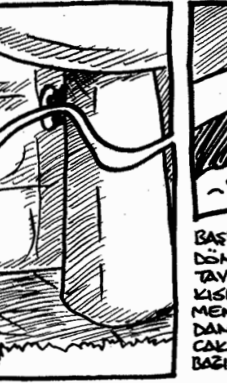
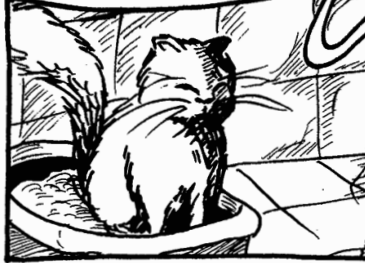
BURASI DEMOKRATİK İŞLEYİŞİ OLAN BİR BİRİMİ, VE HERKES ALINACAK OLAN ORTAK KARARA SAYGI DUYARDI.

BİZDE DE AYNI ŞEKİLDE İLERLİYORDU. ANCAK SALDIRILAR ARTTIKÇA VERİLMESİ GEREKEN CEVAP KONUSUNDA UZLAŞAMIYORDUK.

SALDIRI BOYUTU O KADAR ARTMIŞTI Kİ, BİR SEFERİNDE ZİYARETİMİZE GELEN BİR YOLDAŞIMIZI İDARE POLİSE TESLİM ETMİŞTİ. TABİİ Kİ BUNA SESİZ KALMAMIZ MÜMKÜN DEĞİLDİ.

BAŞKA BİR DÜŞÜNME OLSA BU TAVIR KARŞISINDA KİMSİ İSGALE GİTMEYİZ. KİMSE TARAFINDAN TUHFAT KARŞILANMAZDI. ANCAK ARTIK TUTSAKLARIN DIŞARIYLA BAĞINI KOPARMA NOKTASINA GELİNİŞTİ. BANA ŞEYE GİDEMEDİ.

AMA BİZ YİNE DE KİMSİ İSGALE GİTMEYİZ VE GÖZALTINA ALINAN ZİYARETÇİMİZ GÜN SONUNDA BIRAKILDI.

ASLINDA TÜM TUTSAKLAR HANGİ YÖNTEMLERİN HANGİ SONUÇLARA YARACAĞININ FARKINDAYDI. ANCAK MESELE BUNU GÖZE ALIP ALMAMAKTA BİTTİYORDU.

BİZ FİİLİ EYLEMLERİ SAVUNDUKÇA KONSEY GERİDE DÜRLÜYOR, PROTESTODAN ŞEYE GELEMİYORDUK.

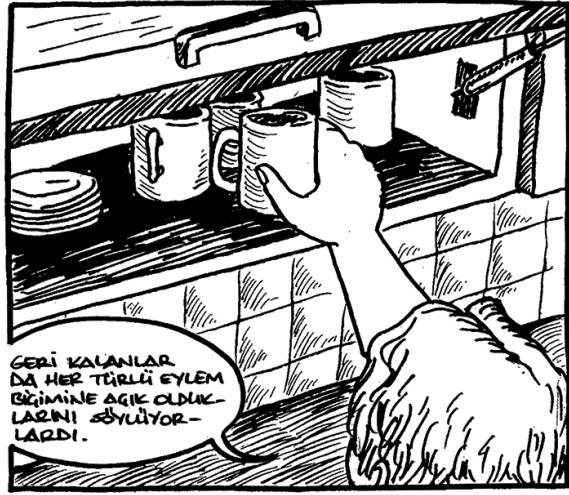

MESULÜĞÜMÜZÜ KAYBETMEYE ADINA, SAVUNIMDA KALMAYA DEVAM EDİYORDUK. ANCAK TUTSAKLARIN BU TAVIRLARI DAHA VAHŞİ SALDIRILARI ENGELLEYEMEDİ.

2000 BAHARINDA SÜRECİ NASIL YÖNETECEĞİZ İLE İLGİLİ CEZAEVİ KONSEYLERİNİN MERKEZ KOMİTESİNDE DAHA YOUSUN TARTIŞMALAR BAŞLAMIŞTI.

BİR KESİM, DÜŞMANI ZOR DURUMDA BIRAKMANIN YOLUNUN BÜM ORUÇU EYLEMİNDEN GEÇTİĞİNİ SÖYLÜYÖRDÜ BİZ DE DAHİL İKİ ÖRGÜT FİİLİ EYLEMLERİN DEVAMLILIGINDAN YANAYDI.

GERİ KALANLAR DA HER TÜRLÜ EYLEM BİGİMİNE AĞIK OLDUKLARINI SÖYLÜYÖRLERDİ.

TARTIŞMALARIN YARDICI YER, BİZİM DİFİMİZDEKİ TÜM ÖRGÜTLERİN ORTAK KARAR ALDIĞI BÜM ORUÇU EYLEMİ OLDU. BÜYÜKLA TOPLUMDAKİ DUYARLILIGIN ARTTIGINI İDDIA EDİYÖRLERDİ.

"ÖLÜM ORUÇU EYLEMİNE NEYE GÖRE KARAR VERİYÖRDÜNUZ? YANI BIRAZ SİZİN EYLİNİZİ BAĞLAYAN BİR EYLEM TARZI DEĞİL MİNDİ?"

ÇOK DENKLEMLİ BİR EYLEM... ÖYLE PAT DİYE KARAR VEREMİYÖRSÜN. DİĞER ÖRGÜTLER FARKLİ DÜŞÜNÜYÖRLERDİ. AMA BİZE GEBE HİZİR SEĞENEK KALMADIGINDA BAŞVURULMASI GEZEKEN BİR EYLEM BİGİMİNDİ.

HALBUKİ BU KARAR ALINDIGINDA BİZ CEZAEVİ İŞGALLERİ YAPIYOR, İBARETİ KENDİMİZİ SA YUNLABİLECEK SEYLER ÜRETEBİLİYÖRDÜK.

KONSEYLERDE BU TARTIŞMALAR DEVAM EDERKEN DEVLETİN DE ELİ ARMIT TOPLAMİYÖRDÜ, KATLİAM PROVALARININ BİR SONRASI İGİN ADIMA ATMIŞTI. TEMMUR AYINDA KURDUR ZINDANINI KEÇERLE YIKILDI.

BİR TUTSAĞIN KOLU KEPENİN DİŞLERİ ARASINDA KALDI. HERKESTİ İŞKENCEDEN GEÇİRİP SÜRĞÜN ETTİLER. BİR İKİ AY SONRA TEKERAR HAREKETE GEÇİP BU SEFER BERGAMA'YA SALDİDİLAR.

ŞİMDİ ANLATINCA HİKAYE GİBİ GELİYOR DEĞİL Mİ?

FAŞİZMİN ZİNDANLARLA SAVASI HERKESİN GÖZÜ ÖNÜNDE YAŞANDI.

AMA BUNLARIN HEPSİ YAŞANDI.

SALDIRILARA RAĞMEN ÖLÜM ORULUĞU EYLEMİNE Mİ KARAR VERİLDİ?

20 EKİM 2000'DE ÜÇ BİRÖLÜT, ÖLÜM ORULUĞUNA DÖNÜŞECEK SÜRESİZ AĞRIK GREVİNE BAŞLADIKLARINI AÇIKLADI.

F TİPLERİNİN KAPATILMASI, TALEBÜRİMİZİN EN SAĞINDAYDI. SONUÇ ALANA KADAR EYLEMLERE DEVAM EDECEĞİMİZİ AÇIKLAMMIŞTIK. KISA BİR SÜRE SONRA SENDİKALAR, KÜTLE ÖRGÜTLERİ YETKİLİLERLE GÖRÜŞMEYE BAŞLADILAR. HERKES ÖLÜMLER OLMADAN İŞİ GÖZMEK İSTİYORDU.

TABİİ BU TUTUM BİRCOK ÖRGÜTE UMUT VERMİŞTİ. GÜNÜKÜ 96'DA YÜRÜYEN YOLLARIN TEKRAR YÜRÜNDÜĞÜNÜ, YİNE KAZANIMLA SONUÇLANACASINI DÜŞÜNÜYORLARDI.

BİZ DE O AŞAMAYI GÖKTAN GEÇTİĞİMİZİ BİLİYOR, ANCAK DİĞER TUTSAKLARI İKNA EDEMİYORDUK.

Bİ TARTIŞMALAR ALTINDA BİZ HALA OLASI BİR SALDIRIYA KARŞI HAZIRLANMAK GEREKTİĞİNİ TARTIŞIYOR KENDİ EYLEMLERİMİZİ ALIYORDUK.

GANAKKALE CEZAEVİ
ARALIK 2000

YİNE DE
ÇOĞUNLUĞUN EĞİLİMİNİ
DEĞİŞTİREMEYİK. ARTIK
SALDIRI YERİNE SAVUNMAYA
SEVİŞ YERİNE DRENİŞE
ODAKLANILMIŞTI.

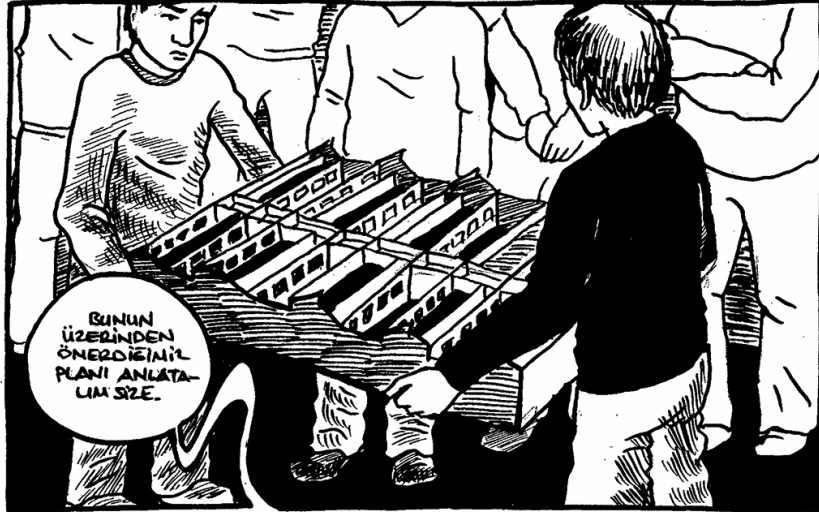

YOLDAŞI,
GETİRE-
BİR-
MİGİN?

BİZİM
KİM EN
ÖNEMLİ
BÖLGE
ÜST
MALTA.

YOLDAŞLAR!
MÜSADE
EDİNİ!

BUNUN
ÜZERİNDEN
ÖNERİLERİNİZİ
PLANI ANLATI-
LIM SİZE.

ALT KAT
MALTALAR ZA-
TEN BİZİM DE-
NETİMİZDE. AMA ÜST
MALTA KAPILARI KAY-
NATILMIŞ. ORADA HİÇ-
BİR DENETİMİMİZ
YOK.

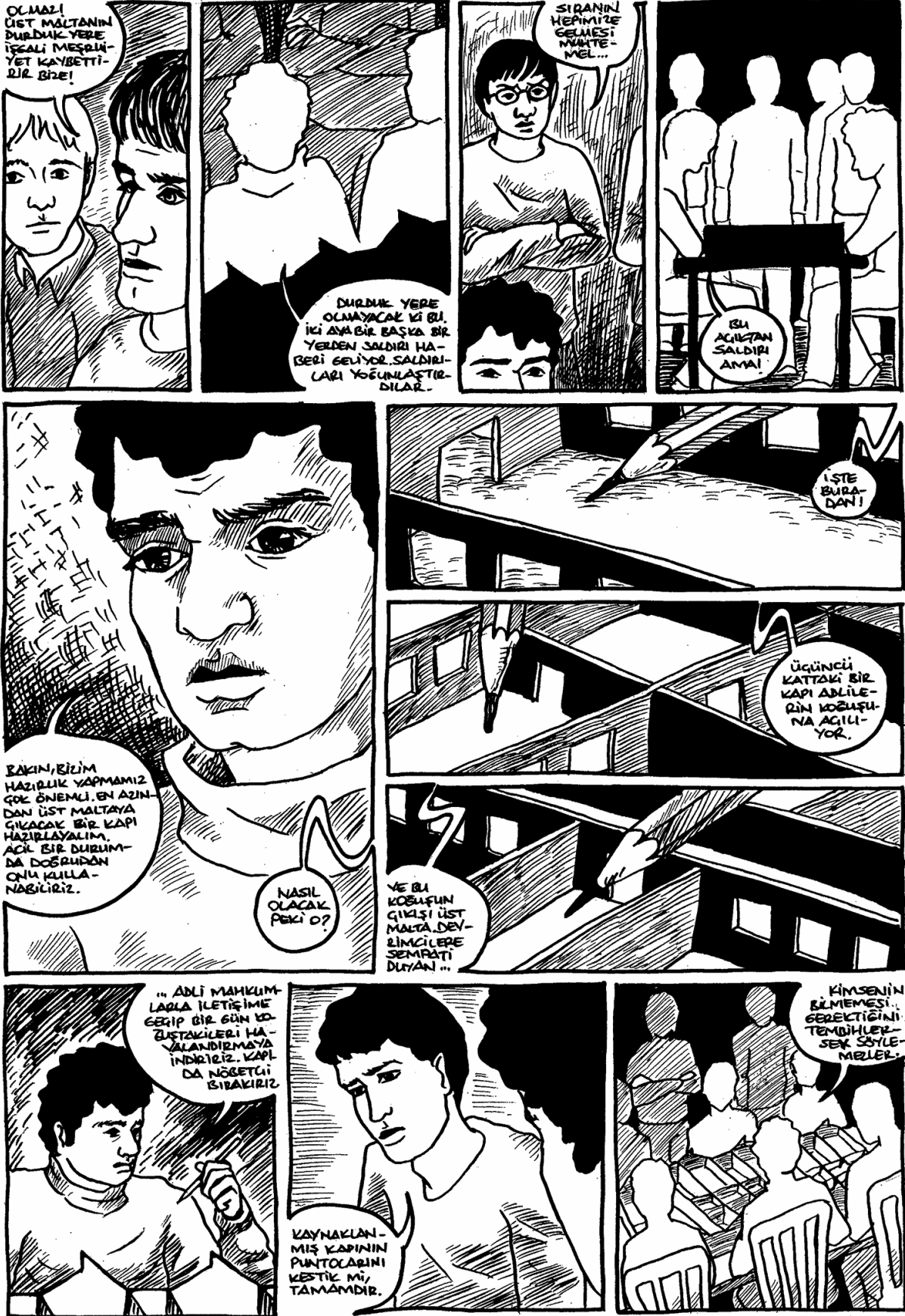
DEVLETİN SALDIRISINI
BEKLEMEDEN YAPALIM
BUNU. ÇÜNKÜ SONBA-
SINDA GEC KALIR. ÜS-
TÜMLÜZDEN YAĞDIRIR-
LAR. BOMBALARI.

AYRICA GATI
ARALIĞINDAN DA
BİZ GECİF YERİ
AYARLAYALIM.

ÜST MALTANIN
İDAREDE KALMASI
HALİNDE, BURAYA
GEOİKLERİNDE ...

... DÜŞMA-
NIN BÜTÜN
KAVAYANDIĞINA
VE KOBUSLARI
ATES ALTINDA
TUTMA İHTİMA-
LI ÇOK YAK-
SEK.

DEVAM EDECEK...

Zeytin Bahçeleri

bahar
müldür

Her yaz gittiğim zeytin bahçelerinde kaç tane insan yaşardı hatırlamıyorum. Sıcak tepemden başıma vurur, o yokuşu çıkarken nasıl terlerdim. Orası bizim yazlık evimiz olacak demişti babam. Her yer toz toprak, yollar yapılmamış, dağ başında kimsesiz insansız evler var. Bu evlerde yaşayan var mıdır dediğimi hatırlıyorum da insanları gördüğümü hatırlamıyorum. O zaman da doğayı çok severdim ama bu kadar ıssız bir yerde tüm koca yaz, 3-4 aya sıkışmış zaman aralığında; kendini doğaya terk etmiş o zeytin ağaç bahçelerde nasıl var olacağım dediğimi hem hatırlıyorum, hem hatırlamıyorum. Çünkü zaman geçer, biz bir şeyleri düzene koymak üzere oraya anılar ve yaşanmışlıklar sererdik.

Kocaman bir kamyonla sıkış tıkaş ev eşyalarını yerleştirdiğimiz o zeytinli bahçeyi ve iki katlı evi zamanla sevmeyi öğrenmiştim. Her günkü eğlencemiz elbette denize girmektir. Bütün yaz diğer komşuları, komşu çocuklarını, gazinoda servis edilen yiyeceklerin tadını keşfetmekle, çıktığımız yokuşun sağında solunda yer alan evlerin içini merak etmekle, türlü türlü bitkinin yeşerdiği veya kuruduğu toprağın kokusunu öğrenmekle geçerdi. İlk zamanlar çok başıboş hayvan gezinmezdi etrafta. Sadece geceleri birden çok köpeğin havlayarak bizi uykudan uyandırdığını hatırlıyorum ama tekrar nasıl uykuya daldığımı hatırlamıyorum.

Sabahları uyanır, bahçedeki ağaçlardan bir yaz önce toplanmış mahsul zeytinleri yerdik ve bu organik zeytinlerin nasıl doğal yöntemlerle zeytin yağına dönüştürüldüğünü dinlerdik köylülerden.

Bu harala gürele içinde kendimizi keşfetmeye adanmışken en sıkıcısı da geceler olurdu. Çünkü gece dışarı çıkmak en azından iki küçük kız için tehlikeli sayılırdı. O yokuşu tek başına inmek dert değildi de gece yarısı tek başına çıkmak sorundu. Her taraftan, karanlıklar içinden bir köpek çıkabilir, bize saldırabilirdi veya hiç tanımadığımız korkunç ve tehlikeli insanlar. Bu durumda biz kendimizi bahçeye atar, gökyüzünü seyre dalarık, çünkü bilmezsiniz aslında az ışık olan yerlerde parıldar yıldızlar ve gök-

yüzünün yeryüzüne yakınlaştığı en net görüntüler o zaman ortaya çıkar. Bazen elektrikler gitse de şu sonsuz karanlıkta kayan yıldızlara dilek tutayım isterdim, gerçekten çok yıldız kayardı. İstanbul'da yıldız kaydığını gördüğümü hatırlamıyorum. Uykumuz gelene kadar kendimizi bahçeye atar, börtü böcekten korkmamayı, ağaçların da ruhu olduğunu öğrettirdik birbirimize. Çaylar, kahveler içilir, oyunlar oynanır, gece yarısı patates kızartılırdı. Böyle böyle zaman geçti, insanlarla tanıştık, artık gece yarısı bizi eve bırakacak arkadaşlar da edinmiştik. Akşam saat 9 gibi hazırlanıyor, en süslü kıyafetlerle aşağıda gaziroya iniyorduk. Gençlik işte, her şey bize ne kadar büyüdü gelirdi. Ben en çok denizin sesini, tuzlu kokusunu ve dalgaların karakalem resme döndüğü anları hatırlıyorum. Sahilde kumların üzerine yattığımızda elbiselerimiz kirlenecek diye bir endişelerimiz yoktu hiç. Ne kadar harçlığımız var ve bir bira daha içersek evdekiler anlar mı diye endişe ederdik sadece. Gökyüzü, yıldızlar, güzel insanlar, bahçemizdeki zeytin ağaçları, zeytinlerin tadı ve böceklerin korkunç görüntüsünün aslında bizi yanıltan bir yanılsama olduğu ile... Bizim... Hala her yaz oraya gidiyor oluşumuz ve babamı da oraya emanet etmiş olmamız...

Babamın vasiyetini bilmiyoruz ama onu da o huzurlu zeytin ağaçlarının arasına defnettik. Tam mezarının karşısında ulu ve uzun bir ağaç var, doğayla arkadaş, börtü böceklerle birlikte, benim huzurlu hissettiğim gibi orada, o da huzurla uyuyordur umarım.

cihan
didar

Vitrin Camının İki Yüzü

Bir memurun kravatı günün sonunda neden sağa ya da sola eğilir?

Banko: Boyu, oturduğumda hemen hemen benimle. Bizi ayıran cam bölmeyi de düşününce bunun bir vitrin olması kaçınılmaz. Nerede vitrin varsa orada satılık bir şey vardır. Kendimi mağazada sergilenen bronşlara, takım elbiseler ile çantalara benzetiyorum. Yönetmeliğe uygun tıraşlanmış saçlarımı aşarak yine yönetmeliğe uygun olmayan sakallarımın bittiği boynuma asılmış dev etikette "büyük kış indirimi" yazmadığı ne malum? İşte yine ekonomik bir tahlilde yanlışa düştüm. Satılık olan ben değilim. Bileğinden bükülmüş kolu ile çantayı izleyiciye uzatan vitrin mankeninin kolu olmalıyım ben.

Bugünün yedincisi geldi. Yaşlıca bir kadın -mesleğin ilk yıllarında olsam "teyze" diye bahsedirdim ve işini hızlıca gördüm, böylece evine bir an önce ulaşmasını sağladığım için bir kahraman gibi duyumsardım kendimi- banko camının aralığından görülen bıyık tellerinden en uzuncaları beni değil de sol gişeyi işaret ediyordu. Bir memur şüpheliği içimi sardı. "Numaranızı görebilir miyim?". Bir memur ne zaman şüphelenir? Bir önceki cümleyi okuyunca ilk üç saniyede kafanızda bu soru oluştuysa küçük hesapçısınız demektir: Süpermarkette birkaç gram az çıksın diye göz ucuyla etrafı kolaçan ettikten sonra domates saplarını koparan cinsten. Aslında pek çok memur -bunlara ben de dahilim-

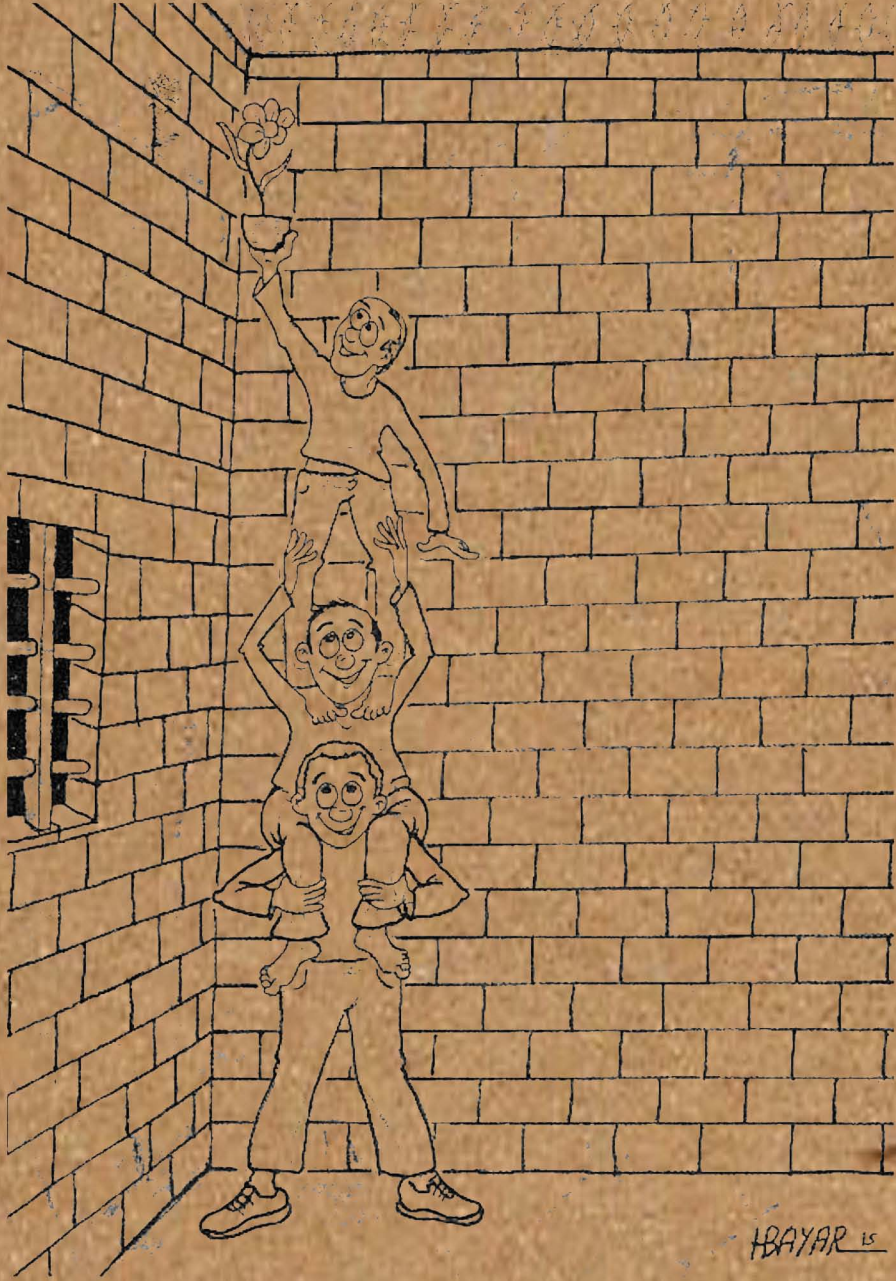

kandırılmayı hiç umursamayız. Vaktin geçmesi için oynanan küçük bir oyundur bu yalnızca. Üç tane arka arkaya yakalayan bingo! Ve diğer oyuncuların çay molasını kazanır.

Vitrin camının iki yüzü: camın bizim olduğumuz kısmından bakınca ben kendimi bir karış sakallı görüyorum. Sağımda oturan genç kadın büyük tavşan kulakları olduğunu iddia ediyor. Kapıdan girince en baştaki adam Paris'te tatilde, ondan sonraki Meri Meryem gibi hamile olduğunu...

Tüm bunları vitrinin diğer tarafından bakan göremez. Vitrinin diğer tarafı her şeyi yönetmeliğe uygun gösterir.

Tüm bu olan bitenler karşısında bir tek kravatlar muntazam duramaz.

TEK TİPLEŞMEYE KARŞI DAYANIŞMAYA!

Her geçen gün artan saldırılara karşı tutsakların sesine güç katmak, mücadelelerine ortak olmak için bir mektup da siz yazın! Bu sayımızla birlikte her sayıda sizlerle farklı cezaevlerinde olan tutsakların adreslerini paylaşacağız.

Bu sayımızda geçtiğimiz aylarda tutuklanan sanat emekçilerine yer veriyoruz. Onsöz Dergisi emekçileri ve Ayışığı Ekin Sanat Derneği tiyatro ekibinden dostlarımız sizlerden mektup bekliyor!

Gamze Nihal İyidoğan - Bakırköy Kadın Kapalı Cezaevi, İstanbul
Nurten Karahancı - Bakırköy Kadın Kapalı Cezaevi, İstanbul
Serpil Unal - Bakırköy Kadın Kapalı Cezaevi, İstanbul
Songül Yücel - Bakırköy Kadın Kapalı Cezaevi, İstanbul

#GeziKalır

ISBN 978-605-66545-9-6

9 786056 665459